

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Százéves a hozzáadottérték-adó rendszere

VAT PVN PVM ALV ПДВ VSK HÉA IVA Moms MVA
BTW DDV ДДС НДС MWSt PDV
CBL ДДВ ФПА KDV DPH
Ust km IGV GST áfa IGI ITBMS PTU
TVA TVM TPV

Szerkesztette:

Kenyeres Sándor • Kovács Tamás • Vágyi Ferenc Róbert • Varga József

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Százéves a hozzáadottérték-adó rendszere

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2019

Szerkesztők:

Kenyeres Sándor, Kovács Tamás, Vágyi Ferenc Róbert, Varga József

Szakmai lektorok:

Bíró Zoltán: 1., 2., 9. fejezet
Szilovics Csaba: 10., 11., 12. fejezet
Kenyeres Sándor: 4., 5., 6., 8. fejezet
Vágyi Ferenc Róbert: 7., 13. fejezet

Szerzők:

Baksa Anikó	Kovács Ferenc
Darák Péter	Molnár Gábor Miklós
Domokos László	Siemens, Carl Friedrich von
Gilányi Zsolt	Szappanos Júlia
Hajnal Péter	Vágyi Ferenc Róbert
Jancsa-Pék Judit	Varga József
Kenyeres Sándor	Vira Sándor
Király László György	

Nyelvi lektor: Tompáné Székely Zsófia

Technikai szerkesztő: Horváthné Józsa Ágnes

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

Kiadja: Soproni Egyetem Kiadó
9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.

Felelős kiadó: Dr. Alpár Tibor László kutatási és külügyi rektorhelyettes

© Soproni Egyetem Kiadó

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Simon László vezérigazgató

ISBN 978-963-334-337-1 (nyomtatott)
ISBN 978-963-334-338-8 (elektronikus)
DOI 10.35511/978-963-334-338-8

Minden jog fenntartva.

Az esetlegesen előforduló nyomdai hibákért felelősséget nem vállalunk!

Harminckét lap, amely megrengette a világot

Tartalomjegyzék

Előszó	9
I. rész A forgalmi adók szerkezete	13
1. Az útvámtól a hozzáadottérték-adóig (Kenyeres Sándor)	15
1.1. Mozzanatok az adózás történetéből	15
1.2. Bevezetés	19
1.3. Az adózásról általában	19
1.3.1. Az adózás, mint társadalmi jelenség	19
1.3.2. Az adózás jogi megközelítése	20
1.4. Az adózás folyamata	24
1.4.1. Az adó megfizetése	24
1.4.2. Az adó begyűjtése	25
1.4.3. Az adóteher-viselés és az adóáthárítás	27
1.4.4. Az adók osztályozása	28
1.5. Forgalmi adók	30
1.5.1. A forgalmi adók csoportosítása	30
1.5.2. Forgalmi adók az adójogfennhatóságok között	31
1.5.3. A közvetett adók	32
1.6. A forgalmi adók összehasonlítása	33
1.6.1. Az egyfázisú forgalmi adó	33
1.6.2. Többfázisú forgalmi adó	33
1.6.3. Az összfázisú forgalmi adó	33
1.6.4. A hozzáadottérték-adózás	35
1.6.5. A halmozódás nélküli összfázisú forgalmi adó	39
1.7. A hozzáadottérték-adózás történetéből	41
1.7.1. A hozzáadottérték-adózás előzményei	41
1.7.2. A hozzáadottérték-adózás bevezetése	42
1.8. Összegzés	44
1.9. Irodalomjegyzék	45
2. Az áfa módszertana, jellemzői, logikája, felépítése (Vágyi Ferenc Róbert) ..	47
2.1. A forgalmi adók rendszere	47
2.2. Az áfatörvény hatálya	51
2.2.1. Területi hatály	51
2.2.2. Személyi hatály	51
2.2.3. Tárgyi hatály	52
2.3. A teljesítés helye	54
2.3.1. Termékértékesítés	55
2.3.2. Szolgáltatásnyújtás	55
2.3.3. Közösségen belüli beszerzések	56
2.3.4. Termék importjának teljesítési helye	56
2.4. Adófizetési kötelezettség, adó megállapítása	57

2.5.	Az adó alapja	58
2.6.	Az adó mértéke	60
2.7.	Adómentesség	60
2.7.1.	Tevékenység közérdekű jellegére tekintettel adómentes.	62
2.7.2.	Tevékenység egyéb sajátos jellegére tekintettel adómentes	62
2.7.3.	Adókötelessé tétel	63
2.7.4.	Közösségen belüli értékesítés, beszerzés.	63
2.7.5.	Termék importja	64
2.7.6.	Termékexport.	64
2.7.7.	Nemzetközi közlekedés.	65
2.8.	Az adó levonási jog tartalma	65
2.8.1.	Adólevonási jog keletkezése.	65
2.8.2.	Az adó megosztása	66
2.8.3.	Levonási jog korlátozása	66
2.8.4.	Az adólevonási jog gyakorlásának feltételei.	67
2.8.5.	Különös szabályok	67
2.9.	Az adófizetésre kötelezett.	68
2.10.	Az adó megállapítása	68
2.11.	Számlázási szabályok	69
2.12.	Összefoglalás	69
2.13.	Irodalomjegyzék	71

II. rész A hozzáadottérték-adó történetéről. 73

3. A megnevesített forgalmi adó

(Veredelte Umsatzsteuer) (Carl Friedrich von Siemens)..... 75

4. Amerikai áfa kísérletek – társasági adó kiváltása

forgalmi adóval (Kovács Ferenc)..... 99

4.1.	VAT versus GST	99
4.2.	A VAT kialakulása.....	101
4.2.1.	A kezdetek	101
4.2.2.	USA-beli elképzelés egy új típusú adóról	101
4.2.3.	A Francia modell	102
4.3.	A Michigani „Single Business Tax”.....	103
4.3.1.	Az SBT története	103
4.3.2.	Az SBT általános szabályai	104
4.3.3.	Az SBT alapjának meghatározása	104
4.3.4.	SBT kedvezmények, mentességek	106
4.3.5.	Főbb változások az SBT-ben.	107
4.3.6.	Néhány statisztikai adat az SBT-ről	108
4.3.7.	Néhány záró gondolat	109
4.4.	Irodalomjegyzék	110

5. A franciaországi általános forgalmi adó születésének körülményei (Gilányi Zsolt)	111
5.1. A francia forgalmi adórendszer az áfa bevezetését megelőző években	115
5.2. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer pozitívumai.	119
5.3. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer negatívumai	120
5.4. Az általános forgalmi adó terve, várt hatások.	125
5.5. Összegzés	127
5.6. Irodalomjegyzék	128
6. Az általános forgalmi adó magyarországi története egy sajátos szemszögből (Vira Sándor)	129
6.1. A kezdetek (1988-1992)	129
6.2. Irány a teljes jogharmonizáció az EU-s forgalmi adó szabályokkal (1993-2004).	135
6.3. Bent az Európai Unióban	142
6.4. Napjaink (2008-2018).	145
6.5. Irodalomjegyzék	146
III. rész A hozzáadottérték-adó és a pénzügypolitika	149
7. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési és egyéb tapasztalatai az áfa adónem területén (Domokos László, Baksa Anikó, Szappanos Júlia).	151
7.1. A központi költségvetés áfa bevételeinek alakulása.	151
7.2. Az adóbevételek teljesülésének számvevőszéki ellenőrzése	154
7.3. A központi költségvetésről szóló törvényjavaslat véleményezése.	157
7.4. Gazdaságfehérítés – versenyképesség.	159
7.5. Az adó- és vámhatósági feladatellátást érintő változások	162
7.5.1. A NAV szervezetét, felügyeletét érintő változások	162
7.5.2. A főbb módszertani változások	163
7.6. A NAV feladatellátása a számvevőszéki ellenőrzések fókuszában	165
7.6.1. 15044 számú jelentés a NAV hátralékkezelési és végrehajtási eljárási, valamint a kiemelt adózói körben gyakorolt tevékenysége szabályszerűségének, az EUROFISC rendszer működésének ellenőrzéséről	166
7.6.2. 17086 számú jelentés a NAV informatikai rendszereinek ellenőrzéséről	167
7.7. Irodalomjegyzék	168

8. Az általános forgalmi adó beszedése (Király László György)	169
8.1. Az áfa jelentősége	169
8.1.1. Az áfa világszintű elterjedtsége	169
8.1.2. Áfa az Európai Unióban	170
8.1.3. Az áfa jelentősége a magyar költségvetésen belül	172
8.2. Az áfa sajátosságai adóbeszedési szempontból	173
8.2.1. A többfázisú forgalmi adó problémája	174
8.2.2. A közösségi kereskedelem problémája	176
8.2.3. A körhintacsálás (caroussel fraud)	177
8.3. Megoldások az áfabeszedés eredményességének javítása érdekében	183
8.3.1. Rendszertípusú megoldások	183
8.3.2. Hatósági típusú megoldások	185
8.3.3. Megoldási elképzelések az EU-ban	189
8.4. Irodalomjegyzék	190
9. A forgalmi adó és az infláció összefüggései (Varga József)	193
9.1. Bevezetés	193
9.2. Az adó és az infláció általános kapcsolata	193
9.2.1. Az inflációs adó értelmezése	193
9.2.2. Az inflációs adó modellezése	195
9.3. A forgalmi adó és az infláció kapcsolata	197
9.3.1. A kapcsolat általános összefüggései	197
9.3.2. A forgalmi adó inflációnövelő hatása	199
9.3.3. A forgalmi adó csökkenésének hatása az árakra	202
9.4. Az adóemelés okozta infláció jövedelem- és vagyonújraelosztási mechanizmusa	204
9.4.1. Az újraelosztás elméleti kerete	204
9.4.2. A költségvetést érintő adórendszerbeli újraelosztási hatások	205
9.5. Irodalomjegyzék	208
IV. rész A hozzáadottérték-adó jogi megítélése	211
10. A hozzáadottérték-adó (héta) gyakorlata az európai adójog (az EUB esetjoga), valamint a nemzeti adójog (a magyar közigazgatási bírósági gyakorlat) kölcsönhatásában (Darák Péter)	213
10.1. Bevezetés	213
10.2. Pillanatfelvétel a 2019-ben nyitott jogértelmezési kérdésekben feltárható uniós héa gyakorlatról	214
10.3. Pillanatfelvétel az uniós joghoz kapcsolódó héa ügyek magyar bírói gyakorlatáról	218
10.4. Következtetések	220
10.5. Irodalomjegyzék	221

11. A közigazgatási áfa perekről (Traveller in time) (Hajnal Péter)	223
11.1. A kezdet – 1992/1993	223
11.2. A kifejlődés – 1996/1997	225
11.3. Csatlakozás előtt – 2002/2003	228
11.4. Csatlakozás után – 2008	232
11.5. Magyar előzetes döntéshozatali ügyek után – 2012	234
11.6. Napjaink – 2017	238
11.7. A jövő	242
11.8. Irodalomjegyzék	243
12. Visszaélések az áfa rendszerében	
büntető bírói szemmel (Molnár Gábor Miklós)	245
12.1. Bevezető gondolatok	245
12.2. A büntetőjogi szabályozás	246
12.2.1. Adócsalás a korábbi Btk-ban	246
12.2.2. A költségvetési csalás	247
12.2.3. Dogmatikai és gyakorlati kérdések a költségvetési csalás köréből	248
12.2.4. Az Európai Unióhoz csatlakozás hatása az áfa bűnözésre	254
12.2.5. A releváns iratok eltüntetése, az iratlopás	255
12.3. Jogkövetkezmények	258
12.3.1. A vagyonelkobzás	258
12.3.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal polgári jogi igénye	260
12.3.3. A pénzmosás	261
12.3.4. A „ne bis in idem” elvének újszerű értelmezése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában	261
12.4. Záró gondolatok	263
12.5. Irodalomjegyzék	264
V. rész A hozzáadottérték-adó nemzetközi vonatkozásairól	267
13. Az Európai Unió és a nemzeti hozzáadottértékadó-rendszerek kapcsolata (Jancsa-Pék Judit)	269
13.1. A héa jelentősége	269
13.2. Az EU adópolitikája	271
13.3. Az uniós és a nemzeti jog viszonya	271
13.4. Az áfa harmonizációja az EU-ban: történet	273
13.5. Magyarország	282
13.6. Az áfa jövője – a történet folytatása	284
13.7. Irodalomjegyzék	297
VI. rész A szerzőkről röviden	301
Melléklet	319

Előszó

A könyv az áfarendszer leírásának első nyilvánosságra hozatala századik évfordulójára jelenik meg, 2019-ben.

A mai értelemben vett általános forgalmi adó gondolatát száz évvel ezelőtt, 1919-ben publikálta Dr. h. c. Georg Wilhelm von Siemens, egy műszaki díszdoktorátussal rendelkező üzletember, a Siemens elektrotechnikai cég egyik vezetője. A gondolatait egy 32 lapos brosúrában jelentette meg, melynek címe magyarul a Megnemesített forgalmi adó (Veredelte Umsatzsteuer). A szerző az első világháború után Németországban bevezetett összfázisú halmozódó forgalmi adó módosítására – saját megfogalmazásában megnemesítésére – javasolta ezt a megoldást. A szerző még abban az évben meghalt, örökül hagyva ezt a 32 lapos brosúrát, amely pár évtized elteltével megrengette az adózás világát.

Később öccse, Prof. Dr. h. c. Carl Friedrich von Siemens, szintén műszaki díszdoktorátussal rendelkező üzletember, politikus, 1921-ben átdolgozta az ötletet. Az adó tényleges bevezetésére azonban 1954. április 10-ig 35 évet kellett várni. Az adót Maurice Lauré a francia adóhatóság vezetője – aki eredetileg távközlési mérnök volt – vezette be először Franciaországban.

Az áfa bevezetésénél lényeges szempont volt, hogy egy működő gyakorlatban realizálható rendszer jöjjön létre, ennek kidolgozására akkoriban a műszaki értelmiség volt a legalkalmasabb.

Később a jog nyelvén megfogalmazták az áfa rendszerét, hogy jogszerűen bevezethető legyen, ma elsősorban a jogi értelmezések dominálnak. A rendszer működőképes, ehhez nem fér kétség.

A könyvben a szerzők közgazdaságtani, adótani, jogi és informatikai, és a történeti megközelítést alkalmaznak. A kötet az áfarendszer általános leírását tartalmazza, kiindulva a forgalmi adók osztályozásából, és eljutva a jelenleg is használt áfa rendszerhez. A szerzők bemutatják, hogy az áfa rendszer, bár az elnevezése hozzáadottérték-adó, lényegében összfázisú, halmozódás nélküli forgalmi adót jelent. A szerzők lényegében az áfa történetét végig követik a gondolat megszületésétől napjainkig és jelzik, hogy helyesebb lenne általános fogyasztási adónak nevezni.

Az alapmű második javított kiadásának a fordítását is tartalmazza a kötet. A szerzők kitérnek az amerikai és francia hozzáadottérték-adó kísérletekre, és a magyarországi történetére is.

Szerzőink vizsgálják az áfa makrogazdasági szerepét és hatásait, az áfa begyűjtés hatékonyságát. Kitérnek a nemzetközi kapcsolatokra, elsősorban az Európai Unióban alkalmazott hasonló adók harmonizációjára.

Az áfa működési módját, logikáját, szerkezetét és az adó nem fejlődését a megvalósított forgalmi adórendszerek hibáinak, hiányosságainak kiküszöbölésére irányuló szándék hozta létre. A hozzáadott érték megadóztatása volt a cél, mint látni fogjuk, ehhez nem kell feltétlenül meghatározni a hozzáadott értéket. A megcélzott adóterhelés megvalósításához szükséges adminisztrációs feladatok elvégzéséhez a korszerű információtechnológiai megoldások nélkülözhetetlenek.

Az áfát, mint jogszerűen bevezetett adót, a jog a nyelven fogalmazzák meg. A gyakorlatban az áfával kapcsolatos kérdések, jogbizonytalanságok feloldására sok jogalkalmazói jogképződés jött létre. Ezek javarésze az Adóhatóság jogalkalmazása során keletkezett. Jogi esetekben a végső döntést a legfelsőbb bírői fórum jogosult kimondani. A Kúria, mint legfelsőbb bírői fórum álláspontja a meghatározó. A kötet Kúriai tanácselnök bírók írását tartalmazza a közigazgatási és büntető jogterületről.

Bár közzismert, hogy nem fedti a valóságot, de történeti okokból mégis a hozzáadottérték-adó elnevezést használják világszerte az adó megnevezésére. A német eredeti koncepció a megnevesített forgalmi adó kifejezést alkotta meg erre az adófajtára. A francia bevezetés nevezte hozzáadottérték-adónak, amelyet sok állam átvett és lefordított a saját nyelvére. Talán emlékszik a Tisztelt Olvasó, hogy Németországban és Ausztriában Mehrwertsteuer-nek nevezték egy időben. Az adó nem világhódító karrierje az elnevezését is meglehetősen elterjedteté tette. Néhány állam kivételként más elnevezést használ. Magyarországon áfa = általános forgalmi adó; Németországban és Ausztriában egyszerűen USt. = Umsatzsteuer (forgalmi adó); Lengyelországban PTU = Podatek od towarów i usług (Áruk és szolgáltatások adója); Andorrában pedig IGI = Impost General Indirecte (általános közvetett adó).

A hozzáadottérték-adónak nevezett adó jelenlegi elterjedtségét a Tisztelt Olvasó a hátsó borítón található térképen láthatja. Alig van a világon olyan terület, ahol ne alkalmaznák. Lényegében az Amerikai Egyesült Államok lóg ki a sorból és néhány afrikai és ázsiai ország. Az adó elterjedése szinte megállíthatatlan.

A Szerkesztőbizottság a hozzáadottérték-adónak nevezett adófajta ismereteinek elsajátításához kíván segítséget nyújtani a tanulmánykötet megjelentetésével.

Sopron – Budapest, 2019. május 14.

A Szerkesztőbizottság

I. rész

A forgalmi adók szerkezete

Kenyeres Sándor

1. Az útvámtól a hozzáadottérték-adóig

1.1. Mozzanatok az adózás történetéből

Minden valamire való tudománytörténeti leírás úgy kezdődik, hogy már az ókorban az egyiptomiak, a görögök vagy a rómaiak is ismerték. Ez az adókra is igaz. A szervezett társadalmak működéséhez szükség volt az adóra. A pénz kialakulása előtti időkben is fedezni kellett a közös társadalmi szükségleteket.

Egyiptomban már a Kr.e. III. évezredben ismert volt az aratási adó és a Níluson az áruforgalomra kivetett vám. Az írnok részletes nyilvántartást vezetett az adózókról és a termésről is. A görög városállamokban (Athén, Pireusz) Kr. e. 400 körül már a termények értékesítésére is kivetettek forgalmi adókat.

Az ókorban a jog kialakulása és finomodása lehetővé tette a normatív adózást. Az ókori birodalmak méreteik miatt kiépítették a hivatalnok gárdát. A birodalom fenntartásához szükséges anyagiakat biztosítani kellett. A Római Császárság korára teljesedett ki a rendszer. Augustus császár megszüntette az adóbérlők jogintézményét, akik az adóhatalom nevében és helyett szedték be az adókat. A feladat ellátására helyettük létrehozta saját adóhatóságát. Összeíratta a polgárok vagyonát, adókötelezettségét, amelyet minden polgárra kiterjesztett. Bevezette az öröklési adót (5%), és Kr. u. 6-ban *Centesima Rerum Venalium* (eladott dolgok egy százada) néven forgalmi adót vetett ki. A beszélő szerszámnak tekintett rabszolga adója kiemelt mértékű, 4% volt. Bizonyára hatékonyan, kellő eréllyel szedte be az adót, a nép pedig ezt nem kedvelte. Tiberius Kr. u. 17-ben megfelezte ezt az adót, majd Caligula Kr. u. 37-ben megszüntette.

Ugorjunk az ókorról a középkorra! Európában II. Szilveszter pápa [999–1003] kezdeményezésére kezdték el bevezetni a helyiértékes számírást, amelynek elterjedése mintegy 400 évig tartott. Az írástudásnak kevesen voltak a birtokában. Ez azonban nem gátolta meg az uralkodókat, hogy adóztassanak és arról nyilvántartást vezettessenek.

Szent István [997–1038] 1001-ben bevezette a megyés püspököknek fizetendő papi tizedet [decima, dézsma], amelyet csak 1848-ban szüntettek meg. Kialakította a vámok rendszerét is (1 %-os szinten). III. Béla [1172–1196] 1181-ben bevezette a közigazgatásban az írásbeliség kötelező használatát, és létrehozta a Kancelláriát, amely a központi okmánykezelés feladatait látta el. II. András [1205–1235] az 1222. évi XXIII. törvénycikk kiadásával a pénzermék évenkénti kötelező beváltásáról rendelkezett. Ennek a jövedelme királyi bevétel volt, a kamara haszna (lucrum camerae).

Károly Róbert (Caroberto) [1310–1342] 1336-ban a vámot harmincadvámmá emelte (3,33%). Bevezette a kapuadót. Jobbágytelken egy szénásszekér méretű kapura 8, kisebbre 3 dénár volt az adó. Korabeli adótervezési megoldás volt, hogy a nagykapuba építették be a kiskaput. Azóta is előszeretettel keressük az adózásban a kiskaput. Bevezette a földesurat megillető kilencedet, ami a kilencedik tized (értéke egy tized), és amit csak a reformkorban, 1836-ban szüntettek meg. Az adónyilvántartás körében a rovásbotot alkalmazták, amely két azonos módon rótt bot volt, és az egyik az adózónál, a másik pedig a hatóságnál volt. Egy adóperiódus múlva megnézték a vagyonsváltást, és azt adóztatták. Ebből származik néhány magyar szókapcsolat: leró, sok van a rovásán, rovott múlt, dögrovás. A pénzforgalmat illetően Károly Róbert király 1325-től jó minőségű értékálló aranyérmét bocsátott ki, a firenzei aranyat [fiorino d'oro], ebből lett a forint elnevezés. 1336-ban pedig megszüntette az évenkénti kötelező pénzbeváltást.

Hunyadi Mátyás [1458–1490] 1467-ben füstadóval váltotta fel a kapuadót, amely jobbágycsaládonkénti adó volt, és tulajdonképpen a kémények száma alapján adóztatott. Korabeli adótervezés volt a közös kémény használata. II. Ulászló (Vladislaw) [1490–1516] az 1492. évi XXXII. törvénycikk kiadásával minden sóbányát királyi tulajdonba vett. Lényegében a sójövédék királyi bevétel lett. Létrejöhetnek a sóhivatalok.

Az általános adókötelezettség és a pénzben fizetett adók kialakulásának korában Magyarország kétszáz éves lemaradásban volt, ebből 150 év volt a török uralom. II. Rákóczi Ferenc [1704–1711] rézpénzt bocsátott ki az arany és ezüst helyettesítésére, de azt könnyen hamisították, és hamar inflálódott a valós beltartalmi értékére. Hadjáratai fedezésére eltörölte a nemesi adómentességet. Az adót fejadó formájában kívánta beszedni, amit dikának nevezett egységekben számi-

tották. A nemesség kisebb dika egységet kapott, azaz lényegében kedvezményezett adózású volt. Mária Terézia [1740–1780] az ország gazdasági berendezkedését modernizálta és a szokásjog helyébe 1754-ben a kodifikált jogot helyezte. (Ilonka, 2005 és Herich, 2017).

A reformkor [1832–1848] alatt megszűnt a kilenced (1836) és a tized (1848). Bezerédj István, Kossuth Lajos, Széchenyi István munkássága nyomán létrejött a közös teherviselés (1848. évi VIII. törvénycikk). A társadalmi-gazdasági változások gátja volt a jobbágyi rendszer, amelynek felszámolása, a jobbágyfelszabadítás, 1848-ban kezdődött, de véglegesen csak 1853-ban oldódott meg. A szabadságharc bukása után az ország elszenvetde a megtorlást és a gazdasági élet háttérbe szorítását. Ferenc József császár [1848–1916] császári rendeletekkel (pátens) írta elő az adókötelezettséget. 1850-ben bevezették a fogyasztási adókat (szesz, bor, cukor, hús). Fennmaradtak jövedékek, korabeli megnevezéssel egyedárúságok, amelyek lényegében az uralkodói, illetve állami monopólium átengedését jelentették.

1867-ben a kiegyezéssel létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia. A Monarchia kiteljesedését és a kapitalista fejlődés időszakát boldog békeéveknek nevezték. A korszak forgalmi jellegű adói: a jövedékek (só, dohány, lottó), a gyártáshoz kapcsolódó adók (szesz), a fogyasztási adók (sör, bor, cukor, hús) és a dologi forgalom adója, a bélyegilleték (az átírási okiratokra).

A boldog békeévek végeztével megkezdődött a világháborúk kora. Az első világháborút követően mind a győztes, mind a vesztes államok (Németország, Magyarország, Franciaország, Csehszlovákia) egy általános forgalmi jellegű adó irányába indultak a korábbi különféle jogcímű közterhek helyett. Németország szenvedte el az addigi történelem legnagyobb inflációját: az árak 49 óránként megkétszereződtek. A háborús időszak utáni konszolidáció legkésőbb 1924-ben, Magyarországon fejeződött be. Az utolsó békeévtől számított árnövekedés itt volt a legjelentősebb.

Magyarországon Hegedűs Lóránd pénzügyminiszter javaslatára 1920-ban az egyszeri vagyondézmát az előterjesztéshez képest enyhébb mértékkel vezették be, ugyanakkor fényűzési forgalmi adót vetettek ki. Az 1921. évi XXXIX. törvénycikk III. fejezetével bevezették az általános forgalmi adót, amely jogszabály 1921.09.01-jétől, 1951-ig volt hatályban. Összfázisú, bruttó elszámolású forgalmi adó volt, amelynek mértékét kezdetben 1,5%-ban határozták meg. Megfizetni bélyegben, pénzben lehetett. A vagyonomozgások esetére fennmaradt a Monar-

chia korából megismert bélyegilleték. A jövedéki rendszert átalakították: kiterjesztették a tűzkőre, gyújtószerre, dohányárura, szeszre, sörre, borra, ásványolajra. Az új fizetőeszközt, a pengőt viszonylag későn 1927. január elsején vezették be. [1 pengő = 12 500 korona; 1 kg arany = 3840 P]. (Kleszky, 1938)

A második világháborút követően a korábbi német inflációs rekordot is megdöntötte a magyar hiperinfláció: az árak 15 óránként kétszereződtek meg. A gazdaság konszolidálása érdekében egyszeri vagyondézszt vetettek ki. 1946. január elsejétől az adók lerovására bevezették az adópengőt, amely elszámolási egység volt, és a közönséges pengőhöz viszonyított árfolyamát naponta közzétették. Az inflációs adópénzt a jegybank bocsátotta ki, és adóként csak az adómegfizetésekor realizálódott. A bankrendszert is kötelezték, hogy a pénzügyi elszámolásokra is az adópengőt használja.

Viszonylag rövid időn belül, 1946. augusztus elsején bevezették a forintot. [1 forint = 4×10^{29} pengő = 2×10^8 adópengő; 1 kg arany = 13 200 forint]. A demokratikus átalakulás rövid ideig tartott. (Huszt, 2016)

1949-től kialakult az úgynevezett szocializmus. Diktatórikus eszközökkel irányították a gazdaságot, az ideológia minden tekintetben elsőbbséget élvezett. Korabeli szellemességgel ebben az időszakban az ideológia diadalt aratott a józan ész felett. Természetesen ez társadalmi, gazdasági és politikai válságot generált.

A gazdasági rendszert újra kellett gondolni, ez volt 1968-tól az új gazdasági mechanizmus. A szocializmusban is fenntartották a jövedéki és forgalmi adórendszert. Termelői forgalmi adó és magánszemélyek forgalmi adója néven létezett. A belkereskedelmi rendszer alapján a lakosság csak a kiskereskedelemben vásárolhatott. Ezzel biztosították, hogy a politikai elvek alapján rendeleti úton meghatározott nagykereskedelem és kiskereskedelem közti árrést a lakosság megfizesse, lényegében ez is forgalmi adóként funkcionált.

A rendszerváltás folyamán kialakították a piacgazdaság rendszerét, és létrehozták az annak megfelelő adórendszert. Ez mintegy tíz évig tartott, majd azt követően a friss jogrendszert harmonizálni kellett az Európai Unióval. 2000-ben liberalizálták a devizahasználatot.

Az EU csatlakozást követően a harmonizációs folyamatok felgyorsultak. A forgalmi adók harmonizálása az egységes piac igénye és a vámunió miatt gyorsan végbement.

1.2. Bevezetés

Mielőtt az adófajták rendszertanával megismerkednénk, célszerű néhány adózással kapcsolatos fogalom megismerése. Kezdjük magával az adóval!

A Magyar Értelmező Kéziszótár a köznyelvi értelmezését határozza meg a szavaknak. Az adó, e szerint, kötelező jellegű rendszeres (pénzbeli) hozzájárulás az állam vagy valamelyik közjogi testület költségeihez.

A fenti intuitív fogalm meghatározás pontosításra szorul. Vannak egyedi eseti adók is, ezért a rendszeres szó felesleges. A pénzbeli szó zárójelbe helyezése indokolt, hiszen katasztrófák, háborúk alatt és után a hozzájárulást természetben követelhetik meg. A hozzájárulás igazából nem az állam vagy valamelyik közjogi testület költségeihez, hanem a működéséhez szükséges erőforrások biztosítására szükséges.

Az adó kötelező jellegű hozzájárulás az állam vagy valamelyik közjogi testület erőforrásaihoz. A modern társadalmakban a jogi úton bevezetett és jogszabályi kényszerrel alkalmazott adók dominálnak.

1.3. Az adózásról általában

1.3.1. Az adózás, mint társadalmi jelenség

A továbbiakban a közterhek tulajdonságait tekintjük át. A közterheket a történelem során igen változatos módon nevezték el. Magyar nyelven néhány példa: adó, elvonás, hozzájárulás, illeték, járadék, járulék, jövedék, közteher, vám. Régebbi korokból: dézsma, harács, harmincad, kilenced, porció, sarc, tized.

Az előzőekben eljutottunk az adó intuitív fogalmához. Az adóztatásnak abban az esetben van értelme, ha meg tudjuk mondani, hogy ki fog adóztatni, kit, mikor, miért, és az adóval milyen módon kell elszámolni. Ezt bővebben kifejtve meg kell határozni az adót előíró személyt, amelyet adóhatalomnak nevezünk.

Az adózás társadalmi jelenség, amely magán hordozza a társadalom fejlettségét, kulturális színvonalát. A társadalom tagjainak kulturális és kommunikációs szintje meghatározza az adózásban alkalmazható technikákat. A nagymértékű írástudatlanság gátja lehet a széleskörű adózási dokumentációs kötelezettség elterjedésének. Hasonlóan gondot okozhat a számolástudatlanság is. Az általános

iskolai képzés ellenére ez gondot okozhat – és jelenleg is okoz – a gazdaságban, a társadalomban és ennek következtében az adóztatásban is. (Hegedűs, 1935)

Adó alatt az adóztató hatalom (adóhatalom) alá tartozókat terhelő, kötelező magatartást értjük. Az adó indoka az a gazdasági állapot vagy cselekvés, vagy cselekvéstől tartózkodás, amely az adóhatalom által elvárt kötelező magatartást megalapozza. Adó terheltje az, akitől az adóhatalom a kötelező magatartást elvárja.

Meg kell határozni az adóztatás időbeli terjedelmét is, ez lehet egy időszak (például: egyéves időszak), egy folyamat (termékelőállítás) vagy egy mozzanat (termékértékesítés, vagyonszerzés).

Jogszabályi úton előírt adó esetén az adóhatalom elnevezésére az adójogfennhatóság, vagy idegen szóval juriszdikció kifejezést használja a szakirodalom.

1.3.2. Az adózás jogi megközelítése

Az előbb az adózás intuitív fogalmát jártuk körül. A jogállamokban (adó jogfennhatóságok, juriszdikciók) jogrendbeli normatív előírások alapján vezetnek be az adókat. A jogrendbeli előírásokat a törvények, a rendeletek és a nemzetközi szerződések tartalmazzák.

Az adózást le-, illetve előíró jogágot általában pénzügyi jognak nevezik. A pénzügyi jog alapfogalmai közé tartoznak az adó, az adótényállás és annak elemei: az adóalany, az adótárgy, az adóalap, az adómérték, az adómentesség és az adókedvezmény.

Az **adó** fogalmát a jogi szakirodalom széleskörűen tárgyalja. Abban szinte minden szerző egyetért, hogy az adóhatalom által kényszerrel előírt és végrehajtható kötelező szolgáltatást tekintik adónak. Több szerző a fogalmat kizárólag a pénzszolgáltatásra szűkíti le, vagy hangsúlyozza, hogy az adóval szemben nem lehet ellenszolgáltatási igénye az adóztatottnak. Ez utóbbival az illetékek jelentős részét kizárja a tárgyalásból. Vizsgálódásunk szempontjából ezeknek a leszűkítéseknek nincs jelentőségük. Az adódefiníciók leírása megtalálható Turján Sándor egyetemi jegyzetében (Turján, 1988).

Adótényállás alatt az adókötelezettséget megállapító feltételrendszert értik a pénzügyi jogban.

Adóalany az adókötelezettség alapjául szolgáló tényállást megvalósító személy, szervezet vagy közösség, a korábbiak szerint az adó terheltje. Újabban az

adóalany taxatív meghatározása helyett egyes adójogszabályok a személyi hatályukról rendelkeznek, amely az adóalanyokon túl más személyekre is kiterjedhet.

Adótárgy az a fizikai objektum, dolog, jog, jogviszony, tény, jogcím, magatartás, vagyon, amelynek keletkezése, megszűnése, léte, megváltozása az adóztatás indoka. Földes Gábor részletezte könyvében (Földes, 2001), hogy a jogi szakirodalomban mennyire részletesen és finomítva határozták meg a fenti fogalmat. Ahogy az adó meghatározásánál írtuk, itt sem lényeges tárgyalásunk szempontjából az árnyaltabb különbségtétel a fogalmakon belül.

Az **adóalap** az adótárgy számszerűsített (kvantifikált) értéke. Általában pénzben vagy más természetes mértékegységben kifejezett mennyiség. Más megközelítéssel egy függvény, amely az adótárgyhoz egy konkrét értéket és mértékegységet rendel.

Az **adómérték** egy mennyiségi előírás (lényegében ez is egy függvény), amely az adóalap ismeretében megmutatja az adót. Adótarifa-rendszernek is nevezik. Ez az adólábak, adókulcsok, adótételek rendszere.

Az adózás igazságossága alapján bizonyos adófajták adómértékével szemben elvárás, hogy nagyobb adóalaphoz ne tartozzon kisebb adóérték. Ez főleg a jövedelemadó körében alkalmazott elv. A függvényekkel foglalkozók (matematikusok, közgazdászok) úgy fogalmazzák, hogy az adómérték (nem szigorúan) monoton növekvő függvény. Az adózás igazságosságát több műben elemezték (például Ercsey, 2016). Vizsgálták a társadalmi hatás és a méltányosság fogalmait a különböző adófajták körében.

Különböző adótarifa-rendszereket használunk. **Tételes** az adómérték, amelyben az adóösszeget az adóalap természetes egységére (ez az adóegység) vetítve állapítják meg. A vámok körében ezt a megoldást mértékvámnak nevezik.

A pénzügyben meghatározott adóalap esetén többféle rendszert alkalmaznak. A vámok körében ezt a megoldást értékvámnak nevezik. Általában az érték valamelyik hányada, a gyakorlatban a százalékában határozzák meg az adó értékét. Ezt nevezik **adókulcs**nak, vagy régebbi kifejezéssel adólábnak.

Régebbi korokban az adómérték volt az adó neve: tized (de vigyázat, a kilenced becsapós, mert a kilencedik tizedet jelentette), harmincadvám, vagy a Római Birodalomban centesima (század).

Az adómérték rendszere lehet olyan is, hogy egy kezdőérték alatt nulla, vagy végérték felett változatlan az adóértéke.

Az állandó adókulcsú megoldást lineáris adókulcsú rendszernek vagy arányos (proporcionális) adózásnak nevezik. Az adóalap növekedésével az adó értéke növekszik. Általában a forgalmi adók körében alkalmazzák.

Progresszív adózásnak nevezik azt a nem proporcionális rendszert, amelyben az adóalap növekedésével az adókulcs nem csökken. Másképp megfogalmazva az adó és az adóalap aránya nem csökken. A progresszió megvalósulhat sávonként százalékos vagy lépcsőzetesen változó módon százalékos rendszerben. Az adóalap növekedésével az adó értéke növekszik.

Degresszív adózásnak nevezik azt a nem proporcionális rendszert, amelyben az adóalap növekedésével az adókulcs nem növekszik. Másképp megfogalmazva, az adó és az adóalap aránya nem növekszik. Az adóalap növekedésével az adó értéke akár nőhet, akár csökkenhet, vagy állandó is maradhat.

Az adómértékkel kapcsolatos vizsgálatok nem újkeletűek. Az adólábak matematikájáról írt Heller Farkas a tankönyveiben (Heller, 1921 és Heller, 1943). A progresszióról az adózás igazságossága okán konkrét matematikai elemzést írt Szívós István a tanulmányaiban (Szívós, 1947a és Szívós, 1947b), amelyekben az adókulcsok dinamikáját vizsgálta.

Absztrakt adótényállásnak nevezik a jogi irodalomban (Földes, 2001), ha formálisan meghatározott az adóalany, az adótárgy, az adóalap és az adómérték. Ezek egy adó jogi meghatározásához szükséges feltételek. **Konkrét adótényállásnak** nevezik a tényleges tartalommal megtöltött absztrakt adótényállást, azaz, ha a tényállás elemei egyedileg meghatározottak.

Adómentesség esetén az absztrakt adótényállás megvalósul, de az adótárgyban vagy az adóalanyban rejlő ok miatt nem válik konkrét adótényállássá, azaz tényleges adófizetési kötelezettség nem keletkezik. Meg kell különböztessük az **adóalap mentességtől**, amely esetében az adótárgy vagy egy része valamely fenti okból mentesül az adóalap meghatározás alól.

Adókedvezmény esetén az absztrakt adótényállás és a konkrét adótényállás is megvalósul, az adóalanyban tényleges adófizetési kötelezettség keletkezik, de ez mérsékelt mértékű lesz. Meg kell különböztessük az **adóalap kedvezménytől**,

amely esetében az adótárgy vagy egy része valamely fenti okból az adóalap meghatározás során az adóalanyra kedvezőbb mértékkel lesz figyelembe véve.

Az **adóbeszámítás** egy adózástechnikai megoldás. Az adókötelezettség meghatározása során a korábbiakban már elszámolt adóval (azzal egyenértékűnek minősített fizetési teljesítéssel) vagy annak hányadával csökkenthető a kötelezettség.

Az adóbeszámítás lehet az adóelszámolási módszer szerves része. Ebben az esetben az adó elszámolhatósága a lényeges, és a megfizettség nem feltétele a beszámítás érvényesítésének.

Adóval egyenértékűnek minősített teljesítésnek tekintik általában a más adóhatóság számára fizetett hasonló adót vagy más adóbegyűjtő számára fizetett adót. Lehet továbbá az adómentesség vagy adókedvezmény kiszámításának technikai része, ebben az esetben a beszámított összeget az adóalanynak ténylegesen meg kellett fizetnie.

Az **adóteher viselője** az, akit az adó gazdasági értelemben terhel. Ehhez képest a **megcélzott adóteherviselő** vagy idegen kifejezéssel adódesztinárius az, akit az adóhatalom az adóval terhelni kíván. Az adóteher viselője és az adódesztinárius személye nem feltétlenül azonos, mint azt Takács György a könyvében kifejtette (Takács, 1959).

Meg kell említsük a többszörös adóterhelés látszatát mutató **párhuzamos adózást**. A gazdasági folyamat ugyanaz, de az adóalany, az adótárgy, az adóhatalom legalább egyike eltérő. Például, ha az adótenyállás elemei közül az adóalany és az adótárgy ugyanaz (esetleg az adóalap és adómérték eltérő), de más az adóhatalom. Ilyen lehet a helyi és a központi adózás ugyanarra az adótárgyra bevezetve.

Felvetődik a kérdés, hogy az adó meghatározásához szükséges-e minden esetben ez a bonyolult út? Az adótárgyból meghatározzuk az adóalapot és abból az adómérték segítségével az adót. Ezt követően a mentességek, a kedvezmények és a beszámítás figyelembevételével magát a fizetendő adót.

Természetesen szükséges az adóalany és az adótárgy, azaz az adókötelezett és az adózás indoka. Nem szükséges, hogy legyen nevesített adóalap, és az adómérték sem szükséges. Elegendő lenne, ha az adótárgyból meg tudnánk határozni magát az adót. Az adó megállapítása szükséges, különben nem lesz adózás.

Van olyan adó, amelynek az adóalapját nem úgy határozzák meg, ahogy hivatkoznak rá. Ez a politikai megközelítés.

1.4. Az adózás folyamata

Az adózás folyamata azzal kezdődik, hogy az adóhatalomnak az adóalanyok tudomására kell hoznia, hogy mely adótárgy okán, és milyen magatartást kell tanúsítaniuk. Az adóalanyoknak tudniuk kell azt is, hogy a kötelezettség teljesítését ki fogja ellenőrizni, és kinek a javára kell a kötelező magatartást tanúsítani, és mi a következménye az adó elkerülésének. Egyszerűbb a helyzet, ha a kötelező magatartás pénzfizetés.

1.4.1. Az adó megfizetése

Az adót a pénz kialakulásának kezdetén természetben, terményben, áruban kellett teljesíteni, most szükséghelyzetben alkalmazható. A történelemből ismerjük a hídvámot, útvámot, a termelés megadóztatásából az egyháznak fizetett tizedet, majd később a földesúr részére beszedett kilencedet, amely a maradék kilencede, vagyis az egész egy tizede. A robot a munkával megváltott adó volt.

Magyarországon az első világháború után bevezetett örleési adó (1921. évi XXXIX. törvénycikk) természetben írta elő a malmok számára az örölt gabona egy részének (15%) beszolgáltatását az állam javára.

A pénzben megfizetendő adót a pénzforgalom fejlődési fokának megfelelően először érmekkel, majd később papírpénzzel rendezték. A postai és a pénzügyi közvetítőrendszer kialakulását követően postai feladással, illetve a bankszámlán kezelt pénz átutalásával is lehetett teljesíteni a kötelezettséget. A fejlődés további állomása volt a készpénzhelyettesítők megjelenése, és napjainkban már használjuk az elektronikus fizetési módszereket is. (Varga, 2013)

Az adók megfizetésére használtak még speciális pénzjellegű, lényegében csak adófizetésre használható pénzügyi eszközöket, nevezzük ezeket adópénznek. Az adópénz lehetett az adott helyen párhuzamosan létező pénzek közül az egyik kijelölése. Például a helyi pénzek helyett globális pénzben írják elő a helyi adókötelezettséget. Magas infláció esetén adópénzben határozzák meg az adót. Az adópénz napi inflációs árfolyamon vásárolható. Magyarországi alkalmazását a korábbiakban ismertettük.

Adópénzként funkcionál lényegében, ha az adót egy korlátozott hozzáférésű bankszámlán keresztül lehet rendezni. Erre érdekes és jelenleg (2019) az EU-ban

zajló kísérlet a split áfa fizetés. A lényege, hogy az áfát az adóhatóság által felügyelt számlára, a nettó vételárat a partner bankszámlájára kell utalni.

Az adópénzzel rokon megoldás, ha az adót speciális, általánosan megvásárolható értékcikkekben (például bélyegben, okmánybélyegben) kell teljesíteni. Előnye, hogy az adótényállás még nem valósul meg, de már az adót megfizetik, az adóhatalom előbb jut a bevételhez. Hátránya, hogy a bélyeget könnyebb hamisítani, hiszen nem bankjegyminőségű az érték cikk. További hátrány, hogy a fel nem használt bélyeget vissza lehet váltani. Ezért az adóhatalom bevétele a bélyeg felhasználásával vagy vissza nem váltásával válik véglegessé. Ezt a rendszert még ma is használják az illeték lerovására.

1.4.2. Az adó begyűjtése

Az előzőekben láttuk, hogy a pénzben meghatározott adókötelezettséget meglehetősen sokféle módon lehet teljesíteni. Emellett az adóbegyűjtés rendszerének is többféle megoldása alakult ki a történelem során.

Az egyik legegyszerűbb megoldás, ha maga az adóhatalom szedi be az adót. A gyakorlatban ehelyett inkább az adóhatalom egy erre szakosodott szerve, az adóhatóság szedi be az adót. A társadalmi munkamegosztás és specializáció következtében létrehozott szervezeteknek saját szervezeti kultúrája alakult ki. Az adóhatóság munkatársai az adóhatóság nevében járnak el, de az adóhatalom előírásai alapján. Az adóhatóság fenntartását az adóhatalomnak kell biztosítania. Az adóhatóság a költségigényét nem elégítheti ki közvetlenül a beszedett adókból.

Az adóhatalomnak az adóhatóságot fenn kell tartania, irányítania és ellenőriznie kell. Ezt a történelem során többször próbálták megkerülni. Az adóbevétel beszedésének érdekében létrehozták az adóbérlők rendszerét. Az adóbérlő az adóhatalom helyett beszedte az adót, és azzal elszámolt az adóhatalom felé. Ez megvalósulhatott úgy, hogy a beszedett összeg bizonyos hányadát átadta az adóhatalomnak. A másik és gyakoribb megoldás az volt, hogy az adóbérlő előre kifizette (például öt évre) a várható adó egy részét, és az adóbeszedésbe az adóhatalom nem szólt bele. Ez természetesen komoly visszaélésekhez vezetett, így kialakulhatott az adóbérlők önkénye, amely a történelem során többször okozott komoly társadalmi feszültséget. Augustus római császár eltörölte az adóbérlői rendszert, és kialakította a Birodalmi Adóhatóságot. A francia forradalom előtt-

ti időkben Franciaországban is adóbérlők voltak. A forradalmi terror hevében 1794-ben kivégezték az adóbérlőket, köztük Antoine Laurent Lavoisier-t, a modern kémia megalapozóját is. Mindenki tanulta és ismeri az anyagmegmaradás törvényét, amelyet részben az ő nevéhez kötünk.

Láthattuk az eddigiekből, hogy az adó begyűjtése költséges és munkaigényes feladat. A magas adóadminisztrációs költségszint csökkenti a gazdasági hatékonyságot (Varga - Vágyi, 2017). A költségek csökkenthetők, ha az adózók számát, pontosabban az adóhatalommal kapcsolatban lévő adózók számát csökkentik. Ezzel a kisebb számú adózóval gyűjtetik be a többi adózó adóját.

A spontán kialakult szakmai közösségek (céhek, iparos körök, hegyközségek stb.) feladatává tették a tagjaik adójának begyűjtését. Ehhez az kellett, hogy a gazdasági tevékenységet (iparúzést) kizárólag valamely közösség tagjaként lehessen végezni. Az így kialakított adóközösségek nem voltak adóalanyok, csupán az adó begyűjtésében működtek közre kötelezően. Az adóközösségek a tagjaik adófizetési kötelezettségéért egyetemleges felelősséggel tartoztak. A huszadik században még Magyarországon is léteztek adóközösségek. A rendszerváltás előtt a kisiparosok és kiskereskedők is így adóztak. Egyik szervezetük a Kisiparosok Országos Szervezete (KIOSZ) volt. A KIOSZ feladata volt többek között az alapszabálya szerint a kisiparosság teherbírásának figyelembevételével közreműködni a helyes és arányos adóztatás megvalósításában. (Laki, 1998)

Az adóhatalom számára kényelmes lehetőség, hogy az adózók kisebb és jól ellenőrizhető részét kötelezi a többi adózó adójának begyűjtésére. Ezt a tevékenységet az adóbeszedésre kötelezett díjazás nélkül köteles elvégezni. Természetesen anyagilag felelős a beszédés elmaradásáért és annak az adóhatalom felé való teljesítéséért. Az adóhatalom az adóbeszedésre kötelezett ellenőrzésére az adóhatóságát használja. Az adóhatalom kockázata ebben az esetben az, hogy az adóbeszedésre kötelezethnél felhalmozódik az adó. Előnye azonban, hogy sok kis összegű egyedi ügy helyett kevés nagyobb volumenű ügyet kell kezelni. Az adóbeszedésre kötelezettek körét rendszeresen szükséges ellenőrizni. Az adóbeszedésre kötelezett általában nem alanya a beszédett adónak.

Szólni kell még egy adóbegyűjtési megoldásról, amelyet a fejezet további részében részletesen elemzünk. Ez az adóáthárítás. Az adóhatalom kötelezi az adózót, hogy a vevőjének számítson fel bizonyos adót. Az adóhatalom célja nem

az adóalany terhelése, hanem valamely, a kereskedelmi láncban lévő későbbi szereplő terhelése. Ez is díjazás nélküli kötelezettség, amelyben az adózónak a felelőssége fennáll a meg nem fizetett adóért. Az adóáthárítás esetén az adóáthárító az adóalany, és akit az adó valójában terhel, nem szükségszerűen adóalany.

1.4.3. Az adóteher-viselés és az adóáthárítás

A tényleges adóteher-viselő az, akit az adó gazdasági értelemben terhel, vagy akinek más kötelező magatartást kell tanúsítania. A pénzben előírt adó csak a végső fogyasztót terhelheti, hiszen más entitás átmenetileg terhelhető, de az adóteher az árban előbb-utóbb érvényesül.

Adóhatalom kifejezett célja lehet az adóteher végső fogyasztóra hárítása. Ennek oka például a fogyasztói magatartás befolyásolása vagy környezetvédelmi és egyéb egészségvédelmi célok megvalósítása. Amennyiben az adóhatalomnak nem kifejezett célja az adónak a végső fogyasztóra hárítása, abban az esetben az adók a gazdálkodó szempontjából költségelemek, és így áralakító tényezők. Az áthárított adó része lesz a végső fogyasztói árnak, így a gazdálkodó döntésétől független áralakító tényezővé válik.

Az adóteher áthárításának korlátja a piaci mechanizmus. A kereslet–kínálat árszabályozó hatása érvényesül, amelyet az adózási holtteher gazdasági hatása torzít. A gazdasági szereplők gazdasági teljesítménye (termék, szolgáltatás) szereplőről szereplőre vándorol. Ezt nevezik forgalmi folyamatnak vagy termékpályának. Az adóteher a következő szereplőre hárul a termékpályán. Az áthárítás megvalósulhat burkoltan vagy nyíltan. Burkolt áthárítás esetén a megcélzott adóviselő számára az áthárítás ténye nem nyilvánvaló, míg nyílt áthárítás esetén ez nyilvánvaló.

Az adó áthárítása polgári jogi ügylet (adásvétel, csere, ajándékozás stb.) révén valósul meg, és a termékpálya következő szereplőjét fogja terhelni az adó. Burkolt áthárítás esetén nincs szükség az áthárított adó részletes dokumentálására.

A nyílt áthárítást többféle módon lehet dokumentálni. A legegyszerűbb megoldás, ha az áthárított adó részletezését a polgári jogi ügyletet kísérő dokumentum (számla, nyugta, szerződés) tartalmazza. Ebből a termékpálya következő szereplője ismeri az adó mértékét is.

Az adózást megalapozó ügyletet kísérő dokumentumon az adó áthárításától függetlenül is feltüntethető az ügylet adótartalma. Erre akkor lehet szükség, ha

az az áthárított adó beszámítható valamely más adóba, vagy valamilyen cselekmény következtében visszaigényelhetővé válik.

A későbbiekben az adóáthárításnak kitüntetett szerepe lesz, ezért járjuk körül egy kicsit alaposabban ezt az adózási megoldást. Az adóáthárító egyben az adó begyűjtője is, és szükségszerűen adóalany is. Az adóhatalom elvárja, pontosabban jogi úton kötelezi az adó másoktól való begyűjtésére. A forgalmi folyamat végső szereplője nem szükségszerűen adóalany.

Más adóbegyűjtési megoldásoktól különböztessük meg az adóáthárítást! Beszedéses adózás esetében a beszedőt az adóhatalom kötelezi az adó mástól való beszedésére. Az adóalany az, akitől beszedik az adót (a beszedő nem adóalany). A másik adóbegyűjtési technika a vételár részeként történő beszedés. Az értékesítő az értékesítési árban érvényesíti az adót. Az adó a termelési költség része, konkrét értéke nincs meghatározva. Az értéke utókalkulációval határozható meg. Összetett gazdasági teljesítmény esetén ez meglehetősen munkaigényes. Konkrét értékben nem hárítható tovább, csak az eladási ár részeként.

1.4.4. Az adók osztályozása

Az adók rendszertanának alapja az adók különböző lényeges ismérvek szerinti csoportosítása. A csoportosítással szemben követelmény, hogy egy adófajta az adott osztályozást tekintve csak egy csoportba tartozzon. Az adórendszerek fejlődése során az egy csoportba tartozó adók differenciálódtak, és különböző egyre finomodó módon valósítják meg az adóztatandó okot. A hazai adórendszer jelenlegi differenciálódásáról Varga írt összefoglaló tanulmányt (Varga, 2017).

A csoportosítási ismérveket csak a minket érdeklő forgalmi adók szempontjából vizsgáljuk. Fontos besorolási szempont, hogy az adót milyen forrásból tudja az adóalany megfizetni. Ez az **adóforrás** szerinti osztályozás. **Keletkező adóforrás** az, ha az adó a konkrét ügyletből (adótárgy megvalósítása) fedezhető. Amennyiben az adót az adótárgytól független forrásból kell megfizetni, azt **létező adóforrás**nak nevezzük. A forgalmi adók körében mindkét adófajta előfordul.

Az **adók rendeltetése** szerinti osztályozás alapján a céladók azok, amelyek konkrét célhoz vannak kötve. Az általános adók azok, amelyek nincsenek konkrét célhoz kötve. A forgalmi adók körében mindkét adófajta előfordul.

Az **adóhatalom** szerint is osztályozhatjuk az adókat. Egy adott gazdasági tér-ségben egyszerre több adóhatalom is létezhet párhuzamosan. Nemzetközi kereskedelmi ügyletek esetén is több adóhatalom adóztatási igényét kell koordinálni. A modern állami berendezkedésben központi adóknak nevezzük az állam, mint adóhatalom által kivetett adókat. Helyi adóknak nevezzük azokat az adókat, amelyeket a helyhatóságok, köztisztviselők vetnek ki, mint adóhatalmak. A szövetségi államok, az államszövetségek, tagállamok, tartományok egy újabb szintet jelentenek az adóztatásban. A vámuniók több állam (adóhatalom) szerződésén alapuló alkalmi egyesülései.

Az **adózás időbeli kiterjedése** szerint megkülönböztetünk rendszeres adókat, amelyekkel rendszeres időszakonként kell elszámolni. A rendkívüli (ideiglenes) adók azok, amelyeket egy rövidebb időszakra átmenetileg vetnek ki. Néhány ideiglenes adó rendszeressé válhat. Az egyszeri (eseti) adók azok, amelyeket egyszer vetnek ki. Az egyszer megvalósuló adótárgyakra természetesen ilyen típusú az adó. Például eljárási illetékek. A forgalmi adók körében mindegyik adófajta előfordul. Az ideiglenesen bevezetett adók később állandósulhatnak. Erre jó példa a német pezsgő adó (Schaumweinsteuer), amelyet Vilmos császár vezetett be 1902-ben a haditengerészet finanszírozására, és kisebb nagyobb megszakításokkal ma is létező adónem. Bosszantó bagatell adó, ahogy azt Jeschke megállapította (Jeschke, 2011).

Az **adóalany körülményeinek figyelembevétele** szerint is megkülönböztethetjük az adókat. Személyi adók azok, amelyek az adóalany körülményeit figyelembe veszik. Tárgyi adók azok, amelyek az adóalany körülményeit nem veszik figyelembe. A tárgyi adók személytelenek: minden adóalanyra egyformán vonatkoznak. A forgalmi adók lényegében tárgyi adók.

Az **adóteher-viselés** szerint megkülönböztetünk közvetett és közvetlen adókat. Közvetlen adók esetén az a megcélzott adóteher-viselő és az adóalany ugyanaz, míg a közvetett adók esetén a megcélzott adóviselő és adóalany nem azonos.

A külkereskedelmet érintően egy adó lehet passzív vagy aktív, attól függően, hogy a nemzetközi piacon az árra hatást gyakorol vagy sem. A vámokat a külkereskedelem befolyására találták ki, tehát aktív külkereskedelmi adófajta. A többi forgalmi adónak lehetőleg passzívnak kell lennie.

1.5. Forgalmi adók

A forgalmi adók azok, amelyeknél az adótárgy a gazdasági teljesítmények forgalmi folyamata vagy annak valamely része, mozzanata. Forgalmi folyamat alatt a tulajdonjog (részjog) változását vagy a forgalmi állapot változását értjük. A gazdasági teljesítmény alatt szolgáltatást, jogot, árut vagy más hasonló, emberi munka felhasználásával létrehozott gazdasági eredményt értünk. Ez a forgalmi folyamat tárgya.

A tulajdonjog (részjog) változása általában polgári jogi ügylet során realizálódik. A tulajdonjog részjoga a birtoklás, a használat, a hasznosítás, a rendelkezés joga. Az adót változatos formában lehet begyűjteni. Egyszerű adózással, beszedéssel, áthárítással. A forgalmi állapot változása általában hatósági eljárás során realizálódik. Ilyen állapot lehet például a kereskedelmi szabadforgalomba helyezés (vám, jövedéki adó). Az adó a hatósági eljárás részeként gyűjthető be.

A forgalmi adók tárgyi adók, hiszen az adóalany, illetve a megcélzott adóviselő személyi körülményeit nem veszik figyelembe. Megállapítani és begyűjteni ezeket az adókat viszonylag egyszerű.

A forgalmi folyamat tárgya szempontjából is osztályozhatjuk az adókat. A forgalmi folyamat tárgyának létrejötte, átalakítása, megszűnése lehet az adóztatás egyik alapja. Adóztatási lehetőség az is, ha a forgalmi folyamat tárgyán valakinek a tulajdonjoga (illetve annak részjoga) fennáll, keletkezik, változik, megszűnik.

Újabb adóztatási lehetőség, ha a forgalmi folyamat tárgya az adójog fennhatóság hatáskörébe kerül, vagy onnan kikerül, például a vám. Ugyancsak adóztatási lehetőség, ha a forgalmi folyamat tárgya az adójog fennhatóság kereskedelmi forgalmának részese lesz, vagy az alól véglegesen kikerül. Ilyenek a belföldi kereskedelmi forgalomba helyezéssel kapcsolatos adók, például jövedéki adó, környezetvédelmi termékadj.

1.5.1. A forgalmi adók csoportosítása

A forgalmi adókat – az adók csoportosításánál látott szempontokon túl – csak a rájuk jellemző tulajdonságok alapján tovább osztályozhatjuk.

Azt már tudjuk, hogy minden forgalmi adó tárgyi adó.

A **forgalmi folyamat** szerinti osztályozás során vizsgálhatjuk az adóforrást, amelyből fedezhető az adó. Ha a tulajdonjog (részjog) változása az adótárgy, az adóforrás meghatározásához különbséget kell tennünk aszerint, hogy az értékesítő vagy a beszerző az adóalany. Ha az értékesítő az adóalany, az ügyletből keletkező adóforrásból fedezhető az adó. Ha a beszerző az adóalany, már létező adóforrásból fedezhető az adó.

Amennyiben az adótárgy a forgalmi állapot változása, az adó már létező adóforrásból fedezhető.

Vizsgálhatjuk az **adózás kiterjedtsége** alapján is a forgalmi adókat. Megkülönböztetünk általános, majdnem minden forgalmi folyamatra (árura) kiterjedő és speciális, csak néhány forgalmi folyamatra (árura) kiterjedő adókat.

A forgalom fázisának vagy adózási pontnak nevezünk egy-egy átruházást vagy forgalmi állapot változást. A **forgalom fázisai** szerint megkülönböztetünk egyfázisú, többfázisú vagy összefázisú adózást. Az egyfázisú esetben a forgalom egy pontján van adózás. Ezen belül a kezdő fázisú adózásban a forgalom első pontján van adózás, a végfázisú adózásban a forgalom utolsó pontján van adózás. A többfázisú adózás esetén a forgalom egynél több pontján van adózás. Az összefázisú adózás esetén a forgalom minden pontján van adózás.

A **fázisok adózásának elszámolása** szerint megkülönböztetünk bruttó és nettó elszámolású adózást. A bruttó elszámolású adózás esetén az adó elszámolása a fázis teljes értékére vonatkozik. Ez a megoldás adóhalmozódást okoz, mert az előző fázisok már adóztatott értékeit ismételten tartalmazza! A nettó elszámolású adózás esetén az adóelszámolás a fázisban realizált hozzáadott értékre korlátozódik.

1.5.2. Forgalmi adók az adójogfennhatóságok között

A forgalmi adórendszer egy adóhatalmon belül az adóhatalom magánügyének látszik. Amennyiben a gazdasági tevékenységek több adóhatalomra terjednek ki, vagy egyik termékeit a másik polgárai felhasználnák, a termékeket utaztatni kell. A határátlépés adóztatási pont mindkét érintett adóhatalom számára. Ez az egyik legrégebbi adófajta, a vám. Külkereskedelmi szempontból aktív adó- és gazdaságpolitikai célok elérésére használható.

A vámon kívül célszerű a többi forgalmi adófajta külkereskedelmi értelemben semlegessé, passzívra tenni, azaz a termékekre a beléptetések a belföldi forgalmi adóterhet kivetni, hogy a belföldi árukkal egyforma adóterhet terhelje. Az áruk kiléptetések a már felszámított belföldi forgalmi közterhet le kell bontani, hogy a külkereskedelmi versenyképességet ne rontsa a belföldi teher.

A belföldi forgalmi adórendszer külkereskedelmi semlegessége gazdasági kényszer, amelynek meg kell felelni. A felszámított belföldi közterhet többféle technikával lehet semlegesíteni. Ilyen az adóvisszatérítés vagy az azt kiváltó exporttámogatás. Amennyiben nem határozható meg pontosan a belföldi forgalmi közterhet, az exporttámogatás általán jelleget ölthet.

A belföldi értékesítések dokumentálására vonatkozó előírások szerint kellő részletezettségű értékesítést kísérő okmányokra van szükség. Ez a dokumentáció a nyílt adóáthárítás esetén természetesen rendelkezésre áll.

1.5.3. A közvetett adók

A közvetett adók meghatározása szerint a megcélzott adóviselő és az adóalany különböző. Vegyük észre: a meghatározás a tényleges adóviselőről nem rendelkezik. Az adóalanyt az adóhatalom határozza meg. Az adóhatalom megcélzza az adóviselőt, és a szabályrendszert úgy igyekszik kialakítani, hogy a tényleges adóterhet a megcélzott adóviselő viselje.

Az adót az adóalany a megcélzott adóviselőre általában polgári jogi üggyel hárítja át. A polgári jogi üggyel általában a tulajdonjog vagy annak valamilyen részjogának az átruházását jelenti. Azaz a közvetett adó szükségszerűen forgalmi adó. Az adóáthárítás lehet nyílt vagy burkolt.

A közvetett adókat osztályozhatjuk *a megcélzott adóviselő* szerint. A megcélzott adóviselő lehet a forgalmi folyamat utolsó szereplője. Ebben az esetben, ha egy gazdálkodó az utolsó szereplő, a beruházásait is megadóztatják. A megcélzott adóviselő lehet a forgalmi folyamat fogyasztója, aki szintén a forgalmi folyamat utolsó szereplője, de már nem gazdasági szereplő. Ebben az esetben a beruházásokat nem adóztatják meg. Ezt más megközelítéssel nettó adóalapnak nevezik. A túl sok bruttó és nettó megnevezés csak zavart okozhat.

1.6. A forgalmi adók összehasonlítása

A következőkben a különböző típusú forgalmi adókat hasonlítjuk össze. Mind-egyik típust hét adózási fázisra számítottuk ki, fázisonként eltérő hozzáadott értékkel. A táblázatokban szerepel a fázis sorszáma (#), a fázis adómértéke (%) és a hozzáadott érték. Feltüntettük a nettó, illetve a bruttó eladási árat. Jóllehet a vevő a legtöbb esetben csak a bruttó árral szembesül. Az adót is meghatároztuk, mégpedig a fizetendő, a levonható és az adókötelezettség (Köt.) szerinti bontásban. Meghatároztuk az áthárított adót és a tényleges adómértéket is. Az azonos szerkezetű táblázatok lehetővé teszik adók hatásmechanizmusának elemzését és tulajdonságaik feltárását.

1.6.1. Az egyfázisú forgalmi adó

A forgalmi folyamat egy pontján van adóztatás, a teljes értékre vagy természetes egységre. Az adózó fázis adója beépül a következő fázis értékébe. Az adóhatalom áthárítási szándékától függően létezhet megcélzott adóviselő. Az esetleges áthárítás lehet nyílt vagy burkolt. Ha az adóhatalom szándéka az áthárítás, a megcélzott adóviselő a forgalmi folyamat későbbi szereplője. Az adótartalom az adó megfizetőjétől a forgalmi folyamat végső szereplőjére háramlik.

1.6.2. Többfázisú forgalmi adó

Elméletileg a forgalmi folyamat több, de nem az összes pontján van adóztatás a teljes értékre vagy természetes egységre. Ilyen adófajtára a szakirodalom példát nem mutat be, csak elvi lehetőség.

1.6.3. Az összefázisú forgalmi adó

A forgalmi folyamat összes pontján van adóztatás a teljes értékre. Az adózó fázis adója beépül a következő fázis értékébe. A megcélzott adóviselő a forgalmi folyamat végső szereplője, a végfelhasználó, vagy fogyasztó, nem azonos az adó alanyával. Az adómértéket 2%-nak választottuk. Az adóhalmozódás hatásait ezen keresztül mutatjuk be.

Fázis		Értékesítési ár			Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	2	100,00	100,00	102,00	2,00	nincs	2,00	2,00	2,00%
2	2	100,00	202,00	206,04	4,04	nincs	4,04	6,04	3,02%
3	2	250,00	456,04	465,16	9,12	nincs	9,12	15,16	3,37%
4	2	150,00	615,16	627,46	12,30	nincs	12,30	27,46	4,58%
5	2	150,00	777,46	793,01	15,55	nincs	15,55	43,01	5,74%
6	2	100,00	893,01	910,87	17,86	nincs	17,86	60,87	7,16%
7	2	150,00	1 060,87	1 082,09	21,22	nincs	21,22	82,09	8,21%

1. táblázat: Összfázisú forgalmi adó

Forrás: szerző saját számításai

Láthatjuk: az adóhalmozódás a végére 8,21%-ra emeli az adót. Az adóteher nagymértékben függ attól, hogy a gazdasági teljesítmény előállítása hány különböző fázison, azaz hány gazdálkodón keresztül valósul meg. A tényleges adómérték vertikális integrációval csökkenthető. Ez az adófajta kedvez a konzorciumok kialakulásának. A kialakult kereslet-kínálati ár adótartalma csökkenthető az integrációval.

Nézzük meg azokat a helyzeteket, amikor a gazdasági teljesítmény jelentős része a forgalmi folyamat elejére vagy végére koncentrálódik! A forgalmi folyamat elejére koncentrálódó érték minden fázis adóalapját, és így adóját is jelentősen növeli.

Fázis		Értékesítési ár			Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	2	940,00	940,00	102,00	18,80	nincs	18,80	18,80	2,00%
2	2	10,00	968,80	206,04	19,38	nincs	19,38	38,18	4,02%
3	2	10,00	998,18	465,16	19,96	nincs	19,96	58,14	6,06%
4	2	10,00	1 028,14	627,46	20,56	nincs	20,56	78,70	8,11%
5	2	10,00	1 058,70	793,01	21,17	nincs	21,17	99,88	10,19%
6	2	10,00	1 089,88	910,87	21,80	nincs	21,80	121,67	12,29%
7	2	10,00	1 121,67	1 082,09	22,43	nincs	22,43	144,11	14,41%

2. táblázat: Összfázisú forgalmi adó elől súlyozott

Forrás: szerző saját számításai

Az adóhalmozódás 14,41%-ra emeli a tényleges adóterhet. Lássuk a forgalmi folyamat végére koncentrálódó érték hatásait!

Fázis			Értékesítési ár		Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Halmazott		
1	2	10,00	10,00	10,20	0,20	nincs	0,20	0,20	2,00%
2	2	10,00	20,20	20,60	0,40	nincs	0,40	0,60	3,02%
3	2	10,00	30,60	31,22	0,61	nincs	0,61	1,22	4,05%
4	2	10,00	41,22	42,04	0,82	nincs	0,82	2,04	5,10%
5	2	10,00	52,04	53,08	1,04	nincs	1,04	3,08	6,16%
6	2	10,00	63,08	64,34	1,26	nincs	1,26	4,34	7,24%
7	2	940,00	1 004,34	1 024,43	20,09	nincs	20,09	24,43	2,44%

3. táblázat: Összfázisú forgalmi adó végén súlyozott

Forrás: szerző saját számításai

Gyakorlatilag a nominális adókulcs körüli lesz a tényleges adóterhelés, pontosan 2,44%. Érdeemes megfigyelni, hogy a halmozódó kis értékek során a tényleges adókulcs jelentősen emelkedik, majd az utolsó nagy érték ezt a hatást eliminálja.

Az összefázisú forgalmi adó hátrányait a táblázatok mutatják. A tényleges adóteher, amelyet a megcélzott adóteherviselő fizet, függ a forgalmi fázisok számától, a forgalmi folyamaton belül a hozzáadott értékek eloszlásától. A gazdasági szereplők a saját pozíciójukat úgy tudják javítani, ha minél több egymás utáni fázis tevékenységét maguk végzik el. Ez a vertikális integráció.

1.6.4. A hozzáadottérték-adózás

A hozzáadottérték-adózást az összefázisú forgalmi adózás hátrányai miatt vizsgálták. Az adó alapja, mint a neve is mutatja, a hozzáadott érték lenne. A hozzáadott értéket látszólag egyszerű meghatározni. A meghatározást nehezíti, hogy a gazdasági teljesítményhez felhasznált korábbi teljesítményeket nem olyan mértékben szerzik be és tartják nyilván, mint ahogy felhasználják. A két nyilvántartás megfeleltetése és árázása komoly logisztikai és utókalkulációs feladat.

A technikai nehézségek ellenére a hozzáadott érték kiszámítását többféle elméleti megközelítéssel kísérelték meg meghatározni.

Kibocsátás típusú meghatározás alapján a kibocsátás értékéből levonják a költségeket, de nem veszik figyelembe sem a beruházásokat, sem az amortizációt. Ebből következően a megcélzott adóviselő a végfelhasználó.

Jövedelem típusú meghatározás alapján a kibocsátás értékéből levonják a költségeket és az amortizációt, de nem veszik figyelembe a beruházásokat. A megcélzott adóviselő hosszú távon a fogyasztó, hiszen a beruházások adómentesek az amortizáción keresztül számítódik be.

Fogyasztás típusú meghatározás alapján a kibocsátás értékéből levonják a költségeket és a beruházásokat. A megcélzott adóviselő a fogyasztó lesz.

Az adóalap meghatározás típusa mellett két módszer között választhatunk a konkrét számítás elvégzésére.

Additív (összegző) módszer alapján a hozzáadott érték összetevőit összeadják. Ezek a személyi jellegű költségek (élő munka és terhei), a hozam vagy nyereség (egy gazdálkodó valamilyen eredmény elérésére törekszik) és esetleg az amortizáció a hozzáadott érték meghatározás típusa szerint. Ez a módszer üzemi gazdasági megközelítésen alapul. Nem alkalmas a fogyasztási típusú hozzáadott érték meghatározásra.

Szubtraktív (kivonásos) módszer alapján a kibocsátás (értékesítés) értékéből levonják a beszerzések értékét (holt munka értéke) és esetleg a beruházások értékét, a hozzáadottérték-meghatározás típusa szerint. Ez a módszer a forgalmi eredmény meghatározásán alapul. Nem alkalmas a jövedelem típusú hozzáadott érték meghatározásra.

Az adóalap, a hozzáadott érték meghatározása elviekben könnyűnek látszik, de a fentiekben bemutatott lehetőségek meglehetősen pontatlanná teszik azt. Ha kiválasztottuk a hozzáadottérték-meghatározás módját és módszerét, akkor már csak a megfelelő adatokból ki kell számítani. Az adatokat kézenfekvő módon a számvitelből nyerjük.

A számviteli adatok felhasználása több problémát vetett fel. A gazdálkodás folyamán a beszerzések és értékesítések nem csak az eredményt, hanem a vagyont is érinthetik. A számviteli elszámolás szabályai szerint a beruházások növelik a gazdálkodó vagyont, de értéküket csak az amortizáción keresztül adják át az értékesített gazdálkodási teljesítményeknek.

A számviteli alapú megközelítés az egyedi hozzáadott érték kiszámítására csak egyedi analitikus nyilvántartások alapján lenne alkalmas. Az adókat, amelyeket nem eseti módon határoznak meg, általában egy időszak vonatkozásában

számítják ki. Egy időszak hozzáadott értékét a számviteli adatokból könnyebb meghatározni.

A számviteli elszámolás alapján elméletben meghatározhatjuk a hozzáadott értéket, de a gyakorlatban ez meglehetősen bonyolult feladat. A gazdálkodóknak, akik kötelezettek a hozzáadott érték meghatározására, kelően felkészült munkatársakkal és korszerű adminisztrációs technikával kell rendelkezniük.

Mielőtt a hozzáadottérték-meghatározás számviteli rendszerét kimunkálnánk, nézzük meg, van-e értelme ezen az úton tovább menni! Megvizsgáljuk, hogy ha ismerjük a hozzáadott értéket, hogyan viselkedne az adó, milyen tulajdonságai lennének. A gazdaságpolitikai szempont, hogy több eltérő adókulcs legyen. Vizsgáljuk, hogy a hozzáadottérték-adóval ezt meg lehet-e valósítani.

Az általános adókulcsot 27%-os szinten számítottuk, a másik adókulcsot 5%-os szinten. A hozzáadott értékek eloszlását az eddigi példákban megszokott módon rögzítettük.

Fázis			Értékesítési ár		Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	27	100,00	100,00	127,00	27,00	nincs	27,00	27,00	27,00%
2	27	100,00	200,00	254,00	27,00	nincs	27,00	54,00	27,00%
3	27	250,00	450,00	571,50	67,50	nincs	67,50	121,50	27,00%
4	27	150,00	600,00	762,00	40,50	nincs	40,50	162,00	27,00%
5	27	150,00	750,00	952,50	40,50	nincs	40,50	202,50	27,00%
6	27	100,00	850,00	1 079,50	27,00	nincs	27,00	229,50	27,00%
7	27	150,00	1 000,00	1 270,00	40,50	nincs	40,50	270,00	27,00%

4. táblázat: Hozzáadottérték-adó egy adókulccsal

Forrás: szerző saját számításai

A táblázatból látható, hogy az áthárított adó az adókötelezettségek összege. A következő vevőtől az értékesítőnek be kell szedni a halmozódott adót. Az ügyletet kísérő bizonylaton bizonyára fel kellene tüntetni a korábbiakról áthárított és a fázis áthárított adójának összegét. Ez nehézkessé tenné a számlázást.

Vizsgáljuk meg, mi a helyzet, ha két adókulcsot alkalmazunk. A 27%-osat az első hat fázisra, míg a 5%-osat az utolsó fázisra alkalmazzuk.

Fázis		Értékesítési ár			Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	27	100,00	100,00	127,00	27,00	nincs	27,00	27,00	27,00%
2	27	100,00	200,00	254,00	27,00	nincs	27,00	54,00	27,00%
3	27	250,00	450,00	571,50	67,50	nincs	67,50	121,50	27,00%
4	27	150,00	600,00	762,00	40,50	nincs	40,50	162,00	27,00%
5	27	150,00	750,00	952,50	40,50	nincs	40,50	202,50	27,00%
6	27	100,00	850,00	1 079,50	27,00	nincs	27,00	229,50	27,00%
7	5	150,00	1 000,00	1 237,00	7,50	nincs	7,50	237,00	23,70%

5. táblázat: Hozzáadottérték-adó több adókulccsal

Forrás: szerző saját számításai

Az adó alapja nem a teljes érték, hanem a hozzáadott érték. A vásárló a teljes áthárított adó értékével szembesül, ezért az utolsó fázisban a tényleges adókulcs számára nem 5% lesz. A példából látható, hogy az adóterhelés a nettó érték 23,7%-a. Vizsgáljuk meg, mennyiben változik a tényleges adókulcs, ha megváltozik a hozzáadott értékek eloszlása!

Fázis		Értékesítési ár			Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	27	100,00	100,00	127,00	27,00	nincs	27,00	27,00	27,00%
2	27	100,00	200,00	254,00	27,00	nincs	27,00	54,00	27,00%
3	27	250,00	450,00	571,50	67,50	nincs	67,50	121,50	27,00%
4	27	150,00	600,00	762,00	40,50	nincs	40,50	162,00	27,00%
5	27	100,00	700,00	889,00	27,00	nincs	27,00	189,00	27,00%
6	27	100,00	800,00	1 016,00	27,00	nincs	27,00	216,00	27,00%
7	5	200,00	1 000,00	1 226,00	10,00	nincs	10,00	226,00	22,60%

6. táblázat: Hozzáadottérték-adó több adókulccsal, más eloszlással

Forrás: szerző saját számításai

Láthatjuk, hogy most a tényleges adókulcs 22,6% lesz. Vevői oldalról a végső bruttó ár nem tervezhető, mivel az a megelőző fázisok hozzáadott értékeinek eloszlásától függ, amire sem az adóhatalom, sem a fogyasztó nem bír ráhatással.

A hozzáadottérték-adó a gyakorlatban nem használható. Nehézkes az adóalap meghatározása, az áthárítás dokumentálása körülményes, és több adókulcs használata esetén a végső adóterhelés függ a hozzáadott értékek eloszlásától.

1.6.5. A halmozódás nélküli összfézisú forgalmi adó

Az előzőekben láthattuk, hogy a bruttó elszámolású összfézisú forgalmi adó nem alkalmas adóztatásra. Az elméleti hozzáadottérték-adó tulajdonságainak vizsgálata során láthattuk: ez a forma sem alkalmas az adóztatásra.

Az adóhatalom szándéka a hozzáadott érték valamilyen formájú megadóztatása. A megcélzott adóalap a hozzáadott érték. Láttuk, hogy ezt közvetlen úton nem tudjuk gyakorlatban használható módon megvalósítani. A kívánt célt egyszerűbben realizálható eszközökkel is elérhetjük. Nem a hozzáadott érték lesz az adó alapja, hanem az értékesítés értéke. A fizetendő adóba viszont beszámítható az értékesített teljesítményhez felhasznált teljesítményekkel együtt más gazdálkodóknak vagy a hatóságnak megfizetett vagy járó adó. Ezt nevezik **adóelszámolásos módszernek** (tax credit method). A tényleges adózás elszámolási időszakra történik.

Az adóalap meghatározása helyett az adóhatóság felé rendezendő adót, azaz az adókötelezettséget határozzák meg. Az adókötelezettség meghatározása egyszerű, az értékesítések adójából le kell vonni a beszerzések adóját. Az értékesítés adója az adott időszak gazdasági kibocsátásának az adója. A beszerzés adója az adott időszak és esetleg a korábbi időszak el nem számolt beszerzéseinek adója.

Részletszabályokban rögzíteni lehet, hogy mely típusú termékek és szolgáltatások beszerzését nem lehet beszámítani. Ezek általában azok, amelyek kizárólag egy magánszemély személyes fogyasztására alkalmasak. Itt lehet szabályozni a beruházások adótartalmának a levonhatóságát. Ennek megfelelően a megcélzott adóviselő a végfelhasználó vagy a fogyasztó lehet.

Amennyiben a fogyasztó a megcélzott adóviselő, a fogyasztóig el nem jutó forgalmi folyamat (beszámítás tiltása vagy megtagadása) elszámolt adótartalmával a gazdálkodási szektor terhelődik.

A gazdálkodási szektor adóterhelését növelheti, ha az adóhatóság kellő alap nélkül tagadja meg a beszámítást. A gazdálkodási szektor adóterhelése a külkereskedelmi semlegességet és így a versenyképességet is ronthatja.

Ennek a módszernek az az előnye, hogy könnyen meghatározható az adókötelezettség. Hátránya viszont, hogy a közhiedelemmel ellentétben nem a hozzáadott értéket adóztatja. Az adó alapja az értékesítés adója, de az adóbeszámítás

módszerének alkalmazásával a hatásaiban olyan lesz, mintha a hozzáadott értéket adóztatnák. Az adóalanyiség megszűnésekor (végső adóelszámolás) lesz egyenlő a hozzáadott értékek összesített adótartalma az adókötelezettségek összegével!

Lássuk az egykulcsos adó esetén a fázisok adóit!

Fázis			Értékesítési ár		Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	27	100,00	100,00	127,00	27,00	0,00	27,00	27,00	27,00%
2	27	100,00	200,00	254,00	54,00	27,00	27,00	54,00	27,00%
3	27	250,00	450,00	571,50	121,50	54,00	67,50	121,50	27,00%
4	27	150,00	600,00	762,00	162,00	121,50	40,50	162,00	27,00%
5	27	150,00	750,00	952,50	202,50	162,00	40,50	202,50	27,00%
6	27	100,00	850,00	1 079,50	229,50	202,50	27,00	229,50	27,00%
7	27	150,00	1 000,00	1 270,00	270,00	229,50	40,50	270,00	27,00%

7. táblázat: Halmazódás nélküli összfézisú forgalmi adó egy adókulccsal

Forrás: szerző saját számításai

Minden fázisban a teljes érték az adóalap, így a vevő számára átlátható és követhető az adótartalom. A tényleges és a névleges adóterhelés a forgalmi folyamat minden pontján azonos, a példa szerint 27%. A rendszer működéséhez az kell, hogy az adóhatóság indokolatlanul ne vonja kétségbe a korábbi fázisok adójának beszámítását.

Lássuk mi a helyzet, ha több adókulcs van!

Fázis			Értékesítési ár		Adó értéke			Áthárított adó	Tényleges adómérték
#	%	Értéke	Nettó	Bruttó	Fizetendő	Levonható	Köt.		
1	27	100,00	100,00	127,00	27,00	0,00	27,00	27,00	27,00%
2	27	200,00	200,00	254,00	54,00	27,00	27,00	54,00	27,00%
3	27	450,00	450,00	571,50	121,50	54,00	67,50	121,50	27,00%
4	27	600,00	600,00	762,00	162,00	121,50	40,50	162,00	27,00%
5	27	750,00	750,00	952,50	202,50	162,00	40,50	202,50	27,00%
6	27	850,00	850,00	1 079,50	229,50	202,50	27,00	229,50	27,00%
7	5	1 000,00	1 000,00	1 050,00	50,00	229,50	-179,50	50,00	5,00%

8. táblázat: Halmazódás nélküli összfézisú forgalmi adó több adókulccsal

Forrás: szerző saját számításai

Több adókulcs esetén, amikor a forgalmi folyamat egyik pontján a megelőző kulcsnál alacsonyabb kulcs van, előállhat a negatív adókötelezettség, azaz az adóhatalommal szembeni követelés. Ez lehetővé teszi a visszaélést.

1.7. A hozzáadottérték-adózás történetéből

1.7.1. A hozzáadottérték-adózás előzményei

A hozzáadottérték-adózás előzménye az összefázisú forgalmi adózás volt. Részletesebb adatokkal a Magyarországi megvalósításról rendelkezünk. Az 1921. évi XXXIX törvénycikk III. fejezete vezette be. A korabeli Magyarországon általános forgalmi adónak nevezték. Hasonlóan a mai rendszerhez, lényegében minden gazdálkodó az alanya volt. A gazdálkodók ügyviteli és számviteli felkészültsége kívánivalókat hagyott maga után, ezért a pénzügyminiszter többször kényszerült egyszerűsítő megoldások bevezetésére.

A kisebb gazdálkodók esetében ismert volt az átalányadózás. Bevezették az adóválság jogintézményét. Ennek az a lényege, hogy bizonyos termékköröket csak a termékpálya egy pontján adóztatták, de természetesen emelt adókulccsal. Ezt a korabeli terminológia szerint fázisforgalmi adónak is nevezték.

Folyamatosan emelkedtek az adókulcsok: a bevezetéskor (1921) 1,5%-ról indultak, majd 1925-ben 2%, és 1931-ben 3% lett az általános adókulcs. Az adóválsággal érintett termékek kulcsa 10-15% között mozgott.

A rendszer meglehetősen bonyolult volt az egyszerű gazdálkodó számára. Az adónem létezése alatt bevezették a pengőt, elszenvedte az ország a világgazdasági válság hatásait, felkészült a második világháborúra, és elvesztette azt. A pengő hiperinflációja megkérdőjelezte a forgalmi adózás értelmét. A pénzügyi konszolidációt a forint bevezetése alapozta meg. A népi demokratikus átalakítás során az általános forgalmi adót termelői forgalmi adóval váltották ki. 1949-ben a forgalmi adózásban megszüntették a vertikális integráció előnyeit, ugyanis egy többfokozatú termelőüzemet minden fokozatban köteleztek az adózásra. A forgalmi folyamat részévé tették a termelési lépcsőfokok közti váltást is. A törvénycikkre utoljára 1951-ben hivatkoztak a jogalkotásban.

Különösen érdekes nyelvezettel fogalmazta meg az áfarendszer hiányosságait Heller Farkas (Heller, 1943). Álláspontja szerint egy általános fogyasztási adót

valósít meg. Költséges beszedni, sok ellenőrzés szükséges. Az adónem nagy el-lenszenvet váltott ki a társadalom minden körében. A lakosság árfelhajtó hatást látott benne. Az üzleti életben pedig zaklatáshoz vezetett (ellenőrzés, adóelszámolás). A vertikális integrációból származó előny a kisebb méretű gazdálkodók számára elérhetetlen. A kisebb gazdálkodóknak nincs vagy alkalmatlan a könyv-vezetése erre. Az egyszerűsítések (átalány, adóváltság) elhomályosítják az eredeti adóztatási célt. Drága adó, de gyors költségvetési bevételt termel és 1940-ben a forgalmi adók $\frac{1}{6}$ -ét szolgáltatta.

A magyar áfa, mint összefázisú halmazódó forgalmi adó fenntartása megmu-tatta, hogy egy általános adónak mik a hátrányai, és milyen gazdálkodói ügyvite-li színvonal szükséges hozzá. Az adóváltsággal a korabeli általános forgalmi adó rendszerét az alapjaiban tették tönkre.

1.7.2. A hozzáadottérték-adózás bevezetése

A hozzáadottérték-adózás rendszerét két helyről eredeztetjük. Az egyik az euró-pai, a másik az amerikai konstrukció. Az előzőekből láthatjuk, hogy valójában a megcélzott adóterhelés alapja lesz a hozzáadott érték, és nem az adó alapja. Ennek ellenére a hozzáadottérték-adózás, mint terminológia terjedt el.

1.7.2.1. Az európai konstrukció

Az első világháborút követően több európai államban kísérleteztek egy általános kiterjedésű forgalmi adóval. Németország talpra állításához a Siemens fivérek tettek javaslatot az értéktöbbleten alapuló adóra. A Siemens fivérek a gyáripáros és feltaláló (dinamó, acélgyártás stb.) Dr. Werner von Siemens gyerekei voltak.

Dr. hc. Georg Wilhelm von **Siemens** [1855-1919]
Műszaki díszdoktorátussal rendelkező üzletember

Veredelte Umsatzsteuer címmel Berlin egyik részén, Siemensstadt-ban, 1919-ben kiadott egy 32 lapból álló brosúrát, amely a javaslatát tartalmazta. A cím magyarul: Megnemesített forgalmi adó. (Siemens, G. W., 1919)

Prof. Dr. hc. Carl Friedrich von **Siemens** [1876-1941]
Műszaki díszdoktorátussal rendelkező üzletember, politikus

Bátyja művét átdolgozta és Veredelte Umsatzsteuer zweite erweiterte Ausgabe címmel szintén Siemensstadt-ban adta ki 1921-ben (Siemens, C. F, 1921).

A Siemens fivérek elvei alapján Németországban nem vezették be az adót, sőt megvalósításra sem került. Az alkalmazáshoz hiányzott az adminisztrációt végezni képes humánerőforrás, a bevezetéshez a politikai akarat. Az ötlet konkrét megvalósításra 35 évet kellett várni.

A Siemensi ötlet megvalósítására gyakorlatilag is használható megoldást Maurice Lauré, a francia adóhatóság vezetője, az 1952-ben Párizsban kiadott La taxe sur la valeur ajoutée (A hozzáadottérték-adó) című művében ismertetett. (Lauré M., 1952)

Az új adót Franciaországban 1954. április 10-én (az év századik napján) vezették be. A gazdaságban fokozatosan alkalmazták. Kezdetben csak a nagyobb vállalkozásokra terjedt ki, mivel jelentős adminisztratív felkészülés szükséges hozzá. A fokozatos bevezetés meglehetősen elhúzódott, a teljes lakosságot 1968-ban érte el. 1967-ben Dániában a teljes lakosságot érintően vezették be. A Közös Piac, az Európai Unió elődje, tagállamaiban (NSZK, Franciaország, Olaszország, Benelux államok) 1968-tól vezette be.

Latin-Amerika több államában 1960 és 1970 között valamilyen formájában (Brazília, 1960) rendszerbe állították.

1.7.2.2. Az észak-amerikai konstrukció

A javaslata szerinti adót a szövetségi társasági adó alternatívájának szánta Thomas Sewall Adams, aki 1921-ben Fundamental Problems of Federal Income Taxation címmel a Quarterly Journal of Economics folyóiratban publikálta. A cím magyarul: A szövetségi jövedelemadózás alapvető problémái. (Adams, T. S., 1921)

Prof. Ph.D. Thomas Sewall Adams [1873-1933]
Amerikai közgazdász, gazdaságpolitikus
A Népszövetség Gazdasági Bizottságának tagja

1950-ben egy rövidebb időre Japánban bevezették ezt az adót. Az USA-ban nincs szövetségi forgalmi adó, de több tagállamban van. Michiganben bevezettek egy hozzáadottérték-adó alapú adót. Két michigani kísérlet volt: a Michigan Business Activity Tax (BAT) 1953–1967 között és a Michigan Single Business Tax (SBT) 1976–2008 között.

1.8. Összegzés

Az eddigiek során a forgalmi adók fejlődését kísértük végig az útvámtól a hozzáadottérték-adóig, és azon túl a halmozódás nélküli összefázisú forgalmi adóig. A közvélekedés ez utóbbit érti a hozzáadottérték-adó kifejezés alatt. Foglaljuk össze a tulajdonságait!

Tárgyi adó, forgalmi adó, közvetett adó. Általános kiterjedésű forgalmi adó, gyakorlatilag minden forgalmi folyamatra kiterjed. A megcélzott adóviselő a fogyasztó. Egyetértünk Heller Farkas megállapításával (Heller, 1943), hogy ez általános fogyasztási adó. A megcélzott adóalap a hozzáadott érték, a valós adóalap a fázis teljes értéke. Az adóterhelés meghatározására az adóelszámolásos módszert alkalmazzák. A korábbiakban megfizetett vagy megfizetni köteles adótartalmat az adózó beszámíthatja az adókötelezettségébe.

Az adó külkereskedelmi semlegessége függ a gazdaságban rekedt adó nagyságától. Az adóbeszámítás tiltását korlátozni kell a természeténél fogva a kizárólag személyes fogyasztása alkalmas termékekre és szolgáltatásokra. A megcélzott adóviselő a fogyasztó, így a kizárólag személyes fogyasztásra alkalmas termékek és szolgáltatások adótartalma csak továbbértékesítés esetén lehet beszámítható.

Amennyiben a beszámítást az adóhatóság aaptalanul tagadja meg, az a külkereskedelmi semlegességet rontja. Az adózók gyakorlati adóterhelése magasabb lesz az előírtnál, a névleges adóterhelésnél. A külkereskedelmi forgalomban a névleges adóterhelés érvényesíthető. A kettő különbözete rontja az adójogfennhatóságok közti versenyképességet.

Az adóbegyűjtés során alkalmazható korszerű informatikai megoldások azt hatékonyra teszik.

1.9. Irodalomjegyzék

- ADAMS, THOMAS SEWALL** (1921): Fundamental Problems of Federal Income Taxation. In: Quarterly Journal of Economics 35(4) szám, pp. 527-553. - <http://dx.doi.org/10.2307/1882424>
- ERCSEY ZSOMBOR, DR.** (2016): Az adóztatás igazságossága. Patrocinium Kiadó, Budapest.
- FÖLDES GÁBOR, DR.** (2001): Adójog. Osiris Kiadó, Budapest.
- HEGEDŰS LÓRÁNT, DR.** (1935): Az adótan társadalmi elmélete. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- HELLER FARKAS, DR.** (1921): Pénzügytan. Németh József Könyvkiadó Vállalata, Budapest.
- HELLER FARKAS, DR.** (1943): Pénzügytan második erősen átdolgozott kiadás. Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest.
- HERICH GYÖRGY, DR.** (2017): Adótan 2017. Penta Unió Zrt, Budapest.
- HUSZTI ERNŐ, DR.** (2016): Hetvenéves a magyar forint In: Pénzügyi Szemle 2016/4, Budapest.
- ILONKA MÁRIA** (2005): Az adózás története az őskortól a napjainkig, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- JESCHKE, ALEXANDER** (2011): Not a mere bagatelle. In: Economics 2011.01.02, London.
- KLESZKY GYULA** (1938): Arday Pénzügyi Évkönyve 1938. Szerző kiadása, Budapest.
- LAKI MIHÁLY** (1998): Kisvállalkozás a szocializmus után. Közgazdasági Szemle Alapítvány, Budapest.
- LAURÈ, MAURICE** (1952): La Tax à la Valuer Ajoutée, Librairie du Receuil Sirey, Paris.
- SIEMENS, GEORG WILHELM VON** (1919): Veredelte Umsatzsteuer. Siemensstadt.
- SIEMENS, CARL FRIDRICH VON DR. ING.** (1921): Veredelte Umsatzsteuer zweite erweiterte Ausgabe, Siemensstadt.
- SZÍVÓS ISTVÁN** (1947): Az adóteher igazságos progresszívításának elméleti

- alapja. Közgazdasági Szemle, 1947. január-február, pp. 50-83.
- SZÍVÓS ISTVÁN** (1947): Az adóteher igazságos progresszivitásának elméleti alapja II. Közgazdasági Szemle, 1947. március-április, pp. 156-194.
- TAKÁCS GYÖRGY, DR.** (1959): Adótani problémák. In: Takács György et al. Az adózás alapkérdései. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- TURJÁN SÁNDOR** (1988): Az adózás közgazdasági összefüggései, egyetemi jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest.
- VARGA JÓZSEF** (2013): A modern pénzrendszer működése: Egyetemi tankönyv. Kaposvár: Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar. 193 p.
- VARGA JÓZSEF, VÁGYI FERENC** (2017): Az adóadminisztráció szerepe az adóhatékonyságban. *Controller Info* 5:(3) pp. 62-65.
- VARGA JÓZSEF** (2017): A magyarországi adószervezet átalakításának aktuális kérdései. In: Bozsik Sándor (szerk.) Pénzügy-számvitel-statisztika füzetek II.: 2016. 107 p. Konferencia helye, ideje: Miskolc-Egyetemváros, Magyarország, 2016.12.01 (Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar) Miskolc-Egyetemváros: Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017. pp. 81-87.

Vágyi Ferenc Róbert

2. Az áfa módszertana, jellemzői, logikája, felépítése

A forgalmi adóról először 1919-ben jelent meg tanulmány. Az Európai Unióban (akkor még EGK, illetve Közös Piac néven szerepelt) harmonizált szinten először 1967-ben került bevezetésre. Innentől kezdve az általános forgalmi adó rendszere folyamatosan alakult, megindult a valódi harmonizáció. Ma már a törvényi szabályok harmonizált jogrendszeren alapulnak, amelyektől a tagországok nem térhetnek el. Természetesen az ilyen nagy rendszerekkel mindig akadnak problémák, a rendszer adminisztrációja is kissé nehézkes, az eltérő tagállami szabályok sokszor okoznak nehézségeket.

Ebben a tanulmányban a már mostanra teljesen kiforrott általános forgalmi adó rendszerét, logikáját, módszertanát és felépítését mutatom be a magyar törvényi szabályozás alapján. Láttatni szeretném, hogy az áfa-törvény valamennyi szabálya levezethető az áfa logikájából, jellemzőiből, valamint a törvény területi, személyi és tárgyi hatályából. Természetesen terjedelmi okokból valamennyi szabály ilyen irányú összefüggéseit nem tudom bemutatni.

2.1. A forgalmi adók rendszere

A forgalmi adók alapvető jellemzői elég egyszerűen, könnyedén megfogalmazhatók (Galántai, 2006):

- közvetett adó (az adóalany és az adóterhet viselő személye elválik);
- forgalmi típusú;
- összfézisú;
- nettó beszédési technikájú;
- hozzáadott-érték típusú adó;
- fogyasztást terhelő adó;
- alapvetően semleges jellegű (a kedvezmények és mentességek rontják a semlegességet);
- számlázási kötelezettségre épül.

A forgalmi adókat több aspektusból is meg lehet közelíteni és meg lehet különböztetni. (Kelemen, 2005) Hatókör tekintetében megkülönböztetünk általános, illetve egyedi, azaz csak egyes termékekre kiterjedő forgalmi adót. A csak egyes termékekre kiterjedő forgalmi adóztatás szemléletes példája a jövedéki adó, de ez most nem témája értekezésünknek. Ugyanakkor kijelenthető, hogy az általánosnak mondott forgalmi adó sem teljesen általános, hiszen itt is vannak olyan adótárgyak, amelyekre nem vonatkozik az adókötelezettség. Ennek több oka is lehet. Elsősorban szociálpolitikai megfontolások, jogi szempontok, vagy éppen az adóztatás technikai kivitelezhetőségének korlátai.

Beszedés alapján megkülönböztetünk közvetlen és közvetett adóztatást. A forgalmi adóztatás a világon elterjedten közvetett jellegű, ami azt jelenti, hogy az adót bevalló és befizető adóalany az általa befizetendő adót másra hárítja át, azaz az értékesítési láncban a soron következő ponton állóval fizeteti meg. Azt is jelenti még, hogy az adót bevalló adóalany elválí az adóterhet viselő végső fogyasztó személyétől, az adót bevalló adóalany a végső fogyasztóra hárítja át az értékesítési lánc végén az adóterhet.

Kapcsolódása szerint a forgalmi adó lehet egyfázisú, többfázisú, illetve össz-fázisú. Egyfázisú adóztatás esetén mindig csak az értékesítési lánc egy pontján kell adót fizetni. A többfázisú adóztatásban az értékesítési lánc több fázisában is (pl. termelés, kereskedelem) van adófizetési kötelezettség. Ha a termelés-értékesítés-végső fogyasztás minden fázisában van adófizetési kötelezettség, akkor azt össz-fázisú forgalmi adónak nevezzük.

Számítása és beszédési technikája szerint megkülönböztetünk bruttó vagy nettó jellegű forgalmi adóztatást. A bruttó típusú adóztatás esetén az értékesítési láncban következő adóalanyoknak minden esetben az általa beszerzett termék bruttó árára kell rászámolnia a saját hasznát, majd erre az általa fizetendő forgalmi adót. A nettó jellegű adóztatás esetén azonban csak a hozzáadott-értékre kell megfizetni az adót. Ezt a gyakorlatban egy olyan adózási rendszer biztosítja, amely lehetőséget biztosít az adóalanyoknak az adólevonásra. Tehát az adóalany levonhatja azt az adóösszeget, amelyet rá áthárítottak (az egyéb feltételek megléte esetén).

Közgazdasági tartalma szerint az általános forgalmi adó a fogyasztást adóztatja, tehát minden esetben a végső fogyasztó fizeti meg ténylegesen a forgalmi adót. Azt, hogy ki minősül végső fogyasztónak, az 1. táblázat után tárgyaljuk.

Az adózás alkotmányos elveiként határozhatjuk meg az általánosságot, egyenlőséget és az arányosságot. Elvileg az adózás minden természetes személyre, szervezetre kiterjed, ha az adóalanyiság feltételei adottak. Az egyenlőség jelentéseként az egyenlő feltételek szerinti adózást határozhatjuk meg, így tilos a diszkrimináció. Az arányosság biztosítja azt, hogy az adózók vagyoni, jövedelmi, teherbíró képességük figyelembevételével mellett adózzanak, ennek összehangolása szükséges az egyenlőség elvével.

Az általános forgalmi adó tekintetében viszonylag hamar megvalósult a közös európai uniós szabályozás, hiszen 1977-től már egységes szabályokat alkalmaztak. Az Európai Unióban egészen 2006.12.31-ig a hatodik áfai irányelv biztosította az áfa közös, harmonizált szabályait. Majd ezt váltotta fel a 2006/112/EK irányelv, mely jelenleg is a hatályban lévő szabályokat tartalmazza.

Az Európai Unióban jelenleg alkalmazott forgalmi adókra általánosan jellemző, hogy általánosak, összefázisúak, nettó jellegűek, a végső fogyasztást adóztatóak, a közvetett adók kategóriájába sorolhatóak.

Az egyes országokban az általános forgalmi adó törvények alapvető célja, hogy

- az államháztartás feladatainak ellátásához szükséges állandó és értékálló bevételt biztosítson;
- az árutermelő piaccgazdaság igényeit kielégítő verseny-semleges adórendszer működjön;
- az Európai Unió tagjaként a jogharmonizációs kötelezettségeket teljesítse.

Az eddig tárgyaltak alapján megállapítható, hogy az adó befizetője a költségvetés felé elválik attól a személytől, akit az adó ténylegesen terhel. Az adózás során az adót megfizető a vevőjétől szedi be az adót és fizeti be a költségvetésbe, a meghatározott bankszámla javára. Ennek nyomon-követéséhez világos és átlátható adminisztráció szükséges.

Most vizsgáljuk meg egy példán keresztül, hogyan működik a gyakorlatban az áfa rendszere. A példában egy tetszőleges termék útját mutatjuk be a termelőtől a végső fogyasztóig. Feltételezzük, hogy a termék első eladási ára áfa nélkül 400 egység volt, az áfa-kulcs minden fázisban 27%, az 1. Termelőnek nincsen levonható adója, a 2. és 3. Kereskedőnek van adólevonási joga. Az áthárított adó sorban az adóalanyra áthárított adóterhet értjük.

Az értékesítési lánc	1. Termelő	2. Nagykereskedő	3. Kiskereskedő	4. Végző Fogyasztó
Nettó ár	400	1000	1800	-
Fizetendő adó	108	270	486	-
Bruttó ár	508	1270	2286	2286
Hozzáadott érték	-	600	800	-
Fizetendő adó	108	270	486	-
Áthárított adó	0	108	270	-
Levonható adó	0	108	270	-
Adóteher	108	162	216	486

1. táblázat: Az áfa helye, logikája és rendszere az értékesítési láncban

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. számú táblázatból jól látszik, hogy ezen feltételek mellett az adóalanyra áthárított és általa levonható adó megegyezik. Ez abban az esetben van így, ha minden beszerzése az adóköteles tevékenysége érdekében történik. Az is szembe-tűnő, hogy a Végző Fogyasztó nem tudja levonni a rá áthárított adót, ő ezt megfizeti a bruttó árban a Kiskereskedőnek. Az is jól látszik, hogy a Nagykereskedő tényleges adóterhe (162) a hozzáadott értéke (600) után, a Kiskereskedő tényleges adóterhe (216) szintén a hozzáadott értéke (800) után számítható.

Azonban azt is látnunk kell, hogy végző fogyasztó nemcsak magánszemély lehet, hanem mindenki (jogi személy, jogi személyiség nélküli társaság, egyéb szervezet stb.), akinél megáll az áfa továbbhárítása, azaz aki nem tudja másra az adót továbbhárítani. Ezért minden olyan gazdasági szereplő, aki az éppen aktuális beszerzéseit nem adóköteles tevékenysége érdekében használja fel (mert közérdekű jellegre, vagy egyéb sajátos jellegre tekintettel mentes értékesítést végez, vagy mert választása szerint alanyi adómentes), szintén végző fogyasztónak minősül.

Mivel az általános forgalmi adó közvetett adó, összefázisú, nettó beszédési technikájú, fogyasztást terhelő, így ezekből levonhatjuk az általános forgalmi adó alapvető logikáját, mely tehát a következő:

- akinek van fizetendő adója, annak van adólevonási joga,
- akinek nincs fizetendő adója, annak nincs adólevonási joga.

Természetesen ez egy leegyszerűsítése a dolgoknak, viszont ennyire egyszerű az egész logika. Az az adóalany, aki adóköteles tevékenységet folytat és ezért van az értékesítése után adófizetési kötelezettsége, annak van adólevonási joga az adóköteles tevékenysége érdekében történő beszerzései után. Az az adóalany viszont, aki nem adóköteles értékesítést végez (mert valamilyen okból mentes az értékesítése), annak ezen értékesítésével kapcsolatban nincs adólevonási joga. Ugyanúgy, ahogyan a nem adóalanynak sincs, hiszen ő nem végez értékesítést sem, adóalanynak sem minősül, ezért tehát levonási joga sem keletkezhet. Mivel mindkét esetben mindkét gazdasági szereplő (az adóalany és a nem adóalany) végső fogyasztónak minősülnek, akik nem tudják a feljuk felszámított adót továbbhárítani.

2.2. Az áfatörvény hatálya

A magyar áfatörvény szerkezetén keresztül mutatjuk be az általános forgalmi adó módszertanát, felépítését, összefüggéseit.

2.2.1. Területi hatály

A törvény területi hatálya Magyarország területe, melyet a törvény belföldként nevesít. A belföldi területi hatályon kívül figyelemmel kell lenni mind az Európai Közösség területére, mind pedig a harmadik országokra.

2.2.2. Személyi hatály

A jogszabály személyi hatályába az adóalanyok tartoznak bele. Adóalanynak minősül az a jogképes személy vagy szervezet, amely saját nevében gazdasági tevékenységet¹ végez, tekintet nélkül annak helyére, céljára és eredményére. A cselekvőképességet a magyar jog alapján kell elbírálni.

Közös tulajdonban lévő ingó és ingatlan ellenérték fejében történő hasznosításakor adóalanynak a tulajdonostársak közössége értendő.

¹ *Gazdasági tevékenységnek minősül valamely tevékenység üzletszerű, illetve tartós vagy rendszeres végzése, ha annak célja, hogy ellenértéket érjenek el, és független formában valósul meg. Adókötelezettséget eredményez az ingatlan és a hozzá tartozó földrészlet, telek sorozat jellegű értékesítése is. Nem minősül gazdasági tevékenységnek a munkaviszony és munkaviszony jellegű jogviszony keretében végzett tevékenység, továbbá a jogszabály alapján közhatalom gyakorlására jogosult személy által ellátott közhatalmi tevékenység.*

2.2.3. Tárgyi hatály

Az adót a belföldi ellenérték fejében végzett termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás után, az Európai Közösségen belüli belföldön és ellenérték fejében megvalósuló beszerzés és termékimport után kell megfizetni.

2.2.3.1. Termék értékesítése

Termék-értékesítésnek minősül valamely birtokba vehető dolog átengedése, amely az átvevőt tulajdonoskénti rendelkezésre jogosítja, vagy más birtokba vehető dolog szerzése szempontjából ilyen joghatást eredményez. Birtokba vehető dolognak minősül a dolog módjára hasznosítható természeti erők és az értékpapírok közül az, amelynek megszerzése az abban megjelölt termék megszerzését is jelenti. Nem tartozik ide a pénz, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, pénzhelyettesítő eszköz és az értékpapír.

Termékértékesítésnek minősül az az ügylet, amikor a terméket határozott időre szóló bérlet vagy részletre vétel alapján adják át oly módon, hogy az a szerződés végén a bérlő tulajdonába kerül (zárt végű pénzügyi lízing).

Ugyanilyen megítélés alá esik a bizományosi szerződés alapján történő átadás is, bár ekkor még nincs tulajdonjog átadás. Ilyenkor adóalapot a bizományi díj képez.

Az adós és hitelező között a termék tulajdonoskénti rendelkezésre jogosultság átszállása is adókötelessé válik, ha a hitelező a dologi biztosítékul szolgáló terméket lejárt követelésének érvényesítésére értékesíti és az abból származó ellenérték közvetlenül megilleti.

A termékértékesítés fontos eleme az ellenérték. Ellenértéknek minősül bármely vagyoni előny, követelés mérséklésére elismert vagyoni érték is. A kártérítés nem tartozik ebbe a körbe. Kártérítés mindig a jogellenes magatartás miatt fizetendő, ezért nem minősül ellenértéknek, viszont így termékértékesítésnek sem minősül. Így a kártérítés nem tartozik az áfatörvény tárgyi hatálya alá.

2.2.3.2. Szolgáltatás nyújtása

Szolgáltatás nyújtásának minősül minden olyan ügylet, amely nem termék értékesítése a törvény meghatározása alapján.

Ide tartozik különösen:

- vagyoni értékű jogok átengedése;
- kötelezettségvállalást valamely tevékenység végzésének abbahagyására, valamely helyzet, állapot tűrésére.

Ellenérték fejében végzett szolgáltatásnak minősül, ha az adóalany a terméket vállalkozásából kivonva azt saját maga vagy alkalmazottai magánszükségleteinek kielégítésére, továbbá, ha a vállalkozástól idegen célokra használja és ahhoz korábban adólevonási jog kapcsolódott.

Nem minősül szolgáltatásnyújtásnak, ha a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója részére az ellenértéket megtérítik, vagy ha a követelést harmadik félre engedményezik abban az esetben, ha az ellenérték megtérítése, illetve a követelésként fennálló ellenérték megvásárlása pénzzel, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel vagy pénzhelyettesítő eszközzel történik.

Szintén nem minősül szolgáltatás-nyújtásnak a közcélú adomány nyújtása.

Ha az adóalany a szolgáltatás-nyújtásban saját nevében, ellenben más javára jár le, akkor úgy kell tekinteni, mintha ennek a szolgáltatásnak a nyújtója és igénybe vevője is lenne egyszerre.

Nem befolyásoló tényező az ügylet megítélésében, ha a szerződéskötés jogszabályi rendelkezés, bírósági vagy más hatósági határozat alapján, illetve árverés útján történik.

Nem minősül adóztatandó tevékenységnek az apport, ha az adóalany a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel. Továbbra sem terheli adófizetési kötelezettség a jogutódlással történő megszűnést sem.

Ellenérték fejében teljesített termékértékesítésnek minősül, ha az adóalany a vállalkozása tulajdonában tartott terméket továbbítja vagy bizományba átvett terméket továbbít belföldről a Közösség másik tagállamába vállalkozása szükségleteire. Ezen szabály alól kivételeket fogalmaz meg a törvény.

2.2.3.3. Termék Közösségen belüli beszerzése

Termék Közösségen belüli beszerzése alatt értjük, ha valamely adóalany vagy nem adóalany jogi személy terméket szerez be olyan, a Közösség valamely tagállamában adóalanyként nyilvántartásba vett adóalanytól, aki nem részesül adómentességben és amely a közös hozzáadott-értékadó rendszerről szóló 2006/112/EK

irányelv megfelelő rendelkezéseiben foglaltaknak megfelel. Kivételként fogalmazódik meg az új közlekedési eszköz beszerzése, valamint a jövedéki termék adóalany vagy nem adóalany jogi személy általi beszerzése, ha a beszerzés jövedéki adó fizetési kötelezettséget keletkeztet.

Közösségen belüli termékbeszerzés feltételei:

- egyik tagállamból a terméket másik tagállamba fuvarozzák akár az eladó, akár a vevő megbízásából harmadik személy által;
- az eladó saját tagállamában nem választott adómentességet;
- vevő áfa adóalany (kivétel az adólevonásra nem jogosító adómentes tevékenységet végző és az alanyi adómentes, továbbá a mezőgazdasági tevékenységet folytató)
- vevő olyan nem adóalany jogi személy, aki a Közösségen belüli beszerzés alapján áfa fizetésre kötelezett;

Nem kell megfizetni az olyan termék Közösségen belüli beszerzése estén az adót, mely adómentes lenne, ha belföldön értékesítenék.

2.2.3.4. Termékimport

Termék importnak számít olyan terméknek a Közösség területére való behozatala vagy bejuttatása valamely módon, amely a Közösség területén nincs szabad forgalomba helyezve. Ugyanezen megítélés alá esik az is, ha a szabad forgalomban lévő terméket a Közösség azon területéről hozzák be, amely területrész az áfatörvény alapján harmadik államnak minősül.

2.3. A teljesítés helye

A teljesítés helyének pontos meghatározása nagyon fontos az adófizetési kötelezettség megállapításához, hiszen a törvény területi hatályához kapcsolódik, és ez dönti el az adófizetési kötelezettség helyét. Ha tehát a teljesítés helye nem Magyarország, akkor az ügylet nem adóztatható Magyarországon. Fontos tudnunk azt is, hogy számviteli törvény és az áfa-törvény szerinti teljesítés eltérhetnek egymástól. A számviteli törvény a Ptk. szerint megkötött szerződés alapján határozza meg a teljesítés idejét, míg az áfatörvény ettől – sok esetben – eltérő időpontokat is meghatározhat. Azt is tudnunk kell, hogy a számviteli törvény nem mögöttes jogszabálya az áfatörvénynek, ezért semmilyen módon nem számít áfa szempontból a számviteli törvény megközelítése.

2.3.1. Termékértékesítés

2.3.1.1. Általános szabály

Főszabály szerint a termék értékesítésének teljesítési helye az a hely, ahol a termék az értékesítés teljesítésekor ténylegesen található.

2.3.1.2. Különös szabályok

Láncügyletek (ugyanazt a terméket egymás után többször is értékesítik) esetében a teljesítés helye az a hely, ahol a termék a feladás vagy a fuvarozás megkezdésének időpontjában található, feltéve, hogy olyan láncügyletről van szó, amely megelőzi azt a termékértékesítést, amelynél a terméket az értékesítő, vagy a beszerző, vagy bármelyikük megbízásából harmadik személy adja fel, vagy fuvarozza el. Ha viszont olyan láncügyletről van szó, amely követi azt a termékértékesítést, amelynél a terméket az értékesítő, vagy a beszerző, vagy bármelyikük megbízásából harmadik személy adja fel, vagy fuvarozza el, a teljesítés helye az a hely, ahol a termék a küldeménykénti megérkezésekor vagy a fuvarozás befejezésekor van.

Fuvarozásos termékértékesítés esetén a teljesítés helyének azt a helyet kell tekinteni, ahol a termék a feladás vagy a fuvarozás megkezdésének időpontjában található.

Fel- vagy összeszerelés tárgyául szolgáló termék esetén, ha az értékesített termék olyan fel- vagy összeszerelés tárgyául szolgál, amelyet az értékesítő maga – vagy más – javára végez, a termék értékesítésének teljesítési helye az a hely, ahol a termék fel- vagy összeszerelése, illetőleg annak üzembe helyezése történik.

Abban az esetben, ha a termék értékesítése vasúti, vízi, vagy légi közlekedési eszközön történik, és az a Közösségen belül végzett személyszállítás tartama alatt teljesül, a termék értékesítésének teljesítési helye az a hely, ahol a személyszállítás indulási helye van.

2.3.2. Szolgáltatásnyújtás

2.3.2.1. Általános szabály

Abban az esetben, ha az áfatörvény szerint adóalany részére nyújtott szolgáltatásról beszélünk, akkor a teljesítés helye az a hely, ahol a szolgáltatást igénybe vevő székhelye, állandó telephelye található.

Ha nem adóalany részére nyújtott szolgáltatásról beszélünk, akkor a teljesítés helye mindig az a hely, ahol a szolgáltatás nyújtójának székhelye, állandó telephelye található.

2.3.2.1. Különös szabály

Olyan közvetítő esetén, aki más nevében és javára közvetít szolgáltatásokat, az így közvetített szolgáltatás teljesítési helye mindig az a hely, ahol a közvetített ügylet teljesítési helye van.

Ingatlanhoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások nyújtása esetén a teljesítés helye mindig az ingatlan fekvése szerinti tagállam. Személyszállítási szolgáltatásnyújtás esetén a teljesítés helye mindig a ténylegesen megtett útvonal. Adóalanyok részére mindenféle rendezvényekre való belépést biztosító szolgáltatások esetén a teljesítés helye mindig az a tagállam, ahol a rendezvényt ténylegesen megrendezik. Éttermi és egyéb vendéglátó-ipari szolgáltatások teljesítési helye általános szabály szerint mindig az a hely, ahol a szolgáltatást ténylegesen nyújtják.

2.3.3. Közösségen belüli beszerzések

A Közösségen belüli termékbeszerzések esetén fő szabályként a teljesítés helye a termék feladásának vagy fuvarozásának a rendeltetési helye. Ha a beszerző a Közösség azon másik tagállamában, ahol a termék Közösségen belüli beszerzése teljesült, köteles adót fizetni az adott tagállam joga szerint, és ha már belföldön is fizetett adót ugyanezen ügylet után, úgy az adó alapját csökkentheti azzal az összeggel, amely az adó alapjául szolgált azon másik tagállamban.

2.3.4. Termék importjának teljesítési helye

Termékimport esetén főszabályként a teljesítés helye abban a tagállamban van, amelybe az importált terméket hozzák. Természetesen kivételek itt is vannak (pl. vámszabadterületi tárolás).

Fenti szabályokból egyértelműen látható, hogy a teljesítés helye a területi hatályból vezethető le minden esetben, ahhoz egyértelműen kötődik, abból egyértelműen következik.

2.4. Adófizetési kötelezettség, adó megállapítása

Az adófizetési kötelezettség egyértelműen kötődik a törvény területi hatályához, mivel ez dönti el az adófizetési kötelezettség helyét. Emellett egyértelműen a törvény tárgyi hatályához is kapcsolódik, hiszen a felsorolt négy ügylet (1.2.3.1-1.2.3.4. pontok) megvalósulása esetén áll be.

Az adófizetési kötelezettség tehát akkor keletkezik, ha az adóztatandó ügylet tényállásszerűen megvalósul. Akkor is beáll a teljesítés vélelme, ha a teljesítés hiánya ellenére számlakibocsátás történik, kivéve, ha a kibocsátó kétséget kizáróan bizonyítja:

- a számlakibocsátás ellenére teljesítés nem történt;
- eljesítés történt, de azt nem ő, hanem más teljesítette és ezzel egyidejűleg a számlát érvényteleníti, továbbá haladéktalanul értesíti erről a számla befogadóját.

Fizetendő adót a teljesítéskor kell megállapítani általános esetben.

Ha az adóköteles ügylet tárgya természetben osztható és a részteljesítésnek nincs akadálya, akkor a részteljesítés is teljesítésnek minősül. Teljesítés időpontja a fizetési esedékesség, ha a felek részletfizetésben vagy határozott időre szóló elszámolásban állapodtak meg. Ha teljesítés meghaladja a 12 hónapot időarányos részteljesítés történik. Előleg teljesítési időpontja a kézhezvételnél, vagy a jóváírás napja, az összege a fizetendő adót is tartalmazza.

Fordított adózásnál a fizetendő adót, az alábbiak közül,

- az ügylet teljesítését tanúsító számla kézhezvételekor vagy
- ellenérték megtérítésekor, vagy
- teljesítést követő hó 15 napján,

amelyik leghamarabb következik be, azon a napon kell megállapítani.

Adólevonási jog akkor keletkezik, mikor az előzetesen felszámított adóhoz kapcsolódó fizetendő adót meg kell állapítani, azaz az ügylet teljesítésekor. A levonás olyan mértékű, amilyen mértékben a felhasználás adóköteles tevékenységhez kapcsolódik.

2.5. Az adó alapja

Főszabály szerint az adó alapja a teljesítés ellenértéke, amely az adófizetési kötelezettségből vezethető le, de amely mögött ott húzódik a törvény személyi hatálya is, mivel csak adóalanynak van adófizetési kötelezettsége és ezáltal adóalapja. Ugyanakkor kijelenthető, hogy az adóalap meghatározása nem tartozik a törvény területi hatálya alá, hiszen az adóalap nemcsak a magyarországi ügyletek esetén számítható ki és alkalmazható, hanem a Közösségen belüli és az Exportértékesítések esetén is, melyek kívül esnek a törvény területi hatályán.

A teljesítés pénzben kifejezett ellenértéke számít adóalapnak, amelyet a jogsult kap vagy kapnia kell. Ha az ellenérték nem pénzben kifejezett és a megtérítése sem pénzzel, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel vagy pénzhelyettesítő eszközzel történik, hanem termék értékesítésével vagy szolgáltatás nyújtásával, akkor a két ügyletet külön-külön kell figyelembe venni azzal, hogy azok egymás ellenértékei. Az adó alapját pénzben kifejezve, a termék vagy szolgáltatás szokásos piaci ára alapján kell megállapítani. Kapcsolt felek között az adó alapját a szokásos piaci ár alapján kell megállapítani, ha az ellenérték aránytalanul magas vagy alacsony és az értékesítőt az adólevonási jog nem egészben illeti meg, kivéve, ha azt jogszabály határozza meg.

Az áfa alapjába beletartoznak:

- adók, vámok, illetéke, járulékok, hozzájárulások, lefölözések és más kötelező jellegű befizetések, kivéve magát az áfát;
- felmerült járulékos költségek, melyet a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója áthárít a vevőjére (pl.: csomagolás, fuvarozás, bizomány, biztosítás költsége);
- az árat közvetlenül befolyásoló támogatások is.

Nem tartozik az adóalapba:

- skonto,
- teljesítésig adott árengedmény,
- mennyiségre tekintettel adott árengedmény,
- elszámolási kötelezettséggel nyilvántartott kapott pénzeszköz.

Közösségi beszerzések adóalapjának megállapítása megegyezik a belföldi ügyletekhez kapcsolódó adóalap-megállapítás módjával. Saját tulajdonú termékek

tagállamok közötti teljesítésekor mind a beszerzés, mind az értékesítés esetén az adó alapja a beszerzési ár, ha ez nem határozható meg, akkor az előállítási költség.

Termékimportnál az adó alapja a termék jogszabály alapján megállapított vámértéke (Közösségi Vámkodekx), melyet módosítanak az adók, járulékok, vá-mok, és egyéb kötelező jellegű befizetések és az első rendeltetési helyig felmerülő járulékos költségek.

Az adó alapjának utólagos csökkentésére is nyílik mód,

- ha a teljesítés meghiúsul és a felek az eredeti állapotot állítják helyre, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor a meghiúsulásig terjedő időre hatályosként elismerik;
- betétdíjas termék betétdíjának visszatérítésekor;
- az elszámolási időszak alkalmazása esetén a visszatérített, elszámolási idő-szakra megfizetett vagy fizetendő összeget meghaladó rész.

Az adó alapját forintban kell megállapítani. A külföldi pénznemben kifejezett összeget át kell számítani forintra.

Alkalmazandó árfolyamok:

- termék Közösségi beszerzése és előleg fizetése esetén a fizetendő adó meg-állapításakor;
- időszaki elszámolásnál a számla kibocsátásakor;
- egyéb esetben a teljesítéskor érvényes árfolyam alapján.

Az adózó alkalmazandó árfolyamként választhatja a Magyar Nemzeti Bank (MNB) vagy a belföldön pénzváltási engedéllyel rendelkező hitelintézet eladási árfolyamát, továbbá az Európai Központi Bank (EKB) által hivatalosan közzétett utolsó árfolyamot is. Az MNB és az EKB által közzétett árfolyam választásáról az adózónak tájékoztatnia kell az adóhatóságot. A választástól számított két évig ettől nem lehet eltérni.

Termékimportnál azt az árfolyamot kell alkalmazni, melyet a vámérték meg-határozásánál kell alkalmazni.

2.6. Az adó mértéke

Az adó mértéke az adó alapjának százalékban kifejezett mértéke, mely 2019-ben Magyarországon 27%. Ezt nevezzük általános mértéknek a tanulmányunk elején hivatkozott uniós irányelv alapján. Az uniós szabályok szerint két kedvezményes adómérték alkalmazható, mely Magyarországon jelenleg 5 és 18%.

Az 5%-os adókulcs alá jellemzően az egészségüggyhez kapcsolódó termékek találhatóak (fehér bot, gyógynövények, stb.), valamint napilapok, sertés és más nagytestű állat egészben vagy félben, halak stb.. Szolgáltatások közül kiemelhető a távhőszolgáltatás és az élő előadó-művészeti tevékenység.

18%-os adómérték alá tartoznak a tej és tejtermékek, gabonalisztek és azok felhasználásával készült termékek. A szolgáltatások közül a kereskedelmi szállás-hely-szolgáltatás és a szabadtéri táncos, zenés rendezvények belépőjegyei.

A juttatott vagyoni előny pénzben kifejezett értékét úgy kell tekinteni, mint amely tartalmazza az áfát. Megállapítása a bruttó összegből történik. Minden esetben a teljesítés időpontjában érvényes adómérték alkalmazandó (kivéve, ha átmeneti szabályok másként rendelkeznek).

2.7. Adómentesség

Az adómentesség az adóalanyt jogszabály alapján vagy választása alapján illeti meg. A jogszabály a tevékenység közérdekű jellegére tekintettel és egyéb sajátos jellegére tekintettel határoz meg mentességeket. Ez azt jelenti, hogy bizonyos, a törvényben előírt termékértékesítések és szolgáltatásnyújtások valamelyik jellegre tekintettel adómentesnek minősülnek. Ezeket hívta egy korábbi jogszabály összefoglaló néven tárgyi adómentességnek. Ez a név egyébként találó elnevezés volt, hiszen valóban, ez a fajta mentesség az adó tárgyához és így a törvény tárgyi hatályához tartozik, abból vezethető le.

Az adóalany „tárgyi” adómentes értékesítés esetén a törvény logikája szerint:

- adófizetésre nem kötelezett,
- előzetesen felszámított áfa levonására nem jogosult ehhez az értékesítéshez kapcsolódóan,
- az általa kibocsátott számlán áthárított adó, illetve %-ban meghatározott áfa tartalom nem tüntethető fel.

Az adózót választása alapján bizonyos feltételek (2019-ben Magyarországon 12 millió forintos bevételi értékhatár-maximum) teljesülése esetén alanyi adómentesség illeti meg. Ez szintén a nevében hordozza, hogy ez a típusú mentesség az adózót, mint adóalanyt illeti meg, tehát ebben az esetben az adóalany minden termékértékesítése és szolgáltatásnyújtása adómentes. Ez a fajta mentesség tehát egyértelműen a törvény személyi hatályából vezethető le.

Az adóalany alanyi adómentes státuszában a törvény logikája szerint:

- adófizetésre nem kötelezett (kivételek természetesen vannak),
- előzetesen felszámított áfa levonására nem jogosult,
- az általa kibocsátott számlán áthárított adó, illetve %-ban meghatározott áfa tartalom nem tüntethető fel.

Másik csoportosítás szerint a mentességek lehetnek:

- valódi mentességek,
- nem valódi mentességek.

Valódi mentességnek (vagy más néven: adólevonási joggal nem járó mentességnek) hívjuk azokat a mentességeket, amelyek után egyetlen adóalanynak sem kell a termékértékesítés vagy a szolgáltatásnyújtás után adóznia. Ilyen valódi mentességek a következők:

- 1) alanyi adómentesség;
- 2) a tevékenység közérdekű jellegére tekintettel adómentesség;
- 3) a tevékenység egyéb sajátos jellegére tekintettel adómentesség.

Nem valódi mentességnek (vagy más néven: adólevonási joggal járó mentességnek) hívjuk azokat a mentességeket, amelyek után nem az értékesítést végző adóalany, hanem a terméket beszerző, szolgáltatást igénybe vevő adóalany fizeti meg az adót. Ilyen nem valódi mentességek a következők:

- 1) Közösségen belüli értékesítés;
- 2) exportértékesítés;
- 3) belföldi fordított adózás alá tartozó értékesítés.

A Közösségen belüli értékesítés és az exportértékesítés esetén azért nem fizet adót az értékesítést végző adóalany, mert az értékesítés kilép a magyar áfatörvény területi hatálya alól, hiszen a célországban alkalmazható adómértékkel kellene az értékesítést számláznia. Ezért ezekben az esetekben a vevő köteles bevallani és megfizetni a beszerzés után az adót. Ez egyben azt is jelenti, hogy abban az

elméleti esetben, ha az Európai Unió belül vagy az egész világon teljesen azonosak lennének az áfa-szabályok, teljesen azonosak lennének az adómértékek, az egyes termékek és szolgáltatások statisztikai és adómérték alá történő besorolásuk, akkor egy magyar adóalany nyugodtan számlázhatna a Közösségen belüli és az exportértékesítés esetén is általános forgalmi adóval növelten, hiszen így nem sérülne egyetlen állam költségvetése sem.

2.7.1. Tevékenység közérdekű jellegére tekintettel adómentes

A törvény taxatív felsorolja azokat a tevékenységeket, melyeket ebbe a csoportba tartozóként határoz meg. Ezen tevékenységek gyakorlása esetén azonban nem illeti meg az adózót az adólevonási jog. Amennyiben az adózó a felsorolt adómentes tevékenységeken kívül más általános szabályok szerinti tevékenységet is végez, akkor az adómentesség csak ezen tevékenységekre értendő. Ide tartozik például a postai szolgáltatás, humán egészségügyi szolgáltatások, szociális ellátás keretében végzett termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás, oktatás, sporthoz kapcsolódó szolgáltatás, bejegyzett vallás gyakorlására létrehozott jogi személy általi személyzet rendelkezésre bocsátása, bölcsődei, óvodai, tanári, oktatói tevékenységet végző szolgáltatása, nyereségszerzésre nem törekvő bejegyzett szervezet által a tagjainak végzett tevékenység stb.

2.7.2. Tevékenység egyéb sajátos jellegére tekintettel adómentes

A törvényben szintén megtalálható az a felsorolás, amely alapján adómentesség kapcsolódik a tevékenységekhez. Itt található a biztosítási, hitelezési, ügyfélszámlával kapcsolatos tevékenységek, pénzváltás, befektetési alapok kezelés, postai bélyeg névértéken történő értékesítése, szerencsejáték szolgáltatás nyújtása, mely a szerencsejáték szervezéséről szóló törvény hatálya alá tartozik, beépített ingatlan és a hozzá tartozó földrészlet értékesítése, melynél az első rendeltetésszerű használatba vétel nem történt meg, vagy megtörtént a használatba vétel, de attól az értékesítésig nem telt el két év. Beépítetlen ingatlan értékesítése, kivéve a telek értékesítését, továbbá az ingatlan bérbeadása is ebbe a kategóriába tartozik.

A termék értékesítése mentes az adó alól, amennyiben az értékesítést megelőzően adómentes termékértékesítéshez vagy szolgáltatásnyújtáshoz használták és hozzá adólevonási jog nem társult, továbbá, ha az értékesítést megelőzően a kapcsolódó áfa nem vonható le, továbbá, ha előzetesen felszámított áfa kapcsolódott volna, de az nem lenne levonható.

2.7.3. Adókötelessé tétel

Az adózó választása alapján bizonyos esetekben az adómentesség helyett adókötelezettséget is választhat. A választási lehetőség a tevékenység egyéb sajátos jellegéhez kapcsolódó adómentességekre vonatkozhat. Erről a döntéséről az adóhatóságot tájékoztatnia kell. A bejelentést az adóévet megelőzően vagy a tevékenység megkezdése előtt kell megtennie.

Termékértékesítéshez kapcsolódóan a beépített ingatlan és a beépítetlen ingatlan vonatkozásában választhat, míg a szolgáltatásnyújtások esetén a bérbeadás és hasznóbérbeadás tehető adókötelessé. A választás megtehető úgy is, hogy mind a termékértékesítésre, mind a szolgáltatásnyújtásra vonatkozzon, de úgy is, hogy külön-külön él a lehetőséggel, illetve csak a lakóingatlanok nem minősülő ingatlan vonatkozásában.

2.7.4. Közösségen belüli értékesítés, beszerzés

Mentes az adó alól a belföldről a Közösség területére történő értékesítés, függetlenül attól, hogy a feladást vagy fuvarozást az értékesítő, a beszerző vagy harmadik személy végzi, egy olyan adóalanynak, aki nem belföldön, hanem a Közösség más tagállamában jár el, vagy a Közösség más tagállamában nyilvántartásba vett adófizetésre kötelezett, nem adóalany jogi személy.

Adómentes a belföldön küldeményként feladott vagy belföldről elfuvarozott új közlekedési eszköz értékesítése, ha az igazoltan külföldre a Közösség területére történik. Ebben az esetben a célország szerinti adóztatási elv lép érvénybe.

A jövedéki termékek esetén különös szabály érvényesül, mely alapján akkor is a beszerzőt terheli az adókötelezettség, ha egyébként adófizetésre nem lenne kötelezett. A jövedéki termékekhez kapcsolódó adózás a beszerző tagállama szabályai szerint történik.

Adómentes a Közösségen belüli beszerzés, amelyre adómentesség vonatkozna, ha azt nem a Közösség területéről, hanem 3. országból szereznék be.

A termék Közösségen belüli beszerzése akkor adómentes, ha az alábbi feltételek együttesen teljesülnek:

- termék beszerzője belföldön gazdasági céllal nem letelepedett, ennek hiányában pedig sem lakóhely, sem szokásos tartózkodási helye nincs belföldön, de más tagállamban nyilvántartásba vették;

- a termék beszerzése az (előző pontban meghatározott) adóalany belföldön teljesítendő további termékértékesítéséhez szükséges;
- termék küldeménykénti feladása, fuvarozása a Közösség másik tagállama, mint amelyben a termék beszerzőjét adóalanyként nyilvántartásba vették.
- a termékértékesítés címzettje olyan adóalany, vagy nem adóalany jogi személy, akit mint adófizetésre kötelezettet az állami adóhatóság nyilvántartásba vett.

2.7.5. Termék importja

Adómentes az a termékimport, melynek belföldi értékesítése szintén az adómentesség körébe tartozik.

Nem terheli áfa fizetési kötelezettség azt a beszerzést, amely vámmentességet élvez az EK tanácsi rendelete (Vámmentességi-rendelet) alapján. Szintén adómentes, ha a terméket ideiglenes jelleggel harmadik országba szállítják és azt változatlan formában visszahozzák, ha arra a vámmentesség vonatkozik. Adómentes a korábban a Közösség területén kívülre értékesített termék változatlan állapotban történő importja, ha az vámmentesség alá tartozik és a korábbi értékesítő és az importáló ugyanaz a személy. Ide tartozik a vámmentesség alá tartozó termékimport, ha az diplomáciai és konzuli kapcsolatok keretében valósul meg. Törvényben rögzített feltételek mellett adómentes a nemzetközi szervezetek és az Észak-atlanti Szerződés tagállamának fegyveres ereje által megvalósított termékimport. Adómentes továbbá a tengeri zsákmány kikötőbe irányuló importja és bármely tagállam központi bankja által importált arany is, továbbá a gáz, villamos energia, hő- vagy hűtési energia hálózaton keresztüli importja.

Adómentes a szolgáltatás, ha annak értéke a termék adóalapjába beépül import esetén. Az importot terhelő áfát a vámhatóság megállapítja és abban az esetben, ha vélelmezhető az adómentesség, akkor az adófizetési kötelezettséget felfüggeszti.

2.7.6. Termékexport

Mentes az adó alól a belföldön küldeményként feladott vagy belföldről elfuvarozott termék értékesítése a Közösség területén kívülre, amennyiben a küldemény feladását vagy fuvarozását

- Az értékesítő saját maga, vagy a javára más végzi;
- A beszerző nem letelepedett belföldön és ennek hiányában lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye sincs belföldön;
- Nem alkalmazható az adómentesség, ha a beszerző kiránduló hajó, turista repülőgép, vagy magánhasználatra szolgáló közlekedési eszköz felszerelését, továbbá üzemeltetéséhez, ellátásához szükséges terméket maga fuvarozza el.

A termékek Közösségen kívüli értékesítése mentes az adó alól levonási joggal, ha bizonyos feltételeknek megfelel.

2.7.7. Nemzetközi közlekedés

Mentes az adó alól a vízi és légi közlekedési eszköz üzemeltetését, fedélzeti ellátását szolgáló termék értékesítése. Mentés az adó alól a vízi és légi közlekedési eszköz értékesítése, bérbeadása, javítása, karbantartása, felújítása, átalakítása.

Mentes továbbá az adó alól a személy szállítása is, de csak akkor, ha vagy az indulási hely, vagy az érkezési hely, vagy akár mindkettő nem belföldön található.

Mentes továbbá az adó alól annak a terméknek az értékesítése, amely vasúti, vízi vagy légi közlekedési eszközön történik, és a Közösség területén végzett személyszállítás részeként teljesül akkor, ha a terméket a közlekedési eszköz fedélzetén elfogyasztják.

2.8. Az adó levonási jog tartalma

2.8.1. Adólevonási jog keletkezése

Az adólevonási jog akkor keletkezik, amikor az előzetesen felszámított adónak megfelelő fizetendő adót meg kell állapítani, tehát a teljesítéssel egyidejűleg. Abban a mértékben, amilyen mértékben az adóalany a terméket, a szolgáltatást adóköteles termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása érdekében használja, vagy egyéb módon hasznosítja, jogosult arra, hogy az általa fizetendő adóból levonja azt az adót (előzetesen felszámított adót), amelyet a termék beszerzéséhez, a szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódóan egy másik adóalany rá áthárított.

Az adólevonási jog megilleti az adóalanyt akkor is, ha a teljesítés helye külföld, illetve a Közösségen belüli. Megilleti továbbá a levonás joga adómentes Közössé-

gen belüli termékuvarozás, adómentes export, nemzetközi közlekedéshez kapcsolódó adómentes értékesítés, adómentes közvetítői tevékenység esetén is.

Az adólevonási jog keletkezése az általános forgalmi adó egyik jellemzőjéhez, nevezetesen a nettó beszedés technikájához kötődik. Ezzel a technikával biztosítja a törvény az áfa másik jellemzőjét, a hozzáadott-érték adóztatását.

2.8.2. Az adó megosztása

Abban az esetben, ha az adóalany adólevonásra jogosító és adólevonásra nem jogosító termékértékesítést és szolgáltatásnyújtást is, úgy az előzetesen felszámított adó kizárólag az adólevonásra jogosító termék értékesítésének, szolgáltatásnyújtásának betudható részében vonható le. Ezért az adóalany köteles olyan nyilvántartást vezetni, amely alkalmas arra, hogy elkülönítve tartalmazza az adólevonásra jogosító beszerzéseket. Ezt hívjuk tételes elkülönítésnek. Amennyiben ezt a főszabályt nem tudja az adóalany alkalmazni, mert mondjuk az adott termék beszerzése, az adott igénybe vett szolgáltatás mind az adóköteles, mind az adómentes értékesítést egyaránt szolgálja, úgy köteles a törvény mellékletében leírt módon az előzetesen felszámított adót arányosan megosztani.

2.8.3. Levonási jog korlátozása

Az adóalanyoknak az adólevonási joga bizonyos törvényi előírások miatt korlátozva van, tehát nem vonható le, vagy nem teljes mértékben vonható le az előzetesen felszámított áfa. Ez a levonási tilalom jellemzően olyan termékekre és szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek magánszemélyek magánjellegű szükségleteit is hivatottak kielégíteni részben vagy egészben. Ez független attól, hogy a valóságban ténylegesen magánjellegű szükséglet kielégítése történik vagy sem, ez alapvetően taxatív törvényi felsorolásból adódik.

Ezek alapján nem vonható le a motorbenzin áfája, a személygépkocsiba szolgáló üzemanyag áfája, a személygépkocsit, motorkerékpárt, jachtot és egyéb vízi közlekedési eszközt terhelő áfa, a lakóingatlan terhelő áfa, a lakóingatlan építéséhez, felújításához szükséges termékek áfája, az élelmiszert, italt terhelő áfa.

Nem vonható le a lakóingatlan építéséhez, felújításához szükséges szolgáltatás, a taxiszolgáltatás, a parkolási szolgáltatás, az úthasználati szolgáltatás, a vendéglátó-ipari szolgáltatás, szórakoztatási célú szolgáltatás előzetesen felszámított áfája.

Nem vonható le a távbeszélő szolgáltatás, a mobiltelefon szolgáltatás, a beszedcélú adatátviteli szolgáltatás előzetesen felszámított adóösszegének 30%-a.

Nem vonható le a személygépkocsi üzemeltetéséhez, fenntartásához szükséges szolgáltatást terhelő előzetesen felszámított adóösszegének 50%-a.

2.8.4. Az adólevonási jog gyakorlásának feltételei

Az adólevonási jognak van alanyi és tárgyi feltétele. Az alanyi feltétel az, hogy az adólevonási jogot gyakorló személy az áfatörvény szempontjából adóalany legyen. Ez a feltétel egyértelműen a törvény személyi hatályához tartozik, abból vezethető le.

A levonási jog gyakorlásának másik, tárgyi feltétele, hogy az adóalany rendelkezése álljon (fizikailag) az ügylet teljesítését és a felszámított áfa összegét hitelen igazoló számla, vagy hatósági határozat, vagy egyéb okiratok, szerződések. Ez a feltétel pedig egyértelműen a törvény tárgyi hatályához tartozik, abból vezethető le, hiszen a számla tartalmazza hitelt érdemlően a termékértékesítés, szolgáltatásnyújtás összes adatát.

2.8.5. Különös szabályok

Abban az esetben, ha az adóalany egy terméket tárgyi eszközként használ, úgy a tárgyi eszköz rendeltetésszerű használatbavételének hónapjától kezdődően

- a) ingó tárgyi eszköz esetében 60 hónapig (5 évig),
- b) ingatlan tárgyi eszköz esetében 240 hónapig (20 évig)

terjedő időtartamban gyakorolhatja az adólevonási jogát. Ha az adóalany nem csak adóköteles tevékenységet végez, akkor az előzetes áfa nem vonható le teljes mértékben, hanem itt is az arányos megosztás szabályait kell alkalmazni. Azonban az arányos megosztás alkalmazása esetén a kiszámított arányt a fent jelzett 60, illetve 240 hónapig folyamatosan figyelni és újraszámítani szükséges, sőt adott esetben adófizetési kötelezettség is keletkezhet.

2.9. Az adófizetésre kötelezett

Főszabály szerint a termék értékesítése, szolgáltatás nyújtása esetében az adót az adóalany fizeti, aki az ügyletet saját nevében teljesíti. Az adó megfizetésére a szolgáltatást saját nevében igénybe vevő adóalany vevő kötelezett, ha a szolgáltatásnyújtás teljesítési helye az igénybe vevő székhelye, állandó telephelye.

Az adó fizetésére a szolgáltatást igénybe vevő, belföldön nyilvántartásba vett adóalany kötelezett az ingatlanhoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások nyújtásakor, a személyszállításakor, a kulturális, művészeti, tudományos, oktatási stb. eseményekre, rendezvényekre való belépést biztosító szolgáltatások nyújtásakor, a közlekedési eszközök rövid időtartamú bérbeadásakor, az éttermi és egyéb vendéglátó-ipari szolgáltatások nyújtásakor.

Az adó fizetésére kötelezett a belföldi adóalany termékbeszerző, szolgáltatást igénybevevő, ha fordított adózásra kötelezett. Termék Közösségen belüli beszerzések az adót a terméket beszerző adóalany, vagy nem adóalany jogi személy fizeti meg. Termék importja esetében az adót az importáló fizeti meg. Termék nemzetközi forgalmához kapcsolódó egyes tevékenységek esetén az adó megfizetésére kötelezett az a személy, aki az adóztatandó ügyletet teljesíti.

A számla kibocsátója, aki a számlán áthárított adót, illetve százalékértéket tüntet fel, szintén köteles az adó megfizetésére.

A pénzügyi képviselő, aki gazdasági céllal belföldön le nem telepedett adóalany helyett gyakorolja a jogokat és teljesíti a kötelezettségeket, ezen adóalany nevében teljesíti az adófizetési kötelezettséget.

2.10. Az adó megállapítása

Az adó megállapítása az adott bevallási időszakra vonatkozó adatok alapján, főszabály szerint önadózással történik és adóbevallás benyújtásával tesz eleget az adóalany az adókötelezettségének. Az adó megállapítása a törvény területi, személyi és tárgyi hatálya alá egyaránt tartozik, hiszen ezek mindegyikének együttes fennállása esetén beszélhetünk Magyarországon adó-megállapításról, adóról. A tanulmányban az önadózás részletes bemutatásától eltekintünk.

2.11. Számlázási szabályok

A számlára vonatkozó kötelezettségekre annak az országnak a szabályait kell alkalmazni, ahol azt a termékértékesítést vagy szolgáltatásnyújtást végezték, amelyre a számla vonatkozik.

A számlakibocsátó gazdasági tevékenységének székhelye, vagy a teljesítéssel legközvetlenebbül érintett állandó telephelye, ezek hiányában lakóhelye, szokásos tartózkodási helye szabályait kell irányadónak tekinteni és

- a terméket beszerző vagy a szolgáltatás igénybe vevő kötelezett az áfa megfizetésére, ha a terméket értékesítő, szolgáltatást nyújtó nem telepedett le gazdasági céllal a termékértékesítés vagy szolgáltatás nyújtása teljesítési helye szerinti tagállamban, vagy ha ezen a helyen van állandó telephelye, akkor az közvetlenül nem érintett az a teljesítésben, vagy
- a termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás teljesítési helye a Közösség területén kívül van.

A számlázás szabályai a teljesítési hely szerinti szabályoknak megfelelően történhet akkor is, ha a számlát a terméket beszerző, szolgáltatást igénybe vevő bocsátja ki. A teljesítés helye pedig egyértelműen a törvény területi hatályához kötődik. Azonban a számlán kötelezően fel kell tüntetni az adótárgyat, azaz meg kell nevezni az értékesített terméket, szolgáltatást, amely már a törvény tárgyi hatályához kapcsolódik, abból vezethető le. Tehát a számla kibocsátása egyszerre köthető a törvény területi és tárgyi hatályához.

A számla-kibocsátási, nyugtaadási kötelezettséggel kapcsolatos előírások részletezésétől, valamint a számla és a nyugta alaki és tartalmi követelményeinél, adattartalmuknak a felsorolásától terjedelmi okok miatt eltekintünk.

2.12. Összefoglalás

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy az általános forgalmi adó rendszere alapvetően logikusan van kialakítva, felépítve, az egyes részek egymással szoros összhangban, konzisztenciában vannak. Azt is látjuk, hogy a nemzeti adórendszerekben az áfa szerepe kikerülhetetlen, még ha nem is lehet kizárólagos szerepe az adórendszeren belül (Kenyeres, Varga 2016).

Az is világosan látszik, hogy az általános forgalmi adó valóban a fogyasztást és ezáltal a végső fogyasztót adóztatja. A végső fogyasztó azonban a vételárban fizeti meg az adót, nem ő számol el az állammal szemben. Az adó megállapítása, felszámítása, beszedése, bevallása, megfizetése azon adóalanyok kötelezettsége, akik a végső fogyasztó felé termékértékesítést végeznek, szolgáltatást nyújtanak.

Éppen ezért az összes törvényi szabályozás arról szól, hogy annak az adóalanynak, aki elvégzi az adókötelezettséggel járó – előbb felsorolt – valamennyi tevékenységet, milyen jogai és kötelezettségei vannak, hogyan kell eljárnia, mikor, kinek, mi után, melyik országban kell az adókötelezettségét megállapítania és teljesítenie.

Az egész világon és ezen belül az Európai Unióban is jelen van az a jelenség, hogy az elméletileg beszedhető adótömeg és a ténylegesen beszedett adótömeg jelentősen eltér egymástól. Becslések szerint a Közösségen belüli, ún. határon átnyúló áfacsalások összesített értéke eléri az 50 milliárd euró összeget. Magyarországon az áfa ék 2010 óta jelentősen csökkent és a gazdaság kifehérítése nagyon jó irányba halad, köszönhetően leginkább az ekáer, az online pénztárgép, az online számlázás bevezetésének (Varga, 2017). Ennek ellenére még eljöhethet az a korszak, amely az általános forgalmi adó 1967-es európai kialakításakor is már alapvetésnek számított, hogy a célország elve szerinti adóztatást valósítson meg ez az adótípus. Ez azt jelentené, hogy határon átnyúló értékesítések esetén az adóteher a végső fogyasztó országában előírt törvényi szabályozás alapján legyen megállapítva. Ebben az esetben bekövetkezhet az, hogy egy Magyarországról induló, de Közösségen belüli értékesítés esetén a magyar adóalany a végső fogyasztó állama szerinti áfa mértékkel állítja majd ki a számlát. Természetesen ez több problémát is felvet, ezért a célország elve, a rendeltetési hely szerinti adózás még kidolgozás alatt van, ahhoz még sok-sok intézkedés és új szabályok megalkotása szükségesek.

2.13. Irodalomjegyzék

- BESSENYEI GÁBOR** (2013): Az áfa az Európai Unióban. SALDO Kiadó, Budapest.
- CSÁTALJAY ZSUZSANNA** et al. (2017): Nagy áfa kézikönyv I., Belföldi ügyletek ÁFA-ja és számlázása. Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., Budapest.
- FÖLDES BALÁZS** (2013): A forgalmi adók uniós harmonizációja. In: Az Európai Unió adójoga, Wolter Kluwer Kft., Budapest.
- GALÁNTAINÉ MÁTÉ ZSUZSANNA** (2006): Adó(rendszer)tan: EU-konform magyar adók. Aula Kiadó, Budapest.
- HERICH GYÖRGY** et al. (2006): Nemzetközi adózás. Penta Unió Zrt., Budapest.
- KELEMEN LÁSZLÓ** (2005): Az Európai Unió forgalmiadó-rendszere, In: Változó világ, Press Publica Kft., Budapest
- KENYERES SÁNDOR, VARGA JÓZSEF** (2016): A nemzeti mozgástér a hozzáadottérték-adórendszer kialakításában. In: Gazdaság & Társadalom, 2016/1. szám, pp. 5-18. DOI: 10.21637/GT.2016.1.01.
- ÓRY TAMÁS** (2013): Az adóharmonizáció alapjai. In: Az Európai Unió adójoga, Wolter Kluwer Kft., Budapest.
- VARGA JÓZSEF** (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehérítésének pályája Magyarországon 2010 után. Pénzügyi Szemle, 2017/1. szám, pp. 7-20.

II. rész

**A hozzáadottérték-adó
történetéről**

Dr. Ing. e.h. Carl Friedrich von Siemens¹

3. Megnemesített forgalmi adó

(második bővített kiadás)²

Fordította:

Kulbert-Tarró Adrienn

Siemensstadt 1921, Szerző magánkiadása

A könyv első kiadása mindamellet, hogy számos elismerést kapott, tartalmazott néhány ellentmondást is, melyek – ahogy majd láthatjuk –, az eltérő véleményekből, és a szemléltetőeszközök eltérő értelmezéséből adódnak. Az új kiadás elkészítésekor természetesen mindezek figyelembe lettek véve és ahol helyenként helytelen, vagy nem egyértelmű magyarázat lett megadva, jelen kiadásban már érthetőbben lettek megfogalmazva.³

Megnemesített forgalmi adó

Jelen tanulmány alapja egy adótervezet, mely magába foglalja az általános forgalmi adó jelentős növelését a jelenlegi 1,5 százalékról. Konkrétan a terv a jelenlegi érték megduplázását tűzte ki célul. Természetesen nem létezik igazságos, vagy megfelelő adó, mindegyikben van némi igazságtalanság. Ugyanakkor egy adó, valamint az adóban benne levő igazságtalanság mértéke annál inkább valós, minél inkább beleavatkozik az érintettek gazdasági viszonyaiba. A forgalmi adó

1 A szerkesztők megjegyzése: Dr. e.h. jelentése Ehrendoktor, azaz tiszteletbeli doktor, magyar szokások szerint díszdoktor (Dr. h.c., azaz Doctor honoris causa).

2 Az eredeti mű a könyv mellékletében található.

3 A fordító megjegyzései: az 1918. július 26-i Forgalmi adóról szóló törvény bevezetésének hatására történt a tanulmány megírása, melynek során minden egyes üzleti tevékenység során valamennyi áru és szolgáltatás után 0,1%, majd 0,5%-os forgalmi adót kellett fizetni. Első az első „modern” forgalmi adótörvény. A forgalmi adó számításánál a mai gyakorlattal ellentétben az adózó nem a hozzáadott érték után fizette az adót, hanem a vételár kumulatív értéke után. Tehát az adózás a kereskedelem és termelés minden szintjén kumulatív volt. Így tehát az adóteher annál magasabb volt egy áru esetében, minél többször cserélt gazdát, míg el nem jutott a végső felhasználóhoz. Ezt kritizálta Siemens a jelenlegi könyvében. Adómentességet élvezett néhány szellemi dolgozó. Ugyanakkor luxusadót vezettek be, ami a luxuscikkek értékesítésénél 10%-os terhet jelentett a végső fogyasztó számára. A teljes fázisú forgalmi adót Németországban 1967-ig, Ausztriában 1973-ig alkalmazták, majd bevezetésre került az új típusú forgalmi adó, aminek során a korábban befizetett adóelőlegek már levonásra kerültek.

1,5%-os mértéke eddig ugyan még elviselhető volt, de a megnövelése 3%-ra már elviselhetetlen lenne. A bevezetés előtt azt mindenképpen meg kellene vizsgálni, hogy pontosan mennyivel lehet a forgalmi adót megemelni és hogyan lehet annak eddigi formáját megtartani anélkül, hogy a gazdaságban jelentős és igazságtalan kárt okozna.

Ami jelenleg a legnagyobb hibája a jelenleg érvényben lévő forgalmi adónak, az a teher egyenetlensége a gazdasági szereplők között, és az adó alapját képező tételek között. Vegyünk egy példát: van egy üzem és van egy vállalkozó. Az üzemből a legalapvetőbb termelési folyamatoktól kezdve minden egyes munkafolyamatot egy helyen végeznek, majd a gyártás végén a terméket értékesítik. Ezzel szemben egy vállalkozó, aki nagyon sok apró munkafolyamat és számos adásvételi ügylet során szerzi meg és adja el portékáját. Míg az első esetben közvetlenül a gyártótól kerül a végső fogyasztóhoz a termék, a második esetben ez több folyamaton, több szereplőn keresztül jut el a vevőhöz, mivel a termék tulajdonosa folyamatosan cserélődik. Vagyis az első esetben a vállalkozó képes önmaga elvégezni minden gyártáshoz szükséges műveletet és képes elszállítani a termékét annak elkészülte után a végső fogyasztóhoz, kiszállítja neki, csak egyszer fizet forgalmi adót. Vegyük ugyanezt a tárgyat a másik vállalkozásnál: ahol a termék a különböző munkafolyamatok során többször cserél gazdát, míg eléri végleges állapotát, minden egyes adásvétel során a teljes vételár után van megadóztatva, mivel jelenleg az adó az adott tárgy teljes értékéből számítható ki egészen addig, amíg el nem jut a végső felhasználóhoz.

Ez a körülmény nem csupán annak az adókötelezettek a károsodását jelenti, aki nem képes mindent figyelembe véve az összes felmerülő tevékenységet egyesíteni, hanem tulajdonságánál fogva erős ösztönzést jelent arra nézve, hogy az egyes részfolyamatok a gyártás során egy kézben összpontosuljanak. Hátrány ez azokra nézve, akik nem képesek szövetkezeteket, vagy vállalati egyesüléseket kialakítani, mert ez által a gyártás számukra nehézkessé válna, így kirekesztődnek és versenyhátrányt szenvednek el.

A piaci résztvevőknek így egyre vonzóvá válik a szövetkezés / egyesülés annak érdekében, hogy ezzel adót spóroljanak meg, főleg, ha a forgalmi adó mértéke megduplázódik, akkor kétszer akkora hátránnyal kell szembenézniük azoknak, akik ezt valamilyen okból kifolyólag nem tudják megtenni. Egyrészt igazságtalan

a jelenlegi rendszer, mert így a különböző vállalatoknak eltérő adóteherrel kell szembenéznük, másrészt az állami adóbevételek hatványozottan növekednének az adókulcs emelésének következtében. Az adókulcs egy egyszerű megemlése a jelenlegi forma megtartása mellett azzal járna, hogy az ipar és a kereskedelem egy kényszerített pályán lenne, ahol a többszörösen befizetett forgalmi adó egy részét megspórolnák, míg az államnak egy másik része elszivárogná. A jelenlegi forgalmi adóhoz jelenleg hozzátapadt hibák magukat fogják többszörösen fájdalmasan érvényesíteni.

A jelenlegi rendszer hibáinak ismeretében javaslatok lettek megfogalmazva az esetleges károk megelőzése érdekében.

A legtöbbször emlegetett gondolat és érv a forgalmi adóval kapcsolatban, hogy az adó csak egyszer, mégpedig a végső fogyasztónak történt átadáskor van beszedve. Jogosan lehet ezzel szemben kijelenteni, hogy egy, a jelenlegihez hasonló törvényrendelet a forgalmi adó sikkasztását általánossá tenné. Megszámlálhatatlan esetben történne a beszerzés a viszonteladóként fellépő stróman által és így az állam az adóval becsapottá válna. A forgalmi adónak a növelése csupán az állam számára biztosítja a bevételek növekedését, ugyanakkor ez az adókötelezettség ugyanolyan mértékben méltánytalanul terheli az adófizetőket, ha a minden egyes forgalom adózása a jelenlegi formában megmarad.

Igazságosabb lenne az adó beszedésének azon módja, hogy az egyes adásvételek során nem a számla teljes összege (vagyis a bruttó árbevétel) kerül megadóztatásra, hanem mindenképpen csak az az összeg, amely a szóban forgó tétel előző forgalmához képest megnövekedett, tehát csak a nettó árbevétel. Így minden egyes áru és szolgáltatás kapcsán ténylegesen csak az a maradvány érték kerül megadóztatásra, mely a bruttó árbevétel és a megvásárolt áruk értékének különbségéből adódik, tehát a hozzáadott érték kerül megadóztatásra ugyanolyan mértékben, mint a jelenlegi adókulcs.

Ezen elgondoláson alapul az 1919-ben elhunyt Dr. Wilhelm von Siemens által javasolt, „Megnemesített forgalmi adó”-ja, melyről a későbbiekben szó lesz.

A különbség a jelenlegi és a finomított forgalmi adó hatása között az alábbi összehasonlításból ered: a jelenleg érvényben lévő forgalmi adó minden adásvételet megadóztat, minden egyes tétel adóköteles, ahol a szóban forgó tárgy gazdát

cserél, míg el nem jut a végső fogyasztóhoz, és minden egyes alkalommal bruttó összeg van megadóztatva, vagyis az adásvétel teljes vételára. Így a szóban forgó tárgy minden egyes tétele addig kerülnek megadóztatásra, amíg azt értékesítik és a végső felhasználóhoz nem kerül.

Példa

A előállít adópolitikai értelemben
egy értéktelen anyagból egy terméket és
leszállítja B-nek az alábbi értékben: 10,- márka

B átalakítás után továbbadja C-nek
az adott tárgyat az alábbi áron: 20,- márka

C átalakítás után továbbadja D-nek
az adott tárgyat az alábbi áron: 50,- márka

D felértékeli az adott tárgyat és továbbadja E-nek,
mint végső fogyasztónak az alábbi áron: 100,- márka

A hatályban lévő forgalmi adó értelmében
az alábbi szeplők az alábbi nagyságú összeg
után fizetnek forgalmi adót:

A-tól B-nek: 10,- márka

B-től C-nek: 20,- márka

C-től D-nek: 50,- márka

D-től E-nek: 100,- márka

tehát összesen 180,- márka

érték után kerül a forgalmi adó megállapításra,

miközben az eladott termék összértéke a végső

fogyasztónak történő átadáskor csupán 100,- márka volt.

Másképp számolva, ha az értékkülönbözeteket vesszük a tranzakciók között és ugyanakkora mértékű forgalmi adóval számolunk, akkor:

az első tranzakciónál az értékkülönbözet
10,- márka, 4 tranzakciónál tehát $4 \times 10 = 40,-$ márka

következő tranzakciónál az értékkülönbözet 20
és 10 között 10 márka, 3 tranzakciónál tehát ... $3 \times 10 = 30,-$ márka

következőnél $50 - 20 = 30$ márka,
szorozva két tranzakcióval: tehát $60,-$ márka

végül 100 és 50 közti különbség 50,
egyetlen tranzakciónál tehát. $50 \times 1 = 50,-$ márka

összesen $180,-$ márka

Így az 1,5%-os adókulcs mellett a jelenlegi szabályok szerint az adózott összeg a példa alapján összességében máris 2,7%-os forgalmi adóval van terhelve.

Ezzel ellentétben a finomított forgalmi adó az adásvételek során csak a hozzáadott értéket (másképpen a nettó árbevételt) adóztatja meg, vagyis azt az összeget, ami a korábbi adásvételhez képest történt értéknövekedés. Minden adóköteles tételt egyszer, az utolsó fogyasztó felé történő értékesítésnél kerül kifizetésre függetlenül attól, hogy az adóköteles tétel egyszeri alkalommal a végső értékből, a végső fogyasztónak történő átadásakor jelenik meg, vagy többszöri adásvételek sorozatában képződik a végső eladási ár és adózandó tétel. Bármely adóalany, aki a terméket eladja, csak a nettó árbevétel után adózna, vagyis az után az érték után, amennyivel az adott tételt drágábban adja tovább, mint amennyiért megvette.

Példa:

A lenti példa alapján bemutatjuk, hogy a forgalmi adó az általunk javasolt formában hogyan működne annak bevezetését követően:

A-tól B-nek az alábbi forgalmi érték mellett
az adózandó összeg 10,- márka

B-től C-nek a forgalom értéke (20,- márka)
csökkentve a már leadózott értékkel (10,- márka),
tehát az adó alapját képző összeg 10,- márka

C-től D-nek történő értékesítésnél az árbevétel
nagysága 50 márka, melyből 20 márka már
adózott, így tehát az adó alapját képző összeg 30,- márka

D-től E-nek történő értékesítésnél az árbevétel
nagysága 100,- márka, melyből 50,- márka már
adózott, így az adó alapját képző összeg 50,- márka

Az így összességében (az adásvételek számától függetlenül) az adó alapját képző összeg megfelel a szóban forgó termék végső eladási árának, 100 márkára vonatkozik, nem pedig 180-ra, ahogy az előző példában láthattuk.

A forgalmi adó 1,5%-os adókulcs mellett tehát a példában választott tárgynál ténylegesen 1,5%-os mértékű volt annak alkalmazásánál. Annak érdekében, hogy az így számított forgalmi adóval ugyanazt az adóbevételt szeretnénk elérni, mint ami a jelenlegi forgalmi adó által az államnak keletkezik, akkor az újfajta adónak nagyobb mértékűnek kell lennie, mivel elkerüljük a szóban forgó áru többszörös adóztatását, ami ilyen értelemben az államnak kiesés.

Annak érdekében, hogy a finomított adó hozza a kívánt előnyöket (ugyanolyan mértékű és egyszeri adókötelezettség minden termék és szolgáltatás esetében), és ne idézzon elő hátrányokat (ami a végső fogyasztónak történő átadásnál elkerülhetetlen lenne), szükséges törvénymódosítás a jelenlegi adójogszabályok keretében, viszont ez sokkal egyszerűbben kivitelezhető, mint ahogy az első látásra tűnik.

Az újfajta adó alkalmazásánál semmi esetre sem szükséges, hogy minden egyes tétel esetében a beszerzési költségek külön-külön igazolva legyenek.

Egy ilyen számítási mód kivitelezhetetlen lenne a hozzá kapcsolódó plusz munka mennyisége miatt és az adóhatóságnak sem lenne kapacitása ilyen szintű ellenőrzésre, így teljesen szükségtelen.

Wilhelm von Siemens javaslata szerint azért, hogy egy adófizető egy adóévben fizetendő adóját kiszámítsa, elegendő csupán az adóév végén a már meglévő adójogszabályok értelmében a kiszámítandó bruttó árbevételéből levonnia a ki-mutatásaikból ismert árak beszerzési értékét. Vagyis az adóévben keletkezett teljes bruttó árbevételből a fizetett szállítások és teljesítések leíródnak, hiszen ezek után a forgalmi adó egyszer már befizetésre került⁴. A kettő különbsége ténylegesen az adóköteles forgalom, más szóval nettó forgalom, vagy nettó árbevétel.

Az „előzetes forgalom” gyakorlatilag számlákon és egyéb nyugtákon feltüntetett minden olyan érték, melyek az adóévben keletkezett szállítások és szolgáltatások után keletkeztek, melyek kifizetésre kerültek és az ezek után járó forgalmi adó is már korábban levonásra és befizetésre került és a maga részéről ismét adóköteles terméként vagy szolgáltatásként jelenne meg, vagy kellene megjelennie az értékesítés során keletkező adókötelezettségnél.

Ide tartozik még például egy gyár vagy kereskedő esetében a nyersanyagok, félkész-késztermékek, amik valamilyen átalakuláson mentek keresztül, vagy akár változatlan formában tovább lettek értékesítve, továbbá az összes korábbi adókötelezett által leadózott termék vagy szolgáltatás, amik a forgalom értékében szerepel közvetett költség formájában. Az úgynevezett közvetett költség például az irodai eszközök, kenőolajok, tisztítókendők, csomagolóanyagok; egy orvos esetében például a kötszer, gyógyszerek. Ide tartozik még minden olyan beszerzés, ami a működtetéshez szükséges (telek, ingatlan, épület, eszközök, gőzkazán, gépek, gyártóberendezések, szerszámgépek), melyek le lettek könyvelve. Ezen eszközök, melyek nagyobb tételt képviselnek, különböző mértékű kvóták segítségével vannak elszámolva értékcsökkenésként, ellentétben a kisebb költségekkel, melyek a forgalomban teljes értékben megjelennek. A nagyobb beruházások és beszerzések is ennél fogva a forgalmi adó alá vannak rendelve. Ezek is egyébként így többszörösen adóztatva lennének, ha a beszerzési értékük nem kerülne levonásra.

⁴ Fordító megjegyzése: németül Vorumsatz, mely magyarosítva előzetes forgalom, gyakorlatilag az eladott árak beszerzési értéke és egyéb előállítási költség, ami a bruttó adóbevételből leírható.

Ha például a finomított forgalmi adó bevezetése után egy gyártó egy új épületet, egy kereskedő egy új raktárhelységet, egy orvos egy új szanatóriumot létesít, a költségek csak egy adott tárgyévben kerülnek beszerzésre, és adott tárgyévben vezethetők be a forgalomba a megfelelő közvetett költségek által. Az állam nem veszítene semmit, ha a létesítmény teljes értéke a bruttó árbevételből leírásra kerülne. Végülis a létesítmény beszerzése önmagában egy forgalmi adó tételként jelenik meg az államnak, mivel a finomított forgalmi adó bevezetése után a gyártó semmilyen terméket vagy szolgáltatást nem tudott volna előzetesen forgalmi adó terheltsége nélkül megszerezni. Mivel azonban az új eszközök nem egyetlen adóév alatt használódnak el, hanem több éven keresztül folyamatosan történik azok használata, így ajánlatos az állam számára a folytonos adóbevételek biztosításának megcélzása. Más szóval a tárgyévben, melyben a jelentős értékű beszerzés megtörtént, a beszerzésnek csak egy része kerüljön leírásra az adókötelezettségből, és a további levonások megfelelő számban a további évekre legyenek felosztva.

Nem tartoznak ugyanakkor a levonandó tételekhez az adófizetők által bérek és fizetések, mivel a forgalmi adó ezen tételei először az adóköteles forgalom alapját alkotják és mint minden egyéb adóköteles termékkel vagy szolgáltatással ellentétben, nem tartalmazzak forgalmi adót.

Mindaddig, amíg a forgalmi adó nem csak a szállításokra terjed ki, hanem a teljesítésekre / szolgáltatásokra is, ahol a tényleges forgalom nem történik meg, akkor az adófizetőknek – ha el akarják kerülni a többszörös adózást – igazolniuk kell a megvásárolt áru vagy szolgáltatás értékét és forgalmi adó tartalmát, mely az értékesítés után a bruttó árbevételből levonható.

A megvásárolt termékek és szolgáltatások mértékének megállapítására kevésbé szükséges egy speciális könyv vagy számla vezetése, úgy mint a jelenlegi jogszabály által megkövetelt bruttó árbevétel esetében megkövetelt számítás. Elegendő, ha a beérkezett szállítmányok és szolgáltatások összege az adott vállalatnál egy erre a célra fenntartott nyilvántartásban valamilyen formában vezetve vannak. Ez még a legkisebb telephelyen is könnyen bevezethető, igazolható a beszerzett áru értéke és adótartalma, ill. ami után nem lett forgalmi adó megállapítva, arra kiszabható.

Ennek a brosúrának az első kiadásában egy, a megvásárolt termékek és szolgáltatások nyilvántartását vezető könyvről volt szó, melyben minden árut és

szolgáltatást feltüntetnek, amely már hozzáadott-érték adóval terhelt, és annak teljes összege ezért a tárgyév végén a bruttó árbevételből leírhatónak kéne lennie. Ez téves elgondoláshoz vezetett, mintha a finomított forgalmi adó bevezetésénél valamilyen speciális könyveket kellene kialakítani a beszerzett árukról és az értékesítés során keletkezett forgalomról⁵.

Ezt azonban így ebben a formában nem lehet kijelenteni. Csupán egy leegyszerűsített példán keresztül próbálta szemléltetni az első kiadás a beszerzési érték lényegét. Ez a szó mindössze egy összefoglaló gyűjtőelnevezése a megvásárolt termékeknek és szolgáltatásoknak. Ezen okból kifolyólag a jelenlegi kiadásban más példát használunk ennek prezentálására. A megvásárolt termékekről és szolgáltatásokról valamilyen nyilvántartást vezetnek a gazdasági tevékenységet végző vállalatoknál, ahol számviteli tevékenységet végeznek. Ott, ahol még nincs ilyen nyilvántartás vezetve, elegendő a számlákon szereplő összegek egyszerű számtani összeadása.

Amennyiben ez a kisebb cégeknél, vállalatoknál a legegyszerűbb nyilvántartás és ellenőrzés is a nehézségekbe ütközik, és rendkívül nehéz, hogy valós, megbízható adatok legyenek közölve a bruttó árbevételről valamint a megvásárolt termékekről, úgy az adóviselő meghatározhatná az általános üzemméretből és az irányadó árbevételből egy körülbelüli átalányösszeget, mely összességében átlagosan igaznak bizonyul az érintett adófizető esetében az adó megállapítására.

Egyébként a kisebb üzletekben és mezőgazdasági üzemekben a már megadózottatott beszerzések összértéke az értékesítésből származó bevételből egyszerűen leírható, ahol saját felhasználás értéke hozzácsapódik az értékesítés teljes értékéhez, ill. adott esetben az adózásról szóló törvény 210-es paragrafusára szerint alkalmazható egy becsült átalányösszeg.

Azoknál a vállalkozásoknál, ahol a könyvelés rendszerűen megtörténik, az adó megállapítása nem ütközik semmilyen nehézségbe. A nagyobb gyáraknál és üzemeknél, ahol méretesebb eszközökről van szó, a beszerzési érték fent említett része hozzátartozik az adózott beszerzéshez úgy, mint: új épületek, gépek, berendezések többek között szintén hozzáadódnak. Ahogy már szintén említésre

5 C. F. Siemens lábjegyzete: Valószínűsíthetően a jelenlegi könyv első kiadásának végén megjelent példa járult hozzá ehhez a téves megállapításhoz, mely az adózott beszerzési értékekről vezetett nyilvántartásokról szól. Pont emiatt a jelenlegi kiadás tartózkodik ettől a félrevezető formától és másképp próbálja bemutatni a leírható és nem leírható tételeket.

került – nem csak egyszer egy évben kerülnek ezek a tételek felhasználásra, hanem több év működése során lehet őket levonni a bruttó árbevételből azért, hogy a folytonos adóbevétele az államnak stabilan biztosítva legyen, és ne legyenek jelentős kilengések.

A megvásárolt termékekről és szolgáltatásokról szóló nyilvántartás ellenőrzése lényegesen egyszerűbb, mint a bruttó árbevétel ellenőrzése. A beszerzések végösszege mindenhol a számlák és egyéb nyugták segítségével könnyen igazolható, ellenőrizhető és visszakereshető. A bruttó árbevétel számításánál az esetleges csalás sokkal könnyebben kivitelezhető, mivel az adóalanynak csupán csekély mértékben áll érdekében számlát vezetni róla. A megvásárolt alapanyagok és szolgáltatások esetében az adóalany arra törekszik, hogy az minél magasabb értékűnek tüntesse fel azokat. Ezzel az a célja, hogy az értékesítés során felmerült adóterheit minél inkább visszafogja: egyrészt az áruk magas bekerülési értékével, másrészt pedig az értékesítésnél a nyugták visszatartásával, legvégső esetben fiktív, vagy hamis számlák kiállításával. Ez utóbbi könnyebben igazolható vagy bizonyítható. Viszont nincs olyan adó, amit valahogy ne lehetne megkerülni.

Az adóév végén a beszerzésből származó költségek összegződnek és a bruttó árbevétel teljes összegéből levonódnak. A maradék (nettó árbevétel) az adóköteles tétel. Ha a beszerzési értéknél többlet keletkezik, akkor a többlet a következő adóévben kerül elszámolásra és így tovább.

Sajnos ugyanakkor a jelenlegi többszörös adózási szisztéma nagyon egyenlőtlen terheket ró az adófizetőkre: bizonyos esetekben kevesebb adókötelezettség keletkezik, míg máshol irreálisan magas terhekről van szó. Ezzel kapcsolatban fontos lenne azt elérni, hogy csupán adóoptimalizálás céljából ne egyesüljenek egyes üzemek.

A törvény szerint előírt adómentességeket az adóelszámolás során minden esetben figyelembe kell venni, mindaddig, amíg az fennáll. Így például az elektromos áram költségei akkor vonhatóak le a bruttó árbevételből, ha az áramellátás egy privát áramszolgáltató által történik. Az ok, hogy a szolgáltatás a magán áramszolgáltatónál adóköteles, ugyanakkor jelenleg az állami tulajdonban lévő áramszolgáltatótól már adómentes. Ebben az esetben a Forgalmi Adóról Szóló törvény 3. paragrafus 2. bekezdése az irányadó, mely kitér az állami, országos, közösségi és önkormányzati vállalatok adómentességére. Ezen belül is a vágóhidak, gázszolgáltatók, vízművek és áramszolgáltatók élveznek még adómentességet.

Szintén nem levonható tétel a tűzkár elleni biztosítás díja, valamint egyéb más biztosítási költség, valamint ingatlanok, berendezés nélküli helységek bérbeadásából származó tételek és egyéb szolgáltatások, melyek a Forgalmi Adóról Szóló törvény 2. paragrafusa értelmében mentesek az adózás alól.

Azok a teljesítések és szolgáltatások, melyek egyébként nem adókötelesek, értelemszerűen nem vonhatók le a bruttó árbevételből. Ezeket a tételek a Forgalmi Adóról Szóló törvény 2. paragrafus 3. bekezdésének hatálya alá tartoznak és kivételt képeznek. Annak érdekében, hogy ezek a tételek könnyen beazonosíthatóak legyenek, az adóhatóság összeállíthatna ezekről a kivételekről egy összesített listát betűrendbe sorolva.

Az alábbi szakemberektől vásárolt szolgáltatásokat eltérően kell kezelni az érvényben lévő Forgalmi Adóról Szóló törvény értelmében: ügyvédek, orvosok, írók / szerzők, kéményseprők, tánctanárok, stb. Ezen foglalkozások esetében az általános adókulcs túl magas lenne a bevételükhöz viszonyítva, tehát ezeknél alacsonyabb adókulcs bevezetése lenne szükséges. Ebben az esetben is fontos lenne a jelenlegi forgalmi adó ezen hibáját kiküszöbölni és egy kevésbé komplikált megoldást találni rá.

Ezen szellemi tevékenységek egy idegen testként szerepelnek a jelenlegi Forgalmi Adóról Szóló törvényben. A forgalmi adónak csak a kézzel fogható árukra kéne kiterjednie, melyek valóban forgalomként jelennek meg, és ténylegesen az áru az egyik tulajdonostól el tud jutni egy másikig. Forgalmazható egy gyógyszer például, melyet egy orvos állít elő, vagy egy ügyvéd vagy író által megírt könyv, vagy egy művész által festett kép. Egy orvos szellemi munkája, gyógyító tevékenysége, valamint egy ügyvéd vagy író szakmai munkája nem forgalmazható úgy, mint egy gyártóüzem, vagy kisiparos, vagy mezőgazdasági termelő kézzel fogható terméke. Ezen és más adómentes szakmák munkájából származó haszon, további szolgáltatások, melyek során nem történik tényleges áruszállítás, a jövedelemadó hatálya alá kell, hogy tartozzon. A Forgalmi Adóról Szóló törvény keretében történő szabályozásuk erőltetetten, és kényszerűen hat, valamint zavaró és komplikált is egyben. Fontos lenne, hogy a Forgalmi Adóról Szóló törvény javításánál ez a passzus eltávolításra kerüljön. Mindaddig, amíg ez nem történik meg, csak az a lehetőség marad, hogy a szellemi teljesítések adókulcsa alacsonyabb szinten kerüljön megállapításra, mint az általánosan érvényes forgalmi adó mértéke.

A fennálló törvény 7-es paragrafusának értelmezése szerint, ha egy termék előállítása több különböző vállalat által történik, vagy többen végzik ugyanazt a gazdasági tevékenységet, csak az a vállalkozó adóköteles a szállításnál, akik a tulajdonlást közvetlenül továbbadja. Ez az újfajta forgalmi adó bevezetésével megszűnne szintén a többszörös adózás kiküszöbölése céljából.

A forgalmi adó külön rendelkezései kitérnek a luxusadóra is, melynek bevezetése a magas költségek ellenére szemmel láthatóan kevés haszonnal jár, különböző okokból meg kell tartani, nem lehet akadály a finomított forgalmi adó bevezetésének.

Azok a tételek, melyek a gyártói adó 15. paragrafusának hatálya alá tartoznak, muszáj elsőként, mint minden más adóköteles árut a beszerzett áruk forgalmában és a bruttó árbevételben vezetni, így az általános adószámításnál nem lesz zavaró. Ezt követően a gyártói adót célszerű csak kiegészítő adóként felszámítani. A gyártói adó a felvásárlónál szintén jelentkezni fog a megvásárolt árunál megfizetett adóként és a bruttó árbevételnél is mint minden más adóköteles tétel. Ugyanez következik a 19. paragrafus alapján azoknál a továbbfeldolgozásoknál, ahol újra jelentkezik luxusadó-kötelezettség. Egy egy különleges területe az újfajta forgalmi adónak, mely itt is lehetőséget biztosít ahhoz, hogy a másodjára jelentkező luxusadó-kötelezettségből levonható legyen a korábban már kifizetett luxusadó.

A kiskereskedelmi adó megtartása sem okozhat különösebb nehézséget a 21. és 23. paragrafus értelmében. Ez az adó is, mint a gyártói adó, célszerűen kiegészítő adóként működne.

Más szabályok vonatkoznak ugyanakkor a 25. paragrafusban tárgyalt tételekre, mely a bútorozott lakóterek és hátsó jóságok bérbeadását, pénz és értékpapírok megőrzését, valamint a hirdetésményeknél jelentkező adókötelezettségeket szabályozzák. Ezeknek is a kiszámítását úgy végezzük, mint az újfajta általános forgalmi adó alapját képező szolgáltatás és teljesítés, és a ráfordítás, ami már forgalmi adót tartalmaz. Ha következetesek akarunk lenni és itt is szeretnénk a többszörös adózást elkerülni, akkor a 25. paragrafus szerint az adófizetőnek engedélyezni kell, hogy az árbevételéből levonja az üzleti érdekekből eredő működési költségeket, melyek után a forgalmi adót már kifizették.

A finomított forgalmi adó fenti rövid bemutatása azon a szándékon alapult, hogy a lehető legpontosabban bemutassa mi az alap koncepciója ennek az új típusú forgalmi adónak és mi az, ami elhagyható belőle, ill. nem kapcsolódik hozzá. Ezért az érvényben lévő Forgalmi Adóról Szóló törvény tartalmát itt csak olyan mértékben érintettük, amilyen mértékű módosítás lenne szükséges ennek az újfajta forgalmi adónak bevezetéséhez. Az egyéb hiányosságok, melyek a jelenlegi jogszabályokhoz kapcsolódnak – kivéve a finomított forgalmi adó által kiküszöbölt többszörös adózás - szándékosan nem lettek említve. Jelenleg első sorban a cél az volt, hogy az újfajta forgalmi adó működését átláthatóan szemlél- tessük, és bemutassuk, hogy milyen kevés módosítás szükséges a jelenlegi rend- szerről az új rendszerre való áttéréshez.

Mindazonáltal nagyon fontos lenne, hogy, ha már a meglévő forgalmi adó változásához hozzáfognak, akkor már a többi fennmaradó súlyos hibát is meg- szüntessék ezzel egyidejűleg. Nem csak azért, mert ahogy a tanulmány elején említettem, az adó növelésénél annak alapvető szerves hibái jobban érezhetőb- bek lennének, hanem más megfontolásból is. Korábbi években már rámutattak arra, hogy a forgalmi adó annak pusztán megvalósításánál a legnagyobb mérték- ben hordozza magában egy általános adó minden egyes tulajdonságát. Ezeknek az alapvető tulajdonságoknak a hasznossá tételére nem volt eddig jobb alkalom, mint most, mert valójában úgy tűnik, hogy sem a forgalmi adó, sem más adó nem képes megfelelő kialakítás mellett az adó sajátosságainak mérséklésére.

Jelenleg nagy az érdeklődés a forgalmi adóból eredő adóbevételek növelésére. Ez leginkább annak köszönhető, hogy az árutermelés forgalmi adója jelenleg az egyedüli mérce, mellyel egy nép / állam gazdasági teljesítőképességét fel tudják mérni, valamint ezzel tudnak a lehető legegyszerűbben és legátfogóbban minél szélesebb réteget megadóztatni. Az árutermelés önmagában képes a teljes adó- bevételek növelésére, melyből fedezhetők az állami kiadások, valamint az állam- adósság és még akár önmagában is teljesítheti a békeszerződésben foglaltakat. A gyártási képességünk leggyengébb időszakában is arra kell törekednünk, hogy az áruk termelésének adóztatását olyan módon végezzük, hogy az gazdaságilag a lehető legkisebb zavart keltsen a gazdasági életben és a lehető legkevesebb költ- séggel járjon a keletkezett hasznokon.

Eddig sajnos még semmilyen intézkedést nem tettek ennek érdekében. Már hosszú idők óta minden lehetséges adóval terheltük a gyártást, csupán a háború kitörése óta nagyjából 30 különböző adótörvényt adtak ki, melyből 20 még jelenleg is érvényben van. Ezekből nagyjából mindegyik vagy a teljes gyártást, vagy annak egy részét többé vagy kevésbé adókkal terheli. A teljes befizetett adó nagysága az egyes tételeknél ennél fogva ismeretlen.

Egy technikusként ezt úgy tanítják, hogy az adó egy szükséges és hasznos velejárója a gazdasági életnek és ez a vezérfonal végigvonul a tanulmányain, míg a gyakorlatban meg nem tapasztalja.

Az alkotmány, mint alaptörvény sajnos hiányzik a mai politikai életből, különösen érezhető ez az adótörvények esetében. Egy adó, ami a haszon 20%-át teszi ki és további beszedési költségeket generál, önmagában véve gazdasági bűncselekmény.

A jelenleg érvényben lévő adórendszerben gyakran számos új, különadók kerülnek bevezetésre, melyeket rendszerint úgy alkalmaznak, hogy nem veszik figyelembe a többi meglévő adót. Az egyes adónemek ráadásul különböző alapelvekre épülnek és mindegyik más-más konstrukció alapján lett kialakítva és eltérőek a hatásaik. Összességében nézve pedig az együttes hatásuk mérhetetlen. Ráadásul az adminisztratív teher, ami ezzel jár mind az adóhivatal, mind az adófizetők részéről, hatalmas. Ez összességében teljesen ellentétes azzal, amit egy hatékony és gazdaságilag kivitelezhető adórendszertől elvárható lenne.

Ennek az az oka, hogy az elmúlt években a túlhajtott adógyártásnál nem voltak figyelembe véve a megváltozott időarányok, valamint az egyes adók bevezetésénél korábbi tapasztalatokból kellett volna tanulni, és figyelembe kellett volna venni a hibákat, melyek nagy károkat okoztak, és nem a régi minták után kellett volna menni.

A régi törvényalkotásunk adózási tekintetben azon alapult, hogy a gazdasági életben, - ahogy Wilhelm von Siemens a feljegyzésében az ő termelési adójáról kifejtette - tartós termelési és jóléti összefüggéseket kell figyelembe venni, hogy folyamatos, tartós és növekvő igények jelenjenek meg.

A növekvő termelés folyamatosan több bevételt eredményezett látszólag elviselhetően növekvő terhek mellett, így tudtak adózásnál néhány további, nem

produktív terhet az adásvételeknél alkalmazni. Kiváltképp különösen felelőtlen eljárás, hogy folyamatosan új különadók kerülnek kialakítása, melyek beszedése rendkívül nagy terhet jelent és szükségtelen is volt egyben. Ezen túlmentően további igazságtalanság, hogy a különböző termékek és a különböző társadalmi csoportok egymástól eltérő mértékben lettek terhelve teljesen jogtalanul. Az ember azzal számolt, hogy ezeknek a növekvő mértékű bevételeknek az általános tendenciája egy valamiféle gazdaságtalan előremenetel színtere lesz. Ennek következtében kialakuló hátrányos elmozdulás a gazdasági élet heves reakciója által képes lenne majd saját magát helyreigazítani. A haladás kora, ahogy azt már megszokhattuk volna, elég erősnek bizonyult ehhez.

Sokak figyelmét elkerülte, hogy ez a korszak véget ért, és hogy a valaha kapott legerősebb csapás, amit egy gazdasági életben történhetett, hogy kivonták a nyugodt és biztos előrehaladás útjáról és kényszerített pályára került. Minden erőfeszítésünkkel azon voltunk, maximális hatékonyság mellett, minden képességünk teljes odaadásával megmentsük magunkat az egyébként biztos megsemmisüléstől.

Ebben a helyzetben semmilyen körülmények között nem mehet az tovább, hogy a régi meggondolatlan módon adót adóra halmozzanak. Ez sajnos figyelmen kívül lett hagyva és most a fogyasztási adónak is egy teljesen alkalmatlan a jelenlegi formája, a többitől teljesen eltérő szerkezettel.

A tökéletlen forgalmi adó mellett bizonyos okokból kifolyólag természetesen szükséges más adók bevezetése is, mint például a szénadó, vagy az élvezeti cikkekre kivetett adó, vagy a dohányárura, sörre, pezsgőre, borpárlatokra kivetett adó és szintén jogos a kártyajáték-adó is. Azon felül ugyanakkor teljesen felesleges a különadó a sóra, cukorra, gyufára / gyújtóanyagokra, izzóra, ásványvízre, anélkül, hogy annak saját és más adókra gyakorolt hatását figyelembe vették volna. Minden egyes adónál külön hivatalnokokból álló apparátus szükségeltetik, és minden együttvéve egy hatalmas terhet jelent a gazdasági életre. Ezzel szemben az államnak egy egységes és általános termelési adót kéne bevezetnie.

Itt lenne az ideje végre a jelenlegi adózási módok felszámolásának és a jelenleg érvényben lévő, drága és gazdaságilag hatékonytalan adók helyett néhány kisebb adó bevezetésének. Ezek úgy lennének felépítve, hogy a teljes árutermelés minden területre kiterjedő, hiánytalan legyen és lehetőleg egységes terhet rójon minden résztvevőre nézve.

Az áruk előállítására vonatkozó általános adónak tökéletesen megfelelne a tanulmányban bemutatott újfajta forgalmi adó. A jövedelemadó mellett alkalmas lenne az adózandó tételek és adófizetők széles körű elérésére. Az adó beszedésének megszervezése és kivitelezése, ha minden akadályt eltávolítunk a jelenlegi rendszerből, egyszerű és olcsó lenne. De ez csak akkor működhet, ha a jelenlegi forgalmi adó hiányosságaitól és hibáitól mentesítjük a rendszert. Az újfajta adókulcs alapvető jellemzője kell, hogy legyen, hogy a csökkentése vagy növelése révén könnyen alkalmazható és hozzáigazítható legyen az állam igényeihez.

Az említett célok érdekében a jelenlegi forgalmi adót meg kell tisztítani azok hibáitól. Az egyik hiba, a forgalmi adótörvényben lévő luxusadó, ami mint egy idegen testként szerepel ott. Ennek az adónak a beszedése mérhetetlenül hatékonytalan munkát jelent, ami semmiképp sem kifizetődő, ráadásul néhány értékes minőségi iparágat meglehetősen haszontalanul és erősen terhel. A tényleges luxusként számító tételeket természetesen nem szabad adózatlanul hagyni, ugyanakkor ez nem tartozik bele a forgalmi adótörvénybe.

Említésre került már, hogy a „tisztá” szolgáltatások (orvos, ügyvéd...) indokolatlanul szerepelnek a forgalmi adóról szóló törvényben, mivel különös figyelmet igényelnek az adókulcsok emelésénél. Ha csekélyebb mértékű is ezen szolgáltatásokra kivetett adó és kvázi tűrhető, ez akkor is egy szükségtelen bonyodalom a törvényben, melynek véghezvitele nehézkes és költséges.

Szintén megmagyarázhatatlan és képtelen dolog a jelenlegi Forgalmi Adóról Szóló törvényben, hogy számtalan árbevétel mentes az adókötelezettség alól. Az semmiképp sem helytálló, hogy az elektromos áram, gáz- és vízszolgáltatók adómentesek, ha azok állami vagy önkormányzati tulajdonban vannak, de adókötelesek, ha magántulajdonban vannak.

Továbbá, adóemelés esetén meg kell szüntetni az exportra és importra vonatkozó korábbi adómentességet, éppúgy, mint az behozatal utáni első árbevétel adómentességét. A behozatalt ennél fogva most már muszáj megadóztatni, különben a hazai termelés hátrányban lenne főként azoknál a termékeknél, melyeket külföldről is szállítanak Németországba csak adómentesen. Viszont az exportot nem szabad válogatás nélkül csak úgy vaktában adózatlanul hagyni, mert abban az esetben nagyon sok támadással kellen számolni.

Ha a forgalmi adó a fent említett hibáktól és oda nem illő tételektől mentes lenne, akkor a jelenlegi indokolatlan és elfogadhatatlan többszörös adózás végleg megszűnne. Az adók beszedése a tiszta teljesítések (orvos, ügyvéd, stb.) kiválását követően ténylegesen már csak az ártermelésre korlátozódna és ezáltal egy hatékony általános termelési adó keletkezne. Így a finomított forgalmi adóban pontosan az az adó lenne, ami minden fronton megfelel az általános adó követelményeinek és megfelelne a jelen elvárásainak. Ettől várhatjuk a legnagyobb hasznot, mivel a teljes termelésünket felöleli. Az egységessége miatt lényegesen egyszerűbb lenne az újfajta adónak az alkalmazása és a behajtása, mint a jelenleg érvényben lévő számtalan különadónak. Mivel ez foglalja magában a legszélesebb réteget és itt a legnagyobb a száma az adóalapot képező tételeknek és az adófizetőknek egyaránt. Egyszerű bevezetni és ellenőrizni, ennél fogva elegendő egy kisebb apparátus kevesebb fenntartási költséggel a jelenlegi drága és ellenőrizhetetlen rendszerrel szemben.

Az előbbieken bemutatott nézőpontok sorozata messze túlmutat azon, amit a kormány a jelenlegi Forgalmi Adóról Szóló törvényen módosítani kíván. Viszont szükséges volt, hogy ezek a szempontok egyszer hangsúlyozva legyenek, azért, hogy ezzel is legalább elkezdjük érvényesíteni a céljainkat. A finomított forgalmi adó bevezetése a legcélszerűbben akkor történne és a legkevesebb nehézséggel akkor járna, ha kiküszöbölnénk a jelenlegi forgalmi adó legsúlyosabb hibáját, mégpedig a többszörös adóztatást. A jelenlegi adószázalékok megduplázásának súlyos következményei lennének, ha ez nem történne meg. Az állam számára érezhetően az a legszükségesebb, hogy az adókulcsok emelésével az adóbevételeket jelentősen megnöveljék. A további, bizonyítottan javító módosítások egy későbbi jogszabályváltozás során kerülnének bevezetésre, de azokkal sem szabad sokáig várni.

A Pénzügyminisztérium épp nemrég tette közzé a törvénymódosítás tervezetét, mely a forgalmi adóra nézve csupán annyi „újítást” jelent, hogy az általános adókulcsok megduplázódnának és az árbevétel adómentességét korlátoznák a külföldi ügyletek során. Az újfajta forgalmi adóval kapcsolatban a kezdeményezést elutasították azon indokból, hogy a bizonyító ereje nem érhető, vagy kevés.

Ahogy mondták, a finomított forgalmi adó egy „szubjektív momentumot” hordoz magában, mivel ahelyett, hogy a jelenlegi forgalmi adóval megegyezőleg, egy tárgyat minden egyes tulajdonosváltásnál mindig az új tulajdonosnál jelentkező teljes érték után adóztatna, ezzel szemben inkább az új vételár és a legutóbbi vételár különbözetét használja az adókötelezettség megállapítására. De ehhez a megjegyzéshez különösebb ok nem lett meghatározva; egyéb egyéb adat nélkül ennek a jelentése teljesen érthetetlen.

Továbbra is hátrányként emlegetik, hogy a finomított forgalmi adó csupán a nettó árbevételt adóztatja meg, ami a vételár és az eladási ár függvénye. Pontosan ez a helyzet a már meglévő adók esetében is, mert, ahogy ennél is, növekednek az adózandó tételek minden új árbevételnél, az adásvételnél és viszonteladás értékének különbségénél is. Az adó mindkét esetben attól függ, hogy milyen az egyéni vállalkozó üzemének a típusa, módja, képessége, ügyessége és kreativitása, amivel a beszerzéseit véghez viszi, továbbá az uralkodó pozíciója, amit a piacból meghódít magának.

További ellenérvként azt hangoztatják, hogy a különböző típusú vállalkozások eltérően lennének az új típusú forgalmi adóval terhelve, ugyanis azok az üzemek, amik aránylag csekély eszközállománnyal rendelkeznek és jelentős mértékű félkésztermék felhasználása nélkül, és magas hozzáadott értékű munkával gyártanak, másképp vannak leterhelve, mint azok, akiknek a gyártásához nagy mennyiségű megvásárolt alapanyag szükséges, mert ők már kvázi „előre adóval terheltek”. Így ebben nincs eltérés a jelenlegi helyzethez képest, hiszen egy olyan vállalkozás, mely egy tárgy előállításához sok bért kell fizessen, több forgalmi adót fizet mint egy másik, ahol nincs bérköltség vagy csak csekély mértékben.

Szintén az újfajta adó elleni érv, hogy azok a vállalatok, melyek ügyesen végzik a beszerzéseiket, vagy jelentős mértékű félkésztermék felhasználása nélkül magas hozzáadott értékű munkát végeznek, ott az árrés a beszerzett áruk értéke és a bruttó árbevétel között különösen nagy, magasabban adózott, mint más egyéb cégnél, ahol ez fordítottan jellemző. Pedig ez az adózási forma semmiképp sem nevezhető kedvezőtlennek egyik fél számára sem. Az a vállalkozó, ahol jelentős a különbség a bruttó árbevétel és a megvásárolt termékek értéke között, természetesen ennek megfelelően megnövekedett nyeresége van és ebben az esetben ebből egy nagyobb tételt az adóból levonhat. A csekély értékű fél-

kész termékekkel dolgozó vállalkozások értelemszerűen kevesebb adót fizetnek a megvásárolt alapanyagok vagy félkésztermékek után, így nem érezhetik igazságtalannak a megfelelően számított forgalmi adót.

Mind az államnak, mind az adófizetőnek alapvetően teljesen lényegtelen, hogy legutóbb ki fizette be a magasabb adórészt, ha az összes adózandó tétel az értékének megfelelően ugyanolyan szinten van megadóztatva. Az adót a sor levégén mindig a végső fogyasztó fizeti.

A finomított forgalmi adó nem különbözik a jelenlegi adótól abban a tekintetben, hogy hova folyik be az ezekből származó bevétel. Ezzel ellentétben a nyereségadó (iparüzési adó) a nemzeti adójogszabályok értelmében az önkormányzatoknál marad.

Az újfajta forgalmi adó a jelenlegihez hasonlóan a végső fogyasztónak történő értékesítésnél az árbevételt teljes egészében megadóztatja. Az egyetlen különbség csupán a kettő között, hogy a jelenlegi forgalmi adó esetében minden korábban bekövetkezett adásvételnél a haszon és költségráfordítás egyszer vagy többször megadóztatásra került és minden újabb értékesítés alkalmával ismét teljes mértékben adózni kell utána.

Téves továbbá a Pénzügyminisztérium azon kijelentése, miszerint a finomított forgalmi adó terve kudarcot vall az elsődleges termeléssel (például mezőgazdaság) szemben, továbbá minden esetben, melyben a vállalatok nem végeznek tényleges áruszállítást, hanem szolgáltatást nyújtanak valamilyen más formában. Állításukat nem indokolták, valószínűleg nehéz is lenne indokot találniuk, mert ahogy a jelenlegi forgalmi adónál is a mezőgazdaságban dolgozók és termelők ugyanúgy az adóalap részei, mint az ipari gyártóüzemekben végbemenő gyártás is az adótörvény hatálya alá tartozik, ugyanúgy vannak kezelve. Ugyancsak nincs különbség a jelenlegi és a javasolt rendszer között abban, hogy az elsődleges termelés és szolgáltatás adatait milyen formában rögzítik.

Az teljesen érthető, hogy az újfajta forgalmi adó behajtásánál a bruttó árbevétel igazolásán kívül szükséges a megvásárolt áruk értékének is az igazolása. Ezeket az igazolási formákat kifogástalanul meg kell ismertetni az érintettekkel, hogy a beszerzett árukról szóló új, szükséges igazolások a lehető legkevesebb nehézséggel járjanak, mint jelenleg a bruttó árbevétel igazolásához szükséges dokumentumok.

Teljesen értelmetlen a Pénzügyminisztérium által hangoztatott ok, melyek alapján a finomított forgalmi adó bevezetése elutasításra kerül. Eszerint az indok szerint „*a finomított forgalmi adó akkor hozná az elvárt pénzügyi eredményeket, ha az adókulcs háromszor-négyszer olyan magas lenne, mint a jelenleg tervezett általános forgalmi adó mértéke*”. És az ehhez kapcsolódó következtetés, hogy: „*ezzel a forgalmi adónak a hátrányai így még inkább megerősödnek*.” Erről a metodikáról nem lehet egyszerűen egy gyakorlati bemutatót tartani, hiába lenne ez az elvárás.

Egy másik vád szerint a többszörös adóztatás megszüntetése, – ami ugyebár a jelenlegi forgalmi adó hátránya, sok esetben teljesen indokolatlan, és az árbevételt nagyon érzékenyen érintő adóteher, mely a legkülönbözőbb fajtájú bizonyos esetben, – automatikusan maga után vonná az általános forgalmi adó növekedését is.

Ha a Pénzügyminisztérium kiszámolja, hogy a többszörös adózásnál szükséges adókulcsok megháromszorozása vagy akár megnégyszerezése milyen növekedést eredményez, úgy saját maga elismeri a tényt, hogy a jelenlegi forgalmi adó valóban egy és ugyanazon terméket átlagosan háromszor, vagy négyszer is a teljes értékén megadóztat, és igazolja annak jogtalanságát és a forgalmi adó jelenlegi formájának káros hatását. Az országos Pénzügyminisztérium elutasító érvelésének utolsó mondata úgy szól, hogy a finomított forgalmi adó bevezetésénél az adókulcs abszolút számának megnövelésénél az ismételt forgalmi adó hátrányát továbbra is módfelett megerősítené. Ennek a mondatnak így nincs értelme. Azért, hogy az ismételt forgalmi adó hátrányai megszűnjenek, az egyedülálló, finomított forgalmi adó javasolt. A bevezetésével a megszüntetett forgalmi adó hibái nem növelhetők!

A felhozott állítások nem helyénvalóak a finomított forgalmi adó egészséges eszméjének újbóli félrerakására és a visszautasítás indoklására.

Példák

A leírható összeg vizsgálatára a megvásárolt termékek és szolgáltatások értékének meghatározására.

1) Egy bolt esetében

Megvásárolt áruk	leírható
Megvásárolt áruk a tulajdonos háztartásába	nem leírható ¹
Ügyintéző, hivatalnok bére	nem leírható ¹
Alkalmazott bére	nem leírható
Papírírószeretek az üzletbe	leírható
Pult	a megfelelő amortizációs ráta (például 20%) leírható ²
Törött ablaküveg	leírható
Pénztárgép	a megfelelő amortizációs ráta (például 25%) leírható
Írógép	hasonlóképpen (például 50%)
Telefonszámla	nem leírható ³
Gáz az állami gázszolgáltatótól	nem leírható ⁴
Elektromos áram a privát áramszolgáltatótól	leírható
Ügyvédi díjak	leírható
A tulajdonos új szalonberendezése	nem leírható

Megjegyzések:

- 1) A bérek és fizetések nem tartalmazznak forgalmi adót, így azokat a bruttó árbevételből nem lehet leírni.
- 2) A példánál elfogadott, hogy azok a megvásárolt tételek, melyek a cégvezetés számára nagyobb értékűek, és az élettartamuk több évre van tervezve, nem a teljes értékükben, hanem csak egy bizonyos mértékben (pl. 10% értékben) vonható le egy adott adóévben. A maradék 90% akkor még emiatt nem írható le az adott adóévben, hanem az azt követő adóévben írható le hasonló mértékkel további 10%, majd évről évre leíródik ez a mérték egészen addig, amíg a szóban forgó tétel teljes értékben le nem íródik. Ha a törvény engedi a megvásárolt áru teljes vételárának azonnali leírását, azt egy összegben a megadott oszlopba be kell írni és nem átvihető a további évekre.
- 3) A Forgalmi Adóról szóló törvény 3. paragrafus 1. bekezdése értelmében adómentes.
- 4) A Forgalmi Adóról szóló törvény 3. paragrafus 2. bekezdése értelmében adómentes.

2. Egy gyár esetében

Hozzáférés a nyersanyagszámlához	leírható
Épületről számla	a megfelelő amortizációs ráta (például 5%) leírható
Gépi berendezések számla	a megfelelő amortizációs ráta (például 10%) leírható ¹
Eszközök számla	a megfelelő amortizációs ráta (például 10%) leírható ¹
Kellék számla	a megfelelő amortizációs ráta (például 10%) leírható ¹
Munkabérek	nem leírható ²
Fizetések	nem leírható ²
Ügyvédi költségek	leírható
Gáz az állami gázszolgáltatótól	nem leírható ³
Elektromos áram az állami áramszolgáltatótól	nem leírható ³
Járműállomány	a megfelelő amortizációs ráta (például 10%) leírható

Megjegyzések:

- 1) A példánál elfogadott, hogy azok a megvásárolt tételek, melyek a cégvezetés számára nagyobb értékűek, és az élettartamuk több évre van tervezve, nem a teljes értékükben, hanem csak egy bizonyos mértékben (pl. 10% értékben) vonható le egy adott adóévben. A maradék 90% akkor még emiatt nem írható le az adott adóévben, hanem az azt követő adóévben írható le hasonló mértékkel további 10%, majd évről évre leíródik ez a mérték egészen addig, amíg a szóban forgó tétel teljes értékben le nem íródik. Ha a törvény engedi a megvásárolt áru teljes vételárának azonnali leírását, azt egy összegben a megadott oszlopba be kell írni és nem átvihető a további évekre.
- 2) A bérek és fizetések nem tartalmazznak forgalmi adót, így azok nem leírhatóak.
- 3) Az állami gáz és áramszolgáltató díjai adómentesek az adótörvény 3. § 2. bekezdés értelmében, így azok nem leírhatóak.

3. Példa egy mezőgazdasági üzemnél

Megvásárolt állat, szarvasmarha	leírható
Állatorvos	leírható
Fedeztetés díja	leírható
Szolgálati díjak, fizetések	nem leírható
Bérek	nem leírható
Gyógyszerek	leírható
Tűzvédelmi biztosítás	nem leírható ¹
1 Fűnyíró	a megfelelő amortizációs ráta (például 25%) leírható ²
1 mezőgazdasági munkagép	a megfelelő amortizációs ráta (például 10%) leírható ²
Megvásárolt eseség, állateledel	leírható
Elektromos áram a közösségi áramszolgáltatótól	nem leírható ³
Itató kút javítása	leírható
Mező haszonbérleti díja	nem leírható ⁴
Kéményseprő	leírható
Egy új híd építése	a megfelelő amortizációs ráta (például 20%) leírható

Megjegyzések:

- 1) A Forgalmi Adóról szóló törvény 2. paragrafus 8. bekezdése értelmében adómentes.
- 2) Az előzőhöz hasonló megjegyzés, a második példa.
- 3) A Forgalmi Adóról szóló törvény 3. paragrafus 2. bekezdése értelmében adómentes.
- 4) A Forgalmi Adóról szóló törvény 2. paragrafus 4. bekezdése értelmében adómentes.

Kovács Ferenc

4. Amerikai áfa kísérletek – társasági adó kiváltása forgalmi adóval

A hozzáadottérték-adózás a világban két utat járt és jár be. Egyrészt az össz-fázisú nettó adózását, amelynek jellemzője, hogy minden gazdasági tevékenység (forgalmi jellegű) adókötelezettség alá esik, de a beszerzésekre jutó adó levonható, így csak a hozzáadott érték adózik. A másik megközelítés nem minden termelési/szolgáltatási fázist adóztat, hanem kizárólag a végső fogyasztást. Ez az ún. egyfázisú fogyasztási adó, melynek jellemző példája az egyesült államokbeli „sales tax” (értékesítési adó). Ugyanakkor a tengerentúlon is voltak kísérletek az össz-fázisú forgalmi adó bevezetésére, melynek szabályait a következőkben igyekszem részletezni.

4.1. VAT versus GST

A VAT (Value Added Tax) úgynevezett többfázisú adó. A termelés, a kereskedelem minden lépcsőjében az eladó/szolgáltatást nyújtó befizeti a hozzáadottérték-adót, a számlában a vevővel/szolgáltatást igénybe vevővel kifizetteti. Ha pedig a vevő/szolgáltatást igénybevevő nem az áru végső fogyasztója, hanem maga is vállalkozás, aki üzleti célból, gazdasági tevékenységéhez szerezte be az árut/szolgáltatást, akkor a vevő/igénybevevő visszakérheti (levonhatja, visszaigényelheti) ezt a hozzáadott érték adót az államtól/adóhatóságtól. Így végső soron valódi adóbevétel csak akkor lesz a hozzáadottérték-adóból, ha a terméket/szolgáltatást a végső fogyasztó megveszi/igénybe veszi: ekkor az eladó/szolgáltatást nyújtó ugyanúgy befizeti az adót, a számlában a vevővel/igénybe vevővel megfizetteti, és kész. A végső vevő fedezi a hozzáadottérték-adót.

Az egyesült államokbeli Sales Tax, vagy GST (Goods and Services Tax), az egyfázisú forgalmi adózás egyik legjellemzőbb példája. Az Amerikai Egyesült Államokban (USA) nincs forgalmi adóztatás, legalábbis szövetségi szinten. Az egyes államok többségében azonban van valamilyen állami szintű forgalmi

adóztatás. Ugyanakkor minden államban más és más részletszabályok szerint, nem egységes rendszerben. A legtöbb államban ugyanakkor az alapok egységesek, csak az adó mértéke és az egyes részletek térnek el. Ezek az adók mind egyfázisúak: elvben csak akkor kell megfizetni, amikor a kiskereskedelmi forgalomban a végső vevőnek eladnak valamit. A nagykereskedelemben nem kell adót felszámítani: így nem is halmozódik az adó. A bizonyítás elég nehézkes, különféle céges nyilatkozatok, meg utólag nyomon követhető ellenőrzési rutinok, rendszerek használhatók.

Az összefázisú adó hátrányait mindannyian ismerjük, legalábbis EU szinten. A tagállami eltérő adómértékek, illetve az egyes adóhatóságok együttműködésének nehézségei az erre fogékony adózókat a csalásra ösztönzik, ezek legjellemzőbb példái az ún. körhintacsalás, illetve az úgynevezett missing trader (hiányzó kereskedő). De jelen írásnak nem ez a témája, ezért nézzük meg röviden, mi a helyzet az egyfázisú adózással, az amerikai rendszerrel, mi lehet a hátránya. Először is: az USA-n kívül már alig-alig valahol létezik ilyen rendszer, míg a többfázisú forgalmi adózást világszerte alkalmazzák. Amerikában is próbálják néhány évenként megreformálni a forgalmi adózás rendszerét, de a szövetségi (USA) szintű adóreform elképesztő nehézkessége miatt nem került rá sor. Miért lehet rossz tehát az USA forgalmi adó rendszere?

A lényegi különbség a többfázisú és egyfázisú adózás között, hogy az amerikai rendszerben a cégeknek maguknak kell az értékesítés pillanatában meghatározniuk, hogy végső fogyasztásról van-e szó (és ezért adót kell fizetni), vagy sem (és ezért nincs adó). Az európai rendszerben az eladónak/szolgáltatást nyújtónak ezt nem kell eldöntenie, kitalálnia: ő mindenképpen adót fizet, a vevő/igénybevevő pedig visszakéri az adót, ha nem minősül végső fogyasztónak. Az adóhatóság feladata, hogy ellenőrizze: tényleg jogosan kérte-e vissza az adót, vagyis gazdasági tevékenységéhez használta-e fel a beszerzett árut/igénybe vett szolgáltatást. Tehát: az amerikai rendszerben az árusító cégeknek kellene alaposan ellenőrizniük a partnereik vállalkozási tevékenységét, és ha rosszul mérték fel a vevőt, akkor ők, mint eladók felelnek a meg nem fizetett adóért. Az európai rendszerben ezt az ellenőrzést nem bízzák rá, nem kényszerítik rá az eladókra, az adóhatóság, utólagos ellenőrzésekkel, a bevallások áttekintésével, kockázatelemzéssel próbálja kiszűrni az adóelkerülő vevőket. Látható tehát, hogy az EU-ban meglévő csalási mechanizmusok helyett van másfajta adóelkerülésre törekvés

az USA-ban (be nem fizetett adó, fiktív kereskedőcégeknek történő értékesítéssel), és van ezek mellett állandó bizonytalanság a nagykereskedők számára: jól ítélték-e meg az összes vevőjüket? Egyszóval, a GST bevezetése önmagában nem lenne gyógyír a VAT csalások ellen.

4.2. A VAT kialakulása

4.2.1. A kezdetek

A hozzáadottérték-adó alapjai az első világháborút követően alakultak ki, mégpedig – furcsa módon – párhuzamosan az Ó- és az Újvilágban, egy német iparos és egy amerikai pénzügyi oktató írásai alapján. A szakirodalom végül Carl Friedrich von Siemens írását korábbinak tartja, így az ő munkája („Veredelte Umsatzsteuer”) tekinthető az első olyan műnek, mely a hozzáadottérték-adóztatást (Value Added Tax – VAT, magyar rövidítéssel: hea) említi.

Érdekes módon a hea-t nem fogyasztási típusú adóként kívánták bevezetni, hanem inkább a társasági nyereségadó egyik alternatívájaként, mely csak a végső fogyasztást adóztatja. Ezt az elméletet erősítette Thomas Sewall Adams, aki 1921-ben egy újfajta társasági adót kívánt bevezetni, melynek forgalmi adó elemei voltak (Adams, 1921).

4.2.2. USA-beli elképzelés egy új típusú adóról

Thomas S. Adams az I. világháborút követően az amerikai társasági adóval kapcsolatban fogalmazott meg kritikát. Kiemelte annak nem hatékony voltát, illetve azt, hogy pótdókat kellene kivetni, ami azonban éppen a leendő adóalanyok tekintetében könnyen megkerülhető lenne.

Az egyszerűsége és az egyenlőtlensége kívánta a hangsúlyt helyezni, ez biztosította volna az alacsonyabb adókulcsot. Az igazságosabb, de összetettebb adók magasabb adókulcsot eredményeznének. Egyik víziója az volt, hogy a nettó jövedelemadót egy alacsony mértékű „hozzávetőleges nettó jövedelmet” terhelő adóra kell cserélni. Ez alatt a „bruttó jövedelemhez” hasonló dolgot értett. Az egyetlen célja az adómérték csökkentése volt (3% körülire) annak érdekében, hogy figyelmen kívül lehessen hagyni azokat az összetett szabályrendszerű levonásokat, amelyek az adót bonyolítják. Az adóalapot „módosított bruttó jövedelemnek” is lehet nevezni.

Véleménye szerint az áruk gyártói és eladói esetében szükség esetén további egyszerűség lett volna elérhető azáltal, hogy az adó egy részét a gyártó vagy a kereskedő által fizetett adók után adóhitelként vagy -visszatérítésként adják vissza, melynek mértéke a viszonteladásra vásárolt áruk vagy az értékesítésre szánt áruk előállításához szükséges felhasználás értékére vonatkozott volna. Megjegyzendő, hogy a „közelítő nettó jövedelem” javasolt adója nem tartalmazta volna a forgalmi vagy fogyasztási adók legnagyobb hibáját, nevezetesen, hogy elképzelhetetlenül tisztességtelen versenyt teremtett volna a többlepcsős és az egy folyamató iparágak között, és mentesítették azokat a foglalkozásokat vagy tranzakciókat, mint a banki, hirdetés, szakmai szolgáltatásokat és hasonlókat, amelyekben a nyereséget nem „értékesítés” okozza. A forgalmi adó legrosszabb jellemzői abból adódtak, hogy az „értékesítési költségre” alkalmazták, amit Thomas S. Adams javaslata háttérbe szorított vagy megszüntetett volna.

Látható, hogy ekkor az USA közigazdasági még csak az egyfázisú forgalmi adóban gondolkodtak és e helyett kívántak egy alternatív (igazságosabb) elvonást bevezetni a már ismert, bevált társasági adó alapjain.

4.2.3. A francia modell

Abban az időszakban, amikor az első hozzáadottérték-adót bevezették Franciaországban, két modell volt az adóhalmozódás kiküszöbölésére.

Az első az RST („retail sales tax”), mely elsősorban Észak-Amerika egyes államaiban terjedt el, és a lényege, hogy az adó felfüggesztésre kerül mindaddig, amíg az adóalany egy másik adóalanynak ad el terméket. A héa ezzel szemben minden termékértékesítésre, szolgáltatásnyújtásra ténylegesen felszámítja a fizetendő adót, és külön teszi lehetővé a levonhatóságot, amennyiben adóalanyok közötti ügyletről volt szó.

Ahogy látható, közigazdaságilag, elméleti síkon a két adófajta nem különbözik egymástól, ugyanakkor jelentősek az eltérések gazdasági hatások (például cash flow) és adminisztrációs kötelezettségek terén.

Mindkét adótípusnak vannak támogatói és ellenzői. Az RST ellenzői szerint a héa kevésbé kitétt a csalásnak, mivel minden gazdasági eseménynél adóbeszedés történik. A héa ellenzői szerint éppen a héa visszatérítési lehetőségei adnak táptalajt a csalóknak. Mindkét tábor kitart a nézetei mellett, ugyanakkor

közgazdaságilag egyértelmű, hogy amennyiben egy adóalany beszerzései hosszú időperiódusban keletkeznek és az értékesítés csak jóval később következik be, az pénzügyileg a héa rendszerében hátrányos lehet, mivel „meg kell finanszírozni” a héa összegét.

Ezért néhány RST elemet az EU héa rendszere is átvett, pl. az EU-n belüli beszerzések adókötelezettségeinek szabályainál.

De az USA-ban megmaradt az RST. Ennek ellenére voltak kísérletek egy többfázisú adóhoz közgazdaságilag hasonló adó megvalósítására, melynek legtipikusabb példája lett a Michigan állambeli „Single Business Tax” (SBT).

4.3. A Michigani „Single Business Tax”

Michigan állam, mint sok más adóztató hatalom, a II. világháború utáni gazdasági fellendüléskor azzal szembesült, hogy szüksége van adóbevételekre az állami kiadások fedezése érdekében, azonban ezek nem lehetnek olyan magasak, hogy a vállalkozásokat eltántorítsák a letelepedéstől, illetve az államban való maradástól. A vállalkozások ugyanis érzékenyek lettek az adószabályokra és könnyen „vándoroltak” (és vándorolnak ma is) államok, illetve akár kontinensek között is az adóelőnyökért. (Hines, 2002)

4.3.1. Az SBT története

Az előző bekezdésben említett adóoptimalizálási módszer miatt Michigan állam 1975-ben bevezette azt a „Single Business Tax” (magyarul kb. Egységes Társasági Adó) nevű adófajtát, mely leginkább a nevében volt társasági adó, egyébként több hozzáadottérték-adó elemet tartalmazott.

Az adó 2010-ig volt hatályban, az aktív időszakok közül pl. 2001-ben Michigan államnak 2,2 milliárd dollár bevételt hozott.

Az SBT célja egy olyan, hozzáadott-érték jellegű adó bevezetése volt, amely lehetővé teszi, hogy az adóalany vállalkozások a beruházási költségeik 100 százalékát levonhassák. Ezen túlmenően – ellentétben a társasági adóval – az SBT-nek volt egy olyan szokatlan szabálya is, hogy a veszteséges vállalkozásokat is megadóztatta, szintén hasonlóan a hozzáadottérték-adóhoz.

Az SBT „mélyrepülése” először 1995-ben kezdődött el, amikor úgy módosították a jogszabályt, hogy csak a Michigan állam területén történt befektetésekre jutó adó volt levonható, ezzel az USA Alkotmányának államközi kereskedelmi szabályai sérültek. Az ezek miatt kialakult jogi és politikai természetű támadások miatt a szabályt elég hamar módosították, méghozzá 1999-ben, amikor egyúttal egy új fajta adóhitelesítés bevezetésére került. Ugyanakkor e szabály nem nyerte el a vállalkozások tetszését, ezért Michigan állam az SBT kivezetése mellett döntött 2010-ben.

4.3.2. Az SBT általános szabályai

Az SBT kiváltotta a társasági jövedelemadót és hat egyéb adót is (beleértve a vállalkozások helyi ingatlanadóját), ezért hívták egységes társasági adónak.

Az SBT egykulcsos volt, mértéke 2,35%.

Az SBT a forrásalapú hozzáadottérték-adó egyik formája, és ezért sokban hasonlított egy korábbi társasági adófajta. Mind a jogi személyiséggel rendelkező, mind pedig a jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások is az SBT alanyai voltak, az ezen okból teljesítendő adókötelezettségekhez különféle kedvezmények (adólevonások és adóhitelek) kapcsolódtak. Egyfajta gesztusként az adóegyszerűsítés és a kisvállalkozások számára nyújtott adókedvezmények okán azok az adózók, amelyek éves bruttó árbevétele 34 000 dollár alatt volt, mentesültek az SBT kötelezettsége alól, és nem volt szükség SBT adóbevallás benyújtására sem.

4.3.3. Az SBT alapjának meghatározása

Az SBT szerinti adóalap meghatározása több tényező összegeként történik. Így az adózók meghatározták az adóalapot, melyet „adóköteles hozzáadott értéknek” hívtak. Ez a nyereségből (amelynek számítása megegyezett a szövetségi adóalap meghatározása során alkalmazott nyereség fogalmával), a munkaerő költségekből, az értékcsökkenésből és a kamatköltségekből állt. Az adózók ezután levonták a tőkeköltségeket, valamint a kamat, osztalékok és jogdíjak, valamint a partnerségekből származó bevételeket. Ezt követően több növelő és csökkentő tételt kellett meghatározni az említett SBT adóalapra.

Ez eddig gyakorlatilag egy társasági adóra, vagyis jövedelemadóra emlékeztetett. De az SBT koncepciója mögött az állt, hogy az üzleti bevételeket kívánta megadóztatni, csökkentve a más vállalatoknak juttatott kiadásokkal, kivéve a pénzügyi eszközöket érintő tranzakciókat.

Mivel a szövetségi adózási célokra meghatározott üzleti nyereség magában foglalja a pénzügyi bevételeket, csökkentve az értékcsökkenéssel és a kamatköltségekkel, ezért szükség volt néhány kiigazításra az SBT szerinti adóköteles hozzáadott érték kiszámítása érdekében.

A Michigan állambéli üzleti ingatlanok (kereskedelmi és ipari épületek) üzleti befektetési teljes mértékben levonhatók voltak az SBT adóalapjából (vagyis a „hozzáadott értékből”). A Michigan állambeli ingó befektetések (jellemzően termelőeszközök) szintén teljes mértékben levonhatók voltak, de az ehhez kapcsolódó fogalom meghatározás speciális volt.

A kizárólag Michiganban található vállalatok levonhatták az összes kiadásukat mind ingó, mind ingatlan tulajdon tekintetében.

A több államban jelen lévő vállalatok jogosultak voltak levonni a Michigan állambeli adóalapból („hozzáadott értékből”) az ingó kiadások egy részét. Azt a képletet, amelyet a kiadások Michigani részének meghatározására használtak, 50%-ban az üzleti tulajdon helye és 50%-ban a munkavégzés helye határozta meg. Így, ha az Egyesült Államokban a foglalkoztatás 30%-a Michiganban történt és az Egyesült Államokban lévő vagyon 60%-a Michiganban volt megtalálható, 45%-os adólevonásra volt jogosult $((30\% + 60\%) / 2)$.

Michigan nem ugyanezt a képletet használta az egyéb bevételek és kiadások megosztására. Ezeket az egyéb elemeket 1/3 részben a telephely, 1/3 részben a tevékenység helye, és 1/3 részben az értékesítés helye alapján lehetett levonásba helyezni. A különbség oka az volt, hogy más államok megengedték az adózóknak, hogy értékcsökkenést számoljanak el az eszközeikre és ingatlanjaikra ahelyett, hogy a tőkekiadásra csökkentést alkalmazzanak, így a Michigani SBT bőkezűbben kezelte a beruházási kiadásokat, mint bármely más állam rendszere.

Mivel a Michigan állam által biztosított kedvezményeket bárhol fel lehetett használni az Egyesült Államokban, a Michigani törvényhozók aggódtak, hogy az SBT azokat is „megjuttalmazza” adólevonási lehetőségekkel (így adóalap csökkentéssel), akik Michigan állam területén kívül fektetnek be. Ingatlanok esetén e probléma megoldható volt azzal, hogy csak a Michigani ingatlanok esetén járt adólevonási lehetőség. Ingó dolgok esetében, amelyet könnyebben lehetett államok között mozgatni, már nem volt ilyen egyszerű a helyzet. Ott az ingó-

ság felhasználási helye, mint adólevonási lehetőség, hibákat rejtett magában. Ezért a használat mellé a foglalkoztatási feltétel is bekerült, ezzel próbálva igazságossá tenni az adólevonási lehetőséget. Ezzel a szabállyal azokat a vállalkozásokat kívánta „helyzetbe hozni” a jogalkotó, amelyek elsősorban Michigan államban végeznek termelő tevékenységet.

4.3.4. SBT kedvezmények, mentességek

Az SBT számos olyan rendelkezést tartalmazott, amelyek csökkentették az adófizetési kötelezettséget a kisvállalkozások és az alacsony nyereségű vállalkozások számára. A 34 000 dollár alatti korrigált bruttó bevételekkel rendelkező cégek mentesültek az SBT megfizetése és az ezzel kapcsolatos adóbevallási kötelezettség alól. A 34 000 dolláros bevételt meghaladó vállalatok is jogosultak voltak legfeljebb 34 000 dollár mentességet igényelni (fokozatosan csökkenő mértékben) oly módon, hogy minden egyes dollárbevétel emelkedés 2 dollárral csökkentette a kedvezményt, így az 51 000 dollár mértékű bevételnél „fogyott el”. Az alapmentesség 1977-re 36 000 dollárra emelkedett, de végül egy évközi módosítás ezt 40 000 dollárra emelte, ami 1988-ra tovább nőtt 45 000 dollárra.

1991-ben a 100 000 dollárnál kisebb bruttó bevételekkel rendelkező cégek mentesültek az SBT bevallások benyújtásától, ez 1994-ben 250 000 dollárra, 2002-ben 350 000 dollárra emelkedett.

Az adózók jogosultak voltak az SBT adóalapához kapcsolódóan adóalap csökkentést választani, erre két módszert kínált a jogalkotó. A bruttó bevételek levonásával az adóalap („adóköteles hozzáadott érték”) csökkentésére volt lehetőség a korrigált bruttó bevételek 50%-áig, függetlenül a tényleges kiadások nagyságától. Ez a levonás leginkább az olyan adózók számára volt fontos, akik/amelyek nagy hozzáadott értékkel működtek.

A másik módszer, a rendkívüli kompenzációs levonás célja az volt, hogy csökkentse azon vállalatok adóalapját, amelyek esetében a munkaerő kompenzáció nem jelentett nagy mértéket. A vállalkozások jogosultak voltak csökkenteni az adóalapot, vagyis az adóköteles hozzáadott értéket a 65%-os hozzáadott érték feletti résszel, értelemszerűen legfeljebb 35%-ig. Tegyük fel például, hogy egy cég adóalapja a hozzáadott értékének 75%-ával egyenlő. Ezután a cégnek jogában áll csökkenteni SBT adóalapját tíz ($75 - 65 = 10$) százalékkal. A rendkívüli kompen-

zációt 1977-ben megnövelték, ezzel lehetővé tették a vállalatok számára, hogy csökkentsék SBT kötelezettségeiket az adóalap és a hozzáadott érték 63%-a között, vagyis a kedvezmény 2%-kal növekedett (a korábbi 65% feletti hozzáadott érték levonhatósága a 63% feletti rész levonhatóságára módosult).

A jogi személyiséggel nem rendelkező, illetve a be nem jegyzett vállalkozások is az SBT alanyai voltak, és (további adócsökkentési lehetőségként) jogosultak voltak adóhitel igénybevételére a kötelezettségeik csökkentése érdekében. Ezek a bejegyzett társaságoktól eltérő entitások jogosultak voltak olyan adóhitelekre, amelyek SBT kötelezettségeiket 10%-kal csökkentik. Kisméretű, jogi személyiséggel nem rendelkező, illetve be nem jegyzett vállalkozások nagyobb adóhitelt igényelhetnek: 20 000 dollár adóalap alatt 20%-os adóhitel, míg 20 000 és 40 000 dollár közötti adóalap esetén 15%-os adóhitelt vehettek igénybe. Különböző egyéb kisebb adóhitelek is rendelkezésre álltak meghatározott tevékenységet végző adózók részére.

4.3.5. Főbb változások az SBT-ben

Az SBT rendelkezéseit az 1975-ös bevezetése után gyakran módosították. 1977-ben a mezőgazdasági termelés hozzáadott értékét mentesítették az SBT adóalapja alól.

Ugyanabban az évben Michigan állam elfogadta a kisvállalkozói adóhitel lehetőséget a 3 millió dollár bruttó bevételt meg nem haladó cégek részére, amelyek jövedelme az évi 300 000 dollárt nem érte el és a részvényesi és tisztségviselői jövedelem évi 60 000 dollár alatt volt. Az adóhitel igénybevételét követően fizetendő adó megegyezett a korrigált üzleti jövedelem, az SBT adómérték és a 0,45-ös arány szorzatával, csökkentve az adólevonásokkal és mentességekkel.

Olyan cégek esetében, amelyek nem igényelték az ingó- illetve ingatlanbefektetések miatti mentességet, a rendkívüli kompenzációt vagy a bruttó bevételek levonását – és egyébként a 2,35%-os mértékű SBT fizetésére voltak kötelezettek – a kisvállalkozói adóhitel adójóváírásuk miatt a módosított bruttó adókötelezettség a bevétel 5,22%-ára változott.

Cégek, amelyek képesek voltak további mentességeket vagy levonásokat igénybe venni, az ebből származó adóelőnyökkel arányosan csökkenthették adókötelezettségüket.

A kisvállalkozói adóhitelhez való jogosultság később kibővült 1982-ben, 1992-ben és 1995-ben. Így, ha a vállalkozás éves bruttó bevétele kevesebb volt, mint 10 millió dollár, a korrigált üzleti jövedelem kevesebb volt, mint évi 475 000 dollár, és az egyéni részvényesek és a tisztségviselők jövedelme évi 115 000 dollár alatt volt, jogosultak lettek adóhitelre.

A kisvállalkozói hitelekkel nem elégedett adófizetők számára Michigan állam bemutatta az alternatív adókulcs számítási módszert 1988-ban.

A 7,5 millió dollár bruttó bevétel alatti vállalkozások jogosultak voltak arra, hogy a módosított üzleti jövedelmük 4%-ának megfelelő SBT kötelezettséget fizessenek. A kisvállalkozói hitel nem volt együtt használható ezen alternatív adókulcsszámítással. Az alternatív adókulcs 1992-ben 3%-ra csökkent, majd 2%-ra 1994-ben.

Az SBT általános kulcsa ezek mellett 1994-ben 2,3%-ra csökkent.

4.3.6. Néhány statisztikai adat az SBT-ről

A nagyvállalatok voltak, amelyek az SBT bevételeinek többségét adták, a kisvállalkozásoknak adott kedvezményeknek kevés hatása volt a teljes állami adóbevételre.

1998-99-ben 92 olyan vállalkozás volt, amelynek Michigani adóalapja meghaladta a 100 millió dollárt; ezek a cégek, amelyek az SBT adóalanyok 0,07%-át tették ki, 659 millió dolláros kötelezettséget vallottak be, ami 27,9%-ot jelentett az összes Michigani adóbevételből. Az SBT bevételek több mint fele az adófizetők 1,29%-ától jött, akiknél/amelyeknél az adóalap a 10 millió dollárt meghaladta.

Indokolt lehet kiemelni, hogy a különböző kedvezmények, illetve adóhitelek milyen hatást gyakoroltak az adóbevételekre. 1998-1999-ben a tőkekedvezményt igénybe vevők között gyakorlatilag minden méretű vállalkozást találunk, az adóalapcsökkenés nagyjából 6%-os volt. A kedvezményeket ezt követően általában az alacsonyabb adóalappal rendelkező adózók vették igénybe, ahogy (értelemszerűen) a kisvállalkozások adókedvezményét és a mentességeket is.

A bruttó bevétel csökkentés kedvezménye a Michigani adóbevételt 7,25%-kal, míg a rendkívüli kompenzáció 8,9%-kal csökkentette. Mindkét módszert széles körben használta minden méretű adózó, bár a nagyon kis hozzáadott ér-

téssel bíró vállalatok általában ezeket a kedvezményeket kevésbé gyakran alkalmazták, valószínűleg a vonzóbb alternatívák elérhetőségének köszönhetően.

Érdekes megvizsgálni, hogy a gazdaság mely szektorából milyen arányban kerültek ki az adófizetők. Az ipari cégek az adóalanyok 10%-át tették ki, ugyanakkor az SBT bevételek 39%-át ők szolgáltatták. A szolgáltatási iparágakban működő vállalatok az SBT bevételeinek 19%-át biztosították, a kereskedelem, az SBT bevételek 14%-ában, a kommunikációs és a közüzemi szolgáltatások 7%-ában voltak érintettek.

Érdemes megfigyelni azt is, hogy az egyes kedvezményeket, mentességet a gazdaság mely szereplői vették (inkább) igénybe. Az ipari (gyártó) cégek a rendkívüli kompenzációt alkalmazták széles körben, ezáltal az összesített SBT kötelezettségüket 95 millió dollárral csökkentették, vagyis a teljes 924 millió dolláros SBT kötelezettségük körülbelül 10%-ával. A bruttó bevételek levonása kevésbé volt fontos az ipari cégeknél, az összes adócsökkentés kb. 25 millió dollár volt. A szolgáltató iparágakban működő cégek a rendkívüli kompenzációval 75 millió dollárral csökkentették az SBT kötelezettségeiket, illetve 97 millió dollárral a bruttó bevételek levonásának alkalmazásával. A kereskedelmi vállalatok a rendkívüli kompenzációs levonással az SBT-kötelezettségeiket 52 millió dollárral csökkentették, míg a pénzügyi, a biztosítási és az ingatlanos vállalkozások a bruttó bevételek levonásával 37 millió dollárral csökkentették az SBT kötelezettségeiket.

A jogi személyiséggel rendelkező cégek 1998-1999-ben 1,75 milliárd dollár SBT kötelezettséget vallottak be összesen, ami az összes SBT befizetés 74%-át tette ki. A jogi személyiséggel nem rendelkező cégek 368 millió dollár kötelezettséget vallottak be, míg más üzleti szervezetek, például a partnerségek és a Limited Liability Company-k (LLC-k) 213 millió dollárt (ez utóbbi szervezeti forma kb. a magyar kft.-nek felel meg). A kiskereskedelmi és szolgáltatási ágazatok inkább ez utóbbi két körbe tartoztak, míg az ipari vállalatok inkább a bejegyzett cégek közül kerültek ki.

4.3.7. Néhány záró gondolat

Az SBT egy érdekes kísérlet volt egy USA tagállam részéről. Nem volt teljesen forgalmi adónak tekinthető, mivel a jövedelmet adóztatta, de rengeteg olyan adóalap módosító tétel, kedvezmény, mentesség volt, mellyel gyakorlatilag csak

a hozzáadott érték (vagy teljeskörűen még az sem) került adóztatásra. E hibrid megoldás a bonyolultsága miatt lett kevésbé sikeres, látszik, hogy az adóztató hatalom próbálta mindig „finom hangolni” a szabályokat, de ez magában rejtette azt a veszélyt, hogy egyre bonyolultabbá váltak a rendelkezések. Ez volt az egyik ok, amiért végül kivezetésre került az adónem.

4.4. Irodalomjegyzék

ADAMS, THOMAS SEWALL (1921): Fundamental Problems of Federal Income Taxation. In: The Quarterly Journal of Economics, Volume 35, Issue 4, 1 August 1921, pp 527–555.

HINES, JAMES RODGER, JR. (2002): Michigan's Flirtation with the Single Business Tax. University of Michigan and NBER, December 2002. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.467.1175&rep=rep1&type=pdf>

Gilányi Zsolt

5. A franciaországi általános forgalmi adó születésének körülményei

Az ezredfordulón még csekély súlyú állami kiadás mára már minden kapitalista országban a múlté. Már az USA-ban is eléri a teljes állami kiadás a GDP 45%-át, ahova a fehér bevándorlók pontosan a szabadság eszméjéért vándoroltak ki az öreg Európából.¹ Nincs mese, az állami kiadásokat fedezni kell, amit közvetlenül – szükségképp – az állampolgárok fizetnek meg.² Tehát mindegy milyen formában szedjük be az adót, az végső soron mindig az állampolgárok jövedelmét terheli. Amíg az állami kiadások, és ezáltal az adóterhek alacsonyok, addig az adórendszerek esetleges hiányosságainak sincs különösebb hatása a gazdaság működésére; a hatás annál erősebb, minél jelentősebbek az adók. Mondhatnánk „Kis adó, kis gond – nagy adó nagy gond.” Eleinte nem állt egy átfogó rendszer-szemléletű tervezés az adók mögött, inkább a tapasztalat alakította az adórendszert azon egyszerű vezérelni szem előtt tartásával, miszerint „Eteni kell a juhot, ha nyírni, fejni akarjuk.”³

A mai értelemben vett általános forgalmi adót 1954. április 10-én szavazták meg a francia képviselők a világon elsőként Franciaországban.⁴ A francia általános forgalmi adó kidolgozója Maurice Lauré (Lauré, 1952), a francia adóhivatal akkori igazgatóhelyettese. Lauré egyébként kivételes pályát futott be: az adóhivatal (és melleleg az École Nationale d'Administration professzora) után a hadügyminisztérium pénzügyi vezetője lett, majd a Crédit National, a Société

- 1 *Érdekes, hogy az indiánokat, majd a fekete rabszolgákat ez a szabadság nem illette meg.*
- 2 *Közvetve már persze nem egyértelmű, hogy végső soron melyik állam állampolgárai fedezik egy adott állam kiadásait. A gyarmatosítás minden bizonnyal vitathatatlan tény arra, hogy jelentős gazdagság-átosztás történt a gyarmatosítók felé. A jelen gazdasági rendszerben ilyen átosztásról nem illik beszélni. Az uralkodó ideológia szerint a piacgazdaság nem osztja át a gazdagságot sem az egyének (mindenkit a határtermelékenységes szerint fizetnek meg), sem az országok között.*
- 3 *Ez a Mária Teréziának tulajdonított mondás Mária Terézia a jobbágság terheit szabályozó rendelkezésének, az urbáriumnak a szelleme, amelyet 1767.01.23-án hirdetett ki. Célja Magyarország „megfejése”, mely csak akkor lehetséges, ha van mit fejni, vagyis a magyar, illetve magyarországi nemesek nem fejnek.*
- 4 *Bevezetéskor az adó nem volt teljes körű, fokozatosan szélesítették; több mint tíz év kellett mire a mai általános jellegét elérte.*

Général (1973-1982) és a Nouvelles Galeries (1982-1991) igazgatója volt. Az általános forgalmi adó ötlete nem volt ismeretlen, Németországban már 1919-ben Georg Wilhelm von Siemens javaslatot tett egy ilyen adó bevezetésére (Veredelte Umsatzsteuer). Talán nem véletlen, hogy végül a franciák vezették be elsőként ezt az adónemet.⁵ Ugyanis Franciaországban a tapasztalati elveken nyugvó adózta-tás oly módon keveredett a központi adótervezéssel, aminek az eredményeképp a francia adórendszernek „sikerült” a világháború után versenyhátrányba hozni a francia termelőket a legfőbb vetélytársakkal – az USA-val, Egyesült Királysággal, Németországgal és Olaszországgal – szemben, amin változtatni kellett.

A változtatás mögött meghúzódó elmélet a mai napig uralkodó közgazdasági elmélet. Nevezetesen, a szabad piac hatékony erőforrás elosztáshoz vezet. Az adóztatás az árak torzulásán keresztül pedig hatékonyságvesztéssel jár, tehát a jó adórendszer nemcsak az előirányzott adóbevételt biztosítja könnyen ellenőrizhető formában, hanem lehetőleg nem torzítja az árakat. Az adórendszer tervezésénél az adórendszer „igazságossága” sem utolsó szempont, ugyanis egy igazságtalannak vélt adórendszer erősen negatív hatással lehet az adómorálra és ezen keresztül az adó hatékonyságára, illetve áttételesen társadalmi feszültségek forrása lehet.

Persze fontos megjegyezni, hogy az állami bevételek megszerzésének nem az adóztatás az egyetlen lehetséges módja egy tiszta magántermelésen alapuló zárt gazdaságban sem. A legjobb pénzbevételi formát – amikor is nem látják az emberek, hogy „adóznak” – már rég kiénekeltek az államok szájából: a pénzteremtés monopóliumán keresztül való adózást. Ezt a monopoljogot az államoknak ez idáig még nem sikerült visszaszerezni, noha számos reformjavaslat közvetlenül vagy közvetve ezt célozta. Gondolhatunk itt egész merész pénzreformokra is, mint például Silvio Gesell szabad pénz (*free money*) névre keresztelt pénzreform-javaslatára, vagy csak a jelenlegi rendszer módosítására, mint például a nagy válság után született Chicago-tervre.

Silvio Gesell *A természetes gazdasági rend* (Gesell, 1916) című munkájában megfordítja az uralkodó elmélet és valóság viszonyát: az uralkodó elmélet nem a valóságot írja le, de a valóságot az uralkodó elmélet által leírt gazdasági rendszerré lehetne átalakítani, amennyiben megszüntetnénk a valós kapitalizmus

⁵ Egész pontosan volt egy-egy tiszavirág életű kísérlet erre vonatkozóan a francia általános forgalmi adó bevezetését megelőzően is.

visszásságait, azaz valóban szabad gazdasággá tennénk a kapitalizmust, vagyis megszüntetnénk a két legnagyobb monopóliumot.

Az egyik ilyen visszaosság a föld (ingatlanok) monopóliuma. Minthogy a föld nem újratermelhető, ezért ennek magántulajdona monopoljövedelemhez, földjáradékhoz vezet. A föld monopóliumát Gesell a szabad föld (*free land*) reformmal kívánta megszüntetni. Elképzelése szerint az állami tulajdonban lévő föld (ingatlanok) használati jogát az egyének bérleti díjért vehetnék igénybe, melyet nyilvános árverésen lehet elnyerni.⁶

A másik ilyen monopólium a pénz monopóliuma. Gesell elsősorban nem a pénzteremtés monopóliumára, és az ebből adódó bevételre, a *seigniorage*-ra gondol – bár szabad pénz (*free money*) névre keresztelt pénzreformja egyben azt is megszüntetné –, hanem az anarchizmus atyjának tekintett Pierre-Joseph Proudhon munkája nyomán (Proudhon, 1840) a pénzrendszerekben meghúzódó aszimmetriára azok között, akiknek van pénze, és azok között, akiknek nincs: „*a pénz a piacok bejáratánál az ör azzal a paranccsal, hogy senkit se engedjen be. A pénz ... a kulcs, amelyik kinyitja a piacok kapuit (amin azt értjük, hogy a termékek cseréjét) ... Amint a tőke nem hozza a szokásos kamatot, a pénz sztrájkol és a munkát mozdulatlanságra kárhóztatja.*” (Gesell, 1916, 10-11.) Ezért a pénz előjogait le kell dönteni azzal, hogy a pénzt a javakkal és a munkával egyenrangúvá tesszük. Ennek módja Gesell szerint a pénzrendszer olyan módosítása, ahol a pénzt is romlandóvá tesszük, mint ahogy a jószágok is romlandók.

A 1929-33-as nagy gazdasági válság után, a modern hitelpénzrendszer megreformálására egy másik megoldási javaslat is született, mely az egyéni ösztönzők szempontjából a rendszer működésén nem változtatott volna, mint Gesell szabad pénzrendszere. A javaslat Chicago-terv néven vált ismertté. A terv deklarált célja a modern hitelpénzrendszer kilengéseinek mérséklése volt a hitelállomány és a pénzállomány szétválasztásával. A Chicago-tervet támogató közgazdászok (a legnevesebb Irving Fisher) szerint ugyanis a jelenlegi hitelpénzrendszer felerősíti a gazdasági kilengéseket, mert a pénzmennyiséget alapvetően a kereskedelmi bankok hitelkihelyezésein keresztül a nem banki szereplők hitelkereslete

⁶ Számos nyugati nagyvárosban (például: Amszterdam) a mai napig a város területe a városé, amit adott maximális ideig lehet bérelni.

határozza meg.⁷ A központi bank nem képes a gazdaságban lévő pénzmennyiséget érdemben befolyásolni (*banking school* versus *currency school*). Ahhoz, hogy a központi hatalom ellenőrzése alatt tudja tartani a pénzmennyiséget, meg kell szüntetni a kereskedelmi bankok pénzteremtési jogát – magyarul meg kell szüntetni a hagyományos értelemben vett magánbankokat! –, és meg kell akadályozni a pénzhelyettesítők létrejöttét, lévén a pénzhelyettesítők elterjedése végső soron hatástalanná tenné a pénz feletti központi ellenőrzést. A Chicago-tervnek több változata volt. Az eredmény ismert: a Chicago-iskola Nobel-díjjal jutalmazott tagjai Milton Friedman (1976) és Rober Lucas (1995) érdekes módon a pénz lényegtelen voltát kezdték hangoztatni. Lucas úgy kapott 1995-ben Nobel-díjat, hogy Frank Hahn már 1982-ben (Hahn, 1982) megmutatta, hogy a pénzsemlegesség tana még abban a speciális modellben sem igaz, amelyikben Lucas újra a köztudatba hozta.

A reformjavaslatoknak nem sikerült érvényt szerezni, marad tehát az adók magas mértéke, és a szükségképp nagyobb hatékonyságvesztés az erősebb torzító hatáson keresztül. Ebben az összefüggésben a forgalmi adók fontos szerepet töltenek be.

A forgalmi adók alapja az eladott termékek értéke. Ahhoz, hogy legyen mit eladni, egyrészt termelésre van szükség, másrészt olyan emberekre, akiknek van pénzük vásárolni. A hatékony adórendszer tehát a kínálat oldaláról a termelést ösztönzi, a kereslet oldaláról pedig a magas jövedelmek keletkezését segíti. A magas jövedelmeket a nagy hozzáadott értékű termelési folyamatok biztosítják. E két szempont együttese azt jelenti, hogy a „jó” adórendszer a nagy hozzáadott értékű termékek termelését ösztönzi; egy szóval a versenyképességet, a technológiai fejlődést és gépesítést segíti.

Ezen a téren a világháború után a tapasztalati adórendszerek jobban teljesítettek, mint a központi adótervezéssel megfűszerezett adórendszerek. A tapasztalati adórendszerek ugyanis a folytonos kiigazításokon keresztül spontán abba az irányba fejlődtek, hogy az adóalap növekedésére ösztönzőleg hassanak.

⁷ *A gazdasági fellendülések időszakában, amikor hitelből beruháznak a vállalkozók, több pénz is kerül a gazdaságba, magyarul még jobban élénkül a gazdaság, mint ha nem kerülne be többletpénz a vállalkozók hitelfelvételével párhuzamosan, és fordítva. Amikor recesszió van, akkor nem vesznek fel elégséges mennyiségű újabb hiteleket, és a hitelek visszafizetése okán a pénzállomány még akár csökkenhet is.*

A versenyképesség szempontjából a legjobban működő tapasztalati adórendszere az Egyesült Királyságnak és az USA-nak volt. A forgalmi adók mindkét rendszerben nevesített termékekre kivetett adók voltak, tehát ez az adó nem volt általános.

Az angol adórendszerben 35 csoportba sorolták a termékeket, és az összes kereskedő és termelő is össze volt írva egy jegyzékbe. A termékek értékének 1/3, 2/3 illetve 3/3-át kellett adóba fizetni, amikor a listába vett cégek a jegyzékben nem szereplő cégeknek vagy magánszemélyeknek adnak el listán nevesített terméket. A listázott termékek között nem szerepelt sem élelmiszer, sem termeléshez használatos eszköz, sem olyan termék, amit már egyszerű, akár közvetett módon adóztattak.

Az USA-ban is hasonló rendszer volt érvényben azzal a különbséggel, hogy ott néhány termelésben felhasznált termék is rajta volt a listán (például: autó, áram, olaj⁸), így ott egyes nem végső terméket előállító cég 10-20%-kal túl volt adóztatva. (Lauré, 1952, 195.) Fontos azonban, hogy a listán létező, tehát befutott termékek kerültek adóztatásra, ami azt jelenti, hogy maga a gépesítés és innováció nem volt megfajtvá: csak olyan termék adózott, ami „elbírt” az adót is. Ugyanezen elv alapján például a telekommunikációra kivetett 10-25%-os adót elbírt a piac, lévén a hagyományos kommunikációs formák sokkal gazdaságatlanabbak voltak.

5.1. A francia forgalmi adórendszer az áfa bevezetését megelőző években

Az 1950-es évekre Franciaországban a forgalmi típusú adófajtából eredő bevétel tette ki a teljes adóbevétel 1/3-át, ami a nemzeti jövedelem 10%-a volt. Az 1950-es években érvényben lévő forgalmi adók előzménye az 1920-ban az iparban és kereskedelemben minden eladásra kivetett 2%-os adó volt, amit bevállással szedtek be, és könyveléssel ellenőriztek.⁹ Az 1920-as adóreformmal a forgalmi adó beszedési módja modern lett, de azzal, hogy minden egyes eladásra kivetették, az adó kumulatív volt, és emiatt gazdasági zavarokat okozott, mert a rövid értékesítési láncokat előnyös helyzetbe hozta, illetve az exporttermékek árát is

⁸ Az áram adója 3%, az olajé 4,5%.

⁹ Ennek az adónak az előzménye az 1917-ben minden kiskereskedelmi eladásra kivetett 0,2% adó volt, mely adót bélyegekkel szedték be, de az ellenőrzés nehézségei miatt megbukott.

megemelte. Ezért azonnal felmerült az igény a kumulatív hatás megszüntetésére. Így 1925 és 1935 között ez az adófajta számos kiigazításon esett át anélkül, hogy egészében megreformálták volna. Ezek a kiigazítások abban álltak, hogy minden olyan termékfajtánál, ahol ez a kumulatív hatás jelentős volt, egyéni adót vezettek be, amit csak egyszer kellett megfizetni egy szűk keresztmetszetenél. A számos kivétel okán 10 év alatt ez a rendszer túl bonyolulttá vált, mert például egy kereskedő több egyedi adót és az általános forgalom utáni adót is fizette.

Ezért 1936-ban ezt az adót (tehát a forgalomra kivetett adót az egyes egyedi adókkal) felváltotta az egységesnek nevezett termelésre kivetett adó, melyet a termelőknek és kereskedőknek kellett megfizetni egyszer minden termékre és szolgáltatásra. A termékek esetében a termelés meghatározott fázisában egy szűk keresztmetszetenél adóztattak, vagyis a termelési folyamatban ez az adó csak egyszer merült fel. A szolgáltatások esetében a teljes értékre vetették ki az adót, beleértve az addig beépült adókat is, tehát a szolgáltatások esetében az adó kumulatív volt. Ettől fogva alapvető változtatás nem történt a termelési adóban. Egyedül a beszedés módjában volt érdemi változás 1948-ban: a részletekben történő megfizetést felváltotta az adófelfüggesztés rendszere. Ez azt jelenti, hogy minden termelő csak az eladott termékek után fizeti meg az adót oly módon, hogy levonja belőle a szállítói által már megfizetett adót. A termelési adó tényleges mértéke 1936 és 1953 között megháromszorozódott (6%-ról 15,35%-ra nőtt).

A termelés és szolgáltatás ily módon való adóztatása annyira eltérő, hogy hiába nevezték egységes termelési adónak, tulajdonképp nem beszélhetünk egységes adófajtáról.

A termékek esetében a termelési adót minden termelőnek meg kellett fizetni az általa termelt vagy átalakított termékek eladása után, melyből a termékbe fizikailag beépült termékek után a beszállítói által befizetett adót vonhatta le. A fizikai beépülés kritériuma számos problémát szült. Nevezetesen:

- Az olyan termékek, amik fizikailag nem épülnek be, de az első használatlal elhasználódnak, végső soron kétszer vannak megadóztatva. Ezért kivételt tettek, mint például az elégetett szén, vagy a fémlemezok súrolására használt kénsav esetében.
- Az olyan termékek, amik fizikailag nem épülnek be, de néhány használatlal elhasználódnak – amit a francia adórendszer gyors elhasználódású

javaknak nevezett –, mint például vásznak, szűrőpapírok, tűzálló téglák, elektróda, szintén kivételt képeztek a fenti ok miatt, de ezeknek csak az 50%-át tekintették a termékbe beépültnek.

- Az olyan termékek, amelyek nem használódtak el az első néhány használat után, nem voltak levonhatók. Nem lehetett kikerülni ezt az adót azzal, ha egy termelő saját magának termelte meg az ilyen termékeket, mert ezt az adórendszer ugyanúgy eladásnak értelmezte (saját magának történő eladás), és ezáltal ugyanúgy adó alá vonta, mintha másik szereplőtől vásárolta volna meg a gyártó a termelés során felhasznált el nem használandó terméket.
- A speciális szerszámokat, amiknek semmilyen egyéb felhasználása nem lehetséges, nem adóztatták.

A szolgáltatások adója (5,8% 1953-ban) kumulatív volt, tehát minden egyes eladásnál meg kellett fizetni, és nem volt levonható. A termelés során felhasznált szolgáltatások esetében is érvényesült a fizikai beépülés elve: amennyiben az adórendszer úgy tekintette, hogy a szolgáltatás révén nem jött létre új termék, akkor a termelő saját magának végzett szolgáltatása nem adózott, lévén nem keletkezett termék, amit saját eladásként értelmezhetek. Ellenkező esetben viszont a saját magának végzett szolgáltatást is adóztatta saját eladásként. Ez azt jelentette, hogy ha egy termelő olyan külső szolgáltatást vett igénybe, amit az adórendszer nem tekintett terméknek (például fuvarost), akkor a termelőnek a külső szolgáltatóra kivetett adót is meg kellett fizetnie, amit nem vonhatott le, viszont, ha maga végezte el az ilyen jellegű szolgáltatást, akkor ilyen adó nem terhelte (nem keletkezett termék, amit eladott). Amennyiben azonban a termelő saját maga által végzett szolgáltatással előállított egy terméket, és azt maga használta, akkor az saját eladásnak számított, és adót kellett rá fizetni. A szolgáltatások adóját alkalmazták a helyben fogyasztott termékek eladására is, mert az eladott termék értéke viszonylag alacsony volt a szolgáltatás értékéhez képest. Azokban az esetekben, amikor nehéz volt kizárólag a termékek, vagy kizárólag a szolgáltatások adóját alkalmazni (például mesterek, villanszerelők), megosztották az adóalapot a két fajta adó között.

Ezt az „egységes” termelési adót csak a termelők és a kereskedők fizették meg, tehát nem kellett megfizetni azoknak, akik az adótörvény szerint nem számítottak se termelőnek, se kereskedőnek. Ilyenek voltak a mezőgazdasági termelők és a szabadfoglalkozásúak, de nem tartoztak az adó hatálya alá a kézművesek sem (akik

csak egyenes ágú rokonnal dolgozhattak együtt, illetve 1, legfeljebb 18 éves segédjük lehetett). A nemzetközi versenyképesség biztosítása érdekében az export mentesítve volt az adófizetés alól, de az import teljes értékére meg kellett fizetni az adót.

Az egységesség elve azonban nemcsak a termékek és szolgáltatások különbözősége okán sérült, hanem a különböző egyedi mentességet élvező termékek miatt is. Ilyenek voltak a szociális okokból mentességet élvező termékek (például: liszt, kenyér, tej, sajt, halászati termékek), a gazdasági okokból mentességet élvező termékek (például: hajóépítés, repülőgépgyártás, takarékszövetkezetek), a kulturális indokkal mentességet élvező termékek (például: újság, könyvek), illetve a kumulatív adóztatás okán mentességet élvező termékek, mint a tőzsde és a biztosító társaságok tevékenysége. A teljesség kedvéért megjegyzem, hogy az állami monopóliumba vett termékek sem adóztak (víz, gáz, áram).

Csökkentett kulccsal adóztak a kis mértékben átalakított mezőgazdasági termékek (értsd: csak előkészítve van a fogyasztásra, mint például sózott vagy füstölt hal, megtisztított zöldség; a konzerv már jelentős átalakításnak számított). A csökkentett kulcs indoka az volt, hogy túl nagy lett volna az áreltérés a teljes adóval az átalakítás mértékéhez képest, és ez által a teljes piac és az ebből származó adóbevételek is megszűnt volna. Másodlagos hatásként pedig ezen előkészítő munkák háztartásban történő elvégzése elveszi a munkaidőt a hatékonyabb nagyipari termelési módoktól.

Néhány speciális adókulcs is érvényben volt. Csökkentett adókulccsal (6,35%) adóztak például az ásványvíz, sör, ecet, mustár, fűszerek és kávé összetevők. Növelt adókulccsal (25%) adóztak a vanília, kártya, az italok és az alkoholos italok előállítására való kivonatok, párlatok, koncentrátumok, olajipari termékek. A speciális adókulccsal adózó termékek adója nem volt levonható. Az egyedi adók negatív tapasztalatai (adócsalás) ellenére 1951-ben még két új egyedi adót is bevezettek, az egyiket a borra, a másikat a húsról.

Ha figyelembe vesszük, hogy a fent megadott adókulcsok a tényleges adót tartalmazó eladási árra vonatkoztak, akkor a ma szokásos fogalmainkkal a fent megadott adókulcsok tulajdonképp a következők:

- $15,35/84,65=18\%$ a termékek esetében ($6,35/93,65=6,8\%$ a csökkentett adókulcs) és
- $5,8/94,1=6,2\%$ a szolgáltatások vonatkozásában.

Összegezve: fő szabályként az 1950-es évek elején az áfa bevezetését megelőzően Franciaországban a forgalmi adót a végtermékek esetében kellett megfizetni a termelőknek és a kereskedőknek minden termékre egyszer. Az adórendszer szerint egy termékbe fizikailag beépülő termék jelentett termelésben való felhasználást, vagyis csak az adórendszer által egy termékbe fizikailag beépültnek tekintett termék nem adózott. Minthogy a szolgáltatásoknak legtöbbször nincs fizikai termék formában való megjelenése, ezért a termelés során igénybe vett szolgáltatások adója többnyire nem volt levonható. Ez a fő szabály módosult a különböző kivételekkel.

5.2. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer pozitívumai

Az általános forgalmi adó bevezetését megelőző 15 éven át a forgalomra kivetett adó rendszere nem változott Franciaországban. Ez nyilván nem a véletlen műve, ennek a rendszernek voltak előnyei. Nevezetesen, hogy általános értékre kivetett adó volt, másrészt, hogy minden terméket elvben csak egyszer adóztatott. Az a tulajdonsága, hogy értékre kivetett adó, az alábbi pozitívumokkal jár:

- Igazságosabb, mint az egyes termékekre kivetett adók, amelyek igen gyakran a tömegtermékeket adóztatták a megfelelő adóbevétel biztosítása okán, és a luxustermékek kiestek a megadóztatott termékek köréből. Ez volt a helyzet Franciaországban is az 1914-et megelőző években, ahol a nagy mennyiségben fogyasztott termékeket még akkor is megadóztatták (például: só, cukor, ital, gyertya), amikor ezek a termékek további felhasználásra kerültek, a luxustermékek nagy része pedig nem adózott (például: szabászat, bútorok, szőrme, fodrász, étterem). Lauré szerint az értékadók abból a szempontból is igazságosak, hogy mindenki fogyasztása szerint fizet, tehát a nagy fogyasztók (a tehetősebbek) többet.
- Automatikusan alkalmazkodik minden változáshoz, még az új termékek megjelenését is automatikusan kezeli.
- Az értékkel arányos, ezért a nemzet költségeit racionálisan az értékkel arányosan osztja szét. Ily módon nem okoz olyan problémát, mint például az 1914-et megelőző adórendszerben a só adója, amely alól sorban kivételeket kellett tenni a különböző iparágakban, mint például a szódagyártásban, az üvegyártásban, a porcelángyártásban, a rézöntödékben stb. Ráadásul a régi

- rendszerrel szemben nem kell ellenőrizni, hogy valóban arra használják fel az engedélyezett terméket, aminek a termelését segíteni akarják.
- Csak egyszer adóztat meg minden terméket, ezért egyrészt az adó súlya független az értéklánc hosszától, másrészt könnyen számítható és ellenőrizhető, beleértve az exporttermékek adóvisszatérítését és az importtermékek megadóztatását. Az ezt megelőző rendszerben például egyazon mezőgazdasági vállalatnak bizonyos termékekre kellett fizetni forgalmi adót, bizonyos termékek adómentesek voltak, és voltak egyéni adót viselő termékek, amelyeknek az adókulcsa különböző volt. Mindezt számon tartani sokszlopos könyvelésre volt szükség, ami nemcsak hibára adott lehetőséget, hanem az ellenőrzést is megnehezítette. Ami az exportadó visszatérítését és a behozatal megadóztatását illeti, az ezt megelőző kumulatív rendszerben az adóvisszatérítés, illetve az adókiadás jobb híján termékcsoportokra becsült átlagos adóterhelés alapján történt. Ráadásul a gyakorlatban ez is csak bonyolult módon volt megoldható. Például a kivitelre szánt sör esetében a hab sűrűsége alapján számoltak. A kivitelre szánt sörből az adóhatóság mintát vett, lepecsételte a hordót, a határon ellenőrizték a pecsétet, a szállítólevelet. Közben bemérték a sörhobot, és ez alapján megállapították a visszatérítendő adó mértékét. Amennyiben vita volt, külön eljárásrendben rögzített módon újra ellenőrizték a sört. A cukor esetében a cukorrépából kinyerhető cukor mennyiségének alábecslésével 1891-1902 között tulajdonképp majdnem adómentesen lehetett a belső piacon is értékesíteni a cukrot. (Lauré, 1952, 57.)

5.3. Az áfa bevezetését megelőző években érvényben lévő francia forgalmi adórendszer negatívumai

Egy gazdaságban az egy főre vetített fogyasztás növekedése végső soron mindig a technikai fejlődésre vezethető vissza. A technikai fejlődés lehet minőségi és mennyiségi. Minőségi technikai fejlődésen értjük az innovációt, mennyiségi technikai fejlődésen pedig a gépesítés terjedését. Az olyan adórendszer, amelyik az innovációt és a gépesítés terjedését hátráltatja, hosszú távon lemaradást okoz a gazdasági versenyben, és ezért nem jó. Lauré szerint – ha eltekintünk az adók hatására bekövetkező fogyasztói kereslet-módosulástól – a gépek és a munkaerő átváltása szempontjából a fejlett kapitalista országokban nemzetgazdasági szinten

mindegy, hogy a béreket közvetlen megadóztatjuk-e vagy sem (értsd: közvetve a végtermékre kivetett adóval), mert az adókat így is, úgy is, végső soron jövedelmekből fizetik meg. Viszont a gépekre és általában a köztes termékekre kivetett adó hátráltatja a gépesítést, ugyanis a termelő szempontjából a felhasznált köztes termékek ára az adó mértékével megemelkedik, vagyis az adó mértékénél kevesebb megtakarítással járó technikai újítások elmaradnak. Lauré (1953, 42.) úgy látja, hogy ezt a megállapítását a tények is alátámasztják: Franciaországban az 1950-es években a béreket terhelő adók nagysága kb. 40% volt, Olaszországban 45%, míg az USA-ban csak 5%, és mégis Franciaország és Olaszország lemaradt a gépesítés terén az USA-val szemben.

Az 1950-es évek francia termelési adórendszere számos negatív vonást mutatott:

- A rendszer szisztematikusan túladóztatta a köztes termékeket, mert a törvényalkotó alapesetben a termékbe fizikailag beépülő termékek adóját engedte levonni, ahelyett, hogy a termék árába pénzügyileg beépülő termékek adóját engedte volna levonni. Pedig az is előfordulhat, hogy egy termék termelése során a fizikailag nem beépülő termékek (például: beruházások, energia, kutatás, reklám, gépesített irodai munka) súlya a meghatározó. Lauré (1953, 62.) becslése szerint e túladóztatás átlagosan 18% volt.¹⁰ Ez a túladóztatás végső soron tehát a beruházások megadóztatását jelenti, és ott jelentkezik igazán súlyosan, ahol a beruházás újabb beruházási terméket állít elő. Még ha a belső piacokon ez a technológiai fejlődést hátráltató adórendszer működőképesnek is tűnik, a nemzetközi piacokon a magas amortizációt (tehát magas nem levonható beruházást) tartalmazó francia termékek ezt a versenyhátrányt nem tudták ledolgozni, amikor Angliában és az USA-ban tulajdonképp soha nem adóztatták a beruházási javakat. Például az 1936-ot megelőző adórendszerből fennmaradt franciaországi olajadó nem termelési adó, ezért soha nem vonható le. Ha figyelembe vesszük, hogy Franciaországban a benzin 2-szer annyiba került az 1950-es évek elején, mint az USA-ban, míg a bérek durván az amerikai

¹⁰ A köztes termelők esetében a túladóztatás mértéke a nagykereskedelmi ár körülbelül 23%-a volt. A kumulatív adórendszerekben csak egy viszonylag tág becslést lehet adni, mert az adóterhelés pontos értéke a köztes lépések számától függ. Ennek megfelelően Belgiumban a köztes termelők túladóztatása Lauré becslése szerint 0 és 13,5% között mozgott, Németországban 0 és 12% között, Olaszországban pedig 0 és 9% között. A szolgáltatások adója Franciaországban 8,5%, szemben az említett versenytársak 4,3-4,5%-os mértékével. Tehát a köztes termelők túladóztatása Franciaországban legalább kétszeres.

bérek $\frac{1}{4}$ -e volt, akkor a munkaerő benzinmotorral való helyettesítésére az USA-ban 8-szor akkora ösztönzés volt, mint Franciaországban. A francia ösztönzési rendszer logikája, hogy nyilván keretek közé kell szorítani a behozatalból származó olaj felhasználását, de ez a mérték minden bizonnyal már káros volt a francia versenyképességre, figyelembe véve, hogy a többi gazdaságilag vezető nemzet jóléte az olaj fokozott felhasználására épült. Ez a mértékű torzítás a francia versenyképesség aláadásán keresztül pedig minden bizonnyal csökkentette a „szétosztható torta” nagyságát.

- Az adórendszerben a termelőfelhasználásokon keresztül jelentkező túl- adóztatásból eredő torzításokat eseti jelleggel kezelték. Az eseti kiigazítások azonban csak válsághelyzetben indokoltak, magyarán akkor, amikor a hiba világos, és ezért egyértelmű és hatékony választ lehet adni. Válsághelyzetben kívül több okból sem indokolt az eseti kiigazítás rendszere. Először: a döntéshozók ismeretei nem elég egyértelműek ahhoz, hogy megfelelő időben és módon tudjanak reagálni. Másodszor: a demokratikus rendszerek rosszul egyeztethetők össze az eseti adószabályokkal, lévén a politikai vezetés változásával instabilitásnak vannak kitéve (szavazási rendszeren lassú átjutás, a képviselők politikai szempontok szem előtt tartásával szavaznak). Harmadszor: lehetetlen minden egyes különleges esetet külön kezelni, mert ez átláthatatlanná teszi a rendszert, ráadásul nem is lehetünk biztosak a „kezelés” hatékonyságában, lévén a változtatások hatása időben eltolódva jelentkezik. Negyedszer: egy pozitív eseti kiigazítás (például egy átmeneti adóenged- mény) megvonását az adóalanyok nem veszik jó néven.
- A túl- adóztatások megoldására bevezetett számos kivétel eredményeképp egy nehezen átlátható forgalmi adórendszer alakult ki, és a kitűzött célt – a versenyképesség javítását – sem érték el. A kivételekkel ugyanis a kieső adót a többi termék adójának növelésével szedték be, ami további ártorzu- lást okozott. A kivételeket három fő csoportba sorolhatjuk.
 - Az első csoport a víz, gáz és áram, melyet a közszolgáltatók biztosítanak. A közszolgáltatók mentesítése tulajdonképp ártalmatlan abból a szempontból, hogy végső soron a közszolgáltató államilag szabott áron ad el, nyeresége pedig állami bevételt képez.
 - A második csoport a nem saját jogi személyiséggel rendelkező álla- mi intézmények mentesítése már nem ilyen egyértelmű. Ide tartozik a

posta, rádió és az állami szabályozás alá eső munkák (például: híd és útépítés). Amikor nem kizárólag állami cég láthat el egy munkát, akkor az állami adómentesség árt a versenyképességnek. Persze ez fordítva is előfordulhatott: a kénsav előállításban a francia állami cég nem fizetett adót, így az a magánszemély, aki megvette tőle a terméket, nem vonhatta le a termékadót, viszont az alapanyagokért megfizetett adó okán végső soron magasabb adóterhelése lett.

- A harmadik csoport a kézművesek (mesterek), akik szintén teljes adómentességet élveztek. Eleinte ezt a fajta adómentességet egyszerű szociális alapú ösztönzésnek lehetett tekinteni, de az 1950-es évek elejére inkább privilégiummá nőtte ki magát. Ugyanis a kézművesek száma az 1938-as 180 ezer főről 1950-re 420 ezer főre nőtt, míg a többi iparos és kereskedő száma nem változott. Vidéken több vállalat formálisan kézműves vállalattá alakult. A kézműves termelékenysége alacsony, lévén az adótörvény szerint csak az számított kézművesnek, aki kézi erővel végzi munkáját (értsd: a motorral hajtott gépek másodlagos szerepet játszanak), és aki termékét nem értékesíti a kereskedelemben használatos módszerekkel (nem lehet kereskedelmi képviselője, katalógusa, és minimális reklámtevékenységet végezhet). Vagyis a törvényalkotó a kézművessel tulajdonképp a kis termelékenységu vállalatot határozta meg, amit adómentességgel támogatott.
- Nemcsak a rengeteg kivétel tette bonyolulttá a francia forgalmi adórendszert, hanem maga a rendszer logikája is. Nevezetesen, az a tény, hogy a termék fizikai beépülése adott jogot arra, hogy az adó levonható legyen, nemcsak azt okozta, hogy a termelés fejlődése a szabályozás állandó kiigazítását igényelte (mit fogad el az adórendszer fizikailag beépült, illetve nem beépült terméknek), hanem a termelés különböző fizikai fázisaiba adózási megfontolások is keveredtek. Azon felül, hogy ezzel az adóztatás a termelés fizikai folyamatára is hatással volt, még az ellenőr munkáját is megnehezítette azzal, hogy a teljes termelési folyamatot ellenőriznie kellett. Ráadásul ez az ellenőrzés szükségképp csak utólag következhetett be, ami igen megnehezítette az ellenőr munkáját, lévén a termelés nem hagy annyi „nyomot”, mint a vásárlások és eladások, ezáltal nagyfokú szubjektivitásra adott lehetőséget.

- A termelés során a fizikai beépülés kritériuma alapján való adólevonás nem mindig egyértelmű, mert magát a termelést sem könnyű néha megkülönböztetni a kereskedelmi tevékenységtől. Termelési folyamat-e a javítás vagy a csomagolás (beleértve például a bor palackozását)? A törvényalkotó természetesen minden kétes esetet meghatározott. Például az élelmiszerek előkészítését a törvény nem tekintette termelésnek, pedig ha nem szankcionálta volna a törvény ezt a tevékenységet, akkor az ezzel felszabaduló időt a társadalom számára hasznosabb felhasználással lehetett volna tölteni.

Ami a szolgáltatásokat illeti, a szolgáltatások adója nem vonható le sem a termelési adóból, sem a szolgáltatási adóból, tehát annyiszor kivetik, ahány tranzakció van. Mint láttuk, a szolgáltatások adókulcsa kisebb, mint a termelési adóé. Ez az adófajta a régi adórendszerből a forgalomra kivetett adó maradványa. A szolgáltatási adónak három fő hátránya van:

- Kumulatív jellege miatt rontja a termelékenység javulását. Ez önmagában nem gond, mert a szolgáltatások nem cserélnek többször gazdát. A gond ott van, hogy amikor egy termelőnek adják el, akkor rárakódik a termék árára, mert nem vonható le a termelési adóból. Ezért a termelők arra vannak ösztönözve, hogy saját szervezeti keretükön belül oldják meg a szolgáltatásokat még akkor is, ha ez nem feltétlen racionális szervezeti szempontból. Például, ha magának szállít valaki, akkor 9%-ot nyer az adón.
- Maga a szolgáltatás fogalma nem egyértelmű. Például bizományosi árusítással a bizományosnak csak a bizományosi díjra kell megfizetni az adót, és nem az eladott áruk teljes összege után. Az ezt igazoló iratokat akár utólag is könnyű előállítani.
- Visszásságokat szül a mesterek esetében. Nevezetesen, egy mesternek az anyagokon termelési adót kell fizetnie, míg a szolgáltatás részen a szolgáltatást. Mínthogy a termelési adó jóval magasabb, ezért ez a fajta adóztatás arra ösztönöz, hogy kevesebb előre legyártott elemet használjanak fel a mesterek és több saját munkát használjanak. Vagyis ez a fajta adóztatás nem kedvez a nagyipari – tehát hatékonyabb módszerekkel előállított –, előre gyártott elemek felhasználásának.

Végül, noha nem szorosan a forgalmi adóhoz tartozik, érdemes megemlíteni, hogy az 1950-es évek végén a tranzakciókra kivetett adó kis mértéke ellenére,

kumulatív jellege miatt, a rövid értékesítési láncokat részesítette előnyben. A kereskedelem esetében a rövidebb láncok nyilván a hatékonyság irányába hatnak, de a termelésnél már egyáltalán nem biztos. A helyi adók a forgalmi adóhoz adódtak hozzá, és a nehéz ellenőrizhetőség okán főleg a kiskereskedőknél igen nagy volt az adócsalás mértéke.

5.4. Az általános forgalmi adó terve, várt hatások

Az 1950-es évek elején a versenytársak adórendszereivel összehasonlítva, a francia adórendszer fent vázolt erősségei és gyengeségei fényében, Maurice Lauré egy általános forgalmi adó tervét tette le az asztalra. Lauré az igazán súlyos gondnak se nem Franciaország pillanatnyi versenyhátrányát, se nem az adórendszer bonyolultságát tartotta. Az igazán komoly problémát abban a rendszerszintű torzításban látta, miszerint a francia adórendszer a gépesítés és innováció ellen hatott, ami hosszútávon Franciaország lemaradását jelenti a gazdasági versenyben. Nevezetesen, a francia adórendszer úgy adóztatta a köztes termékeket, hogy csírájában elfojtotta az innovációt. Ugyanis az érvényben lévő forgalmi adó nem nevesített nem köztes termékekre volt kivetve, mint Angliában vagy az USA-ban, hanem minden termékre. Nevesített termékekre csak utólag lehet kivetni adót, vagyis csak olyan nem köztes termék adózik, amelyik „elbírja” az adót. A francia adórendszer azért vált bonyolulttá, mert a köztes termékek túladóztatásából eredő hátrányt próbálták egy rossz struktúrában kezelni. Az érvényben lévő adórendszer legfőbb strukturális hibája az volt, hogy a termelés során az adólevonást a termékbe való fizikai beépülés kritériumhoz kötötte. Lauré javaslata e strukturális hiba kijavítása volt: pénzügyi kritériumtól kell függővé tenni, hogy mit enged az adótörvény levonni a termelésnél.

Ez az az általános forgalmi adó logika, mely a mai napig érvényben van, és mindenki ismeri. Ezért csak azt emeljük ki, hogy Lauré mit várt ettől az adófajtától:

- Valóban egységes forgalmi adó lesz, mert helyettesíti a termelésre, a szolgáltatásokra és a tranzakciókra kivetett adót.
- A kivetés alapja a pénzügyi beépülés feltétele, így nem kell adózási kérdésekkel foglalkozni a termelési folyamat során, csak a vásárlásnál és eladásnál, azaz a kereskedelmi fázisban.
- Az adó általános, tehát se nem kell mentesíteni egyes termékeket, mint például a vizet, gázt vagy villanyt, se nem kell mentesíteni egyes termelő-

ket úgy, mint a mezőgazdasági vállalatokat és a jogi személyiséggel nem rendelkező állami vállalatokat. Persze a könnyítés, illetve a mentesítés könnyen megoldható különleges áfa kulcsokkal.

- Ami a csalás kockázatát illeti, tapasztalati tény, hogy a csalás nagyobb a kiskereskedőknél, mint a nagykereskedőknél, és nagyobb a nagykereskedőknél, mint az iparosoknál. Ezzel a módosítással tehát első ránézésre nőne a csalás. Ez azonban koránt sincs így, mondja Lauré: a rengeteg energia, amit a fizikai termelés fizikai értelemben levonható termékek és szolgáltatások ellenőrzésére fordít az adóhatóság felszabadulna, és az ellenőrzési kapacitást csak a vásárlások és eladások ellenőrzésére kellene fordítani. Más szóval: az adóhatóság erőfeszítése kizárólag az adóbevallás helyességének ellenőrzésére irányulhat, az egyetlen ellenőrzendő dolog az marad, hogy az adóbevallásban ne szerepeljenek olyan tételek, amelyeket nem lehet levonni. Ezeket a tételeket pedig közvetett módszerekkel viszonylag könnyen meg lehet becsülni. Minthogy az adóalanyok csak akkor vonhatják le az adót, ha a vásárlásról van számlájuk, ezért az adóalanyoknak nem áll feltétlen érdekükben számla nélkül vásárolni.
- Az adóalanyok szempontjából a rendszer igazságosabb lenne, mert nem kellene olyan összegért fizetni az adóalanyoknak, ami után még nem keletkezett bevételük.
- Ami a 420 ezer kézművest illeti, még ha meg is hagynák eddigi privilégiumukat, a bruttó nyereség helyett a nettó nyereség 18%-át engednék csak el nekik. Ezzel a termelékenység ellen ható adókedvezményt egy semleges adókedvezmény váltaná fel.
- Ami a technikai átállást illeti, Lautré nem látott különösebb nehézségeket. Példaként említi az olajipari termékeket, ahol az adó magas mértéke miatt a hirtelen átállás várhatóan gazdasági egyensúlytalanságot eredményez, és amit egyszerű kezelni. Nevezetesen, az egyensúlytalanság abból adódna, hogy a szállító cégek az áfára való átállással már visszaigényelhetnék az addigi rendszerben nem visszaigényelhető adót és ezzel a vasúti és közúti szállítás áraránya hirtelen megváltozna. Ezt a problémát Lauré a teherautókra kivetett adóval gondolta megoldani.
- A helyi adókat az új rendszerben fogyasztási adóként kell beszédni, azaz minden áfaalany nem áfaalanynak való eladás után. Az áfabevallás szerinti összegek után már nem lehetne elcsalni a helyi adó megfizetését sem.

5.5. Összegzés

A jóléti államok fejlődésével párhuzamosan az állami kiadások részesedése a GDP-ben is egyre növekedett, ami az állami bevételek növelését tette szükségessé. Az első gondolat az állami bevételek növelésére az összességében több beszedett adó. Azonban ne feledjük, hogy az állami bevételek növelésének nem ez az egyetlen módja. Például a Nagy Gazdasági Válság után a Chicago-terv néven ismertté vált javaslatban számos neves közgazdász felvetette, hogy a pénzteremtés monopóliumát vissza kellene venni a magánbankok kezéből állami kézbe, hogy a gazdasági kilengéseket mérsékeljék. Ezzel a lépéssel, több bevételre tenne szert az állam, mint a teljes áfa bevétel. Állami pénzteremtési monopólium nincs, áfa van. A mai áfarendszert Franciaországban vezették be, kidolgozója Maurice Lauré. Lauré nem foglalkozott az áfa bevezetésének gyakorlati lépéseivel (mintegy 10 év alatt vált általánossá), ezen a téren nem látott különösebb nehézségeket. Alapvetően elméleti megfontolások mentén a francia hosszú távú versenyképességért aggodott. A francia versenyképesség legfőbb gátját a termelésben felhasznált köztes termékek megadóztatásában, illetve túladóztatásában látta. E túladóztatásnak a forrása az volt, hogy az áfa bevezetését megelőzően olyan forgalmi adórendszer volt érvényben, ahol a termékekbe való fizikai beépülés kritériuma jelentette az adóvisszatérítés alapját, így a termékekbe beépülő szolgáltatások adója kumulatív módon terhelte a termékeket, illetve a beruházási javakat sem lehetett elvben levonni. Ráadásul ez az értékre kivetett rendszer hátráltatta az innovációt, lévén minden termékre kivetették, szemben az angolszász rendszerrel, ahol csak nevesített termékekre vettek ki adót, tehát már létező, azaz sikeres innovációkra. A fizikai beépülés elve eleve bonyolulttá tette a rendszert, és megnehezítette az ellenőrzést, amit e visszásságok megszüntetésére tett számos kivétel csak tetézett.

Ebben az összefüggésben az áfa terve valóban előrelépést jelentett, ugyanis a fizikai beépülés elvét kizárólag a pénzügyi beépülés kritériuma váltotta fel: megszűnt a túladóztatás, és a pénzügyi és termelési döntések keveredése. Lauré egyértelműen igazságosnak tartja, mert a fogyasztást terheli, így a gazdagabbak, akik többet is fogyasztanak több adót fizetnek.

5.6. Irodalomjegyzék

GESELL, SILVIO (1916): Die natürliche Wirtschaftsordnung durch Freiland und Freigeld. Selbstverlag, Les Hauts Geneveys.

HAHN, FRANK (1982): Money and Inflation. MIT Press, Boston.

LAURÉ, MAURICE (1952): La taxe sur la valeur ajoutée. Recueil Sirey, Paris.

PROUDHON, PIERRE-JOSEPH (1840): Qu'est-ce que la propriété? Brocard Editeur, Paris.

SIEMENS, GEORG WILHELM VON (1919): Veredelte Umsatzsteuer. Siemensstadt.

Vira Sándor

6. Az általános forgalmi adó magyarországi története egy sajátos szemszögből

6.1. A kezdetek (1988-1992)

Hazánkban az általános forgalmi adó bevezetését az 1980-as évek végére nyilvánvalóvá vált gazdasági szükségszerűségek indokolták. A közel húsz éve tartó áremelkedések megrengették a szocialista rendszert, a lakosság már nem tapasztalta a korábbi kiegyensúlyozott életszínvonal emelkedését. 1984-ben párthatározatban rendelkeztek az adórendszer megreformálásáról. 1986-ban Hetényi István pénzügyminiszter nyilvánosságra hozta, hogy a költségvetési hiány gyakorlatilag kétszerese a betervezettnak. A pénzügyminiszter ekkor vette elő a korábbi párthatározatot és megkezdte az adóreform előkészítését. Még ebben az évben egy négytagú delegáció utazott Madridba, hogy tanulmányozzák a spanyolok EU-csatlakozásának előfeltételeként éppen akkor bevezetett áfa rendszert.

A költségvetési problémák ellenére Kádár János, az akkori politikai vezető, egy évig visszatartotta az adó- és bankreformot Magyarországon. Megjegyzem, hogy – állítólag – az akkor már idős politikus abban a hiszemben élt, hogy az adóreform kizárólag a kisiparosokat, a sírköves kőfaragókat és a lángossütőket fogja érinteni.

1987 közepén jelentős személyi változások voltak a politikai vezetésben.

Eddigre Magyarország jelentősen eladósodott, amely részint annak tudható be, hogy a 80-as évek elején végrehajtott gazdaságpolitikai „reformok” gyakorlatilag csak látszatintézkedésnek voltak.

Az általános forgalmi adóról szóló törvénytervezetet a kormány 1987. augusztus 13-án fogadta el, az Országgyűlés – egyidejűleg a személyi jövedelemadóról szóló törvénnyel – 1987. szeptember 19-én döntött róla. Az új jogszabály

egyetlen ellenzavazattal került elfogadásra és a törvény 1988. január 1-jén lépett hatályba. A pénzügyminiszter hangsúlyozta, hogy a két új adótörvény jelentősen elősegíti majd országunk pénzügyi stabilitását.

Az általános forgalmi adót másokhoz hasonlóan francia mintára hoztuk létre. A rendszer kialakítását a Világbank is támogatta, többek közt szakértőkkel és anyagi segítség nyújtásával. A közép-kelet-európai régióban először nálunk indult el a piacgazdaság irányába a modern adórendszer megteremtése. A későbbiek során a környező államok részben a magyar példán keresztül modernizálták az adórendszerüket.

A gazdaságpolitikának alapvetően három fő pillére van. Az adópolitika, a monetáris és a támogatáspolitikai. Az adópolitika legfőbb célja, hogy a költségvetés számára bevételeket biztosítson, ugyanakkor jelentős mértékben befolyásolja a gazdasági szereplők magatartását is. Az általános forgalmi adó a TB és járulékbévételek (valamint a szociális hozzájárulási adó) után a második legnagyobb bevételi forrása az államnak. Egyértelműen megállapítható továbbá, hogy az általános forgalmi adó szabályai jelentős hatással vannak a vállalkozások pénzügyi és gazdálkodási magatartására, kultúrájára, ideértve a bizonylatolási fegyelmet, amely nagymértékben biztosítja a pénzügyi átláthatóságot, és elősegíti a valós vagyoni kimutatását is.

A kezdeti évben, 1988-ban, az általános forgalmi adó bevétel 123 milliárd forint volt, amely összeg a központi költségvetés 17,3%-át tette ki. (Némileg árnyalja a képet, hogy a fogyasztási adó 87,5 milliárd forintos összege szintén kitett 12,3%-ot.)

Dr. Ékes Ildikó munkája alapján az adóbevételek az alábbiak szerint alakultak::

Megnevezés/év	1988	1989	1990	1991	1992
Általános forgalmi adó	123,0	135,1	146,8	149,5	175,7
Fogyasztási adó	87,5	95,6	108,2	137,3	166,7
Fogyasztáshoz kapcsolt adók összesen	210,5	230,7	255,0	286,8	342,4

**1. táblázat: A magyar költségvetés fogyasztáshoz kapcsolt bevételei
1988-1992 között (milliárd forintban)**

Forrás: Ékes (1997)

Megnevezés/év	1988	1989	1990	1991	1992
Áfa részarány	17,3	25,4	23,0	20,9	22,2
Fogyasztási adó részarány	12,3	18,0	16,9	19,2	21,0
Összes fogyasztáshoz kapcsolt adó részaránya	29,6	44,0	40,0	40,1	43,2

**2. táblázat: A magyar költségvetés fogyasztáshoz kapcsolt
bevételeinek részaránya az összes költségvetési bevételhez képest
1988-1992 között (%-ban)**

Forrás: Ékes (1997)

Az általános forgalmi adózás rendkívül egyszerű elven működik. Mondhatni annyi a gyakorlat, hogy amennyiben vásárolok egy zsák cukrot, akkor levonom az áfát, és amikor eladom a zsák cukrot, akkor fizetek áfát, a kettő egyenlegét pedig időszakonként rendeznem kell a költségvetéssel, azaz befizetésre vagy visszaigénylésre kerül sor. Elvileg minden adóalany az általa realizált árrés (értéknövekmény) után fizeti meg az adót. De akkor miért van ennyi probléma a forgalmi adózással, miért dolgozik évtizedek óta a finomításán pénzügyi és jogi szakemberek hada?

Magában a jogszabály, illetve a forgalmi adóztatás elve igen egyszerű. Az adóztatás nehézsége abból adódik, hogy az adótárgyak (termékértékesítések, szolgáltatásnyújtások) végtelenül sokfélék lehetnek és az adóalanyok száma a kezelhetőség szempontjából igen magas. Továbbá az adózás, mint társadalmi rendszer sztochasztikus, így az írott és szigorúan ellenőrzött szabályok ellenére a rendszer kiszámíthatatlan, illetve igen sok változóval és bizonytalansági tényezővel kell számolni a költségvetési bevételek tervezése során.

Az általános forgalmi adó magyarországi bevezetésekor az 1987. évi V. törvény mindössze 31 paragrafusból állt, amelyek már tartalmazták az eljárási szabályokat és a lakóingatlan áfa visszatérítéssel kapcsolatos tudnivalókat, sőt, még a téves adómegállapítás szankcióit is (már akkor is lehetett 200% a bírság). A mai hatályos törvényünkben a számla kiállításával, illetve az adminisztrációval kapcsolatos szabályok is hosszasan kerültek megfogalmazásra, mint az áfa bevezetésekor a teljes szabályrendszer (boldog békeidők az adminisztrációban). Természetesen a törvénynek volt végrehajtási rendelete, de a részletszabályokkal együttesen is igen elnagyoltnak tűnik a jogszabály első verziója a jelenlegi szabályozás tükrében.

Mai szemmel – és szigorúan hangsúlyozom, mai szemmel – az akkori pénzügyi és jogi szakemberek végtelen naivitásról tettek tanúbizonyságot a jogszabály megalkotása során. Az 1987. évi törvény azonban éppen olyan módon határozta meg az adott zsák cukor értékesítésével kapcsolatos forgalmi adó szabályokat, mint a jelenlegi.

A jogalkotó alapvetően három szempontot nem vett figyelembe – mondhatni, hogy szükségszerűen – a negatív tapasztalatok hiányában. Nem számolt az adótárgyak sokféleségével, így nem szofisztikálta kellően az anyagi szabályokat. Mai szemmel nézve egyszerűen elképzelhetetlenek tartanánk az adott szabályrendszer alapján történő adó meghatározást az önadózás keretében. Egy igazi keretszabályról beszélhetünk, a részletek kidolgozását, a hézagok kitöltését a jogalkotó az adóalanyokra és a hatóságra bízta. Nem számolt a jogalkotó az adóalanyok nagy számával, így az adóztatás infrastruktúrája nem volt megfelelően előkészítve. Talán infrastruktúra terén volt a legnagyobb hiányosság a jogszabály bevezetésekor. Nem számolt a jogalkotó továbbá a rendszerből adódó költségvetési csalás lehetőségének volumenével, bár erre voltak figyelmeztető információk külföldről. Megjegyzem, hogy az általános forgalmi adó bevezetésétől jó pár év telt el, míg a magyar fiskális politika irányítói hathatós intézkedéseket tettek az adórövidítések megakadályozására, de addigra a költségvetési csalások tömegessé váltak, és sajnos a csalások száma a mai napig stacionernek tekinthető. Ugyanakkor megjegyezhető, hogy a kormányzati kommunikáció jelentős adózási fejelem javulásról számol be napjainkban, amit az adórés nagyságának csökkenésében látja megnyilvánulni. Kérdés csupán az, hogy a komoly pontatlanságot tartalmazó statisztikai adatokon alapuló becslési eljárás alapján mennyire lehet egzaktan mérni a potenciálisan számítható és a ténylegesen befolyt adóösszeg különbségét. Kétségtelen tény azonban, hogy az azonos módszertannal előállított adatok valamilyen trend felállítására alkalmasak az adóelkerülés mértékének időbeli változására.

Az általános forgalmi adó bevezetésekor havi szinten számoltak el az adókötelezettségükről az adóalanyok. Azonban, ha visszaigényelhető adójuk keletkezett, azt külön lapon (61. számú), kizárólag a visszaigénylendő összeg megnevezésével kikérhették az adóhatóságtól (igazi söralátét méretű bevallást kellett beadniuk). A fizetendő adót szintén havonta állapították meg és fizették be – ez

esetben a fizetendő adóról nem kellett külön bevallást készíteniük –, majd éves szinten elszámoltak az adóról a 6-os bevalláson. Nyilván a visszatérítő lap adatai nem voltak elegendők még a legalapvetőbb kockázatelemzésre sem, így az ellenőrzésre történő kiválasztásnál alapvetően a véletlenszerűsége lehetett alapozni a visszaigényelt összeg nagyságának függvényében.

1988-ban nem volt általános adókulcs, az egyes termékek és szolgáltatások áfa kulcsát külön-külön határozta meg a jogszabály statisztikai besorolás alapján (25%, 15% és 0%). Ebből adódik, hogy a mai napig is egyes idősebb pénzügyi szakemberek az SZJ (Szolgáltatások Jegyzéke) és a VTSZ (Vámtarifaszám) szám szerinti adókulcs táblázatokat keresgélnek az interneten. A termékek rendre 25%-os adókulccsal, míg a szolgáltatások 15%-os adókulccsal adóztak. A 0%-os adómérték alá a lakosság jelentős részét érintő – rendre szociálpolitikai megfontolás alapján meghatározott – termékek és szolgáltatások tartoztak, így többek között a gyógyszerek, az élelmiszerek döntő hányada, és például a jelenlegi politikai kommunikációban is központi szerepet játszó rezsiköltségek.

Nyilván egy, a fogyasztói árat jelentősen befolyásoló adó (áfa) megjelenése úgynevezett eltérítő hatást váltott ki a lakosság körében. Értve ezalatt, hogy a lakosság a fogyasztási szokásait bizonyos mértékig átütözte és korábbra hozta azon vásárlásait, amelyeket csak a későbbiekben szándékozott eszközölni. Gyakorlatilag 1987. III. negyedévére Magyarországon a felvásárlási láz miatt kiürültek az építőipari telepek, mivel a lakosság minden elképzelhető építőanyagot felvásárolt (a szerző személyes tapasztalata). Vélelmezni lehetett, hogy 1988-tól kezdődően, az általános forgalmi adó bevezetésével jelentősen csökkenni fog a lakosság beruházási kedve, amely várakozás azonban nem teljesült, mivel a rendszerbe előrelátóan beépítették a magánszemély építetők számára történő lakás áfa visszatérítésének lehetőségét. A jogszabály számla alapján, a lakás területének függvényében biztosította a visszaigénylés maximális összegét. Egy 100 m²-es ház esetében 190 000 forint volt az áfa visszaigénylés felső határa. (Megjegyzés: 1988-ban 1-1,5 millió forintból már fel lehetett építeni egy 100 m²-es családi házat, vagyis gyakorlatilag teljes körű visszatérítést engedélyezett a törvény.) Nyilván lehetővé kellett tenni, hogy ne csak a lakásépítőket, hanem az új lakást vásárlókat se terhelje az áfa, így az új lakás áfa kulcsa 0%-os lett.

A lakás áfa mondhatni teljes körű visszaigényléséhez képest a vállalkozások a beruházásaiknál felmerült költségek áfa tartalmát a kezdetekben nem igényelheték vissza teljes egészében. 1988-ban a beruházás áfa tartalmának 20%-a volt levonható a fizetendő adóból, majd az arány folyamatosan emelkedett évi 20 százalékponttal, a teljes körű beruházás áfa visszaigénylésére csak 1992-től volt lehetősége a vállalkozásoknak.

Még egy érdekes körülmény a kezdeti évekből. Az első áfatörvény tételes levonási tiltást csak a személygépkocsi beszerzésre, a taxiszolgáltatás igénybevételére, valamint a reprezentációs célú ital beszerzésre és a vendéglátó ipari szolgáltatásra tartalmazott. A későbbiekben a jogalkotó nagy fantáziáról tett tanúbizonyságot a tételes levonási tiltások kibővítésekor, amely bővítés megszakadt az EU-hoz történő csatlakozásunkkor a héa-irányelv levonási tilalmat korlátozó rendelkezése miatt.

A mai szemmel esetlenné tűnő korabeli szabályok, a kockázatelemzés adatbázisának hiánya, az ellenőrzési rendszer kezdetlegessége, az ellenőrök rutinalansága azt eredményezte, hogy az első pillanattól kezdődően az áfa rendszerére rátelepült a gazdasági bűnözés. Itt nem kizárólag jól képzett fehérgallérosokat kell érteni, hanem gyakorlatilag a legtöbb erőszakos bűnöző is kipróbálta magát az áfacsalások terén. A korabeli vagyonok egy része az áfa jogtalan visszaigényléséből keletkezett, igaz e vagyonok mára eltűntek vagy teljes mértékben konszolidálódtak. (A legnagyobb rosszlányból is tisztességes nagymama lesz előbb vagy utóbb.) A 90-es években, a hírekben szereplő szinte valamennyi erőszakos bűncselekmény elkövetője már ismerős volt az adóellenőri gárda előtt valamilyen jogosulatlan adó visszaigénylés okán (személyes tapasztalat). Az egyetemisták egy része majdhogynem lottószelvényként használta az áfa visszatérítési 61-es nyomtatványt, miután egyéni vállalkozóként regisztrált. Volt olyan személy is, aki adóellenőrzés során esküdözött, hogy soha többet nem kér vissza áfát, amennyiben az éppen ellenőrzött összeget kiutalják a számára. A kezdetekben még csak fiktív számlákkal sem próbálták legalizálni a visszaigénylést. Ha ellenőrzés nélkül kiutalásra kerültek a kért összegek, akkor újra próbálkoztak, egészen addig, amíg az automatikusan érkező összegeket egy ellenőrzés meg nem akasztotta. Akkor viszont a visszaigénylő magánszemély vagy gazdasági társaság átmenetileg eltűnt, illetve az adóhatóság számára elérhetlenné vált.

6.2. Irány a teljes jogharmonizáció az EU-s forgalmi adó szabályokkal (1993-2004)

Az 1987. évi V. törvényt hat alkalommal módosították, de a kezdetleges szerkezetéből adódóan, valamint a körülöttünk felfordult világ változásából következően egy új jogszabály megalkotása vált szükségessé. Korábban a szocialista társadalmi berendezkedésre próbáltunk piaci jellegű adótörvényeket bevezetni, amelyek az egész társadalom számára idegenek voltak. Gondoljunk csak arra, hogy 1988-ig a magyar lakosság gyakorlatilag nem találkozott az adóval, kivéve a kisiparosok, szellemi szabadfoglalkozásúak nagyon szűk rétegét. Nem is tudtunk olyan mondásokat értelmezni, hogy csak az adó és a halál biztos. (Ezt a mondást tulajdonítják Albert Einsteinnek, Benjamin Franklinnak is. Valójában Christopher Bullock angol drámaíró írta le először 1716-ban.)

A 90-es évek elejére már bokáig jártunk a piacgazdaságban és a korábbi szövetségi rendszer felbomlását követően célként tűztük ki magunk elé a nyugati integrációs szervezetekbe, így többek között az Európai Unióba történő betagozódást is. 1991-től kezdődően az EU társult tagjává váltunk, vagyis minden területen megkezdődött az igazodás a közösség szabályrendszeréhez. (Meggjegyzem, hogy a csatlakozási tárgyalásokat csak 1998-ban kezdtük meg.)

Az új áfatörvényünk (1992. évi LXXIV tv.) az 1993-as hatálybalépésével már egy igen modern, az EU 6. VAT direktívájának kellő módon megfelelő jogszabály volt. Ha az új jogszabályt összehasonlítjuk a korábbival, akkor megállapíthatjuk, hogy 4-5 év alatt 40-50 évet is fejlődöttünk az adószabályok megalkotásában.

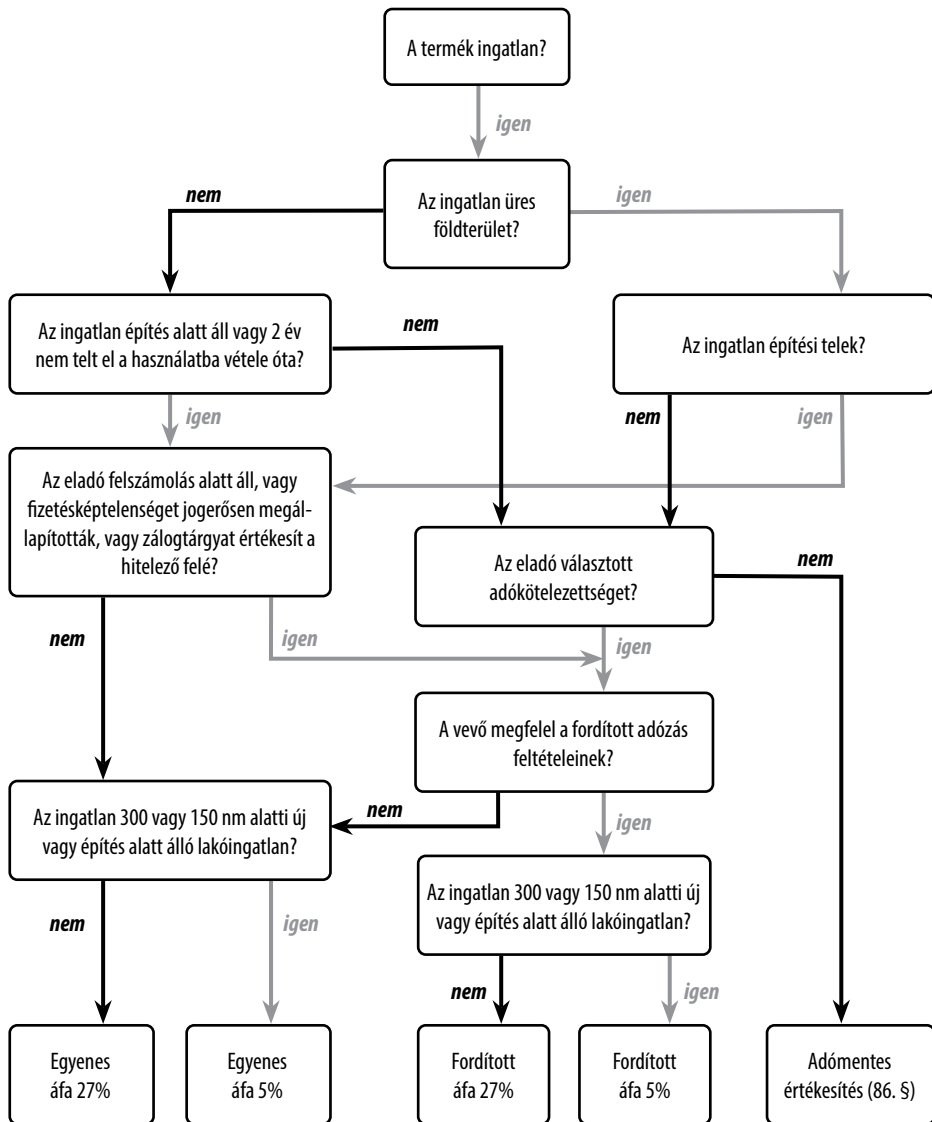
Az 1993-ban bevezetett új áfatörvénynek több mint ötven időállapota volt, és 2007.12.31-ig volt hatályban. Mondhatni, hogy a jogszabály mindent látott hazánk társadalmi és gazdasági berendezkedésének megváltozásáról.

Alapvetően az adójogszabályokat fiskális okból, vagy populista, illetve – fogalmazzunk inkább másként – szociálpolitikai megfontolásokból szokás módosítani, vagy néha egyszerre mindkét okból. Az áfatörvény nagyszámú módosítását is e megfontolások generálták. Természetesen a legtöbb módosítás fiskális okra vezethető vissza. A módosítások legnagyobb számban az értelmezést segítették elő, illetve szintaktikai és szemantikai bizonytalanságokat szüntettek meg a gyakorlati jogalkalmazás segítése érdekében. Igen nagyszámú módosítás történt

az áfacsalások magakadályozása, a szürke- és feketegazdaság arányának visszaszorítása érdekében. Az áfatörvénnyel egyidejűleg párhuzamosan változtatták az eljárási törvényünket is ugyanezen megfontolások alapján. Az adórendszerünk egyik sarkalatos problémája éppen a változtatásokra vezethető vissza. Az adóalanyok jogkövető magatartásának egyik legfőbb kikényszerítő eszköze a stabil változatlan adószabály lenne, de a stabilitás nagymértékben segítené elő a vállalkozások számára kiemelten fontos kiszámítható gazdálkodási környezetet, és a gazdálkodásuk tervezhetőségét is. A nagyszámban meghirdetett „adóreformok” többnyire csak összekuszálták a már ismert szabályokat és rendre valós hatástalanulmány nélkül kerültek bevezetésre. Az egyes „reformok” következtében hozott szabályokat aztán ismételten módosították éveken keresztül. Máig emlékszem az egyetlen igazi „adóreformra”, a 2002-es évben. Valamilyen porszem kerülhetett a politikai gépezetbe és a 2002. évre nem terjesztettek be adóváltozásokról törvénycsomagot. Mind a revizorok, mind a könyvelők teljes szakmai felszabadultsággal dolgoztak az adott évben, nagyon jó érzés volt ismert szabályok alapján meghatározni az adókötelezettséget akár a vállalkozói, akár a hatósági oldalon.

Az 1992. évi áfatörvény már nem tartalmazott 15%-os adókulcsot. A 25%-os általános kulcs mellett 6%-os kedvezményes adókulcs került megfogalmazásra, amely alá igen széles körű termék- és szolgáltatáskör tartozott. A valódi adómentességet jelentő 0%-os kört jelentősen lecsökkentették, gyógyszerek, és a villamosenergia lakosság felé történő értékesítése, valamint a termékexport maradt adómentes. A kör a későbbiekben bővült a tankönyvekkel, valamint a fogyatékos személyek életét elősegítő eszközökkel, és csökkent a villamosenergiával. Az ingatlanok esetében új szabályokat fogalmaztak meg, és kezdetét vette a velük kapcsolatos szabályok bonyolítása, amely folyamat a mai napig is tart.

A következő ábra, amely az ingatlanok adókötelezettségének meghatározását folyamatában tartalmazza, jól szemlélteti a folyamat jelenlegi végeredményét, az áfatörvényünk bonyolultságát (jelenleg – 2019-ben – érvényes szabályok szerint):

1. ábra: Döntési folyamatára az ingatlanértékesítések áfa-kötelezettségének meghatározásához

Forrás: Saját szerkesztés

1995-re megalkották a kisstílű adócsalók elleni csodafegyvert, a jogszabályban kimondásra került, hogy ha csak minimális mértékben is magáncélra (nem üzleti célra) kerül egy eszköz felhasználásra, úgy a beszerzés teljes áfa tartalma nem levonható, arányosításra nem volt lehetőség. Ennek következtében a revizorok

próbálták az adóalanyt behúzni a csőbe, olyan kérdésekkel, hogy például, ugye kismértékben a fényképezőgépét magáncélra is használja? A becsületesebbek képtelenek voltak hazudni, így nem vonhatták le az adót, akik viszont úgy tartották, hogy a 8. parancsolatot (Ne hazudj, mások becsületében kárt ne tégy!) nem sérti az APEH felé tett hamis nyilatkozat, azok viszont nagy eséllyel levonhatták az áfát.

A tételes levonási tiltások még gyerekcipőben jártak, a gépkocsi beszerzése, kölcsönzése, az üzemanyag és a taxi szolgáltatás áfája nem volt levonható. Mivel a személygépkocsi áfa tartalma nem volt levonható, a kereskedők azonnal feltalálták a nagyrakodó térrel rendelkező személygépkocsit hazánkban (kiszedték a hátsó ülést és egy rácsot helyeztek be elválasztónak). Így a jármű áfája máris levonhatóvá vált. A revizorok üldözni kezdték az adóalanyokat azt ellenőrizve, hogy nem szerelték-e vissza időközben a hátsó üléseket.

1993-ra hazánkban iparággá vált az áfacsalás. Az 1987-ben létrehozott és 1992-ben kétszintű államigazgatási szervvé alakított APEH (adófelügyelőségek megszüntetése) próbálta felvenni a harcot az áfacsalások ellen, de technikai eszközök és a személyi állomány nem volt elegendő a csalások elterjedésének megakadályozására.

Az adóhatóság kezdeti (körülbelül 1994 végéig tartó) informatikai ellátottságára jellemző, hogy ellenőrzési főosztályonként egy-két darab számítógéppel rendelkeztek, amelyek rendre a folyosók végén elkerített kb. 4 m²-es helyiségekben kerültek elhelyezésre. Sokszor közelharc alakult ki a revizorok között a gépek használatának érdekében. A jegyzőkönyvek kézírással készültek, a határozatokat pedig leíró hölgyek készítették el elektronikus írógépen (akik a tíz oldalnál hosszabb határozatokat általában „visszadobták” rövidítésre). Az informatikai ellátottság – amely a tapasztalatok szerint elsődleges fegyvere az adócsalások visszaszorításának – csak 1995-re jutott el odáig, hogy minden revizori szobába jutott egy számítógép, amelyen az ellenőrzött adóalany és partnereinek az adatai elemezhetővé váltak az ellenőrzés során. A revizorok járműellátása a 2000-es évek elejéig gyakorlatilag nulla volt, egy héttel korábban igényelhettek járművet, mint a tervezett utazás, amit csak 50%-os valószínűséggel kaptak meg, így az ellenőrzések operativitásáról gyakorlatilag nem beszélhetünk. A mai napig emlékszem arra az elképedt, hitetlenkedő arckifejezésre, amivel akkor találkoztam,

mikor egy polaroid gépet igényeltem az egyik ellenőrzési főosztály számára a helyszíni ellenőrzések dokumentálása érdekében.

Meg vagyok győződve, hogy amennyiben a 90-es években az ellenőrzés eszkörendszerét tudatosan, hatékonyan fejlesztették volna, akkor az áfacsalásokat csírájában lehetett volna elfojtani. Mire az ellenőrzés eszkörendszer elfogadható szintre emelkedett, már a teljes gazdaság fertőzött állapotban volt. Ha az akkori kormányok olyan mértékben fejlesztették volna az ellenőrzési rendszert, mint amilyen mértékben az elmúlt években teszik, akkor napjainkban egészen más, talán észak-európainak mondható adómorált tapasztalhatnánk hazánkban.

Az áfa adónemben születik a legtöbb adóhatósági megállapítás a kezdeti időszaktól kezdve napjainkig. Általánosságban elmondható, hogy éves szinten az összes magállapításnak a 75-80%-át teszik ki mind összegükben, mind darabszámban az áfa adónemben utólagos adó megállapítás keretében hozott kötelezések. Gyakorlatilag egy „közigazgatási háborúnak” lehetünk szemtanúi az áfa ellenőrzések hazai történetében.

A gazdasági bűnözők minden elképzelhető termékkel és szolgáltatással követtek el áfacsalásokat. Az áfa, mint adófajta igen sérülékeny, és nagyon csábító az adócsalók számára. Alacsony összegű, vagy akár nulla befektetéssel az áfa rendszerben százmilliós nagyságrendű pénzeszközhöz lehet törvénytelenül hozzájutni. Tipikus példája annak, hogy bármivel lehetett adót csalni, „Az utolsó vacsora” elnevezésű festmény fiktív értékesítése, illetve megvásárlása volt. (Az Il Cenacolo szekko – egy falfestmény fajta – a milánói Santa Maria delle Grazie templom falán, egy ingatlan része. Több másolata is készült vászonra, Rubens is készített egyet.)

Igen kevés az a csalási tényállás, amely ténylegesen fiskális érdeket sért. A legegyszerűbb elkövetési mód, ha az adóalanyok nem bizonylatolják az értékesítést és nem fizetik be az adót. Az említett elkövetési magatartás a lakosság (végfelhasználó) felé történő értékesítés esetén jellemző.

Ugyanilyen módon követnek el adócsalást az egyes adóalanyok a cégek felé történő értékesítéskor is, annyi különbözőséggel, hogy a bizonylatot kiállítják, de az adót nem fizetik meg. A jelentős összegű áfacsalás ismérve, hogy az értékesítési láncban valaki nem fizeti meg az adót, de áfa tartalmú számlát állít ki a

vevője felé, és az értékesítési láncban minden őt követő adóalany visszaigényli az előzetesen felszámított adót. Ez esetben az a további kérdés, hogy annak, aki visszaigényli az adót van-e tudomása arról, hogy előtte valaki szándékosan nem teljesítette az adófizetési kötelezettségét, vagy a visszaigénylő személy esetleg tövőlegesen részt is vett az adócsalás megszervezésében. Sajnos e körben a „közigazgatási háborúnak” számos „polgári áldozata” is volt. Sok esetben a hatóság nem tudta egyértelműen a vevő felelősségét kizárni az adócsalásban, így sokszor az ártatlan, jóhiszemű vevő számára is megfogalmazott terhelő megállapítást oly módon, hogy a felé áthárított adót nem engedélyezte levonni. És természetesen e módszerrel sajnos százmilliárdos nagyságrendben csaltak sikeresen adót az elmúlt évtizedekben.

Talán e problémakör volt a legizgalmasabb kérdésköre mind a jogszabály módosításainak, mind a jogalkalmazási és ellenőrzési gyakorlatnak. Megjegyzem, leginkább haszontalan, adminisztrációs látszatintézkedések kerültek bevezetésre a számlázással és adóalanyok ellenőrzésre történő kiválasztásával kapcsolatban.

A fenti módon elkövetett adócsalások az első pillanattól kezdve megjelentek.

Először jellemzően azon termékekkel csaltak adót jelentős összegben, amelyekre mezőgazdasági exporttámogatást is lehetett igényelni, mivel így még nagyobb volt a realizálható „haszon” (ilyen módon megszerzett pénzekből épült az akasztói stadion is).

Azt követően az irodatechnikai eszközök és számítástechnikai berendezések forgalmában csaltak – túlnyomó részt – az adott módon. Volt olyan időszak, amikor hazánkban csak szinte áfacsalt számítógépes eszközöket lehetett vásárolni.

A hulladékkereskedelem szintén erősen fertőzött területnek számított, nem is tudom, hogy találkozott-e korábban adóellenőr olyan hulladékkereskedővel, akinek a szállítói számlái után az eladók teljeskörűen megfizették az adót.

Az ingatlanértékesítés is melegágya volt a csalásoknak, mivel létező, ellenőrizhető eszközökről volt szó, amelynek az adásvételét bejegyezték a közhiteles nyilvántartásokba, így nem lehetett kétségbe vonni a gazdasági esemény megtörténtét, azonban az eladó sok esetben az adó megfizetését elmulasztotta és eltűnt az adóhatóság elől. Volt olyan nyírségi varroda, amit kilencszer adtak el egymás

után úgy, hogy nem fizették meg az adót, de a mindenkori vevő visszaigényelte. Az adóhatóság minden esetben próbálta a visszaigénylést megakadályozni, de bizonyítatlanság hiányában rendre nem emelkedtek jogerőre a határozatai.

Sajnálatosan kimondhatjuk, hogy az építőipar teljes mértékben fertőzött volt áfacsalásokkal. Felépült úgy bevásárlóközpont, hogy a ténylegesen munkát végző alvállalkozókból egyetlen egyet sem sikerült fellelnie az adóhatóságnak.

Alkalom szüli a tolvajt, tartja a mondás. A fehérgalléros bűnözők árgus szemekkel keresték/keresik a lehetőségeket az adórövidítésre. 1999-re a jogszabály úgy változott, hogy éves bevallást nyújthattak be azon adóalanyok, akiknek az elszámolási egyenlege előző évben nem haladta meg összességében az 1 millió forint befizetendő adót. Vagyis 1999. évről csak 2000-ben kellett bevallást adniuk. Már 1999. február hóra benyújtásra került egy bevallás, amelyben 2,5 milliárd forint áfát igényeltek vissza. A számlát, amire alapozták a visszaigénylést, olyan egyéni cég állította ki, amelynek ezt az összeget csak 2000.02.15-én kellett volna bevallania, mivel éves bevalló volt. A számla egy valós találmány hasznosítási jogáról szólt, de természetesen a számla ellenértéke nem került kifizetésre, mivel a vevőnek 250 ezer forintja sem volt. Ha kiutalásra került volna az összeg, sosem láttuk volna többet az elkövetőket. Két év munkával sikerült a kiutalást megakadályozni a Legfelsőbb Bíróság döntése alapján. Az ügy következtében módosították a jogszabályt.

Egy másik cég 10 milliárd forint összegben követett el adócsalást a külföldi utasoknak történő adóvisszatérítés körében. Sajnos csak az utolsó 3 milliárd forint esetében sikerült megakadályozni az adó kiutalását, mivel a csalás igen magas látenciával bírt. A külföldi utasok fiktív számlák alapján kérték vissza az adót a visszatérítő cégtől. Megállapításra került, hogy az ügyletek vagy teljesen fiktívek voltak, vagy jelentősen túl lettek árazva, és a visszatérítő cég tudomással bírt a magánszemélyek adócsalásáról. Az aktív közreműködést csak gyanítottuk, de bizonyítani nem sikerült. A magyar bíróság a korát megelőzve már 2002-ben hozott olyan döntést, amelyben azért utasította el a visszaigénylést, mert a cégnek tudomással kellett lennie az adócsalásról. Hasonló döntéseket több mint tíz év múltán hozott az Európai Bíróság. Az ügy után új rendeletet írtak a külföldi utas részére történő adóvisszatérítés részletszabályairól.

Az adóhatóság ellenőrzési szervei ugyan sokat tettek az adócsalások megakadályozása érdekében, sajnos azonban a fiskális politika irányítói olyan célkitűzéseket fogalmaztak meg a hatóság felé, amely célok teljesítése elirányította a kapacitás jelentős részét az adócsalások felderítésétől. Évről évre nagyobb összegű adókülönbözöt megállapítását várták el az ellenőrzéstől. A csalások felderítése és bizonyítása rendkívül időigényes feladat, és sokszor bizonyíték hiányában nem is válik lehetővé a terhelő megállapítás megfogalmazása, de ez rendre több száz munkaóra után válik nyilvánvalóvá. Az ellenőrzésnek viszont az adókülönbözöt előirányzatot teljesíteni kellett, így a fiskális szempontból érdektelen tényállások tízezreit vizsgálta a hatóság. A magyar vállalkozások folyamatosan ki voltak téve olyan zaklatásnak, amelyet a hatóság csak a statisztikája javítása érdekében követett el. A statisztikákban szereplő adókülönbözöt háromnegyed része a vállalkozások részéről utólag rendezhető volt és fiskális szempontból teljesen hasztalan.

Nem segítette a csalások megakadályozását, hogy a fiskális politika irányítóinak jogértelmezése egy „húzd meg - ereszd meg” hatást eredményezett a csalások elleni fellépésben. Volt, amikor annyi is elég volt a terhelő megállapítás megfogalmazásához, hogy valaki nem vallotta és nem fizette be az áfát az értékesítési láncolatban. Máskor viszont csak olyan esetben lehetett megállapítást megfogalmazni, ha a visszaigénylő adóalany előtti cég mutatott deviáns magatartást. Sajnos azonban a láncügyletes csalásoknak lényege éppen az, hogy időben és térben megnövelje a távolságot a visszaigénylő cég és a deviáns magatartást tanúsító cég között. Az ellenőrök sokszor zavarban voltak, hogy mi is az utolsó hatályban lévő utasítás a láncolatos ügyek esetében. E problémakört az EU-hoz történő csatlakozás oldotta meg, mivel jelenleg az Európai Bíróság viszonylag stabilnak tűnő jogértelmezését kell alkalmazni a csalások felderítése során.

6.3. Bent az Európai Unióban

2004-ben hazánk csatlakozott az Európai Unióhoz és ennek következtében teljeskörűen adoptáltuk az áfatörvénybe az unió forgalmi adózással kapcsolatos joganyagát, mondhatni, hogy elvileg megvalósult a teljes jogharmonizáció.

A csatlakozás azonnal egy fiskális ballépéssel kezdődött. A 2004.05.01-jétől a termékimport utáni fizetendő adót önadózással lehetett megállapítani az adóalanyok széles körének. Vagyis a költségvetésből kiesett egy igen jelentős

puffer összeg, amely azért képződik, mert csak jelentős idő elteltével lehet a vámhatóság által kivetéssel megállapított, és ennek következtében befizetett adót visszaigényelni (levonni) az áfa bevallásban. Ennek okán és egyéb okokból kifolyólag az áfa bevételek jelentősen elmaradtak a tervezettől. Az akkori pénzügyminiszter év végére teljesen kétségbe esett, és kiadta, hogy nem lehet teljesíteni az adóalanyok visszaigénylési kérelmét 2004-ben, vissza kell azokat tartani új utasításig. Természetesen ilyen irányú – törvénnyel ellentétes – utasítást nem lehet megfogalmazni, ezért az úgy szólt, hogy a visszaigényléseket teljeskörűen le kell ellenőrizni, és a közösségi adómentes értékesítéseket a VIES rendszerben össze kell hasonlítani a partnerek által lejelentett adatokkal. Sajnos azonban az elvégzett ellenőrzéseket nem lehetett lezárni és nem lehetett kiutalni a pénzeket. A revizorok bekérték az iratokat a vizsgálatokhoz, de nem adhatták vissza, nem zárhatták le az ellenőrzést. Az iratok kazlakban álltak a hivatali helyiségekben. A sajtó értetlenkedett (számonkért), a politika magyarázkodott (hazudott), a revizorok meg mindent tudtak és sajnálták a vállalkozásokat, akik igen kellemetlen helyzetbe kerültek. A politika, hogy védje magát, leveleket küldött a NAV felé, hogy ki kell utalni a pénzeket az ellenőrzést követően, de mellette jött a telefon is, hogy azt nem úgy kell érteni. Amikor csak a levél került hozzám és a telefonos utasítás nem, akkor egy délután folyamán elindítottam kb. 3 milliárd forintot az APEH SZTADI felé. Másnap reggel az igazgatóság megrémült vezetője nagyon-nagyon szigorúan kért számon. Nem haragudtam rá, mert tudtam, hogy megfélemlítették. Az adóelszámolási iroda felé küldött pénzeket nyomtalanul törölték a rendszerben. 2005-ben az ÁSZ ellenőrizte a visszatartást, de hiába tettem a kupac tetejére azokat az önellenőrzéssel visszaigényelt pénzeket, amely önellenőrzéseket nem EU-s időszakra nyújtottak be, nem tudták/akarták észrevenni, hogy azok esetében lehetetlen volt az összevetés a VIES rendszerben. Az APEH és a NAV szakembereit ugyanúgy sújtják a forgalmi adó rendszerében az anomáliák, mint a vállalkozásokat.

A csatlakozástól egy új adótárgyat ismerhettünk meg, a közösségi termékbeszerzést (megjegyzem, a tervek szerint ezt az adótárgyat 2022-re szándék szerint kivezetnék a forgalmi adó rendszeréből). Az áruk és szolgáltatások közösségen belüli nyomon követésének, ellenőrzésének érdekében az adóalanyok közösségi adószámot kaptak. A közösségi adószámok alapján az EU többszintű információ

rendszerének részét képező VIES rendszerében ellenőrizhetővé válnak az ügyletek, mivel a forgalmi adatokat az adóalanyok által a bevallásukhoz kapcsolt összesítő jelentése alapján a tagállamok feltöltik a rendszerbe.

2004. februártól a legnagyobb adózók elektronikusan nyújtják be a bevallásukat. 2005-re általánossá vált az elektronikus áfa bevallás.

Az új közlekedési eszköz közösségi értékesítése kultikus adótárggyá vált, amelynek az értékesítése során a magánszemély is adóalannyá válik.

Bevezetésre került a csoportos adóalanyiság intézménye.

A közhatalom gyakorlók szolgáltatásai kikerültek az adótárgy fogalmából.

A csatlakozáskor 4 adókulcs volt érvényben 25%, 15%, 5% és 0%-os.

Megtörtént az első melléfogás az EU-s joganyag értelmezésben. A támogatásból vásárolt eszközök esetében a támogatásra jutó áfa nem volt levonható a csatlakozáskor. Igaz, a szabályt 2004. év elején vezették be és nem a csatlakozás időpontjában, de később az Európai Bíróság a héa-irányelvvel ellentétesnek minősítette ezt a szabályt, mondván, hogy a beszerzés forrásának függvényében a levonási jogot korlátozni nem lehet.

Az Európai Bíróság átvette a legfőbb és megfellebbezhetetlen jogértelmező szerepet a hazai jogalkalmazásban a forgalmi adózás területén. A bíróság napjainkig több jogterületen is nagy számban hozott döntést. A forgalmi adózás terén előzetes döntéshozatali eljárásban több esetben kimondta, hogy a magyar jogalkalmazási gyakorlat nem felel meg a héa-irányelvnek. E döntések alapvetően segítik a hazai jogfejlődést a forgalmi adózás terén is. Maga a brüsszeli bürokrácia is árgus szemmel figyeli a hazai jogalkotás héa-irányelvnek való megfelelőségét, és jelzést küld eltérés esetén. Ilyen eltérés volt, amikor a tételes levonási tiltások közé felvettük a személygépkocsi bérlést, amely helytelen jogalkotási eredményre az EU azonnal felhívta a figyelmet, és ennek következtében az adott rendelkezés kikerült a jogszabályból.

Az Európai Bíróság legtöbbet hivatkozott ítéletei a láncügyletekben elkövetett adócsalás megítélésével kapcsolatosak. A láncügyletek terén hozott első magyar vonatkozású ítélet a Mahagében-Dávid ügy volt. Nincs kizárva, hogy hazánkban a legismertebb cégnév a pénzügyi szakemberek körében a Mahagében Kft. neve (micsoda brand!).

A hazai láncolatban elkövetett áfacsalások output oldala az adómentes export irányból áttevődött az adómentes közösségi értékesítés irányába. Ennek következtében a termékek szállításának ellenőrzése kiemelt hangsúlyt kapott, hiszen a kiszállításnál már nincs jelen a vámhatóság. A kiszállítás igazolása napjainkig egy neuralgikus kérdés, amelynek a megítélése folyamatosan változik, és további tervek készülnek Brüsszelben az igazolás mikéntjére. Az EU bürokratái a közösségi adómentes értékesítés-közösségi beszerzés párosának megszüntetésében látják a helyzet végső megoldását, amire már javaslatokat készítettek elő 2022-re vonatkozó céldátummal.

6.4. Napjaink (2008-2018)

2008. évben újra kodifikálták az általános forgalmi adó szabályait. A 2006-tól hatályos héa-irányelv szerkezetét szinte teljes egészében átvettük, és a jogszabályunkban több helyen a szöveg egyezőséget is tartalmaz vele.

2011-ben a héa-irányelvnek elkészítették az új végrehajtási rendeletét, amelynek előírásai közvetlenül hatályosak hazánkban is. A forgalmi adózás terén a rendeletalkotás bizonyos részterületeken folyamatosnak mondható napjainkig.

Az adóbevallásokhoz 2013-tól csatolni kell a nagy összegű áfát tartalmazó számlák adatait. Kezdetben kettő millió forint áfa tartalom felett, majd 2015-től az egy millió forint áfa tartalom felett kellett az adatokat közölni. 2018-tól fő szabály szerint a számlák adatai elektronikus úton valós időben kerülnek jelentésre, kimenő oldalon százezer forint felett.

2014-től a pénztárgépek online bekötésre kerültek a NAV-hoz, így a hatóság már valós időben láthatja a pénztárgépes adatokat.

2015-től bevezetésre kerül az EKAER rendszer.

Az adócsalással érintett területeken meglehetősen széles körben bevezetésre került a fordított adózás, így többek között a gabona- és acélkereskedelemben, valamint a munkaerő kölcsönzés terén is a meglévő fordított adózású kör bővítésével.

Az előző intézkedések az adórövidítések prevencióját, illetve hatékony ellenőrzését szolgálják. Minden intézkedést követően jelentős bevételi többletről szá-

molt be a kormányzat. A NAV vezetője arról nyilatkozott, hogy 2018-ra az áfa adórés tekintetében látható csökkenést értünk el.

A 27%-os általános adókulcs 2012-ben került bevezetésre, amely érték a legmagasabb az Európai Unióban. Az utolsó két kormány jelentősen elterelte a forgalmi adók irányába a lakosság közterheit, csökkentve az szja és a tao kulcson, de ennek ellenére, sajnos, a munkát terhelő közterhek tekintetében is élen járunk az Európai Unióban.

Az adóhatóság állományát, így a revizorokét is folyamatosan karcsúsították az elmúlt három évben, és a folyamat még nem állt meg.

Az adóhatóság érdekeltségi rendszerét átfogalmazták, vélhetően a létszámcsökkentés, az érdekeltségi rendszer megváltozása, valamint az ellenőrzésben bekövetkező szemléletváltás következtében, a megállapított adókülönbözetek a felére estek vissza napjainkra.

Az adóhatóság ellenőrzési rendszerét komoly, szakmainak induló, de politikaira módosuló támadás érte 2013-ban, amely igen nagy presztízvesztést okozott a hivatalnak. Mondhatni, hogy mára visszaállította hírnevét, sőt jelenleg minden idők társadalmilag leginkább elfogadott adóhivatali szervezetéről beszélhetünk.

A forgalmi adó szabályok korszerűsítése jelenleg is folyamatban van az Európai Unióban, melynek során a végső célként megfogalmazott fogyasztás helyén történő adófizetés megteremtése érdekében dolgozzák át a szabályrendszert. Természetesen felmerülhet az a kérdés is, hogy a rendszer ténylegesen a legjobb módja-e a fogyasztás adóztatásának, amelyre jelenleg, és valószínűleg a későbbiekben sem lehet egyértelmű választ adni. Mondjuk azt, hogy ez is egy módja az adózásnak.

6.5. Irodalomjegyzék

ÉKES ILDIKÓ (1997): Adózás, 1988-1996. Statisztikai szemle, 1997. évi I. szám, Budapest.

III. rész

**A hozzáadottérték-adó
és a pénzügypolitika**

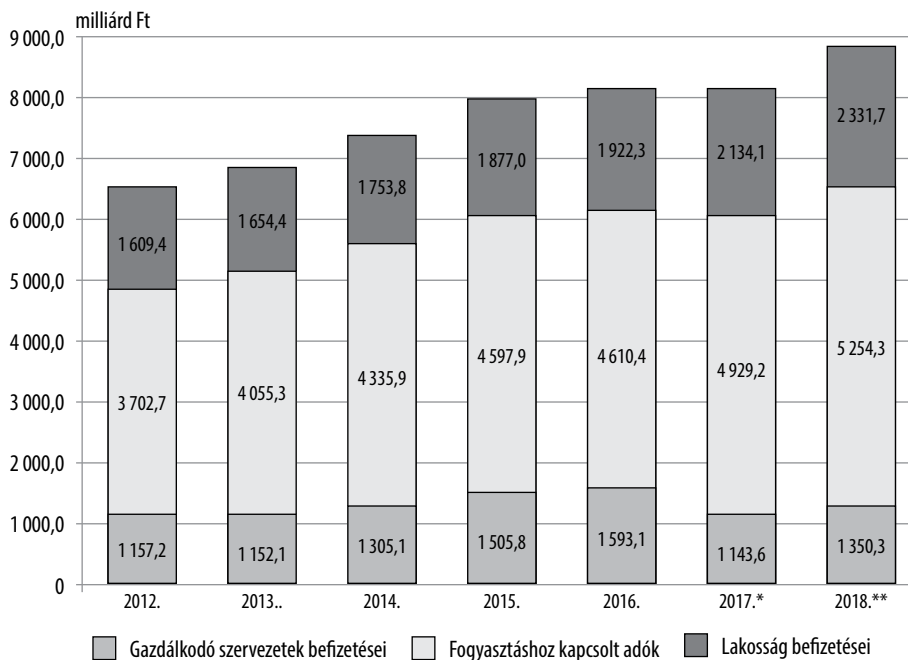
Domokos László – Baksa Anikó – Szappanos Júlia

7. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési és egyéb tapasztalatai az áfa adónem területén

Az Állami Számvevőszék (továbbiakban: ÁSZ) törvényben meghatározott feladatkörében ellenőrzi a központi költségvetés végrehajtását, az államháztartás gazdálkodását. Ennek keretében a számvevőszéki ellenőrzések kiemelt fókuszterülete az állam által nyújtott közszolgáltatások fedezetét jelentő adóbevételek tervezése, illetve teljesülése. Az Alaptörvényben rögzített a közpénzekkel való felelős gazdálkodás követelményének érvényesülése. Ez a közhatalmi bevételek nyilvántartása, beszedése megfelelőségét is feltételezi, ennek megfelelően az ÁSZ rendszeresen ellenőrzi az állami adóhatóság adóztatási tevékenységét. Az ellenőrzési megállapításokról szóló jelentések közzétételén túl az ÁSZ tanulmányaival támogatja a jól irányított állam érvényesülését. A makrogazdasági folyamatok költségvetési vonatkozásairól készített elemzéseivel támogatja a Költségvetési Tanács munkáját.

7.1. A központi költségvetés áfa bevételének alakulása

Az állami bevételek vonatkozásában fontos kérdés az adószerkezet és az adóterhelés változása, mivel mindkettő jelentősen befolyásolja az ország versenyképességét. Az adószerkezet átalakítására vonatkozó kormányzati törekvéseknek megfelelően a közvetett, vagyis a fogyasztáshoz kapcsolódó adók GDP-hez viszonyított aránya a 2012. év óta folyamatosan növekszik. A fogyasztáshoz kapcsolódó adóztatás előnye, hogy ösztönzi a megtakarítást, a jövedelem és tőkefelhalmozást, és az adóterhelés a tényleges fogyasztás irányába tolódik el. Ugyanakkor az alacsony jövedelmű rétegeknél növeli az adóterhelést, mert ezek a rétegek a jövedelmük nagy részét fogyasztásra fordítják, és kisebb részben tudnak megtakarítani. Ezt a hatást ellensúlyozták a Kormány által tett lépések, mivel csökkentették az alacsony jövedelemmel bíró rétegek által jellemzően fogyasztott cikkeket (például különféle élelmiszereket) terhelő áfa mértékét.

1. ábra: Az adószervezet alakulása 2012-2018 között, Mrd Ft

Forrás: 17085. számú ÁSZ jelentés Vélemény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatról

(2017. év módosított előirányzat, ** 2018. év tervezett előirányzat)*

A fogyasztáshoz kapcsolt adónemekből (áfa, jövedéki adó, regisztrációs adó, távközlési adó, pénzügyi tranzakciós illeték, biztosítási adó) származó állami bevételeken belül az áfa bevétel meghatározó részarányt (és egyben folyamatosan növekvő részarányt) képvisel. Az áfa adónemből származik az államháztartás legnagyobb összegű adóbevétele, ezért a központi költségvetés stabilitását befolyásoló kérdés az áfa bevételek alakulása, amelyhez a gazdaságpolitikai, adópolitikai intézkedéseken túl az adóhatósági feladatellátás eredményessége is hozzájárul.

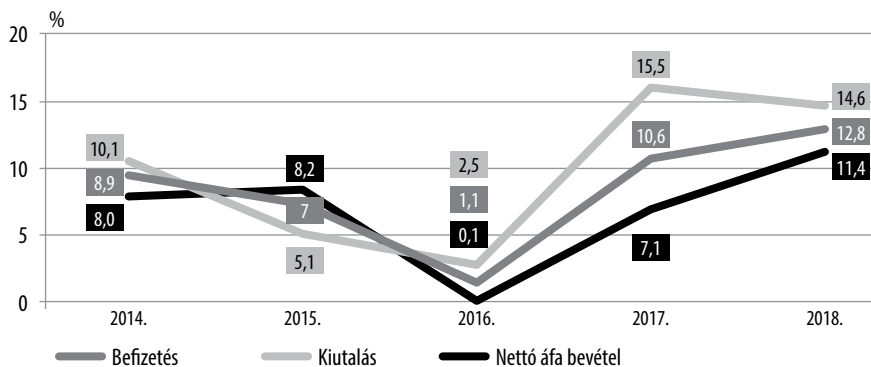
Megnevezés	Áfa befizetés (milliárd forint)	Áfa kiutalás (milliárd forint)	Nettó áfa bevétel (milliárd forint)	Az áfa bevétel részaránya a fogyasztáshoz kapcsolt adóbevételekben (%)
2018. év	6 931,5	3 002,8	3 928,7	74,1*
2017. év	6 145,2	2 619,9	3 525,3	72,2
2016. év	5 557,8	2 267,5	3 290,3	71,4
2015. év	5 498,8	2 213,1	3 285,7	71,5
2014. év	5 140,9	2 105,3	3 035,6	70,0
2013. év	4 721,8	1 912,2	2 809,6	69,3
2012. év	4 537,4	1 790,0	2 747,4	74,2

*2018. évi adat a NAV bevételi teljesítés alapján a távközlési és biztosítási adó nélkül számítva

1. táblázat: Az áfa bevétel alakulása 2012-2018 között

Forrás: NAV Évkönyvek; Magyarország 2012-2017. évi központi költségvetése végrehajtásáról szóló törvények

Az áfa bevételekben a 2012. évtől kezdődően dinamikus növekedés tapasztalható, amely a gazdasági növekedés kedvező alakulására, a belső fogyasztás növekedésére, a gazdaság kifehéritéséből származó intézkedések eredményeire vezethető vissza. A növekmény értékelésénél figyelembe kell venni továbbá a szabályozásbeli változások hatását. A 2015-2016. években a növekedés üteme mérséklődött, melynek oka egyrészt a GDP növekedési ütemének lassulása, másrészt az áfa kiutalások felgyorsítása, harmadrészt a szelektív adókulcs csökkentés volt.

2. ábra: Az áfa bevétel változásának mértéke 2014-2018 között (tárgyév/előző év %)

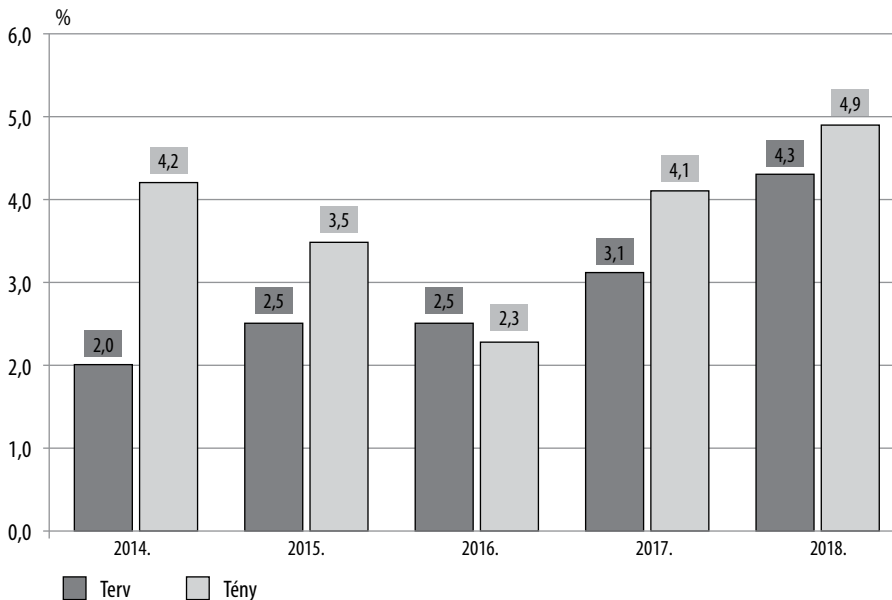
Forrás: Magyarország központi költségvetéséről szóló törvények végrehajtásáról szóló törvények XLII. fejezet:

A költségvetés közvetlen bevételei és kiadásai, NAV Évkönyvek

7.2. Az adóbevételek teljesülésének számvevőszéki ellenőrzése

Az ÁSZ jogszabályban előírt, kiemelt feladatai közé tartozik Magyarország központi költségvetéséről szóló törvények végrehajtásának ellenőrzése, a zárszámadási törvényjavaslatban foglalt elszámolások megalapozottságának értékelése. A 2012-2017. évek zárszámadási ellenőrzései során az ÁSZ az adóbevételeknél megbízhatósági hibát nem tárt fel, a bevételi adatokat megbízhatónak minősítette. A zárszámadás ellenőrzése kapcsán az ÁSZ minden évben elemzést készített az adott évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, ezen túl a 2012. évtől kezdődően a Költségvetési Tanács munkáját támogatta a költségvetési folyamatok I. félévre vonatkozó elemzése alapján összeállított prognózisaival.

Az ÁSZ elemzési tapasztalatai alapján az adópolitika összességében megfelelően támogatta a gazdaságpolitikai célkitűzéseket, és a gazdasági növekedés szempontjából alapvető fontosságú intézkedések kerültek végrehajtásra. Az áfa bevételek teljesülését a GDP központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatok összeállításánál prognosztizált értékéhez képest megvalósult – a 2016. év kivételével – kedvező alakulása is befolyásolta.

3. ábra: A GDP növekedés prognosztizált és tényleges mértéke (%)

Forrás: Magyarország 2014-2018. évi központi költségvetéséről szóló

A gazdasági növekedés kedvező alakulásából származó többlet adóbevétel kompenzálta az egyes preferált termékeket, szolgáltatásokat érintő adókulcs csökkentő intézkedések hatását.

Megnevezés	Fizetendő áfa összes adóalapjának adókulcsa	Belföldi értékesítés átlagos adókulcsa
2017. év	17,35	23,18
2016. év	17,47	23,26
2015. év	17,58	23,61
2014. év	17,61	23,27

2. táblázat: Az átlagos áfa adókulcs csökkenése 2014-2017 között (%)

Forrás: <http://nav.gov.hu/nav/kiadvanyok/Evkonyvek>

Az áfa fontosabb adatai országosan táblázat alapján saját szerkesztés

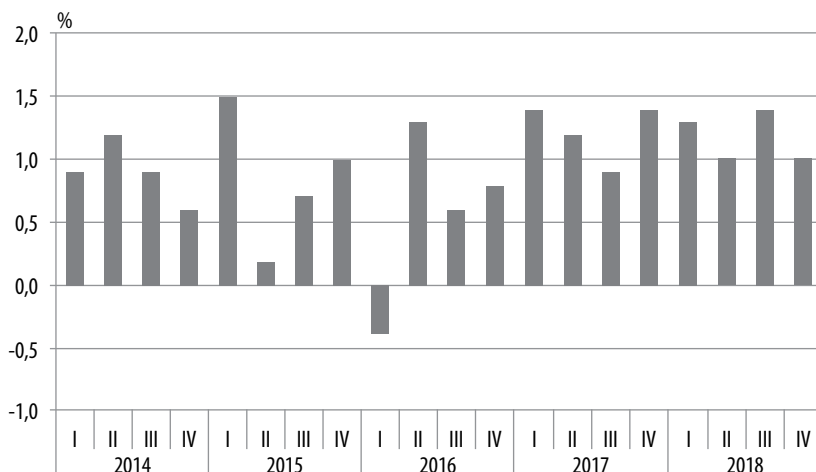
Az áfa bevétel évenkénti alakulására ható tényezőket az ÁSZ elemzései az alábbiakban határozták meg.

A 2015. évi zárszámadás alapján a központi költségvetés adó- és adójellegű bevételei 7,9%-kal, 582,8 milliárd forinttal nőttek. A növekedés többek között a fogyasztáshoz kapcsolódó adók 6%-os emelkedéséből adódott. A növekedés dinamikája a 2014. évihez volt hasonló. Az adóbevételek a módosított előirányzatot 5,1%-kal haladták meg. Az adóbevételek növekedése mögött a GDP 3,5%-os – a tervezett 2,5%-ot meghaladó – növekedése és a lakossági fogyasztás dinamikus bővülése húzódtott meg. A fogyasztáshoz kapcsolódó adók 2,6%-os túlteljesítése elsősorban az áfa befizetésekből származott, ami döntően az adóbeszedés terén tett szigorító lépések, az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer (EKÁER), az online pénztárgépek adattovábbításának eredményeként magyarázható. A gazdaságfehérítő intézkedések hatásaként az áfa alapja növekedett.

A 2016. évi adóváltozások indoka többek között az a kormányzati törekvés volt, mely szerint a kisebb mértékű adóterhekkel támogatni szükséges a gazdasági növekedés erősödését, elsősorban a belső kereslet fokozása révén. Az áfára vonatkozó szabályozás módosítása is több gazdaságélénkítő rendelkezést tartalmazott. A lakáspiac élénkítése, az új lakások építésének ösztönzése céljából az új lakóingatlanok értékesítésére korábban alkalmazott 27%-os adókulcs 5%-ra mérséklődött, a saját kivitelezésben épített lakások esetén pedig lehetőség nyílt

az áfa visszaigénylésére. A sertés tökehúsról vonatkozó áfa kulcs 27%-ról 5%-ra csökkentése, fogyasztás élénkítő hatása mellett, az ágazatban jelentkező adóelkerülés kiküszöbölését is célozta. A 2016. évben a költségvetés nettó áfa bevétele 2,9%-kal elmaradt az év közben megemelt 3 388,9 milliárd forintos előirányzattól és a 2015. évihez képest mindössze 4,6 milliárd forintos (0,1%-os) növekedést mutatott. Az előző évhez képest tapasztalt elmaradás oka az alacsonyabb infláció, az adókulcs csökkentés, ezen túl az európai uniós projektekhez kapcsolódó beruházások visszaesése következtében a befizetések jelentős csökkenése volt, melyek áfa bevételre gyakorolt negatív hatását részben kompenzálta a fogyasztási volumenek vártnál kedvezőbb alakulása.

2017-ben az áfa bevételek az előirányzattól 0,5%-kal maradtak el. A 16,7 milliárd forintos alulteljesülés háttérében egyfelől az adókulcs csökkentések hatása, másfelől az előző évhez képest a kiutalások 15,5%-os emelkedése állt. A baromfi-hús, a tojás és a friss tej adókulcsa 5%-ra csökkent, valamint az internet szolgáltatás és az éttermi étkezés adóterhe 18%-ra mérséklődött. Pozitív irányú változás volt azonban, hogy 2016-hoz képest a nettó áfa bevétel 235,0 milliárd forinttal (7,1%-kal) magasabb értéken teljesült. A háztartások fogyasztása, a GDP ütemét meghaladva, 4,7%-kal nőtt. 2017-ben a gazdasági növekedés a vártnál kedvezőbben alakult. A GDP növekedési üteme az előző évhez viszonyítva 4,1%-os volt. A GDP alakulásában a 2016. évet követően kedvező tendencia figyelhető meg, amely kedvezően hatott a fogyasztáshoz kapcsolódó adók alakulására is.

4. ábra: A GDP volumenváltozása (az előző negyedévhez képest, szezonálisan és naptárhatással kiigazított, kiegyensúlyozott index alapján)

Forrás: <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/>

A gazdasági növekedés fő hajtóerejét 2017-ben a beruházások képezték. A nemzetgazdasági beruházások volumene 2017-ben 18,2%-kal nőtt, az építési beruházásoké 21%-kal. Jelentős mértékben nőtt az építőipar (+31,6%) hozzáadott értéke. Az építőipari termelés bővüléséhez többek között hozzájárult az új lakások áfa kulcsának 5%-ra való csökkentése, és a lakásépítés utáni adó-visszatérítés hatására jelentkező keresletnövekedés.

2018-ban az áfa bevételek növelése érdekében a feketegazdaság visszaszorítását célzó további intézkedésként július 1-jétől bevezetésre került az online számlázás. Tovább folytatódott a preferált területeken az adókulcsok mérséklése. Az éttermi étkezésre és az internetre vonatkozó áfa kulcsa 5%-ra csökkent a 2017. évi 18%-ról, továbbá 2018-tól a hal áfa kulcsa is 5%-ra csökkent. A megbízható adózók esetében a kiutalási határidő 45 napról 30 napra csökkent. A NAV adatai szerint a visszaigényelhető adó 76,9%-a megbízható adózókhoz kapcsolódott, körükben a visszaigényelhető adó 15,1%-kal emelkedett. Az áfa 2018. évi eredeti előirányzata 8,5%-kal és közel 300,0 milliárd forinttal magasabb összegben került megtervezésre a 2017. év módosított előirányzatához képest. A makrogazdasági adatok kedvező alakulása, illetve a 2018. II. félévében bevezetett online számlázás hatásaként az előirányzat túlteljesült.

7.3. A központi költségvetésről szóló törvényjavaslat véleményezése

Az adóbevételek tervezésének megbízhatósági szintje meghatározó befolyást gyakorol a költségvetés végrehajthatóságára, az állami feladatellátás biztonságára. Az ÁSZ törvényi kötelezettségének teljesítésével támogatja a megalapozott döntéshozatalt annak érdekében, hogy az Országgyűlés a követelményeknek megfelelő költségvetési törvényt fogadhasson el. A véleményadás keretében az ÁSZ rámutat a központi költségvetésről szóló törvényjavaslatban azonosítható kockázatokra, amely kezelése hatékonyan és megfelelő időben megtörténhet.

Az ÁSZ a 2015-2018. évi központi költségvetésről szóló törvényjavaslatok esetében a bevételi előirányzatokat megalapozottnak minősítette, azok teljesülésében – a kormányzat makrogazdasági előrejelzéseinek teljesülését feltételezve – kockázatot nem tárt fel. A 2018. évi költségvetés esetében az ÁSZ felhívta a figyelmet, hogy az adóbevételek biztosításához nélkülözhetetlenek a gazdaságfehérítést támogató intézkedések.

A módosított előirányzatok megalapozottságát, teljesíthetőségét a költségvetésbe ténylegesen befolyt nettó áfa bevétel alakulása igazolta.

Megnevezés	Módosított előirányzat (milliárd forint)	Nettó áfa bevétel (milliárd forint)	Terv/tény (%)
2018. év	3 838,6	3 928,7	102,3
2017. év	3 542,0	3 525,3	99,5
2016. év	3 388,9	3 290,3	97,1
2015. év	3 220,4	3 285,7	102,1
2014. év	3 014,1	3 035,6	99,3

3. táblázat: Az áfa bevételi előirányzatok teljesülése a 2014-2018. években

Forrás: Magyarország 2012-2018. évi központi költségvetéséről, illetve a központi költségvetés végrehajtásáról szóló törvények, NAV bevételi teljesítés

Az előirányzatok teljesülését az ÁSZ zárszámadási ellenőrzései és elemzései során nyomon követi, az eltéréseket értékeli. Az áfa bevételek teljesülése a 2015. és a 2018. években meghaladta a központi költségvetésről szóló törvényekben szereplő módosított előirányzatok összegét. A 2016-2017. években az előirányzattól való elmaradás indokait az ÁSZ előzőekben bemutatott elemzései is értékelték.

Az ÁSZ 2019. évi központi költségvetési törvényjavaslatról kiadott véleménye szerint a közvetlen bevételi előirányzatok megalapozottak, a Kormány makrogazdasági előrejelzéseinek megvalósulása esetén az előirányzott adóbevételek teljesülése nem hordoz kockázatot. A 2019. évi központi költségvetés közvetlen bevételi előirányzatainak tervezése során a Pénzügyminisztérium figyelembe vette a makrogazdasági mutatókra vonatkozó gazdasági előrejelzéseket, a gazdasági növekedés, a fogyasztási és egyéb piaci tendenciák feltételezett hatásait. A 2019. évben az elmúlt években tapasztalt tendencia folytatása várható, amely szerint a közvetlen adóbevételek esetén növekszik a fogyasztáshoz kapcsolt adókból származó bevételek értéke. Az áfa 2019. évi előirányzata 4 285,8 milliárd forint, amely 11,6%-kal magasabb a 2018. évi előirányzatnál. A tervezett bevételi többletet jellemzően, az infláció tervezett értéke mellett a teljesülést meghatározó fontosabb összetevők bővülése indokolja. A tervezés során a lakossági fogyasztás mellett a lakossági beruházások és az uniós forrásfelhasználáshoz kapcsolódó vásárlások értékének növekedésével számoltak. A 2019. évi átlagos adószint (22%) megegyezik a 2018. évi értékkel. Az előirányzat egyetlen adókulcs csökkentő intézkedéssel számol (az UHT tej és az ESL tej esetében az áfa kulcs 18%-ról 5%-ra mérséklődik).

A 2019. évi központi költségvetésről szóló törvényjavaslatról készült véleményben az ÁSZ megállapította, hogy a közvetlen típusú adóbevételek tervezése során a gazdaság fehéritéséből származó pozitív hatásokkal nem számoltak. Az ÁSZ ezzel kapcsolatosan pozitív kockázatot hordozó bevételi irányzatként azonosította az áfa bevételt, gazdaságfehéritési hatásként a pozitív kockázat értékét 20-25 milliárd forint összegben határozta meg.

Az ÁSZ következtetésként fogalmazta meg az Országgyűlés számára, hogy a költségvetési egyensúly érdekében tett lépések megteremtik annak lehetőségét, hogy a fenntartható gazdasági növekedés érdekében is hatékony lépések szülessenek. A központi költségvetés a gazdasági fejlődés érdekében nemcsak aktív eszközöket tud felhasználni, hanem a saját gazdálkodásával is számos pozitív hatást gyakorolhat a piaci folyamatokra. Ezek körébe tartozik az adópolitikai intézkedések hatékonyságának további javítása.

7.4. Gazdaságfehérités – versenyképesség

Az adóterhek alakulása meghatározó a versenyképesség szempontjából. A költségvetési bevételek GDP-hez viszonyított aránya (centralizációs arány) a 2016. évig növekvő tendenciát mutatott. Magyarország 2018-2022. évekre vonatkozó konvergencia programja célul tűzte ki az adóterhelés mérséklését, azaz hogy az adó- és járulékbévételeknek a GDP-hez viszonyított aránya a 2016. évi 39,2%-ról 2019-re 37,6%-ra, 2022-re 35,5 %-ra csökkenjen. Magyarországon a költségvetési kiadások aránya 2015-ig megközelítette, illetve elérte a GDP 50%-át. A fenti magas arányszám miatt az állami újraelosztás mértékének, minőségének és szerkezetének lényeges szerepe van a versenyképesség jövőbeni alakulásában.

Megnevezés	Centralizációs arány (költségvetési bevételek/GDP %-a)	Újraelosztási arány (költségvetési kiadások/GDP %-a)
2011. év	44,2	49,7
2012. év	46,2	48,6
2013. év	46,8	49,3
2014. év	46,9	49,0
2015. év	48,5	50,0
2016. év	45,6	47,5

4. táblázat: A kormányzati szektor centralizációs és újraelosztási arányai 2011-2016 között

Forrás: ÁSZ Elemzés a 2016. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről (EUROSTAT adatok alapján ÁSZ szerkesztés)

A makrogazdasági folyamatok kedvező alakulása, illetve a gazdaság fehéritését célzó intézkedések eredményeként jelentkező költségvetési bevétel növekedése lehetővé teszi az adóelvonás szintjének csökkentését.

Az adóék arányszám azt mutatja meg, hogy a teljes munkaerőköltségnek (*bruttó bér és a munkaadó által fizetendő járulékok*) összesen hány százalékát vonja el az állam különböző adók és járulékok formájában (*beleértve a munkavállaló és a munkaadó terheit egyaránt*).

5. ábra: Az átlagos adóék alakulása Magyarországon

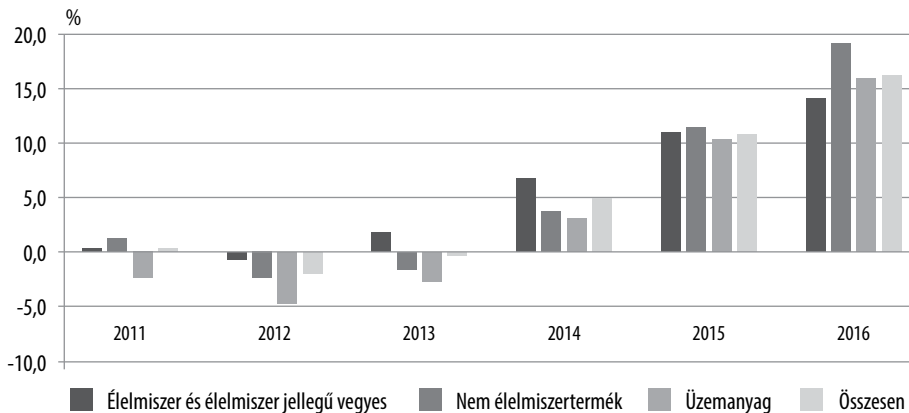
Forrás: Horváth (2017) OECD adatok alapján

Az OECD 2017-ben publikált tanulmánya alapján Magyarországon bőven van tere az adócsökkentésnek. A magas adómérték hatással van a gazdaság rugalmasságára, befolyásolja a lakosság teherbíró képességét, főként az alacsony megtakarítási szint és magas eladósodás miatt, ezen túl az áfa szempontjából jelentősen kihat a belső fogyasztás alakulására is.

Az ÁSZ elnökének a zárszámadási törvényjavaslatok országgyűlési vitája során elmondott beszédeiben rendszerint kiemelésre került, hogy a magyar gazdaság versenyképessége szempontjából meghatározó a stabil és kézben tartott költségvetési politika. Ennek keretében meghatározóak az adóelkerülés visszaszorítása érdekében hozott intézkedések. A gazdasági növekedés mellett hazánkban a gazdaság kifehéredését célzó kormányzati politika érvényesül. E kettő támogatólag hat egymásra, és fenntarthatóvá teszi a gazdaság kifehéredését. A gazdaság fehéredésével úgy sikerült az adóbevételeket tartósan emelni, hogy eközben nem volt szükség az adókulcsok emelésére, sőt még egyes adókulcsok csökkentésére is sor kerülhetett. Mindez növelte a vállalkozások versenyképességét és több jövedelmet hagyott az üzleti szférában és a családoknál.

A gazdaság fehérítési folyamat sikere az úgynevezett adórés mutató változásával (az elméletileg beszedhető adó és a ténylegesen beszedhető adó különbségének alakulásával) mérhető. Az Európai Bizottság számításai szerint Magyarországon az adórés az áfa esetében 2013-ig meghaladta a 20%-ot, ez azonban 2014-ben és 2015-ben jelentősen szűkült, így 2015-ben már 15% alatt volt. A kormányzati intézkedések eredményességét és hatékonyságát támasztja alá, hogy az Európai Bizottság tanulmánya szerint fele akkora volt 2015-ben az adóelkerülés hazánkban, mint a régió más országaiban (Magyarországon az adórés 13,7%, addig a régiós átlag 25,5% volt).

Az adóelkerülés mérséklése irányába tett jelentős lépések közé tartozott a 2015. évben az online pénztárgépek bevezetése a kereskedelemben és annak kiterjesztése a szolgáltató szektorban működő vállalkozásokra, továbbá az EKÁER bevezetése. Az online pénztárgépek üzemeltetésének bevezetését követően a kiskereskedelmi forgalom volumene, és a befizetett áfa emelkedése kompenzálta a kormányzati könnyítő intézkedéseket. E változást támogatta egyrészt a háztartások fogyasztásának növekedése, másrészt az adózási morál javulása.

6. ábra: A kiskereskedelmi forgalom volumenváltozása az előző évhez képest 2011-2016 között (%)

Forrás: ÁSZ Elemzés a 2016. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről

Az áfa bevételek 2018. évi növekedésére is hatással voltak a feketegazdaság elleni, az áfa bevételek növekedését ösztönző intézkedések, többek között a 2018. július 1-jétől életbe lépett online számlázás. Az intézkedés eredményeként a becslések szerint 2018-ra akár 10% alá is csökkenhet hazánkban az adóelkerülés mértéke.

Ezen intézkedések azt segítik elő, hogy a vállalkozások ne tudják elkerülni az áfa fizetési kötelezettségüket.

A 2019. évi központi költségvetésről szóló törvényjavaslat is célként tűzte ki az adózási morál, az adózók és az adóhatóság kapcsolatrendszerének javítását, az önkéntes jogkövetés további ösztönzését. A gazdaság fehéritését szolgáló intézkedésekhez kapcsolódóan az ÁSZ álláspontja, hogy az eddig megtett intézkedések hatásának felmérése, illetve ezen eredmények alapján az intézkedések átgondolt folytatása szükséges.

A gazdaság fehéritésén túl az adóbeszedés hatékonyságának fokozásával is növelhetők a költségvetés bevételei. Ezen intézkedésekből nyerhető többlet adóbevételek fokozatosan visszaadhatóak a gazdasági szereplők és a háztartások részére, ezáltal tovább növelhető a magyar gazdaság fehéredése és versenyképessége.

7.5. Az adó- és vámhatósági feladatellátást érintő változások

Az előzőekben bemutatott gazdaságpolitikai eredményekben meghatározó volt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) megújítása, hatékonyságának növelése. A központi költségvetés bevételeinek biztosítása terén a NAV meghatározó szerepet tölt be, ebből következően működésének eredményessége döntő hatással van a költségvetés stabilitására.

7.5.1. A NAV szervezetét, felügyeletét érintő változások

2016 előtt a NAV vezetője az elnök volt, akit az adópolitikáért felelős miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezett ki. 2016. január 1-jétől a NAV vezetését a Kormány rendeletben kijelölt, az irányító szerve feladatokat ellátó Nemzetgazdasági Minisztérium (2018-tól Pénzügyminisztérium) államtitkára látja el.

A NAV felügyeletét ellátó pénzügyminiszter az adópolitikáért való felelőssége keretében előkészíti az adózás rendjére és a NAV-ra vonatkozó jogszabályokat, felügyeli az államháztartás központi alrendszerét megillető fizetési kötelezettségek beszedését, ellenőrzését és az ezekkel kapcsolatos adatszolgáltatásokat, koordinálja az adóigazgatás szervezeti rendszere egyes elemeinek együttműködését.

7.5.2. A főbb módszertani változások

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti átalakításához és az adóigazgatási rendszer megújításához kapcsolódó egyes intézkedésekről szóló 1902/2015. (XII.8.) Korm. határozat alapján döntés született a NAV szervezeti struktúrájának 2016. évi megváltoztatásáról, az adóeljárásról szóló új jogszabály megalkotásáról, egyes adóügyi ügyfélszolgálati tevékenységek kormányablakokban történő elérhetővé tételéről, valamint a számlázó programok online adatszolgáltatására vonatkozó rendszer bevezetéséről. Az 1567/2017. (VIII. 28.) Korm. határozattal elfogadták a NAV 2.0, a Megújulás Stratégiai Programjának cselekvési tervét, melynek végrehajtásához 2017-ben a NAV költségvetési fejezetben 4 milliárd forint forrást biztosítottak. A megújítási folyamat a Közigazgatási- és Köszolgáltatás-fejlesztési Operatív Programban nevesített *Adóügyi igazgatási eljárások egyszerűsítése, adminisztrációs terhek csökkentése* kiemelt projekt keretében valósult meg.

A NAV Megújulásának Stratégiai Programja (NAV 2.0) célja, hogy a NAV 2021-re Európa egyik leghatékonyabb, integráltan működő adóhivatala legyen, amely az állami adóbevételeket elsősorban az önkéntes jogkövetés ösztönzésével és a feketegazdaság visszaszorításával biztosítja a lehető legkevesebb bürokrácia mellett, partnerként kezelve az adózókat.

A NAV Megújulásának Stratégiai Program első intézkedései a 2018. évben járultak hozzá a költségvetési bevételek növeléséhez. Az intézkedések közé tartoztak például az ügyfél kommunikáció javítása, a jogkövetés elősegítése, valamint az adóelkerülő magatartás veszélyét automatikusan jelző informatikai fejlesztések. A program által becsült költségvetési bevétel növekedés értéke együttesen 21 milliárd forint volt a 2018. évben. Az intézkedések közül az online számlázási rendszer bevezetése a minimum 100 ezer forint adótartalmú számlák, és a mögöttük lévő gazdasági folyamatok ellenőrizhetőségét könnyítette meg, miközben a vállalkozások számára egy egyszerűen lekérdezhető adatbázist tett elérhetővé.

Az adójogi szabályozás a cégjegyzékbe bejegyzett adózók és az áfa-regisztrált adóalanyok körének jogkövetési hajlandóság alapján történő kategorizálását, minősítését vezette be. A vizsgálat eredményeként az adózó megbízható vagy kockázatos minősítést kap. A megbízható adózók törvényben rögzített előnyöket élvezhetnek, míg a kockázatos adózók szigorúbb megítélés alá esnek.

A minősítés negyedévenként történik, melynek jogszabályban meghatározott feltételeit a negyedév utolsó napján aktuális adatok alapján vizsgálja a NAV.

A kockázatelemzési és kiválasztási tevékenység után a kockázatos adózók esetében a jelenhez minél közelebbi időszakok vonatkozásában kerülnek megindításra az ellenőrzések, biztosítva a megállapított adókülönbözlet minél magasabb arányú beszedhetőségét. A kockázatelemzés alá vont adózók esetében a feltárt kockázatok mérlegelését követően a NAV dönthet az ellenőrzés elrendeléséről, amennyiben a fennálló kockázat mértéke megengedi. 2017-től támogató eljárás indítását is javasolhatja. A támogató eljárások célja – a klasszikus, a hibák feltárását követően megállapítással és szankció kiszabásával záruló ellenőrzésekkel szemben – az adóhatóság szolgáltató jellegének erősítése azáltal, hogy az adózókat a jogkövető magatartás felé tereli külön szankció kiszabása nélkül. A támogató eljárás keretében a kockázatkezelési tevékenység eredményeképpen feltárt ellentmondások feloldása érdekében az adóhatóság önellenőrzésre hívja fel az adózót, illetve kapcsolatfelvételt kezdeményez, amelynek célja a feltárt hibák, hiányosságok kijavítása.

A NAV Megújulásának Stratégiai Programja tartalmazza a digitális folyamatok kiterjesztését és modernizálását is. A digitális technológiák adta lehetőségek kihasználása általános értelemben a versenyképesség alakulását befolyásoló eszköz is egyben. A kormányzati szektorban a digitalizáció terén megvalósított fejlesztések ezért kiemelt fontosságúak. Az áfával kapcsolatos adóhatósági feladatellátásban is előtérbe került az elektronikus formában teljesített adóbevallások és adatszolgáltatások feldolgozása, az adóztatással kapcsolatos adatbázisok kezelése. A nemzetközi adatcseréből származó információk feldolgozásán túl a gazdaságfehérítést szolgáló kormányzati intézkedések végrehajtása is megköveteli a megfelelő informatikai infrastruktúra meglétét. A bevétel eltitkolást megnehezíti, ha az adóhatóságnak több információja van a gazdasági ügyletekről és azok pénzügyi rendezéséről. Ezen túl ezen információk felhasználása az adóhatósági ellenőrzések hatékonyságát is javítja. Az információk tömegére tekintettel azok mára szinte kizárólag elektronikus formában állnak rendelkezésre. A gazdaságfehérítést szolgáló intézkedésekhez kapcsolódó fontosabb elektronikus információszolgáltatások, illetve rendszerek:

- az adózók által a NAV részére továbbított, a belföldi és az európai uniós ügyletek tételes adatairól készült összesítő nyilatkozatok;
- a közúti árumozgásokat nyilvántartó EKÁER rendszer létrehozása, amelyben a jogszabályban leírtak szerint a közúti szállítmány a belföldi mozgását megelőzően bejelentés kötelessé vált, ezáltal az árumozgások jelentős része detektálható, indokolt esetben előzetes ellenőrzés alá vonható;
- az online pénztárgép és online számla adatszolgáltatás bevezetése, majd az érintett adózói kör folyamatos szélesítése. Ezen adatszolgáltatások esetében a NAV az adózó közreműködése nélkül jut jelen idejű adatokhoz, melyek a továbbiakban a kockázatelemzésben, a kiválasztásban, az ellenőrzés során felhasználhatóvá válnak.

7.6. A NAV feladatellátása a számvevőszéki ellenőrzések fókuszában

A NAV-val szemben támasztott alapvető elvárás az állami kiadások fedezetére szolgáló költségvetési bevételek jogszerű és eredményes biztosítása. Ennek megfelelően a NAV feladata többek között a központi költségvetés javára teljesítendő befizetések, a központi költségvetés terhére juttatott támogatás, adó-visszaigénylés/visszatérítés megállapítása, beszedése, visszatérítése, kiutalása nyilvántartása, végrehajtása és ellenőrzése, az adók módjára behajtható köztartozások beszedése. Ezen túl a NAV végzi a nemzetközi (kiemelten az EU-s) adószakmai együttműködésből adódó feladatokat.

A központi költségvetés bevételeinek biztosítása terén a NAV meghatározó szerepet tölt be, ebből következően működésének eredményessége hatással van a költségvetés stabilitására. A NAV feladatellátása folyamatosan a számvevőszéki ellenőrzések fókuszában áll, mivel közérdek, hogy a számára előírt feladatokat a jogszabályban előírt elvárásoknak megfelelően végezze. A NAV-nál rendszeresen végzett számvevőszéki ellenőrzések feltártak olyan hiányosságokat (például: a kockázatkezelésben, a hátralékállomány kezelésében), amelyek megszüntetése révén a ténylegesen befolyt adóbevételek növekedhetnek.

Az utóbbi években végzett számvevőszéki ellenőrzések közül kettő érintette az áfával kapcsolatos adóhatósági feladatellátást.

7.6.1. 15044 számú jelentés a NAV hátralékkezelési és végrehajtási eljárási, valamint a kiemelt adózói körben gyakorolt tevékenysége szabályszerűségének, az EUROFISC rendszer működésének ellenőrzéséről

Az ÁSZ megállapításai alapján az ellenőrzött időszakban (a 2009-2013. években) a hátralékbeszedési helyzet romlott, a hátralékállomány nagysága, valamint ezen belül a beszedés szempontjából kedvezőtlen, nem működő adózói hátralékok aránya egyaránt növekedett. A 2009. évről 2013-ra az adó- és vámszakmai terület által nyilvántartott hátralékállomány 2 078,5 milliárd forintról 2 260,9 milliárd forintra nőtt (8,8%). A hátralékállomány emelkedésének ütemét mérsékelte, hogy az ellenőrzött időszakban közel 3 800 milliárd forint hátralékot töröltek elévülés, behajthatatlanság, tartozásmérséklés, illetve a felszámolási eljárásokhoz kapcsolódóan. Mindemellett a NAV a 2009-2013. években évente 232,8-204,0 milliárd forint olyan működői adózói hátralékállományt mutatott ki, amelynek hátralékkezelése érdekében nem tett intézkedéseket. A 15044 számú ÁSZ jelentés alapján az összes hátralékállományon belül az áfa adónemben fennálló hátralék aránya az ellenőrzött években 33% és 35% között mozgott, az áfa adónemben fennálló hátralék 734 milliárd forintról 764 milliárd forintra emelkedett. A törölt hátralékállományból az áfa részesedése az ellenőrzött időszakon belül 38% és 44% között alakult.

Az Európai Unió legfőbb ellenőrző intézményei és az Európai Számvevőszék közötti együttműködés elsősorban a Kapcsolattartó Bizottság szervezeti keretei között zajlik. Ezek a keretek a Kapcsolattartó Bizottságból, valamint az egyes ellenőrzési témákat feldolgozó munkacsoportokból, hálózatokból és speciális munkacsoportokból állnak. A Kapcsolattartó Bizottság Áfa Munkacsoportja két szinten foglalkozik az áfa csalás problematikájával. A munkacsoport mandátuma kiterjed az áfa csalások által okozott költségvetési bevételkiesések figyelemmel kísérésére és az áfa csalások elleni intézkedések eredményességének értékelésére, továbbá a téma jelentőségére figyelemmel külön foglalkozik az Európai Unió csalásellenes stratégiájának végrehajtásában történt előrehaladás, és az adóhatóságok kockázatkezelési eljárásainak értékelésével. Emellett az áfa munkacsoport a fordított adózás témakörét is vizsgálja.

Az EUROFISC együttműködés célja az áfa csalás elleni küzdelem területén egy multilaterális, korai riasztó rendszer, a küldő tagállam által előzetes koc-

kázatelemzésen átesett célzott adatállomány gyors információcseréjét biztosító hálózat hatékony működtetése. A jogsértések sikeres feltárása érdekében nélkülözhetetlen az Európai Közösség más tagországaiból érkező kontrolladatok, a tagállamoktól érkező egyéb jelzések, valamint a nemzetközi információcsere keretében rendelkezésre álló adatok felhasználása. A külföldi adóhatóságokkal való együttműködés területén egyre nagyobb szerepet kap az automatikus információcsere, melynek keretében beérkezett különféle adatok hangsúlyos elemét képezik mind a NAV kiválasztási, illetve ellenőrzési tevékenységének. Az EUROFISC működésének eredményeként a NAV áfa csalásokban résztvevő vállalkozásokat azonosított, továbbá a kapcsolódó, megállapítással zárult 281 adóellenőrzés, 19,6 milliárd forint adó megállapítást tett. A NAV adatbázisaiban az EUROFISC nemzetközi adatcsere teljesítéséhez szükséges információk rendelkezésre álltak. Magyarország aktív részvételét mutatja, hogy az ellenőrzött időszakban a más országokból érkezett megkeresések 55%-ához kapcsolódóan a NAV visszajelzett az adatcserével érintett három területen. A kiküldött megkeresésekre azonban 62,9%-ban nem érkezett visszajelzés.

7.6.2. 17086 számú jelentés a NAV informatikai rendszereinek ellenőrzéséről

A NAV feladatellátása, az adóbevételek realizálása alapvetően függ a több száz támogató informatikai rendszer megbízható működésétől és működtetésétől, amely rendszerek egyben a nemzeti adatvagyon meghatározó részét kezelik. Az elektronikus eszközök alkalmazása kapcsán az informatikai rendszerekkel kapcsolatos feladatellátás szabályozottsága, a működtetés megfelelése kiemelt kockázati tényező.

Az ellenőrzés keretében az ÁSZ értékelt, hogy az e-kereskedelemmel összefüggő feladatok ellátása, a kapcsolódó folyamatok, kontrollok kialakítása és működése, azok informatikai támogatása megfelelő volt-e. Az e-kereskedelem olyan új, bővülő piac, ahol a szolgáltatás természete miatt magasabb az áfa befizetés elkerülésének kockázata, az adózatlan forgalom aránya. 2015-től az e-kereskedelem áfa szabályai alapvetően megváltoztak, amely 2015-ben 17,3 millió euró többletbevételt hozott Magyarország számára, egyben új feladatokat jelentett az állami adóhatóság részére. Az ÁSZ ellenőrzés megállapításai szerint az e-kereskedelemmel kapcsolatos adóhatósági feladatok szervezeti, szabályozási és infor-

matikai feltételeit a NAV kialakította, a hazai e-kereskedőkkel kapcsolatos ellenőrzési feladatait ellátta. Kockázatkezelését és ellenőrzéseit ugyanakkor a más EU tagállamban letelepedett, távolról is nyújtható szolgáltatást nyújtó adózókra nem terjesztette ki.

7.7. Irodalomjegyzék

Állami Számvevőszék jelentései.

HORVÁTH BÁLINT (2017): Így maradhat több a zsebünkben.

<https://www.penzugyiszemle.hu/hirek/igy-maradhat-tobb-a-zsebunkben>

NAÁR EDIT, KÖLLÖDNÉ GÁTAI MÁRIA, MAGYARI ANNA (2017): Elemzés a 2016. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán. Állami Számvevőszék. https://asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmanyok/2017/ktgvetesi_elemzes.pdf?ctid=1126

NAV évkönyvek. <https://nav.gov.hu/nav/kiadvanyok/evkonyvek>

Magyarország központi költségvetéséről szóló törvények végrehajtásáról szóló törvények.

1902/2015. (XII.8.) Korm. határozat.

1567/2017. (VIII. 28.) Korm. határozat.

Király László György

8. Az általános forgalmi adó beszédése

8.1. Az áfa jelentősége

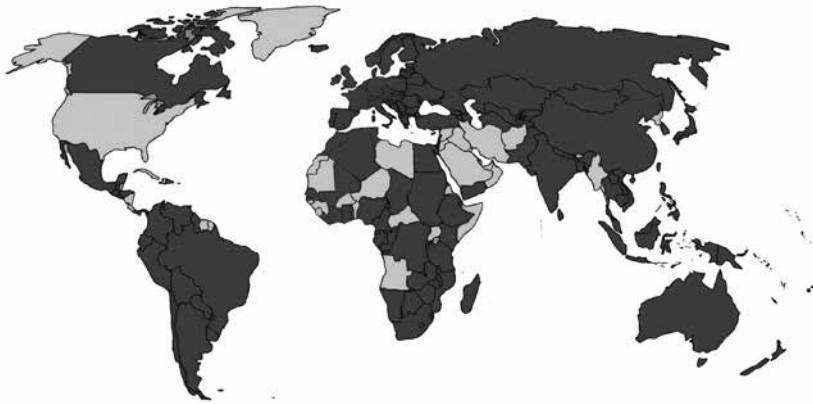
Noha az általános forgalmi adó elméleti alapjait mindössze száz esztendeje fogalmazta meg – egymástól lényegében függetlenül – a német Wilhelm von Siemens és az amerikai Thomas S. Adams, ez az adónem mára szinte az egész világban elterjedt, egyes államokban és gazdasági térségekben pedig az állami költségvetés jelentős, sőt, meghatározó bevételi forrásává vált. Éppen ezért különösen nagy jelentősége van annak, hogy milyen hatékonysággal tudja az állam beszedni ezt az adót.

8.1.1. Az áfa világszintű elterjedtsége

Az általános forgalmi adó első alkalmazásának általában az 1954-ben bevezetett francia adót (TVA) szokták tekinteni, megemlítve Maurice Lauré nevét, de ezt megelőzően már Japánban (1950) és az USA Michigan államában (1953) próbálkoztak a több fázisú forgalmi adó alkalmazásával.

A több fázisú hozzáadottérték-adó világméretű elterjedésének két nagy hulláma volt. A 20. század 60-70-es éveiben az Európai Gazdasági Közösség országai-ban és Latin-Amerikában vezették be. Braziliában például 1960 óta alkalmazzák, ráadásul nem csak a központi államháztartás bevételeinek forrásaként, hanem tartományi és helyi szinten is. Az elterjedés második hulláma a 80-as években történt, részben az OECD országokban (az USA kivételével, ahol még jelenleg sem alkalmazzák általánosan), részben Közép-Európában az (akkor még) szocialista országok gazdasági reformfolyamatának részeként. Magyarországon is ekkor (pontosabban 1988. január 1. napján) vezették be.

Az IMF szerint 2018-ban a világ több mint 160 országában alkalmaztak több fázisú hozzáadottérték-adót (különböző neveken). 1968-ban az áfa az OECD-országokban még csak 4 százalékát adta az összes adóbevételnek, tíz év múlva már 11%-át, napjainkban pedig már 20% fölött van ez az arány. (OECD, 2018)

1. ábra: Többfázisú hozzáadottérték-adót alkalmazó országok
Forrás: IMF (2018)

8.1.2. Áfa az Európai Unióban

Az Európai Unió, mint sajátos gazdasági integráción belül fontos szerepe van a hozzáadottérték-adónak. A Római Szerződéssel 1957-ben létrehozott Európai Gazdasági Közösség – közismertebb nevén Közös Piac, az Európai Unió elődje – sokat tett az elterjedéséért, mert a szabad piacgazdaság eszméjét jól szolgálta az a forgalmi adó rendszer, amelyben a termék árát csak a tényleges előállítás költsége határozza meg, és nem torzítja el az előállítás különböző fázisaiban beépülő adó.

Már a kezdetektől problémát jelentett, hogy az egyes tagországok önálló adó-törvényeket hoztak. A Közösség, illetve később az Unió igyekezett ezeket a szabályokat egységesíteni. 1972-ben megfogalmazták a „célország szerinti adózás” elvét, melynek értelmében a közösségi kereskedelem keretében más országból beszállított áruk is a kereskedelmi forgalomba kerülés országának forgalmi adó mértékével adóznak. Ezt követően több alkalommal is különböző dokumentumokban szabályozták a hozzáadottérték-adó legfontosabb alapelveit. A jelenleg érvényes szabályozás 2007. január 1. óta van érvényben.

Miközben az általános forgalmi adó működési mechanizmusa a folyamatos jogharmonizáció eredményeként lényegét tekintve egységes az Európai Unióban, az adókulcsok mértéke akár jelentősen is eltérhet. Az eltérések már a legtöbb termékre és szolgáltatásra érvényes úgynevezett normál adókulcsok esetében megfigyelhetők, tovább árnyalják a képet a kedvezményes kulccsal adózó termékek csoportjai, amelyek országonként akár jelentősen eltérő összetételűek is lehetnek.

Tagállam	Kedvezményes kulcs	Normál kulcs	Tagállam	Kedvezményes kulcs	Normál kulcs
Ausztria	10/13	20	Lettország	12	21
Belgium	6/12	21	Lengyelország	5/8	23
Bulgária	9	20	Litvánia	5/9	21
Ciprus	5/9	19	Luxemburg	3/8/14	17
Csehország	10/15	21	Magyarország	5/18	27
Dánia	-	25	Málta	5/7	18
Egyesült Kir.	5	20	Németország	7	19
Észtország	9	20	Olaszország	4/5/10	22
Finnország	10/14	24	Portugália	6/13	23
Franciaország	2,1/5,5/10	20	Románia	5/9	19
Görögország	6/13	24	Spanyolország	4/10	21
Hollandia	9	21	Svédország	6/12	25
Horvátország	5/13	25	Szlovénia	9,5	22
Írország	4,8/9/13,5	23	Szlovákia	10	20

**1. táblázat: Hozzáadottérték-adókulcsok az EU tagállamaiban
2019. január 1-jén (%-ban)
Forrás: EC 2019a alapján**

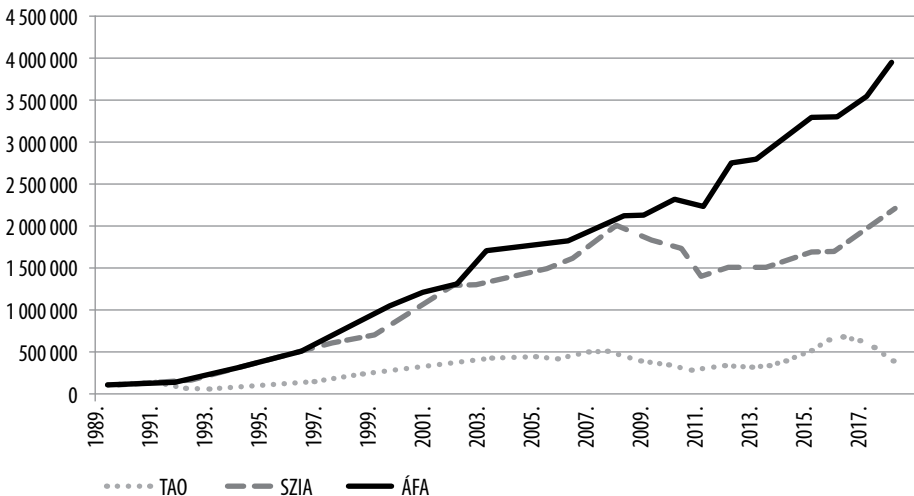
Ahogy a világ más részein, úgy az Európai Unió tagállamaiban is a nemzeti költségvetés fontos bevételi forrása a hozzáadottérték-adó. 2017-ben a 28 ország átlagát tekintve az összes adóbevétel 18,1%-a származott ebből. Különösen magas volt az áfa aránya Bulgáriában (31,7%) és Horvátországban (34,1%), a legkisebb hányada pedig Olaszországban volt ennek az adónemnek (14,9%). (EC, 2019b)

A hozzáadottérték-adónak még az EU saját bevételei szempontjából is van jelentősége. 2017-ben közel 17 milliárd euró, az összes bevétel mintegy egyenolcada (12,2%) származott a tagországok áfa bevételei alapján számított hozzájárulásból. A tagállamok (bizonyos szabályok szerint kissé módosított, „harmonizált”) hozzáadottérték-adó bevételeik 0,3%-át kötelesek befizetni a közös költségek fedezetére, kivéve Németországot, Hollandiát és Svédországot, akiknek csak 0,15%-ot kell fizetniük. Van még egy korlát: az áfa alapú befizetés nem haladhatja meg a bruttó nemzeti jövedelem (GNI) alapján számított befizetési kötelezettség 50%-át. (EC, 2017)

8.1.3. Az áfa jelentősége a magyar költségvetésen belül

Magyarországon 1988-ban vezették be a hozzáadottérték-adót általános forgalmi adó néven. Az első évben az adóhatóság 57,9 milliárd forintot szedett be ebből az adónemből, ami az APEH által kezelt bevételek 22,3%-a volt, a központi kormányzati bevételeknek pedig 8,1%-a. 2017-re a beszedett áfa nagysága 3 525,3 milliárd forintra nőtt, ami a NAV járulékok nélküli bevételeinek 38,5%-a volt. (NAV közlése)

Ha a főbb adónemeket összehasonlítjuk, látható, hogy az indulás évében az általános forgalmi adóból származó bevétel nagyságrendileg megegyezett az akkor még vállalati nyereségadónak hívott adónemével, a személyi jövedelemadó pedig ennek nagyjából a fele volt. (áfa: 123 milliárd forint, ványa: 111 milliárd forint, szja: 58 milliárd forint.) Az ezt követő 20 évben az általános forgalmi adó és a személyi jövedelemadó nagyságrendileg megegyező, egyre növekvő mértékű részesedéssel rendelkezett a főbb adónemek bevételeiből, a társasági adó súlya jelentősen csökkent. Innentől napjainkig az áfa bevételek növekedése folytatódott, az szja bevételek azonban visszaestek, s bár növekedésük ismét megindult, csak 2018-ra haladták meg a 2008. évi szintet. Egyértelműen kijelenthető, hogy napjainkra a költségvetés bevételeinek biztosítása szempontjából az általános forgalmi adó a legjelentősebb adónem.

2. ábra: A főbb adónemek bevétele (millió forint)
Forrás: saját szerkesztés NAV közlés és KSH adatok alapján

2018-ban 3 929 milliárd forint bevétele származott a központi költségvetésnek az általános forgalmi adóból Magyarországon, ez a teljes bevétel 28,9%-a volt. Az áfa bevételek nagyságrendjét jól mutatja, hogy az uniós forrásokból származó bevételek közel háromszorosát tették ki.

2017-ben a hozzáadottérték-adóból származó bevétel GDP-hez viszonyított aránya Magyarországon 9,5% volt, ennél magasabb érték csak Horvátország esetében volt megfigyelhető (ezzel megegyező pedig Dánia és Ciprus esetében). Ez a mutató hazánkban nőtt a legnagyobb mértékben a megelőző 10 évben (1,6 százalékponttal), miközben a tagországok közel egyharmadában csökkent ez az arány. (EC 2019b) A 2016. évi adatok alapján Magyarország a 35 OECD ország között is a legelső között van e mutató tekintetében. (OECD, 2018)

8.2. Az áfa sajátosságai adóbeszedési szempontból

A hozzáadottérték-adó nem csak azért terjedt el világszerte, mert makrogazdasági szempontból kedvező, hogy az adó halmozódása nem torzítja a végtermék értékét, hanem azért is, mert kedvező tulajdonságai vannak az adó beszedhetőségének szempontjából is.

Az egyik ilyen kedvező tulajdonság, hogy viszonylag egyenletesen folyik be a költségvetésbe, hiszen a termelés valamennyi fázisában keletkezik hozzáadott érték, amelyet azonnal megadóztatnak, így a költségvetés nem csak a végtermék értékesítésekor jut hozzá a bevételhez.

Egy másik, társadalmi szempontból nagyra értékelt tulajdonsága, hogy a fogyasztás során az adózás alól (akár törvényesen, akár illegálisan) kivont jövedelmeket is meg lehet adóztatni.

Adam Smith „Nemzetek gazdasága” című híres művében már 1776-ban meghatározta a jó adórendszer ismérveit, amit mai napig érvényesnek tekinthetünk. (Smith, 1992) A négy elvben az áttekinthetőség és az igazságosság mellett a kényelmes teljesíthetőség, az olcsó beszedés szükségessége szerepelt. A hozzáadottérték-adó kiválóan megfelel mind a négy elvnek, elsősorban azért, mert működése során elválik egymástól az adó terheit ténylegesen viselő adófizető (a végső fogyasztó, jellemzően magánszemély vagy intézmény) és az adóalany, akinek a számára az adófizetéssel kapcsolatos kötelezettségeket előírja az állam.

Miközben érvényesül a fogyasztók egyenlő mértékű (vagy legalábbis egységes szabályok alapján történő) adóztatása, tehát érvényesül az igazságosság, az adó költségvetésbe történő eljuttatása egy szűkebb (ezért könnyebben kontrollálható) adóalanyi kör feladata, amely egyébként is rendelkezik az adó beszedéséhez szükséges ismerettel és eszközállománnyal.

Itt kell megemlítenünk a hozzáadottérték-adónak egy, a költségvetés számára feltétlen előnnyel járó tulajdonságát. Mint közismert, a mikrogazdasági folyamatok egyenetlensége miatt rendszeresen keletkezik olyan helyzet a hozzáadottérték-adózás során, amikor egy adott időszakban egyes adóalanyok nettó visszaigénylő pozícióba kerülnek, mivel a levonásba helyezett adó mértéke meghaladja a befizetendő adóét. Az adózók nagyon gyakran nem kérik az összeg kiutalását, hanem „bent hagyják” az összeget az adófolyószámlájukon, és a későbbiekben ebből teljesítik valamely adófizetési kötelezettségüket. De még ha szeretnék is visszakapni az összeget, erre csak a kiutalandó összeg meghatározott nagysága után van lehetőség (havi bevallók esetében jelenleg Magyarországon 1 milliárd forint ez a határ). Végül, ha ez a feltétel is fennáll, az általános forgalmi adóról szóló törvény lehetőséget biztosít az adóhatóságnak, hogy megbizonyosodjon a visszaigénylés jogosultságáról, és ehhez – különböző feltételekhez kapcsolva eltérő mértékű – határidőt biztosít a kiutalásra. Ez a határidő akár 75 nap is lehet. Mindezek együttesen azt eredményezik, hogy a költségvetés folyamatosan kamatmentes hitelhez jut a visszajáró, de ki nem kért, vagy a jogszabályok miatt átmenetileg ki nem utalt forgalmi adóból.

8.2.1. A többfázisú forgalmi adó problémája

Miközben a hozzáadottérték-adó makrogazdasági és adóbeszedési szempontból is igen kedvezőnek tűnik, működési mechanizmusa miatt szinte felkínálja a lehetőséget az adóelkerülésnek és az adócsalásnak is.

Amint az közismert, a hozzáadottérték-adó mechanizmusának lényege, hogy a termék előállításának folyamatában a gyártó a termék előállításához szükséges anyagok, eszközök és szolgáltatások megvásárlása során a vételárral együtt megfizeti az általános forgalmi adót is ezen termékek előállítójának vagy a kereskedőnek. A termék értékesítése során ugyanakkor köteles felszámítani és beszédni az arra jutó hozzáadottérték-adót. Meghatározott időközönként (havonta, negyedévente, évente) bevallást kell az adóhatósághoz benyújtania, amelyben feltünteteti

az általa beszedett, és a költségvetésnek befizetendő forgalmi adót, ugyanakkor az általa más termelőknek és kereskedőknek a vételárral együtt megfizetett forgalmi adót is feltünteti, és azt levonásba helyezheti.

Alapesetben az előállított termék ára magasabb, mint a gyártás során felhasznált anyagok, eszközök, szolgáltatás ára, hiszen a termelés célja a profit elérése. Ennek következtében a befizetendő forgalmi adó is nagyobb kell, hogy legyen, mint a levonható. A termelési folyamatok azonban sokkal összetettebbek, és ezért gyakran előfordul, hogy adott elszámolási időszakban teljesen jogosan visszaigénylési lehetőség alakul ki.

Ilyen lehet például, ha a termék-előállítás ciklusa hosszabb, mint az adóelszámolásé, vagy például a szükséges anyagok idényjellege miatt raktárra kell vásárolni. Ebben az esetben a levonható forgalmi adó egy adott időszakban magasabb lehet, mint a befizetendő. Tartós visszaigénylői pozíciót eredményezhet, ha az előállított termék kedvezményes adókulcs alá tartozik, a felhasznált anyagok és szolgáltatások viszont normál kulcs szerint adóznak. Ekkor hiába magasabb az értékesített termékek eladási ára, mint az összbeszerzési ár, azaz hiába magasabb a befizetendő adó alapja, mint a levonhatóé, az eltérő adókulcsok miatt maga a fizetendő adó kisebb lesz, mint a levonható.

Látható tehát, hogy a visszaigénylés természetes része a hozzáadottérték-adó működési mechanizmusának. Ez a helyzet – különösen magas adókulcsok mellett – növeli a hajlandóságot az adócsalásra. Költségvetési szempontból különösen problémássá teszi a többfázisú forgalmi adót, hogy míg más adónemek esetében adócsalás esetén a legrosszabb helyzetben az állam elesik az adóbevételről, a hozzáadottérték-adó esetén jogtalan visszaigényléssel, a mások által megfizetett, és az állam által egyszer már sikerrel beszedett adóbevétel is megrövidíthető.

A nem valós igénylés alapja egyaránt lehet a befizetendő adó alapjának csökkentése pl. számla nélküli értékesítéssel, vagy a levonható adó alapjának növekedése fiktív számlák beállításával. Az elmúlt időszakban különösen gyakorivá és súlyossá váltak az Európai Unió belüli közösségi kereskedelemhez kapcsolódó hozzáadottérték-adócsalások.

8.2.2. A közösségi kereskedelem problémája

Egy, az EU Adó- és Vámigazgatósága által készített tanulmány szerint 2016-ban az Európai Unió tagországaiban a hozzáadottérték-adóból beszedhető összeg elméletben 1 194,4 milliárd euró lett volna, de ténylegesen csak 1 047,3 milliárd eurót fizettek be az adóalanyok önként vagy hatósági kényszer hatására. Az úgynevezett adórés mértéke tehát 12,3% volt, ami a tanulmány szerint csökkenő tendenciát mutat. Magyarországon e tanulmány szerint 1,6 milliárd eurónak megfelelő a be nem fizetett áfa mértéke, ez 13,3%-os adórést eredményez. (TAXUD 2018)

Noha az adórés növekedésének tendenciája megfordulni látszik, a be nem fizetett hozzáadottérték-adó továbbra is komoly problémát jelent az Európai Unión belül. Ennek elsődleges oka, a célország szerinti adóztatás elvének tartós fennmaradása.

Amikor 1957-ben a Római Szerződéssel létrehozták az Európai Unió elődjét, az Európai Gazdasági Közösséget, megfogalmazták a „négy szabadság” gondolatát, amely a mai napig meghatározó alapelve a Közösségnek. Az áruk, szolgáltatások, emberek és a tőke szabad mozgásának biztosítását szolgálta a közösségi jogharmonizáció, amely jelentős hatással volt az adóztatásra is.

1967-ben tették meg az első lépést az egységes elveken alapuló, de részleteiben saját, belső szempontokat tartalmazó hozzáadottérték-adó rendszer megteremtése felé. Rá tíz évre született meg az úgynevezett hatodik áfa irányelv, amely egységesítette a szabályokat, de meghagyta a szabadságot az adók mértékében. Már ekkor kimondták, hogy bár a jó megoldás a származási ország szerinti adóztatás lenne, a tisztességes piaci verseny csak akkor valósulhat meg, ha „átmenetileg” a célország szerinti adóztatást vezetik be, hogy elkerüljék az egyes tagországok különböző adómértékei miatti torzulást a fogyasztói árakban. Ekkor alakult ki az a mechanizmus, mely szerint a közösségi kereskedelemben az országot elhagyó, forgalmi adó alanynak értékesített termékek, és a külföldi adóalanyok külföldön nyújtott szolgáltatások esetében, a hazai hozzáadottérték-adót nem kell felszámítani, az a vevő kötelezettsége a saját országa szerinti szabályok szerint.

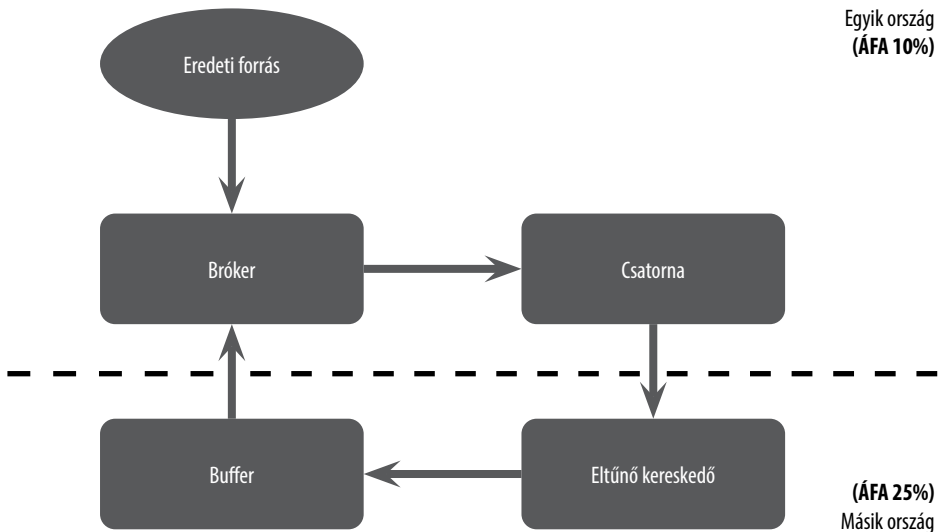
Ez a szabály azt eredményezte, hogy azoknál a vállalkozásoknál, amelyeknek a bevétele jellemzően külföldről származott, a költségei pedig zömmel belföldön merültek fel, állandósult az áfa-visszaigénylő pozíció, mert befizetendő adójuk

nem (vagy alig) keletkezett, levonható adójuk viszont igen. Noha a szabályozás fontos eleme volt annak hangsúlyozása, hogy az árunak ténylegesen el kell hagynia a származási ország területét, ennek ellenőrzésére nagyon kevés lehetőség nyílt, mivel az áruk, szolgáltatások, emberek szabad áramlásának biztosítása érdekében megszüntek a vámhatárok a közösségen belül, így semmilyen hivatalos eszköz nem volt annak alátámasztására, hogy a termék ténylegesen elhagyta az ország területét.

Ez a helyzet jó lehetőséget nyújtott az adócsalás azon formájának kifejlődéséhez, amelyet a szakirodalom körhintacsulásnak (carousel fraud) nevez. Mértékét szakértők 40 és 60 milliárd euró közöttire becsülik, ami nagyjából a teljes adórés egyharmada. (European Parliament 2018)

8.2.3. A körhintacsulás (carousel fraud)

A körhintacsulás (carousel fraud) lényege, hogy az áru értékesítési folyamatában egy ponton nem fizetik meg az általános forgalmi adót, ezáltal egy kedvező árat tudnak képezni, ami nyereség formájában csapódik le a szervezőknél. (Járu-lékos előny lehet, hogy az ilyen módon „megjártatott” termék ára a tisztességesen működő konkurenskéhez képest igen kedvező is lehet.)

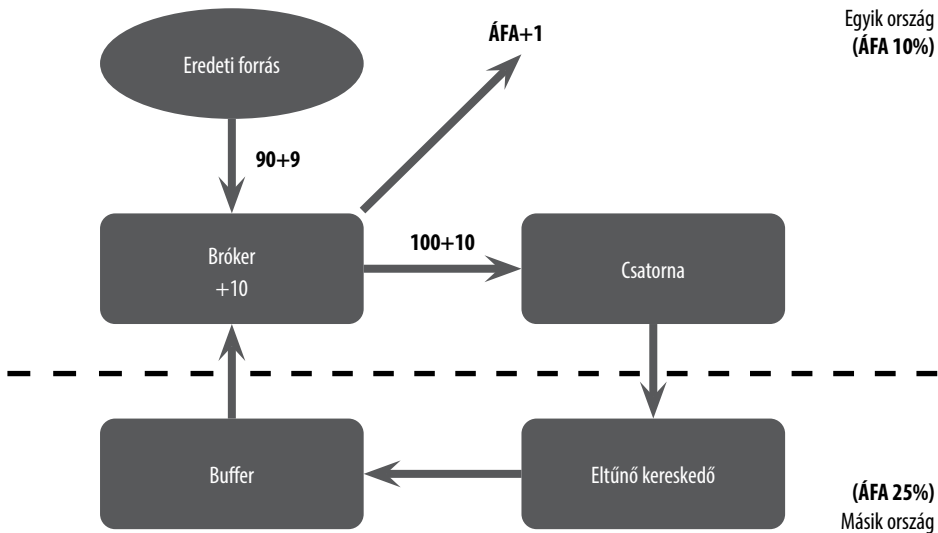
3/a. ábra: A körhintacsulás szereplői

A folyamatnak alapvetően négy szereplője van. Alapesetben valamennyi szereplőt egy kéz irányítja, egy érdekcsoporthoz tartoznak, és létezésüknek egyetlen célja van: az adócsalás megvalósítása. A haszonélvező a csalást irányító érdekcsoport, a vesztes pedig a költségvetés. Mivel az utóbbi időben egyre határozottabban lép fel az adóhatóság az ilyen jellegű adókikerülési törekvésekkel szemben, elterjedt, hogy mit sem sejtő, nem beavatott vállalkozásokat vonnak be a jó üzlet ígéretével a körbe. Egyrészt azért, hogy megteremtsék a legalitás látszatát, másrészt azért, hogy ha az adóhatóság le is leplezi a csalást, az elérhető, vagyonnal rendelkező adóalanyoktól próbálja visszaszerezni a jogtalan igényléssel a költségvetéstől kicsalt pénzt.

A körhintacsolásnak négy szereplője van, amelyek az Európai Közösség legalább két különböző tagállamában működnek. A folyamat központi szereplője a Bróker. Az áru tőle indul, és később a nyereség is itt csapódik le. A Bróker a Csatornán keresztül eljuttatja a másik tagállamba a terméket (vagy megteremti ennek látszatát), amelyet az Eltűnő Kereskedő vesz meg. Az Eltűnő Kereskedő egyszerűbb esetben csak visszaszállítja (már nem hivatalosan) a terméket a származási országba a Brókerhez, vagy az általa megjelölt vevőhöz, vagy belföldön értékesíti a terméket a Dealernek. A lényeg, hogy az Eltűnő Kereskedő nem fizeti meg az általános forgalmi adót. A Dealer teljesen hivatalosan aztán közösségi értékesítés keretében eladja a terméket a Brókernek, aki csökkentett áron jut hozzá ugyanahhoz a termékhez. Itt indul újra a kör (ettől lesz igazi a körhintacsolás) akár ugyanazzal a Csatornával, akár új szereplő bevonásával. (A csatolt ábrakon szereplő számok – beleértve az áfa mértékeket is – kitaláltak, céljuk csak a szemléltetés. A lényeg a mechanizmus bemutatása, a mértékekben lehet akár jelentős eltérés is a valóságban.)

A csalás központi szereplője tehát a Bróker. Ez lehetőség szerint egy, a piacon az adott ágazatban régóta jelen lévő szereplő, amely általában folytat – gyakran a csalással érintett volumennél nagyobb mértékben – teljesen tisztességes, minden szempontból a jogszabályoknak megfelelő tevékenységet is, a könyvelése, nyilvántartásai példaszzerűek. A csaláshoz a Bróker beszerzi egy teljesen legális külső forrásból az árualapot. A körhintacsolásokban általában vagy kis tételben is nagy értéket képviselő áruk (pl. számítástechnikai alkatrészek, mobiltelefonok), vagy olyan ömlesztett termékek vesznek részt, ahol egyedileg nem lehet beazonosí-

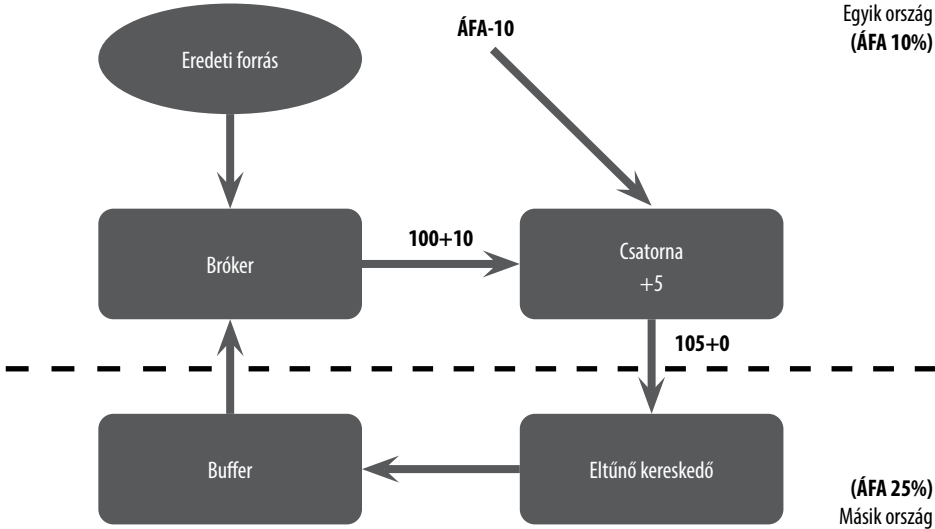
tani, hogy egy adott tétel honnan származik (gabona, raklapos tömegárú pl. cukor vagy étolaj). Az előbbi csoporthoz tartozó termékek előnye, hogy nem nagyon bonyolult a szállításuk, ezeket ténylegesen meg is utaztatják. A második csoportnál többnyire csak papíron jön létre az üzlet, vagy töredék mennyiség mozog ténylegesen. A Bróker csekély haszonnal belföldi értékesítés keretében eladja a terméket a Csatornának. Adóbevallásában bevallja az értékesítés után a fizetendő adót, a beszerzés után a levonható adót, és a hozzáadott értékre jutó csekély adót becsülettel megfizeti.

3/b. ábra: A körhintacsálás első lépése

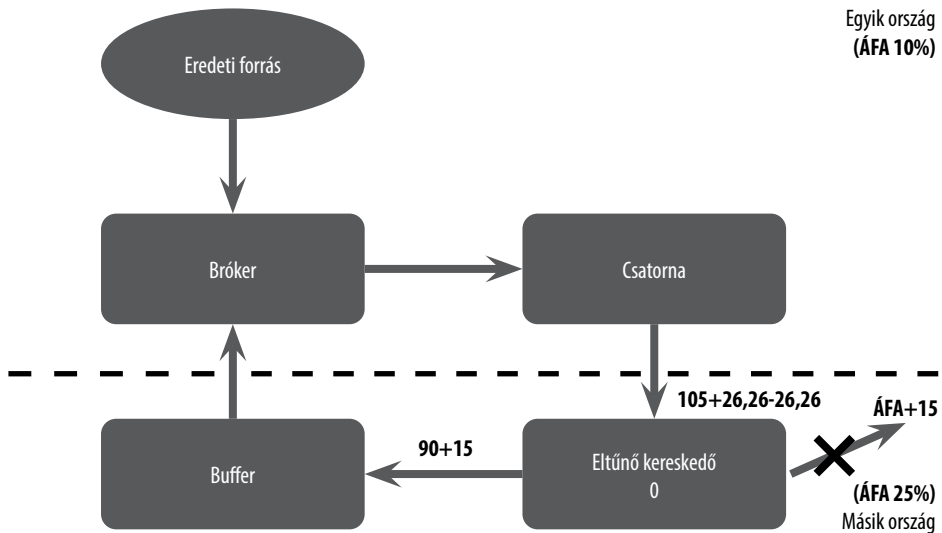
A Csatorna legfontosabb szerepe, hogy elvégezze a termék külföldre juttatását. Ez az EU-n belüli közösségi értékesítés keretében egyáltalán nem egy bonyolult feladat, megtehetné akár maga a Bróker is. Csakhogy a közösségi értékesítés adószabályai miatt itt működik a fordított áfa, azaz az eladónak nem kell felszámítania a forgalmi adót a számlában, azt majd a vevő teszi meg, a saját országa szerinti mérték alkalmazásával. Mivel azonban a Csatorna a vásárlás során megfizeti a forgalmi adót, így ennek teljes összegét igényelheti vissza az adóhatóságtól. Létezésének ez a fő oka. A visszaigénylést elhúzhatja az adóhatóság „okvetetlenkedése”, a kiutalás előtti vizsgálatok (pláne ha egy másik ország adóhatóságától is kell információt kérni) több hónapig is eltarthatnak, és addig benne áll a pénz az áfában. Arról nem is beszélve, hogy könnyen található valami problémát az adóhivatal, és akkor ugrik a visszaigénylés, sőt, annak jogtalan mi-

volta miatt még bírság is kinéz. Ez az oka annak, hogy a körhintacsálás irányítói előszeretettel bíznak meg tőlük független társaságokat azzal, hogy lássák el ezt a csatorna szerepet. Még vevőt is szereznek nekik külföldről, s bizony vonzóznak tűnik akár 2-3%-os haszonkulcs is egy ilyen egyszerű, gyors lefolyású ügyletben.

3/c. ábra A körhintacsálás második lépése

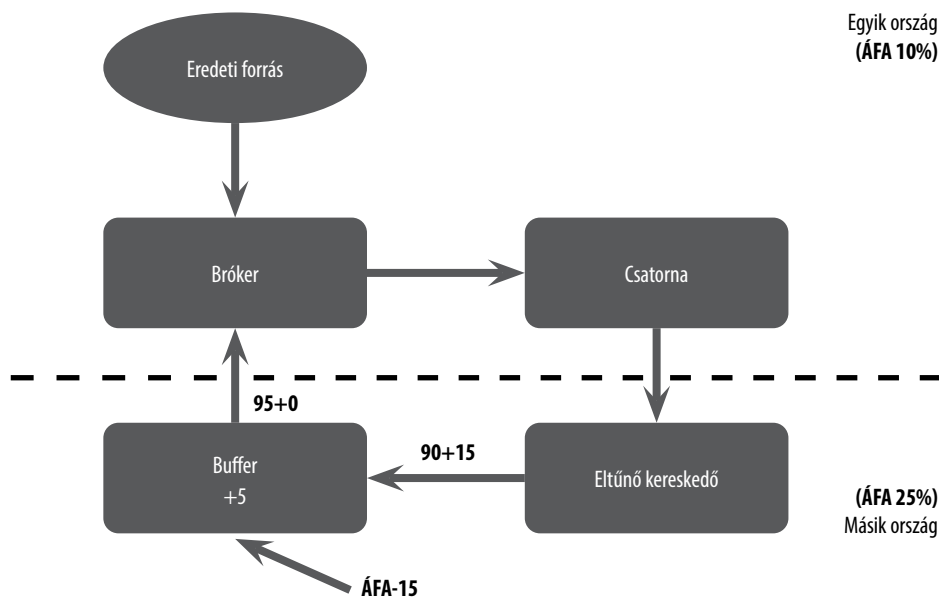
A közösségi értékesítéssel kapcsolatos áfaszabály része tehát, hogy míg az eladó nem számítja fel, a vevő a saját országa szerinti mértékben fizeti meg az áfát. Ez azonban nem jelent tényleges fizetési kötelezettséget, mert az időszak végén ugyanabban a bevallásban kell fizetendőként és levonhatóként is beállítani ezt az adót, így aztán „pénz az ablakban”. A folyamat következő résztvevője, az Eltűnő Kereskedő, tehát nettó áron jut hozzá az áruhoz. Neki majd az esetleges belföldi értékesítés során kell a helyi adómérték szerint felszámítania a forgalmi adót. A már említett egyszerűbb változatban azonban nincs belföldi értékesítés, minden teketória nélkül visszaviszik az árut a származási országba és ott eladják a nettó áron. Ilyenkor az ügylet „haszna” a Csatorna által visszaigényelt áfa.

3/d. ábra A körhintacsalás harmadik lépése

A körhintacsalásban azonban nem ez történik, mert ott az a cél, hogy a folyamatot akárhányszor újra lehessen kezdeni. Ilyenkor az **Eltűnő Kereskedő** a beszerzés nettó árával megegyező bruttó áron értékesíti a saját országában a terméket. Az így kapott összeg fedezi a kiadásait. Igaz, hogy a bevétel áfatartalmát be kellene vallania és fizetnie a költségvetésnek, ezt azonban nem teszi meg, hanem – *nomen est omen* – eltűnik még a bevallás beadása, de mindenképpen egy esetleges adóvizsgálat megkezdése előtt.

Az **Eltűnő Kereskedőtől** a **Buffer** vásárolja meg a terméket, és adja el aztán külföldre a **Brókernek**. A **Buffer** a csalást szervező csoport megbízható tagja, bár ezt a funkciót is rá lehet bízni egy külsőre. Itt is van ugyanis kockázata az adó-visszaigénylésnek, hiszen az adóhatóságok nem szeretik kiutalni az olyan áfát, amelyet előtte nem fizetett be az eladó. Ebben az értelemben a folyamatban lehet a **Csatorna** és a **Buffer** is belső körhöz tartozó, de akár kívülről bevont, jól irányított szereplő.

3/e. ábra A körhintacsolás negyedik lépése

Az áru a kör végén visszakerül a Brókerhez. Nem változott semmi, csak az ára: ugyanaz a termék olcsóbban került a birtokába. Számpéldánkban a Másik Országban meg nem fizetett forgalmi adónak csak az egyharmada jutott el a Brókerhez, de ez az arány nyilván változtatható, vagy ha nem, akkor is körön belül maradhat a nyereség, ha a Csatorna és a Dealer is a szervezőkhöz tartozik. A lényeg azonban az, hogy a kör bezárultával újabb forduló indulhat, ugyanezen, vagy akár más szereplőkkel. A Csatornát és a Dealert meg is tarthatják egy ideig, vagy le is cserélhetik, az Eltűnő Kereskedő szerepe azonban mindig az, hogy nevéhez méltó módon eltűnjön.

Ez a modell a legegyszerűbb formáját mutatja be a körhintacsolásnak. A Csatornák és a Dealerek száma növelhető, az országok száma is változhat. Az sem szükséges, hogy a kör elején a Brókertől elinduló áruk (illetve az azt megtestesítő dokumentumok) a folyamat végéig együtt mozogjanak. Minél összetettebb, bonyolultabb a kör, annál nehezebb a felderítése az adóhatóság számára. Ezért is különösen kockázatos azoknak a vállalkozásoknak a helyzete, amelyek nem tartoznak a csalást szervezők érdekköréhez, csak a könnyű és jó üzlet érdekében szállnak be a Csatorna szerepébe. Ők ugyanis megtalálhatók az adóhatóság számára, és könnyen abban a helyzetben találhatják magukat, hogy magyarázkodniuk kell az Eltűnő Kereskedő miatt.

8.3. Megoldások az áfaveszedés eredményességének javítása érdekében

Az előzőekben láthattuk, hogy milyen nagy jelentősége van a nemzeti költségvetések szempontjából a hozzáadott érték típusú adóknak szerte a világon, és különösen az Európai Unió tagországaiban. Láthattuk azt is, hogy ennek az adófajtának a sajátos működési mechanizmusa, párosulva az Európai Unión belüli közösségi kereskedelem sajátosságaival, milyen jelentős kockázatot hordoz. Ez a helyzet különösen fontossá teszi, hogy a nemzeti adóhatóságok kiemelt figyelmet fordítsanak a hozzáadottérték-adó ellenőrzésére, az adókikerülés megakadályozására.

Magyarországon különösen nagy jelentősége van az általános forgalmi adó ellenőrzésének. Ezt jól szemlélteti, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által elvégzett utólagos ellenőrzések során 2016-ban összesen 550 millió forint adókülbözetet tártak fel a revizorok, s ebből 500 millió volt az általános forgalmi adót (is) érintő vizsgálatok eredménye. (NAV, 2017)

Az alábbiakban áttekintünk néhány megoldást, amelyeket Magyarországon, illetve más országokban alkalmaznak a hozzáadottérték-adó (általános forgalmi adó) bevételek biztosítása érdekében, illetve bemutatunk néhány erre vonatkozó javaslatot.

8.3.1. Rendszertípusú megoldások

A hozzáadottérték-adó beszedésének hatékonyságát egyik részről olyan megoldásokkal lehet javítani, amely magának az adófizetésnek a rendszerét változtatja meg, anélkül, hogy az alapelveket megváltoztatná. Ezek a megoldások megszüntetik, vagy legalábbis mérsékelik a jogtalan visszaigénylés lehetőségét.

Átalányadók

Viszonylag széles körben elterjedt megoldás, hogy az adózók meghatározott csoportjának lehetőséget nyújtanak arra, hogy a hozzáadottérték-adó helyett egy jelentősen leegyszerűsített adózási formát válasszanak. Más esetekben nem is adnak a jogszabályok választási lehetőséget, hanem eleve kizárják a forgalmi adózás köréből az adózók egy részét. Jellemzően olyan mikroállalkozások esetében alkalmazzák ezt a megoldást, amelyekben lényegében a vállalkozást végző személy önfoglalkoztató, vagy legfeljebb egy-két alkalmazottal dolgozik.

A legegyszerűbb megoldás az, ha meghatározott (nagyon alacsony) árbevétel esetén egyszerűen alanyi adómentességet tesz lehetővé a vonatkozó törvény. Ilyenkor nem kell az értékesítés során felszámolni a hozzáadottérték-adót, viszont nem is helyezhető levonásba a termék-előállítás érdekében történt vásárláskor az eladónak a vételárral együtt kifizetett adó. Az alanyi adómentes vállalkozás ebből a szempontból úgy viselkedik, mint egy végfelhasználó.

Más esetekben az adózó ugyancsak nem alanya a hozzáadottérték-adónak, de alanya valamilyen más adónak, amelyet vagy forgalomarányosan, vagy attól függetlenül, fix tételként fizet meg. Ezek az átalányadók általában nemcsak a hozzáadottérték-adót, hanem más, jövedelem típusú adókat és/vagy járulékokat is kiváltanak. Magyarországon a forgalomhoz kapcsolt átalányadó példája az egyszerűsített vállalkozói adó (eva), a fix összegű átalányadóé a kisadózó vállalkozások tételes adója (kata).

Noha nem a hozzáadottérték-adózásban használják, de érdekes lehet itt is az átalányadózás egy sajátos változata, az Egyesült Államokban alkalmazott MCA (managed compliance agreement) módszer. Ez egy „személyre szabott” átalányadó, amelynek mértékét az adózó és az adóhatóság közösen állapítja meg az adózóra jellemző általános adatok felhasználásával.

Fordított áfa

A fordított áfa egyszerűsítve azt jelenti, hogy a termék beszerzője, a szolgáltatás igénybe vevője a hozzáadottérték-adót nem az eladónak fizeti meg a vételárral együtt, hanem befizetési kötelezettségként (és természetesen ugyanakkor levonható adóként is) szerepelteti a saját adóbevallásában.

A fordított adózás Magyarországon először 2006. január 1-jétől lépett életbe, amikor még csak a hulladékkereskedelmet érintette. Azóta az érintett termékértékesítések és szolgáltatások köre jelentősen bővült. A fordított adózás a fiktív adóalanyok által elkövetett visszaélések ellen jött létre, ugyanis mivel a fordított adózás alá eső számla áfa nélkül kerül kiállításra, így a vevő már nem tudja az áfát visszaigényelni, így értelmét veszíti az ilyen ügyleteket érintő fiktív számlák kiállítása is.

Osztott számlás fizetés (split)

Az osztott számlás hozzáadottérték-adó fizetési rendszer egyik változatában az adóalanyok bankja az hagyományos pénzforgalmi számla mellett egy speciális számlát is nyit, amelyen a hozzáadottérték-adóval kapcsolatos műveleteket végzik. A vevő a számlán szereplő vételárat a hagyományos számlára utalja, a forgalmi adót viszont közvetlenül az erre a célra létrehozott számlára. Az ezen a speciális számlán felhalmozódó összeget az adózó csak arra használhatja, ha arról egy másik adóalany hasonló speciális számlájára utal (azaz a számlán neki felszámított forgalmi adót fizeti meg innen), vagy az adóhatóságnak utalja, mint befizetendő forgalmi adót. Van arra is lehetőség, hogy az adózó a speciális számláról a hagyományos számlájára pénzt mozgasson, de ehhez az adóhatóság egyedi engedélyre van szüksége (ami lényegében egy kiutalás előtti ellenőrzés).

Az osztott számlás forgalmi adófizetésnek ezt a módszerét Romániában és Lengyelországban alkalmazzák. Romániában egy meghatározott adózási kör számára kötelező ez a megoldás, Lengyelországban önkéntesen lehet választani.

Az Olaszországban alkalmazott változatban ugyancsak különül a vételár és a hozzáadottérték-adó megfizetése, de itt az adót közvetlenül az adóhatóságnak kell utalni. Az osztott adófizetés csak a közigazgatási szervek, illetve az állami és önkormányzati tulajdonú vállalkozások, továbbá az olasz tőzsdén jegyzett cégek számára kötelező.

8.3.2. Hatósági típusú megoldások

A hozzáadottérték-adó beszedésének hatékonyságát az adóhatóság által alkalmazott megoldásokkal is lehet növelni. Ezek a módszerek elsősorban a visszatartó erejükkel hatnak, mivel megkönnyítik az adóhatóság számára az adókikerülésre irányuló magatartás felismerését és bizonyítását. Az alábbiakban a magyarországi adóhatósági gyakorlatban alkalmazott módszerek közül mutatjuk be a legfontosabbakat.

Kiutalás előtti ellenőrzés

Ma már talán magától értetődőnek tűnik, de az általános forgalmi adó 1988-as bevezetésekor még ezt az adónemet is csak utólagos ellenőrzéseknek vetették alá, mint az összes többi. Az az elképzelés, hogy már a kiutalási kérelem teljesítése előtt folytasson az adóhatóság vizsgálatot, ilyen módon állapítva meg a kérelem jogosságát vagy jogtalanságát, az 1990-es évek közepén vetődött fel. Adóhatósági

munkatársak szóbeli tájékoztatása alapján ennek közvetlen kiváltó oka az országosan is ismertté váló „Stadler-ügy” volt, melynek során a Bács-Kiskun megyei vállalkozó 1,2 milliárd forintnyi általános forgalmi adó visszatérítését kérte, többek között olyan tételek után, mint Leonardo: Utolsó vacsora című festménye.

A kiutalás előtti ellenőrzés bevett módszerré vált az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, és jogutódja, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal gyakorlatában. 2006-ban 81 ezer bevallás utólagos ellenőrzésére irányuló vizsgálatot végeztek, ebből 17 ezer kiutalás előtti vizsgálat volt. (NAV, 2011) 2016-ban az utólagos vizsgálatok száma 36,3 ezer volt, ebből 6,9 ezer kiutalás előtti. (NAV, 2017)

Kockázatelemzés

Az ellenőrzésre történő kiválasztás hatékonysága jelentősen függ a rendelkezésre álló adatoktól, illetve az adatok elemzési módszereitől. A magyar adóhatóságnál az 1990-es évek óta egyre növekvő hatékonysággal folyik a kockázatelemzés, és az ellenőrzésre történő kiválasztás, amely azonosítja az adókötelezettségek teljesítésével összefüggő kockázatokat, majd ezek alapján indít el folyamatokat az adófizetési kockázatok kizárására. A korábban igazgatósági szinten folyó munkát 2016-ban központosították, és mára egyértelműen e komplex rendszer vált meghatározóvá az ellenőrzésre történő kiválasztás szempontjából. A kiterjedt adatbázisok tartalma és összefüggései alapján a NAV azonosítja az adókötelezettségek teljesítésével összefüggő kockázatokat, és ezek alapján indít el folyamatokat az adófizetési kockázatok kizárására.

A kockázatelemzés során az adózók bevallásai, az adatszolgáltatások, adóhatósági nyilvántartások, a korábban végzett ellenőrzések és helyszíni cselekmények során szerzett tapasztalatok, bíróságoktól, különböző hatóságoktól, valamint más adózóktól származó adatok és nyilvánosan elérhető adatok összevetését, kiértékelését végzi el a NAV illetékes szakterülete. Amennyiben az elemzés kockázatot tár fel, a NAV adatot kérhet más hatóságtól az érintett adózó adókötelezettségeivel kapcsolatban, amelyet kizárólag további kockázatelemzéshez használhat fel.

Fontos változás, hogy a NAV az azonosított kockázatok esetén nem szükségképpen kezd ellenőrzési tevékenységbe. 2017-től lehetőség van úgynevezett támogató eljárás lefolytatására, amelynek során az adóhatóság önellenőrzésre hívja fel az adózót, vagy kapcsolatot kezdeményez vele, hogy szakmai segítséget nyújtson a feltárt hibák kijavításához.

Készpénzforgalom korlátozása

A fiktív ügyletek elleni fellépés fontos eleme a készpénzforgalom korlátozása. Ennek érdekében a jelenleg érvényes szabályozás szerint egy pénzforgalmi számlanyitásra kötelezett adózó adóköteles tevékenysége keretében egy másik, szintén pénzforgalmi számlanyitásra kötelezett adózónak készpénzes kifizetést teljesít, úgy annak összege nem haladhatja meg a másfél millió forintot. Az értékhatárba az egy naptári hónapban egymás között teljesített kifizetéseket kell beszámítani.

A kapcsolt vállalkozások közötti készpénzfizetésre további megkötések vonatkoznak: az egymillió forintot meghaladó értékben teljesített készpénzben teljesített kifizetéseket 15 napon belül be kell jelenteni a NAV-hoz.

Online pénztárgép

Noha az online pénztárgéprendszer bevezetése a megfelelő mennyiségű eszköz hiánya miatt nem ment zökkenőmentesen, mostanra egyértelműen megállapítható, hogy sikeres volt. Az eladási forgalmat rögzítő elektronikus pénztárgépek használata már régebb óta előírás volt, és az adóhatóság használta is az ellenőrzések során a berendezések adatrögzítő funkcióját. Erre azonban csak a helyszíni ellenőrzések során volt lehetőség, amikor a revizorok fizikailag is hozzáfértek a pénztárgépekhez. 2014. szeptember 1-jétől azonban általánosan kötelező vált az adóhatósághoz közvetlenül bekötött online pénztárgépek használata. Ezek valós idejű és teljeskörű adatszolgáltatás biztosítanak, és így gyakorlatilag lehetetlenné vált a rögzített adatok utólagos „korrekciója”.

Az online pénztárgéprendszer bevezetését követően az adóhatóságnak bővegesen rendelkezésre álltak a kiskereskedelmi boltok adatai, amit széleskörűen lehetett használni a kockázatelemzés során. Például a helyszíni ellenőrzések során a revizor az üzlettel szemben, egy padon ülve is megfigyelhette, hogy használják-e a pénztárgépet az éppen betérő vevő kiszolgálása során.

Jelenleg több mint 150 ezer pénztárgépből érkezik adat az adóhatósághoz, átlagosan 30 milliárd forintnyi forgalomról. Az online pénztárgéprendszer bevezetésének hatására a kis cégek bejelentett forgalma 2012 és 2016 között a kiskereskedelemben 20-26 százalékkal, a szálláshely-szolgáltatás és a vendéglátás ágazatot összevonva 30-40 százalékkal növekedett. A fehéredési hatás a közepes cégeknél is jelentős volt mind a két szektorban, a nagy cégek esetében viszont csak a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazatban találtak kapcsolatot az online pénztárgépek bevezetése és a bejelentett forgalom alakulása között. (Szepesi, 2019)

Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrzési Rendszer

Amint azt a korábbiakban láttuk, az Európai Közösségen belüli hozzáadottérték-adózási rendszer egyik nagy problémája az volt, hogy szinte lehetetlen volt ellenőrizni azt a feltételt, hogy az áru elhagyta-e az ország területét. Általában véve is: gyakori volt az olyan fiktív számla, amely nagy mennyiségű áru mozgásával kapcsolatos gazdasági eseményről szólt, de utólagosan nem volt lehetőség annak ellenőrzésére, hogy ez az árumozgás ténylegesen megvalósult-e. Másrészt viszont nem volt ritka az olyan árumozgás, amely az adózást megkerülő fekete-kereskedelemhez kapcsolódott.

Az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrzési Rendszer lényege, hogy az áruk egy meghatározott körére vonatkozóan szükséges a közúti fuvarozás előzetes bejelentése az adóhatósághoz. A NAV munkatársai folyamatosan végeznek közúti ellenőrzéseket, melyek során egyrészt azt vizsgálják, hogy megtörtént-e a fuvarozás bejelentése, ha ezt a jogszabály előírja, másrészt, hogy a bejelentésnek megfelelő mennyiségű és összetételű áru szállítása történik-e meg. A rendszeres ellenőrzések, és a nagyobb szállítási tételek bejelentésének kötelezettsége komoly visszatartó erő az igazolatlan eredetű áruval történő kereskedés szempontjából. A rendszer sikerességét igazolja, hogy Lengyelország és Szlovákia is a magyar tapasztalatok alapján valósít meg hasonló, közúti árufuvarozást ellenőrző rendszert.

Online számla adatszolgáltatás

2013. január 1. óta az általános forgalmi adóbevalláshoz kapcsolódott a belföldi összesítő jelentés, amelyben az adóalanyoknak tételesen is fel kell tüntetniük azokat a számlákat, amelyek forgalmi adó tartalma magas. Ennek az adatszolgáltatásnak a során meg kell adni minden olyan számla adatait (teljesítés, számlaszám, adóalap és adó), amely meghaladja a 100 000 forintos összeghatárt, az összevont jelentésekben pedig a partnereként és időszakonként összesített áfa értéket kell megadni, ha az eléri vagy meghaladja a 100 000 forintos összeghatárt.

A 2018. július 1-jétől alkalmazandó online számla adatszolgáltatás bevezetésével tulajdonképpen ez a kötelezettség alakul át, az értékhatár változása mellett, legmarkánsabban az adatszolgáltatás módját érintve. A kiállított számlákról történő valós idejű, strukturált formában történő adatszolgáltatás lehetővé teszi az adatok gyors elemzését és azok felhasználásával az ellenőrzés munkájának támogatását, az adócsalások mielőbbi feltárását.

8.3.3. Megoldási elképzelések az EU-ban

Amint korábban említettük, a célország szerinti adózás elvét átmenetinek szánták az Európai Unióban. Ez az átmenet azonban jelentősen elhúzódott, és a mai napig nem sikerült olyan megoldást találni, amely felválthatta volna, annak ellenére, hogy a jelenlegi mechanizmus tág teret nyit a különböző adókikerülési és adócsalási módozatoknak. A különböző szintű Közösségi fórumok ugyan folyamatosan fogalmaznak meg ajánlásokat az adóbeszedés hatékonyságának növelése céljából, de ezek általában kimerülnek az adóhatóságok közötti szorosabb együttműködés és információcsere szorgalmazásában.

One-step-shop (egyablakos ügyintézés)

A fentiek ellenére született néhány olyan elképzelés, amelyek a későbbi megoldás alapját képezhetik. 2015. január 1-jén életbe lépett egy olyan rendelkezés az Európai Unióban, amely a médiaszolgáltatásokkal és az elektronikus úton nyújtott szolgáltatásokkal (online boltok, webshopok, mobilalkalmazás forgalmazók) foglalkozó adózók számára előírta, hogy a magánszemélyek és más végfelhasználók számára történő értékesítés esetében a vevő országa szerinti hozzáadottérték-adókulcsot alkalmazzák.

Ez önmagában is fontos változás, mert minden más esetben, ha nem adóalany számára történik az eladás, akkor a származási ország szerinti mértéket kell alkalmazni, de az előremutató elem ebben a megoldásban az úgynevezett mini-one-step-shop (MOSS) alkalmazásának elrendelése. Ennek az a lényege, hogy a szolgáltató, noha a vevő illetékességi helye szerinti adómérték alkalmazására kötelezett, a saját székhelye szerinti ország adóhatóságának köteles megfizetni a hozzáadottérték-adót. A befizetett adót pedig az adóhatóságok osztják majd szét egymás között.

Az uniós hozzáadottérték-adórendszerének egyik lehetséges továbbfejlesztési módja a one-step-shop módszer általánossá tétele lehet. Ebben a rendszerben tehát megmaradna a célország szerinti adózás elve, de úgy, hogy nem a vevőnek kell azt saját országában bevallani, mint jelenleg, hanem úgy, hogy az eladó köteles felszámítani és beszedni a célország szerinti adót, amellyel aztán saját adóhatósága felé tartozik elszámolni.

A Varsano-modell és a VIVAT-koncepció

Ricardo Varsano brazil közgazdász egy két elemből álló hozzáadottérték-adó-rendszert dolgozott ki. (ismerteti: Sólyom, 2015) Ennek lényege, hogy a hozzáadottérték-adó két részre válna, egy föderális adóra és egy nemzeti adóra. A föderális adó mértéke minden tagállamban egyforma lenne, a nemzeti adó mértéke pedig változó lehet. Egy belföldi vevőnek a két adó összegét számítja fel az eladó, és ezt vallja be fizetendőként a bevallásában. Külföldi vevőnek viszont csak a föderális adót számítja fel, és ezt állítja be fizetendőként az adóbevallásában. A külföldi vevő az eladónak megfizeti a föderális forgalmi adót, a saját országában pedig e mellé beállítja fizetendőnek a saját nemzeti adóját.

Egy másik elképzelés, a VIVAT-koncepció, amelyet Michael Keen és Stephan Smith dolgoztak ki. (ismerteti: Sólyom, 2015) A javaslat szerint az adóalanyok egymás közötti értékesítése során egy egységes adókulcsot alkalmaznának az egész Unión belül, a végső fogyasztónak felszámított adó viszont különbözhetne országonként. Valójában ez az elképzelés működési mechanizmusát tekintve a Varsano-modellhez nagyon hasonló.

Mindkét javaslat nagy előnye, hogy nincs lehetőség a hozzáadottérték-adó nélküli értékesítésnek, amely folyamatosan visszaigénylő pozíciót teremt a külföldre értékesítőknél, amit a csalók előszeretettel használnak ki.

8.4. Irodalomjegyzék

ADAMS, T. S. (1921): Fundamental Problems of Federal Income Tax. Quaterly Journal of Economics, Vol. 35, Issue 4, August 1921, Pages 527–556. - <http://dx.doi.org/10.2307/1882424>

European Commission (2017): Az 1553/89/EGK Euratom rendelet 12. cikke szerinti nyolcadik jelentés a héa beszédésére és ellenőrzésére alkalmazott eljárásokról (kézirat).

European Commission (2018): EU Budget 2017 Financial Report. Letöltve 2019.05.31. <https://data.europa.eu/doi/10.2761/60273>

- European Commission (2019a): VAT rates applied in the Member States of the European Union.
Letöltve: 2019.05.31. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf
- European Commission (2019b): Data on taxation
Letöltve: 2019.05.31
https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en
- European Parliament (2018): VAT Fraud – Economic impact, challenges and policy issues.
Letöltve: 2019.05.31. <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/156408/VAT%20Fraud%20Study%20publication.pdf>
- IMF (2018): Tax Policy Assessment Framework (TPAF) – Value-Added Tax. International Monetary Fund.
Letöltve 2019.05.31., <https://www.imf.org/external/np/fad/tpaf/pages/vat.htm>
- KATONA BALÁZS** (2017): Az adóelkerüléssel kapcsolatos problémák az áfa szabályozásában. Szakdolgozat (kézirat). Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Kar.
- MUKHOPADHYAY, SUKUMAR** (2001): VAT: A Closer Look.
Economic and Political Weekly, Vol. 36, No. 7 (feb. 17-23, 2001), pp 522-524.
- NAV (2011): A NAV világa 2010. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest.
- NAV (2017): Évkönyv 2016. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest.
- OAKLAND, WILLIAM H.** (1967a): The History of the Value added Tax: I. A Comparison of Tax Bases. National Tax Journal, Vol. 20, No. 2. (June 1967), pp. 119-136.
- OAKLAND, WILLIAM H.** (1967b): The History of the Value added Tax: II. Incidence Effects. National Tax Journal, Vol. 20, No. 3. (September 1967), pp. 270-281.
- OECD (2018): Consumption Tax Trends.
Letöltve: 2019.05.31. https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/consumption-tax-trends-2018_ctt-2018-en#page1

- SINKÁNÉ DR. CSENDES ÁGNES** (2018): Mit kell tudni az online számla adatszolgáltatásról. Adóvilág, 2018/8 szám.
- SMITH, ADAM** (1992): A nemzetek gazdasága. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.
- SÓLYOM BORBÁLA** (2015): Az adócsalás és adóelkerülés elleni harc az Európai Unióban az általános forgalmi adózás területén, különös tekintettel az Európai Bíróság joggyakorlatára. Doktori értekezés (kézirat). Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola.
- SZEPESI ANITA** (2019): Nagyot fehérített az online pénztárgép bevezetése. Napi. hu. Letöltve: 2019.05.31.
https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/nagyot_feherített_az_online_penz-targep_bevezetese.685254.html
- SZILÁGYI PÉTER** (2003): Adóbevételek és a GDP. Adóvilág, 2003/6. szám.
- TAXUD** (2018): Study and reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2018 Final report.

Varga József¹

9. A forgalmi adó és az infláció összefüggései

9.1. Bevezetés

A forgalmi adók és az infláció kapcsolata kapcsán tanulmányom első részében az adók és az infláció általános kapcsolatát vizsgálom, kiemelve az inflációs adó leírásának mechanizmusát. A dolgozat második része az adók vizsgálatát a forgalmi adók elemzésére szűkíti. A forgalmi adók és az infláció összefüggése során elemzem azt a hatásmechanizmust, hogy a forgalmi adók változása milyen mértékben változtatja a fogyasztói árak tartós emelkedéseként értelmezett infláció nagyságát.

E terület két részterületre bontható: sokat vizsgált az emelkedés-emelkedés mechanizmusa, nevezetesen, hogy a forgalmi adók emelése hogyan növeli az inflációt, ugyanakkor érdekes kérdés a forgalmi adók csökken(t)ése és az árszínvonal emelkedésének mérséklődése közötti viszony. A publikáció utolsó területét annak vizsgálata képezi, hogy miképpen hat a forgalmi adók emelése következtében emelkedő infláció a jövedelem, illetve a vagyon újraelosztásának egyes kiemelt, fontosabb területeire.

9.2. Az adó és az infláció általános kapcsolata

9.2.1. Az inflációs adó értelmezése

Az infláció egyik jelentős hatása, hogy a pénzmennyiségre kivetett adóként viselkedik. Az infláció adó olyan értelemben, hogy minden pénztulajdonos reálvesztést szenved el a pénz tartása következtében. Talán ez az infláció legnyilvánvalóbb újraelosztási hatása, hiszen növekvő árszínvonal esetén közvetlenül érezhető a pénz értékének csökkenése. Az infláció ezen újraelosztási hatása nemcsak a legközvetlenebbül érzékelhető, hanem az infláció minden fajtája mel-

¹ ORCID ID 0000-0002-9199-2599

lett felmerül. A pénzmennyiség – amely Claassen (1980) alapján itt az adóalap szerepét tölti be – nagysága piacgazdaságban ugyanis nem szorítható le nullára, hiszen a pénz e társadalmakban kulcspozíciót tölt be.

Az infláció pénztartás során okozott vesztesége, amennyiben e veszteség elér egy bizonyos határértéket, végső soron ahhoz a hatáshoz vezethet, hogy a gazdasági alanyok egyre inkább naturáliákban tartják vagyonuk növekvő részét. A gazdasági alanyok azon köre számára, mely erre vagyoni és jövedelmi helyzeténél fogva alkalmas pozícióban van, e hatás ellensúlyozhatja a pénztartás során elszenvedett inflációs veszteségeket. Itt a magasabb jövedelem és vagyon további differenciáló hatása mutatkozik meg, hiszen a magasabb jövedelmű és/vagy vagyonosabb rétegek számára a naturáliákba befektetés lehetősége nagyobb valószínűséggel lehetséges, mint az alacsonyabb jövedelmű és/vagy szegényebb rétegek számára.²

Bár a modern pénz makrogazdasági szinten nem testesít meg reálvagyont, hiszen a hiteltermeléssel keletkezett, belső érték nélküli pénz esetében a pénzmennyiség által megragadott összes követelés és tartozás egyenlő (Botos 2016), a jegybank és a kereskedelmi bankrendszer pénzkibocsátás (pénzteremtés) segítségével képes a gazdasági alanyoktól reálvagyont elszívni, azaz a gazdasági alanyokat ebben az értelemben megadóztatni. A nominális pénzmennyiség emelkedése, amely a gazdasági alanyok pénztartásának emelkedése által valósul meg, ugyanis nem ajándékként, nem a Friedman-i „helikopter-effektus”³ révén kerül a forgalomba, hanem az inflációs adó szempontjából e pénzmennyiség különbözete az állam olyan bevétele, melyet áru- és szolgáltatásvásárlásra, tehát kiadásai teljesítésére használhat fel.

A nominális pénzmennyiség bővülésének hatását két részre bonthatjuk. Növekedési adóról beszélünk, ha a nominális pénzmennyiség bővülése egy növekvő gazdaságban a gazdasági alanyok pótlólagos reálpénztartási igényén alapul. Az inflációs adó a pénzmennyiség nem reálokokból, azaz az általános árszínvonal emelkedése következtében történő emelése esetén lép fel.

2 *Publikációmiban a hiperinfláció elemzésével nem foglalkozom.*

3 *Milton Friedman Nobel-díjas közgazdász az 1960-évek végén tett javaslata szerint a jegybankoknak közvetlenül a gazdaságba kellene pumpálniuk a pénzt a gazdaság élénkítése céljából, mintha helikopterről szóránák szét a pénzmennyiséget.*

9.2.2. Az inflációs adó modellezése

Az inflációs adó nominálértéke a megteremtett többletpénzzel (ΔM) egyenlő, ennek reálértéke $\Delta M/P$. E mennyiséget megszorozva M/M -mel és a törtet átrendezve a reálpénztömeg (M/P) nagyságának és a pénzmennyiség növekedési ütemének ($\Delta M/M$), azaz λ -nak szorzatát kapjuk. Kellően hosszú távon feltételezhetjük, hogy az utóbbi az inflációs rátával megegyező nagyságú, így az inflációs adó a reálpénztömeg és az inflációs ráta szorzataként adódik. Az inflációs adó – mennyiségi adóról lévén szó – egy mennyiségi (adóalap) és ártényező (adó mértéke) szorzataként adódik. Inflációs viszonyok között ennek az adónak is a reál értéke releváns. Az inflációs adó reálértéke az (1) összefüggés alapján:

$$T_1 = \frac{\Delta M}{P} = \frac{\Delta M \times M}{P \times M} = \frac{M \times \Delta M}{P \times M} = m \times \lambda = m \times \pi \quad (1)$$

ahol

- T_1 : az inflációs adó,
- M : a pénzmennyiség,
- P : az általános árszínvonal
- m : a reálpénztömeg (M/P)
- λ : a pénztömeg növekedési üteme,
- π : az inflációs ráta.

Az egyenlőség utolsó elemének alapja az az elméleti összefüggés, mely szerint kellően hosszú távot vizsgálva, a pénzmennyiség növekedési üteme megegyezik az inflációs ráta nagyságával. Az adó alapja (a mennyiség) a reálkassa (m), az adó mértéke az inflációs ráta (π).

Elméletileg egy megszorítást kell tennünk az inflációs adóval kapcsolatban. Az inflációs adó tulajdonképpen csak a központi bank által kibocsátott pénzmennyiségre vonatkozik. Ez az összeg, a monetáris bázis (MB) egy része a pénzmennyiségnek. Jelöljük b -vel az összes jegybankpénz és a pénztömeg (leginkább az M_3) arányát, ekkor képletünk:

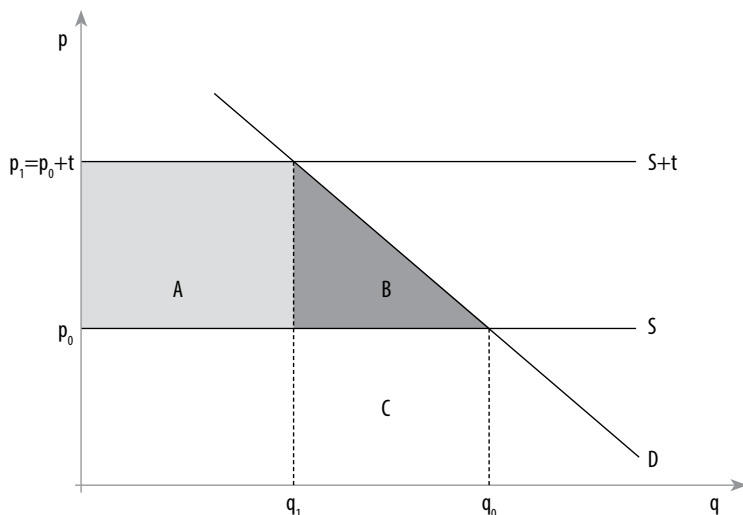
$$T_1 = b m \pi. \quad (2)$$

A növekedési adó a pótlólagos reálpénzmennyiségre vonatkozik, amelyre a növekedési ütemnek megfelelő adómérték vonatkozik. Ez alapján $T_2 = m g$, ahol g a reáljövedelem növekedési rátája, illetve szigorúbb értelemben, csak a monetáris bázisra vetítve: $T_2 = b m g$. A két adófajta a valóságban természetesen egy-

idejűleg, összefonódva érvényesül, hiszen általános gazdasági viszonyok között a reáljövedelmek növekedése éppúgy jellemző, mint bizonyos mértékű infláció jelenléte a gazdaságban.

$$T_1 + T_2 = b m \pi + b m g = b m (\pi + g) \quad (3)$$

Az inflációs adót az előbbiek alapján módszertanilag szerencsés mennyiségi adóként felfogni. Az 1. ábra egy általános mennyiségi adó sémáját mutatja be.

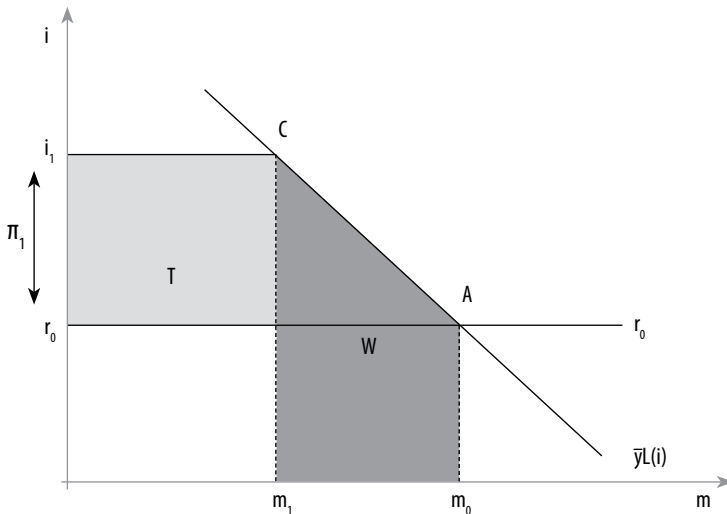

1. ábra: A mennyiségi adók általános sémája

Forrás: Claassen (1980, 343.)

Az 1. ábrán D jelöli a keresletet, S a kínálatot, amely itt az egyszerűség kedvéért teljesen árelasztikus, tehát vízszintes egyenes. Adózás előtt a q_0 - p_0 pont képviseli az egyensúlyi állapotot. Az adókiivetés után az árba beépül az adó nagysága ($p_1 = p_0 + t$), a mennyiség ennek következtében q_1 -re csökken.

Az adó nagyságát az A felület jelöli: $q_1 t = q_1(p_1 - p_0)$. A fogyasztók hasznának csökkenését a B+C terület mutatja. Ebből C-t a fogyasztók nem veszítik el, mert ezt a nagyságot más áruk vásárlására elkölthetik. Ez az áruvásárlásra költött mennyiség és az adóemelés előtti ár szorzata. Az adó jóléti költségét a B háromszög jelenti, amely az összhaszon csökkenésének (B+C) és a más áruk vásárlása útján visszaáramlott haszon (C) különbségeként határozódik meg. A háztartások számára az összadó nagysága az A+B felülettel egyenlő, ebből A a ténylegesen megfizetett adóösszeg, B a jóléti költség nagysága. Az eddigi gondolatokat az inflációs adó esetére alkalmazva készíthetjük el a 2. ábrát.

2. ábra: Az inflációs adó
Forrás: Claassen (1980, 343.)

A tengelyeken a reálpénztartás $m = M/P$ és a nominális kamatláb i , illetve az inflációs ráta π szerepelnek. A reálkassza függvénye a reáljövedelemnek és a kamatlábnak: $L = L(y, i)$. Adott y mellett tehát L csupán i függvénye, ezt mutatja az $\bar{y}L(i)$ kifejezés. A pénzkínálatot a szintén teljesen kamatláb elasztikus vízszintes r_0 egyenes képviseli.

Claassen (1980) szerint az egyetlen eltérés az általános mennyiségi adó és az inflációs adó között, hogy az utóbbinál a jóléti költségek nagyobbak, mivel a pénzteremtés költségei oly csekélyek, hogy gyakorlatilag elhanyagolhatjuk azokat. Csakhogy míg az általános modellnél p_0 valóban a kínálati ár tartalmazta, s a termék előállításának költségével egyenlőnek tekinthettük, addig itt r_0 reálkamatláb a pénz „kínálati ára” ugyan, de semmi esetre sem mosható a pénzteremtés ténylegesen felmerülő költségeivel egybe.

9.3. A forgalmi adó és az infláció kapcsolata

9.3.1. A kapcsolat általános összefüggései

Az adózással foglalkozó szakirodalom nagy jelentőséget tulajdonít az aszimmetrikus árhatás kérdéskörének. E folyamat során empirikusan megfigyelhető az a jelenség, mely szerint az áfakulcsok emelése – a megemelt adó következtében – növeli az inflációs rátát, míg az általános forgalmi adó kulcsának csökkentése sok esetben nem csökkenti az infláció mértékét.

E hatást a szakirodalom elméletileg is alaposan vizsgálta. Ván-Oláh (2018) ismertetése alapján Carbonnier szerint 1995-2000 között Franciaországban 296 termék vizsgálata során aszimmetrikus árhatást állapítottak meg, azaz az adóemeléseket áthárították, míg a csökkentéseket kevésbé. Barbona, Sobolewski és Musters vizsgálatai alapján az Európai Unióban 2001 és 2011 között a személyszállítás piacán a versenyzőbb piacokon közel teljes árhatás figyelhető meg, míg a kevésbé versenyző piacokon nem teljes az árhatás. Kosonen vizsgálata szerint Finnországban 2007 és 2011 között a fodrászati szolgáltatás piacán az áfa-csökkentés árhatása csupán 50% körül alakult. Az aszimmetrikus árhatás problémakörének egyéb eseteiről alapos és részletes áttekintést ad Ván-Oláh (2018).

Az áfát, mint adónemet, a költségvetések múlt század második felében vezették be. A francia megoldás a lépcsőzetes bevezetés volt, míg más esetekben egy lépésben vezették be. Azt a momentumot érdemes megragadnunk, amikor az adó bevezetése eléri a lakosságot. Az adó a gazdaság számára átmenő tétel, amit finanszíroznia kell. A lakosság számára a bruttó ár (adókkal terhelt ár) színvonal a meghatározó.

Az áfa bevezetésének szabályai határozzák meg, hogy a fogyasztói árszínvonal hogyan változik. Ennek egyszeri hatása jelentkezhet a fogyasztói árakban, azaz gerjesztheti az inflációt. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy az adóterher viselője a lakosság, de a termelés során cash flow szempontból átmenetileg a gazdaság terhelődik az adóval. A költségvetésbe jelentős összeg kerül majdani áfa elszámolási tételként. Ez az összeg a költségvetés rendelkezésére áll az áfa fennállásának idejéig.

Feltételezve a gazdaság folyamatosságát, a gazdaságból átmenetileg elvont összeget a termelési folyamatok során ismét átmenetileg a költségvetésbe juttatják. Így a költségvetés számára ez egyszeri bevételként tekinthető. Ezt az összeget a gazdaság szereplőinek kell megfizetni. Ennek kamatkonzekvenciája van, amely az árszínvonal kialakításának szempontja. Az áfa léte tehát önmagában árcsökkentő hatású, amennyiben a gazdaságból jövedelmet von ki. Amint a költségvetés azonban elkölti az áfa bevételt, ez árfelhajtó hatású lesz, vagyis visszaáll az egyensúly (itt feltételezve, hogy az állam és gazdaság költsége ugyanolyan multiplikátor hatást vált ki).

A gazdaság bővülésével, vagy az áfakulcs emelkedésével növekedni kell a költségvetés számára átmenetileg juttatott összegnek is. A kamathatáson keresztül ez növelheti az inflációt. Amennyiben az áfakulcs csökken a költségvetés számára átmenetileg fizetendő összeg is csökken. A már ott lévő pénzmennyiség változása függ az áfakulcs csökkentés átmeneti szabályaitól. Az általános gyakorlat szerint a termékpályán a gazdasági teljesítmények realizáláskor kell az adót elszámolni, annak nem lesz visszamenőleges hatása. Ezért a költségvetésben lévő átmeneti pénzmennyiség ez okból nem csökken.

Az áfa bevezetése következtében a gazdaság egyszeri alkalommal pénzt juttat a költségvetésbe. Ez a pénztömeg a költségvetés számára folyton megújuló forrás, amelyet a gazdálkodóknak kell megelőlegezni. Ez egy, az árazás során figyelembe veendő elem. Ez önmagában inflációnövelő hatású, az áfa gazdálkodó általi megelőlegezése növelni fogja az inflációt.

9.3.2. A forgalmi adó inflációnövelő hatása

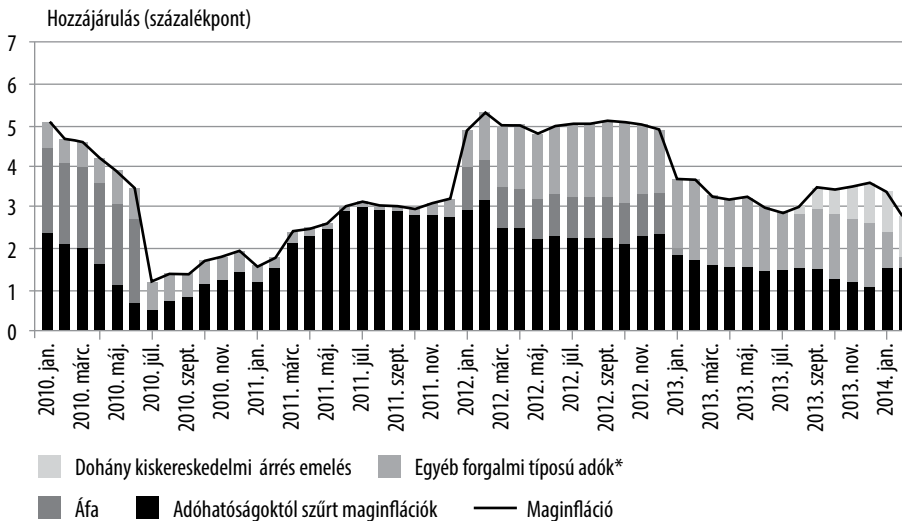
A forgalmi típusú adók esetében az adóbevétel az adóteher áthárítása esetén az árszínvonallal egyező mértékben emelkedik. Ezeket az adótípusokat áthárítható adóknak tekinthetjük, mert itt az adóemelés minden gazdasági alany számára semlegesen jelentkezik, tehát létezik egy mechanizmus, amely ezen adóemelés hatását a fogyasztókra hárítja.

A fogyasztási típusú adók – amelyek speciális forgalmi jellegű adók – némelyike az infláció alakulásával nem mutatnak összefüggést, mert itt rendszerint mennyiségi egységek (például az alkohol, a benzin literje, a cigaretta darabszáma stb.) szolgálnak az adó alapjául. Ezen adók esetében legfeljebb közvetett hatásról beszélhetünk, amennyiben az inflációs folyamat során a fogyasztási adókulcsok általában emelkednek. A vagyonadó szintén speciális eset, mert az adózás alapjául szolgáló érték jelentős, sokszor több éves késedelemmel igazodik a(z infláció által feltornázott) piaci értékhez.

A forgalmi típusú adók az áthárítható adók csoportjába tartoznak. Az áthárítható adók növekedése – legalábbis az esetek zömében –, megfelelő piaci verseny (kompetitív piac) mellett tehát inflációt okoz.

A nem áthárítható adó emelése a verseny kompetitív jellegétől függően részben nem automatikusan vezet inflációs folyamathoz, hanem részben az infláció növekedését, részben profitsökkenést okoz. Erős versenyben, kompetitív folyamatok mellett a növekvő közvetlen adók hatását a gazdasági alanyok nem tudják, vagy nem akarják teljes mértékben áremelés formájában a fogyasztókra hárítani. Így a közvetlen adók emelése az adóemelésnél kisebb áremelkedést, ez által részbeni profitsökkenést okoz.

A Magyar Nemzeti Bank alapfeladatának, a pénz vásárlóértékének védelme alapján kiemelten foglalkozik az infláció komponenseinek kimutatásával. Az indirekt adók hatásának kiszűrésével a hazai jegybank két új inflációs mutatót vezetett be. Az MNB szerint léteznek olyan adóintézkedések, melyek jellemzően átmeneti inflációemelkedést okoznak. Ezen „egyszeri adóintézkedés esetén kevés a valószínűsége a munkapiacon keresztül tartós, másodkörös hatás kialakulásának. Ennek következtében a középtávú folyamatokat várhatóan nem befolyásolják. Az adóváltozás időpontja, mértéke egyértelműen azonosítható. Ezért a maginflációból érdemes az indirekt adók változásának hatását is kiszűrni. Az adószűrt maginfláció számításánál a KSH által közölt adatokból indulunk ki, és az adóváltozás becsült hatását távolítjuk el.” (Várhegyi 2014, 2-3.)

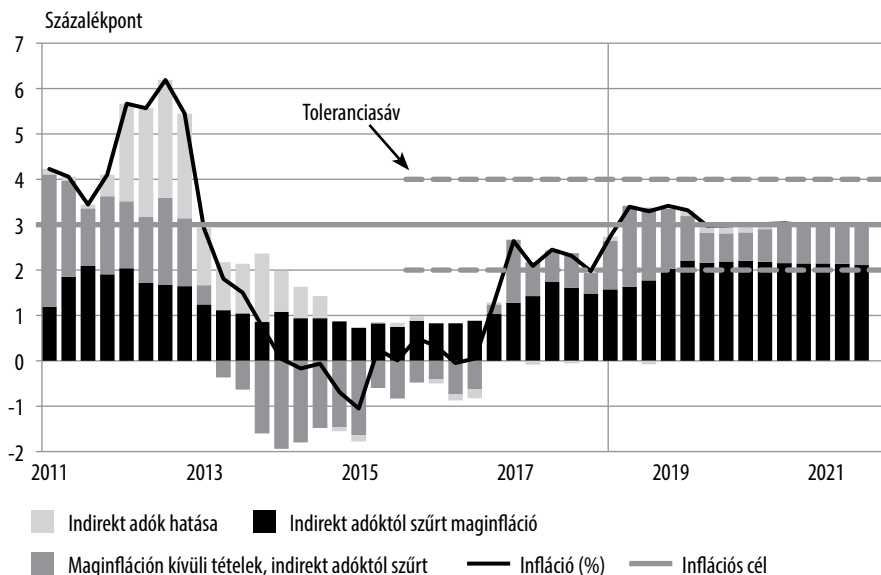

3. ábra: A forgalmi adók inflációnövelő hatása: a maginfláció felbontása

Forrás: Várhegyi (2014)

Magyarországon a 2010. évet követő időszakban a különböző adóváltozások jelentős eltérést okoztak a maginfláció és az adószűrt maginfláció között. Az adóemelés inflációs hatása különösen 2012-ben és 2013-ban volt jelentős. 2012-ben ezt az eltérést döntően az áfakulcs 25-ről 27 százalékra történő emelése magyarázta. Ezáltal az általános forgalmi adókulcs emelésének közvetlen empirikus hatását elemezhetjük. 2013-ban egyéb hatások következtében nőtt az infláció: „2013-ban a különbséget alapvetően a dohány kiskereskedelmi árás emelés, illetve a pénzügyi tranzakciós illeték közvetlen inflációs hatása okozta. A dohánytermékek ára a talyai évben átlagosan 19 százalékkal, míg az egyéb fel nem sorolt pénzügyi szolgáltatásoké átlagosan 36 százalékkal emelkedett.” (Várhegyi 2014, 3.)

Az adószűrt maginfláció mellett a hazai jegybank kidolgozott egy másik mutatót. A keresletérzékeny termékek inflációja az adószűrt maginflációt veszi alapul, azaz az indirekt adók nélküli maginflációból. Abból a tapasztalati megfigyelésből, miszerint a feldolgozatlan élelmiszerek áralakulása szoros kapcsolatban áll a feldolgozott élelmiszerek áralakulásával, e mutató az adószűrt maginflációból a feldolgozott élelmiszerek körét kihagyja, ezáltal az iparcikkek, piaci szolgáltatások és az alkohol, dohány termékkör inflációját tartalmazza az indirekt adók hatása nélkül.

4. ábra: Az inflációs előrejelzés dekompozíciója

Forrás: MNB Inflációs jelentés, 2018. szeptember

Az inflációs előrejelzés 2010 utáni dekompozíciója megmutatja, hogy Magyarországon az indirekt adók 2015-ig növelték az inflációs rátát (4. ábra). Ez 2012-ben jelentős hatást gyakorolt az inflációs folyamatra, a 6%-os infláció közel felét e hatás tette ki. 2015-2017 során az indirekt adó inflációcsökkentő hatása érvényesült, bár ez a hatás az évtized elejének inflációnövelő hatásának csupán töredékét tette ki. A 4. ábra alapján összességében Magyarországon a 2010 utáni indirekt adó változásának hatása az inflációra eredendően növelő hatásúként értékelhető.

9.3.3. A forgalmi adó csökkenésének hatása az árakra

A forgalmi adó és az infláció kapcsolatának másik esete során az adócsökkentés inflációra hatását vizsgálom. A lefelé merev termelési tényezőárak elmélete itt megvalósul, ugyanis aszimmetrikus kapcsolatot találunk: míg a forgalmi adó növekedésével az infláció az előbbi alfejezetben bemutatott összefüggések hatására nagy valószínűséggel emelkedik, addig az adócsökkenés sok esetben nem vezet a fogyasztói árak mérséklődéséhez.

Az áfa mérséklése nemcsak elméleti hatású, hanem komoly gazdasági következményekkel is rendelkezik. Ahogy Domokos (2018) rámutat, a magyarországi költségvetési bevételek közel negyede forgalmi típusú adó. E tétel a költségvetés súlypontja, ezért néhány százalékos mérséklés is százmilliárdokat jelent az államkasszában. Véleménye szerint nem az áfakulcsok általános vagy részleges csökkentésére, hanem a beszedési hatékonyság növelésére szükséges törekedni.

Domokos szerint az utóbbi évek hazai ágazati áfa kedvezmények tapasztalatai szerint a fogyasztói árak jellemzően nem csökkentek. Ennek hátterében az állhat, hogy a mérsékelt áfatartalom következtében az elmaradó árcsökkenés nyereségnövelő hatását a gazdálkodói szféra elnyeli. Erre utal az is, hogy „bár a fogyasztás 2016-ban és 2017-ben is folyamatosan emelkedett, a forgalmi adóból származó bevétel nem mutatott ezzel arányos csökkenést” (Domokos 2018).

Magyarországon az utóbbi években az áfacsökkentés nem globálisan, hanem egyes meghatározott árupiacokon teljesült. Ezek a területek az élelmiszergazdasághoz köthetők, kivéve az internet áfájának csökkentését. Az egyes intézkedések részletes adatait az 1. táblázat tartalmazza.

Érintett terméksoport	Áfakulcs előtte (%)	Áfakulcs utána (%)	Áfaváltozás hónapja
sertéshús	27	5	2016. január
baromfihús	27	5	2017. január
internet	27	18	2017. január
tej	18	5	2017. január
tojás	27	5	2017. január
éttermek	27	18	2017. január

1. táblázat: Áfa-változások 2016-2017 között Magyarországon

Forrás: Ván-Oláh (2018)

A jelenség a lakáspiacon is tisztán megfigyelhető. Az új építésű lakások áfatartalmának csökkentése 2016. január 1-jétől a korábbi 27%-os mértékről 5%-os mértékre elméletileg azok árának mérséklődését kellett volna eredményeznie. Ez azonban nem következett be, sőt, az árak az egyes földrajzi pontokon drasztikusan megemelkedő kereslet hatására jelentősen nőttek. A piaci folyamatot elemezve kijelenthető, hogy az építőipari szereplők az állami támogatást lefölözték, e lépéstől a szektor nyereségessége nőtt. A kormány bejelentett szándéka alapján a kedvezményes 5%-os építőipari áfa 2020-tól megszűnik és visszaáll a kedvezményes áfa előtti 27%-os mértékű áfa teher.

Külön érdekes fejezetet jelent a családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) működése. A CSOK támogatás e szempontból felfogható egy negatív adónak. A CSOK mint speciális keresleti elem hozzájárult a Magyarországon található utóbbi évek során bekövetkező jelentős ingatlanpiaci dráguláshoz. Ugyanakkor a fogyasztók oldaláról tekintve a CSOK helyzetét, e támogatás „az új lakások fővárosi piacán a CSOK nem tudta kompenzálni az áremelkedést, legfeljebb kisebb vidéki városokban, önálló telekre építkező családoknál.” (Daczi 2018.)

Létezik ugyanakkor a forgalmi adókulcs csökkentésének egy érdekes másik hatása is. A forgalmi adó kulcsának csökkentése átmenetileg csökkenti az árakat, amely c.p. növeli a keresletet. Ennek viszont árnövelő hatása lehet. Így látszólag paradox módon nemcsak a forgalmi adó kulcsának emelkedése, hanem csökkentése is fogyasztói árnövelő hatást eredményezhet.

9.4. Az adóemelés okozta infláció jövedelem- és vagyónújraelosztási mechanizmusa

9.4.1. Az újraelosztás elméleti kerete

E fejezet tárgya annak vizsgálata, hogy miképpen hat a forgalmi adók emelése következtében emelkedő infláció a jövedelem, illetve vagyon újraelosztására. Az általános feltételezések alapján – melyet az előző fejezetek fejtettek ki – a forgalmi adó emelése c.p. növeli az árszintet, mert annak emelkedését a gazdasági alanyok tovább hárítják a végső fogyasztókra. Ez a folyamat tehát növeli az inflációs ráta mértékét. E pontban azt vizsgálom, hogy ez a forgalmi adóemelés következtében bekövetkező inflációs növekedés hogyan hat a gazdasági alanyok jövedelmi, valamint vagyoni helyzetére.

Az infláció újraelosztási hatásmechanizmusának átfogó elemzésével a közgazdasági irodalom a mai napig adós. Szükség van az infláció hatásainak feltárására azért is, mert bár a jelenlegi gazdaságpolitikai környezetet az alacsony infláció és alacsony kamatláb jellemzi, a jövőben ez az állapot már középtávon megváltozhat.

Az infláció újraelosztási hatásainak tárgyalásakor furcsa ellentmondásba ütközünk. Egyrészt a közgazdászok – és velük együtt a társadalom döntő többsége – meg van győződve, hogy ismeri az inflációs hatásokat. Ezek fényében rendre el is ítélik az inflációt. Másrészt a témakörrel foglalkozók számára egyértelmű, hogy az infláció hatásainak feltárása a közgazdaságtudomány egyik legbonyolultabb fejezete. „Tény és való, az infláció költségeinek a megállapítása az egyik legnehezebb feladatnak bizonyult a modern makroökonómia számára.” (Samuelson – Nordhaus 1987-1988, I. 337.).

Az egyes újraelosztási hatások országhatáron túli és országhatáron belüli elemzése bizonyos inflációs újraelosztási hipotézisek mentén történik (Samuelson – Nordhaus 1987, Friecke 1981). A közgazdasági szakirodalom az inflációs hatásokat három részre osztja. Konjunkturális hatásokon az inflációnak a termelésre és a foglalkoztatásra gyakorolt hatását értjük. A második csoportba az infláció újraelosztási hatásait soroljuk. Ezzel az inflációs hatással foglalkozik a továbbiakban a tanulmány. A harmadik csoportba az allokációs és a gazdasá-

gi növekedésre gyakorolt hatások tartoznak.⁴

Az infláció költségein azt a veszteséget értjük, amely más gazdasági egységeknél nem jelentenek nyereséget. Tipikusan ilyen inflációs költség a növekvő pénzigény miatti tiszta forgalmi költségek emelkedése. Újraelosztási hatásról beszélhetünk, ha az egyik gazdasági alany vesztesége egy másik szereplő számára veszteséget jelent.

Az inflációs újraelosztás hatásainak megítélése során a közgazdasági irodalomban kibontakozott széleskörű vita részben módszertani problémákra vezethető vissza. Az infláció ütemén kívül nagy jelentőséggel bír az infláció kiszámíthatósága (anticipáltsága) és kiegyensúlyozottsága. Anticipált infláció esetén az árszínvonal változásának mértékét a jövőre vonatkozóan a gazdasági alanyok képesek többé-kevésbé pontosan előre jelezni, ezáltal nagymértékben alkalmazkodni tudnak az infláció folyamatához. Az anticipált infláció kisebb mértékű újraelosztási hatásokkal jár, mint az ellentéte, az ún. meglepetés-infláció, amely rontja a gazdasági tervezhetőséget, ezért hatékonyságvesztést eredményez. Negro – Giannoni – Schorfheide (2014) szerint az inflációs ráta volatilitását nagymértékben a hosszú távú inflációs várakozások befolyásolják, mely szempontból releváns az Európai Központi Bank 2 %-os és az MNB 3 ± 1 %-os inflációs célja.

Az anticipáltság mellett lényeges az infláció kiegyensúlyozottsága. Kiegyensúlyozott infláció esetén az egyes termékek és szolgáltatások árai hosszútávon közel ugyanolyan mértékben emelkednek, vagyis az árarányok nem változnak. A kiegyensúlyozatlan infláció hatásai sokkal komplexebbek, ezáltal lényeges újraelosztó hatás jön létre.

9.4.2. A költségvetést érintő adórendszerbeli újraelosztási hatások

Az inflációs adó pontban elméleti síkon láttuk, hogy a nominális pénzmennyiség növelésével az állam emelheti részesedését a megtermelt társadalmi termék- és szolgáltatáshalmazból (inflációs és növekedési adó). Az alábbiakban áttekintem a fontosabb költségvetést érintő gyakorlati elemeket.

⁴ *Nem foglalkozom dolgozatomban a gazdasági növekedés, a foglalkoztatottság és az infláció kapcsolatával. Szintén nem térek ki az infláció külgazdasági összefüggéseire, azaz a fizetési mérleg, a valutaárfolyam és az infláció kapcsolatrendszerére. Végül – amint az már korábban kifejtettem – nem foglalkozom a hiperinfláció folyamatával.*

Az újraelosztás első területe sorban az államháztartást pozitívan érinti a progresszív jövedelemadóztatási rendszer működése. Az állam ez esetben az inflációs folyamat során többletbevételhez jut annak következtében, hogy az infláció által felfújtt jövedelem adótartalma nő, s így egy infláció okozta vásárlóerő-újraelosztás lép fel az adófizetők terhére.

Az újraelosztás második területe során pozitív újraelosztási hatás éri az államháztartást az adós-hitelező hipotézis alapján. Az adós-hitelező hipotézis alapján az inflációs folyamatban a kamatlábak késedelmesen alkalmazkodnak (kamatláb-lag), ezért újraelosztás jön létre az adósok javára és a hitelezők terhére. Az államháztartás az államadósság reálértékének csökkenésével inflációs újraelosztási nyereségre tesz szert.

Harmadsorban az adós-hitelező hipotézis mellett a bér-lag hipotézishez és a transzferfizetési-lag hipotézishez (a bér és transzferfizetés késedelmes inflációs alkalmazkodáshoz) kapcsolódó adórendszerbeli inflációs következményeket is elemezni szükséges. Ebben az esetben a végeredmény azonban vitatottabb, mert a bér-lag hipotézis és a transzferfizetési-lag hipotézis megítélése maga több bizonytalanságot hordoz, mint az adós-hitelező hipotézis.

A bér-lag hipotézis adórendszerbeli hatásai során abból az alap gondolatból indulhatunk ki, hogy az állami szektor – a tercier (szolgáltató) szektor nagyobb súlya következtében – átlagosan munkaintenzívebb „vállalkozás”, mint a privát szektor (Fricke 1981). A bérek részaránya az összköltségen belül ennek megfelelően általában magasabb, mint a magángazdaságban. (Ez – amint az előbb tárgyaltuk – állami többletnyereséghez vezet, különösen progresszív jövedelemadó esetén.) Az államot veszteség éri ellenben akkor, ha a bér-lag hipotézis igaz, a bérek időbeli késéssel követik az árakat, a bértömeg után befolyó késedelmes adózás következtében az állami szektor a privátszektorhoz viszonyítva rosszabb pozíció kerül, relatív inflációs hátrányt élvez azzal szemben.^{5 6}

5 Ugyanez a probléma merül fel a transzferfizetések esetén is. Ha a transzferfizetési-lag hipotézis igaz, ez az állam számára – a transzferfizetések összkiadásokon belüli nagy súlya miatt – kedvező, hiszen a transzferkiadások indexe kisebb mértékben nő, mint az egyéb kiadásoké.

6 Az emberi természet alapvetően meghatározza, hogy az együttműködések sikeresek lesznek-e, és ha igen, mennyiben. Az ember természetéből adódóan többnyire a saját érdekét képviseli (opportünizmus). Ha a túlélésről van szó – jelen esetben üzleti túlélésről – vagy éles piaci versenyről, az érdekek nem feltétlenül találkoznak, a bizalom szintje ilyenkor pedig alacsony (Szabó-Szentgróti et al., 2018).

Az inflációs újraelosztás negyedik szempontja során negatívumként értékelhető az államháztartás szempontjából a késedelmes adóbefizetés hatása. Az adókötelezettség reálértékének csökkenése veszteséggéforrásként lép fel. Reálérték különbség keletkezik ugyanis egy inflációs folyamat során az adófizetési kötelezettség keletkezésének és az adó tényleges befizetésének időpontbeli eltérése miatt. E különbség az infláció ütemének és a két időpont távolságának növekedésével emelkedik. Ez a hatás kúszó infláció esetén viszonylag csekély mértékű, de a kilencvenes években fennálló 20-30%-os hazai inflációs ráta mellett már számításba veendő tényező. Különösen nagy jelentősége van e kérdésnek hiperinflációk esetén.⁷

Végül utolsó területként elemzendő, hogy a költségvetés folyó tételei esetében a kiadási oldalon súlyos inflációs teher nehezedik az államra. Az infláció következtében fellépő bérnövekedés mellett a költségvetést igen hátrányosan érinti jelenleg az építőipari tevékenység árainak az átlagos áremelkedésnél nagyobb ütemű növekedése, mivel az állam a legnagyobb építető szektor. Ez a hatás a jelenlegi magyarországi gazdaságpolitikai viszonyok között is releváns hatást fejt ki.⁸ Az előbbinél a közvetlen kapcsolat még nem bizonyult reálisnak, azaz a bérnövekedés eddig nem okozott inflációt, addig az építőipari árak emelkedése az ingatlanpiacon jelentős árnövekedést generál.⁹

7 Kiváló példát szolgáltat erre a II. világháborút követő magyar hiperinfláció során bevezetett adópengő.

8 2016-ban és 2017-ben az építési költségek évi 30-40%-kal emelkedtek. (Daczi 2018)

9 Amint azt már elemeztem, az ingatlanok piacán tovább fogja erősíteni ezt a hatást az 5%-os kedvezményes áfakulcs 2019. év végi megszűnése.

9.5. Irodalomjegyzék

- BOTOS KATALIN** (2016): Pénzteremtés a modern gazdaságban, Pénzügyi Szemle, 61. évfolyam, 4. szám, 456-470. oldal.
- CLAASSEN, EMIL-MARIA** (1980): Grundlagen der Geldtheorie. 2. Auflage. Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York.
- DACZI DÓRA** (2018): Elmeszelt illúziók. HVG 2018.09.06.
- DOMOKOS LÁSZLÓ** (2018): Az ÁFA-előirányzatok számvevőszéki ellenőrzésének tapasztalatai. Soproni Egyetem Az áfa elmélete és gyakorlati alkalmazása konferencia, Sopron 2018. szeptember 27-28.
- FRIECKE, DIETER** (1981): Verteilungswirkungen der Inflation. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.
- MAGYAR NEMZETI BANK** (2018): Jelentés az infláció alakulásáról 2018. szeptember. www.mnb.hu. Letöltés: 2018.10.15.
- NEGRO, M. DEL – GIANNONI, M. P. – SCHORFHEIDE, F.** (2014): „Inflation in the Great Recession and New Keynesian Models.” American Economic Journal. Staff Report No. 618. May 2013, Revised April 2014. <https://pdfs.semanticscholar.org/1812/b85c5e0b6a8a0719192d31169c149ee51486.pdf>. Letöltés időpontja: 2017. január 11.
- SAMUELSON-NORDHAUS** (1987): Közgazdaságtan. KJK Budapest
- SZABÓ-SZENTGRÓTI ESZTER, SZAKÁLY ZOLTÁN, BORBÉLY CSABA, SZABÓ-SZENTGRÓTI GÁBOR** (2018): Együttműködések a magyarországi tejfeldolgozó szektorban – egy empirikus kutatás eredményei. GAZDÁLKODÁS 62 : 5.
- THORNTON, DANIEL T.** (2012): How Did We Get to Inflation Targeting and Where Do We Need to Go to Now? A Perspective from the U.S. Experience. Federal Reserve Bank of St. Louis Review, January%February 2012. 94(1) p. 65-81. <https://files.stlouisfed.org/files/htdocs/publications/review/12/01/65-82Thornton.pdf>. Letöltés időpontja: 2017. január 10.
- VÁN DÁVID – OLÁH DÁNIEL** (2018): Szerepel-e az áfacsökkentés az étlapon? Pénzügyi Szemle 2018/3.
- VÁRHEGYI JUDIT** (2014): Mit mutatnak az inflációs alapfolyamat mutatóink? <http://www.mnb.hu/kiadvanyok/szakmai-cikkek/inflacio>. Letöltés: 2018. 10. 22.

IV. rész

**A hozzáadottérték-adó
jogi megítélése**

Darák Péter

10. A hozzáadottérték-adó (héta) gyakorlata az európai adójog (az EUB esetjoga), valamint a nemzeti adójog (a magyar közigazgatási bírósági gyakorlat) kölcsönhatásában

10.1. Bevezetés

Aki arra vállalkozik, hogy a hozzáadottérték-adó működéséről készítsen elemzést, nem teheti ezt az örökérvényűség igényével. Sokkal inkább annak tudatában járhat el, hogy következtetései csak belátható időn belül érvényesek.

Ennek a jelenségnek az egyik oka az európai hozzáadottértékadó-rendszer átmeneti jellege, amely lényegében 1992 óta harmonizációs és jogalkotói késedelmet szenved az Unió tagállamok egyes csoportjainak eltérő, sőt ellentétes gazdasági értékei miatt. A másik oka, hogy az adóelkerülés elleni küzdelem erősödő intézkedései több oldalról is támadják a héa-rendszer semlegességének elvét. Nem véletlen, hogy a jelentős gazdasági erővel rendelkező országok (Franciaország, Németország, Hollandia) jogi szakirodalma vastok kommentárokkal és esetjogi gyűjteményekkel támogatja az adójog alkalmazóit értelmezési nehézségeiben.

Jól mutatja az egymásra épülő, több szereplős struktúra sajátosságait az EUB elnökének 2016. április 21-i végzése¹, amely a Kúria előzetes döntéshozatali kérelme tárgyában keletkezett ügyet törölte, mert az eljárásban résztvevő felek egyező álláspontra jutottak, és a bíróság határozata így szükségtelenné vált. Továbbá az EUB elnökének 2018. június 26-án kelt végzése². A végzés szerint a bíróság elnöke a főtanácsnok meghallgatását követően elrendelte az ügy törlését, mert a bíróság hivatalának felhívására az előterjesztő Szombathelyi Közigazgatási és Munkaügyi bíróság közölte, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmét az időközben meghozott 2018. május 17-i Vámos ítéletre³ figyelemmel nem szándékozik fenntartani.

¹ EUB C-114/16 sz. ügy Damien Zöldség, Gyümölcs Kereskedelmi és Tanácsadó Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

² EUB C-173/18 sz. ügy FS és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

³ EUB C-566/16 sz. ügy Vámos és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

Az ismertetett eljárásjogi csavar (a nemzeti bíróság kérdést terjeszt elő az EUB-hoz, időközben más ügyben döntést hoz az EUB, a nemzeti bíróság visszavonja a kérdését) arra utal, hogy itt párhuzamos ügyekben formálódó koherens jogértelmezési rendszerrel állunk szemben, ahol egy román vagy lengyel ügyben is születhet a magyar bíróságok számára használható konklúzió.

10.2. Pillanatfelvétel a 2019-ben nyitott jogértelmezési kérdésekben feltárható uniós héa gyakorlatról

1. Az EUB 2019. április 11-én a PORR ügyben hozott ítéletében⁴ az uniós jogot, valamint az adósemlegesség és a tényleges érvényesülés elvét úgy értelmezte, hogy azokkal nem ellentétes az olyan adóhatósági gyakorlat, amely megtagadja a héa levonás jogát olyan számla alapján, amelyet fordított adózás hatálya alá tartozó ügylet esetén az általános szabályok szerint állítottak ki anélkül, hogy az adóhatóság megelőzően megvizsgálná, hogy a számlakibocsátó vissza tudja-e téríteni a számla címezettjének a jogsalap nélkül megfizetett héa összegét, illetve tudja-e helyesbíteni ennek érdekében a számlát, vagy maga térítené vissza a befizetett adót.

Az EUB ugyanakkor hangsúlyozta, hogy amennyiben a héa visszatérítése lehetetlenné vagy rendkívül nehezzé válik, lehetővé kell tenni, hogy azt a vállalkozó közvetlenül az adóhatóságtól kérhesse.

Az ismertetett ítélet a legutóbbi építőköve abban a jogértelmezési piramisban, amely adózói érdek és a költségvetés bevételi érdeke között kíván harmóniát teremteni. Az ítéletből kiolvasható, hogy az adózó visszatérítési igényének biztosítása érdekében az adóhatóságot nem terheli többleteljárási kötelezettség.

2. Az EUB 2019. február 13-i Human Operator ügyben hozott ítéletében⁵ az uniós joggal ellentétesnek minősítette a fordított adózás alkalmazását olyan időpontban, amikor Magyarország még csak kérelmezte az általános szabályoktól való eltérés engedélyezését, még abban az esetben is, ha kifejezte az eltérés visszaható hatályú alkalmazására irányuló szándékát. A határozat utal arra, hogy az ilyen típusú uniós határozatok a címezttjük értesítésével lépnek

⁴ EUB C-691/17 sz. ügy PORR Építési Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

⁵ EUB C-434/17 sz. ügy Human Operator Zrt. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

hatályba (32. pont) illetve a jogbiztonság és a bizalomvédelem elvére tekintettel az uniós anyagi jogi szabályokat főszabály szerint úgy kell értelmezni, hogy azok a hatályba lépésüket követően keletkezett jogviszonyokra vonatkoznak. (36. pont)

Az ítéletből kiolvasható az a szándék, hogy a hÉa irányelv szabályai az egységes piacon általánosan érvényesüljenek, és az azoktól való eltérő nemzeti szabályozás csak az eltérés engedélyezését követően legyen alkalmazható. Az ítéletben foglalt jogértelmezés a hÉa irányelv elsődlegességét kényszeríti ki.

3. Az EUB 2018. február 22-én kelt Nagyszénás Kft. ügyében hozott ítéletében⁶ a hÉa irányelv hatályát illetően tette világossá, hogy ha egy gazdasági társaság az önkormányzattal kötött szerződés alapján közfeladatot lát el, és azt ellenszolgáltatás fejében teljesíti, az hÉa köteles szolgáltatásnyújtásnak minősül.

Az ítélet a közhatalmi és gazdasági tevékenység elhatárolásában nyújt segítséget.

4. Az EUB 2018. május 17-én kelt Vámos ügyben hozott ítélet⁷ szerint nem elmenthető az uniós joggal az olyan nemzeti szabályozás, amely kizárja a kisvállalkozás alanyi adómentességét, amennyiben az adózó a gazdasági tevékenység megkezdésének bejelentésével egyidejűleg nem választotta az alanyi adómentességet. Az ítélet újabb adalék ahhoz a sokrétű kérdéskörhöz, hogy milyen jelentőséget kell tulajdonítani az adóhatósági nyilvántartásokba történő bejelentkezésnek, regisztrációnak, illetve mennyiben ítéltető meg ettől eltérően az adózó választásának bejelentése.
5. Az EUB 2017. október 12-én kelt Lombard ügyben hozott ítélet⁸ lízingszerződések alapján fennálló esedékes törlesztő részletek részleges nem fizetése miatti utólagos adóalap-csökkentés vonatkozásában mondta ki, hogy a megszűnés, felmondás, elállás esete megvalósítja azt az uniós szabályt, hogy a lízingbeadó már nem követelheti a lízingdíj megfizetését, a szerződés végleges megszüntetése esetén e szabályra lehet hivatkozni. Az uniós szabály ugyanakkor választási lehetőséget biztosít a tagállamoknak, hogy ez jogosultságot teremt-e az adóalap csökkentésére.

6 EUB C-182/17 sz. ügy Nagyszénás Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

7 EUB C-566/16 sz. ügy Vámos és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

8 EUB C-404/16 sz. ügy Lombard Zrt. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága között.

Az ítélet újfent arra hívja fel a figyelmet, hogy az uniós szabályozás bizonyos esetekben kiegészülhet olyan nemzeti szabályokkal, amelyek lényeges feltételeket határoznak meg, például az adóalap csökkenthetősége körében.

6. Az EUB 2017. július 6-án kelt Glencore ügyben hozott ítélet⁹ az uniós joggal ellentétesnek minősíti az olyan nemzeti szabályozást, amely az ellenőrzési eljárás elhúzódása miatt elhalasztja a hea különbözet visszatérítésének időpontját. Álláspontja szerint az adózó részére fizetendő késedelmi kamat nem tagadható meg túlzottan hosszú adóellenőrzési eljárás esetén, ha az nem az adóalany magatartásának tudható be.

Az ítélet abba a sorba illeszkedik, amely az anyagi jogosultságok és az eljárásjogi helyzetek szövevényes viszonyrendszerében keresi az eljárásjogi szabálytalanságok lehetséges anyagi jogi következményeit.

7. Az EUB 2017. január 12-én kelt MVM ügyben hozott végzésben¹⁰ úgy határozott, hogy a holding társaságban, illetve egyes leányvállalatai érdekében igénybe vett szolgáltatások a hea szempontjából nem minősülnek gazdasági tevékenységnek, ezért azok után előzetesen felszámított hea nem vonható le.

A holding társaságok hea kötelezettsége tárgyában számos Európai Bírósági határozat tartalmaz megállapításokat. Jelen ügyben a szóban forgó szolgáltatások jellege (különösen üzletrész megszerzésekhez kapcsolódó üzletviteli szolgáltatások) alapján helyezkedett az EUB arra az álláspontra, hogy azok nem minősülnek adóköteles gazdasági tevékenységnek.

8. Az EUB 2017. április 26-án kelt Farkas ügyben hozott ítélet¹¹ a fordított adózás alá eső ügyletre tévesen, az általános adózásra esően állítottak ki számlát, amelyre összefüggésben az EUB megállapította, hogy amennyiben az állam nem esett el adóbevételről, és nem merül fel adócsalásra utaló körülmény, aránytalan a hea 50%-át kitevő bírság kiszabása. Utal azonban arra, hogy ezt a kérdést a nemzeti bíróságnak kell megvizsgálnia.

9 EUB C-254/16 sz. ügy *Glencore Agriculture Hungary Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága* között.

10 EUB 28/16 sz. ügy *MVM Zrt. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága* között.

11 EUB C-564/15 sz. ügy *Farkas Tibor és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Adó Főigazgatósága* között.

Az ítélet határozottan alkalmazza az arányosság elvét, amikor összekapcsolja a költségvetési érdek sérelmének hiányát, és az alkalmazható szankciót.

9. Az EUB 2016. december 15-én kelt *Signum* ügyben hozott végzése¹² az adólevonási jog megtagadásának lehetséges okait értelmezi, hangsúlyozva, hogy az adóalanytól nem követelhetőek olyan ellenőrzések, amelyeket nem köteles elvégezni.

Számos EUB ítélet foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy melyek az adóalanytól elvárható ésszerű intézkedések annak érdekében, hogy meggyőződjön, nem vesz részt adócsalásban, amelyet az értékesítési lánc korábban eljáró szereplője követ el.

10. Az EUB 2016. június 2-án kelt *Lajvér* ügyben meghozott ítélet¹³ olyan adózók tevékenységét minősítette, amelyek csak kiegészítő jelleggel folytathatnak üzletszerű gazdasági tevékenységet, és amelyek állami és uniós forrásokból finanszírozott létesítményeket kezeltek. Az EUB álláspontja szerint az ilyen tevékenység gazdasági tevékenységnek minősül, azonban a nemzeti bíróságnak kell tisztáznia a szolgáltatásnyújtások visszerthes jellegét.

Az ítélet újabb adalék a héa-rendszer tárgyi hatályának meghatározásához.

11. Az EUB 2016. december 8-án kelt *Stock* ügyben meghozott ítélet¹⁴ egy olyan összetett ügylet adókötelezettsége, illetve adóalapja vonatkozásában foglalt állást, mint az integrált mezőgazdasági együttműködésre irányuló ügylet. Egyrészt megállapította, hogy az esetleges kiegészítő szolgáltatások nem befolyásolják az ügylet minősítését, másrészt az adóalapnak részét képezi mind a termékek ára, mind a finanszírozási kölcsön után fizetett kamat.

A határozat az összetett és egységes ügyletek héa minősítése vonatkozásában ad támpontokat.

12 EUB C-446/15 sz. ügy *Signum Alfa Sped Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal kiemelt Adó- és Vám Főigazgatósága* között.

13 EUB C-263/15 sz. ügy *Lajvér Nonprofit Kft. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-dunántúli Regionális Adó Főigazgatósága* között.

14 EUB C-208/15 sz. ügy *Stock Zrt. és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-dunántúli Regionális Adó Főigazgatósága* között.

10.3. Pillanatfelvétel az uniós joghoz kapcsolódó hóa ügyek magyar bírói gyakorlatáról

1. A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2018. március 19-én kelt végzésében¹⁵ az EUB előzetes döntéshozatali eljárását kezdeményezte, hogy vajon összeegyeztethető-e az uniós joggal a bolti kiskereskedelmi tevékenységet folytató adózó erősen progresszív külön adófizetési kötelezettsége, ha egy gazdasági társaságban több boltot működtet, míg a franchise rendszerben működő belföldi tulajdonú adóalanyok adómentes sávba kerülnek. A végzés arra is választ vár, hogy az uniós jogba ütközés megállapítását külön kérelemmel kell kérni.

Az ügy az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban van.

2. A Kúria 2017. március 30-án kelt végzésében¹⁶ azt kérdezte az EUB-tól, hogy a 100%-ban települési önkormányzati tulajdonban álló gazdasági társaság közjog által szabályozott szervezetnek minősül-e, tekinthető-e úgy, mintha hatóságként járna el, illetve a települési önkormányzat által a feladat ellátásért fizetett összeg ellenértéknek tekinthető-e.

Az EUB a választ az 1.2. alfejezet 3-as sorszám alatt ismertetett ügyben adta meg.

3. A Nyíregyházi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2016. október 26-án kelt végzésében¹⁷ arra a kérdésre várt választ, hogy az adóhatóság utólagos adóellenőrzés keretében kizárhatja-e az alanyi adómentesség választásának lehetőségét.

A választ az EUB 1.2. alfejezet 4-es sorszám alatt ismertetett ügyben adta meg.

4. A Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2016. július 8-án kelt végzésében¹⁸ a lízingszerződés felmondása esetére vonatkozó adóalap-csökkentés vonatkozásában intézett kérdést az EUB-hoz.

Az EUB a választ az 1.2. alfejezet 5-ös sorszám alatt ismertetett ügyben adta meg.

¹⁵ 16.K.33.199/2017/7 sz. ügy (kapcsolódik az EUB C-323/18 és az EUB C-75/18 sz. ügyéhez).

¹⁶ Kfv.I.35.694/2016/4 sz. ügy (EUB C-182/17).

¹⁷ 17.K.27.247/2016/16 sz. ügy (EUB C-566/16 lásd. 7. lábjegyzet).

¹⁸ 7.K.27.479/2016/5 sz. ügy (EUB C-404/16 lásd. 8. lábjegyzet).

5. A Kúria 2016. február 8-án kelt végzésében¹⁹ azt a kérdést tette fel az EUB-nak, hogy köteles-e az adóhatóság az adózó levonási jogát elismerni az adóhatósági ellenőrzés során, amennyiben az adózó bevallásában az előzetesen felszámított adó nem szerepel, jóllehet a megfelelő számlák rendelkezésre állnak, és az adózó az ellenőrzés során kéri a levonási jog elismerését. A végzés indokolása nem hagy kétséget a Kúria eljáró tanácsának álláspontja felől. Eszerint azért van szükség a feltett kérdések megválaszolására, mert még nem született döntés abban a kérdésben, hogy a héa levonási jog kizárólag a bevallás benyújtása útján gyakorolható-e. A végzésben írtak szerint, hogy ha az adózó az ellenőrzéskor kéri levonási jogának elismerését, és számlái megfelelnek az előírásoknak, úgy e jogosultságát nem lehet azzal elutasítani, hogy nem tett eleget a héa irányelv 179. és 250. cikkében foglaltaknak.

Amint azt a bevezetőben említettem, az EUB nem került döntési helyzetbe, miután a felek a felülvizsgálati eljárásban megegyeztek.

6. A Kecskeméti Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2015. október 7-én kelt végzésében²⁰ a bíróság azt kérdezte az EUB-tól, hogy fordított adózás alá eső ügylet esetében az egyenes adózás szerinti számlakiállítás folytán megfizetett áfalevonási jogával lehet-e élni illetve arányos-e az 50%-os mértékű adóbíróság, ha a költségvetést kár nem érte.

A kérdésekre az EUB az 1.2. alfejezet 8-as pontban ismertetett határozatában adott választ.

7. A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2015. augusztus 10-én kelt végzésében²¹ előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett abban a kérdésben, hogy mennyiben várható el a számlabefogadótól, hogy a jogügylet körülményeit, a számlakibocsátót ellenőrizze, hogyan értékelhető, ha a gazdasági esemény nem a számlában feltüntetett felek között jött létre, ha csupán formai hiba áll fenn.

A kérdésekre az EUB II/9-es pontban ismertetett határozatában adott választ.

19 Kfv.I.35.404/2015/9. sz. ügy (EUB C-114/16 lásd. 1. lábjegyzet).

20 14.K.27.056/2015/16-I sz. ügy (EUB C-564/15 lásd 11-es lábjegyzet).

21 24.K.34.083/2014/24 sz. ügy (EUB C-446/15 lásd 12-es lábjegyzet).

8. A Kúria 2019. március 7-én kelt végzésében²² azt a kérdést intézte az EUB-hoz, hogy ellentétes-e az uniós joggal az a tagállami gyakorlat, amely az adólevonási jog vonatkozásában kizárólag arra van figyelemmel, hogy az adóköteles esemény mikor következett be, és nincs tekintettel arra, hogy a felek között a teljesítés mértéke tekintetében polgári jogi vita áll fenn, amely bírósági útra terelődött, és a számlát csak a jogerős ítéletet követően állították ki. Áttörhető-e a szolgáltatásnyújtás időpontjától számított 5 éves elévülési idő, befolyásolja-e a levonási jog gyakorlását a számlabefogadói magatartás, hogy a jogerős ítéletben megállapított vállalkozói díjat csak végrehajtási eljárásban fizették meg, és a számlát emiatt csak az elévülési határidő után állították ki.

Az ügy az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban van.

10.4. Következtetések

Az ismertetett nagyszámú eset statisztikailag is igazolja, hogy a hozzáadottérték-adó európai és tagállami szabályozása a mindennapos alkalmazás során számtalan jogalkalmazási, jogértelmezési kérdést vet fel. A bíróságok iránymutató döntései részben hiányos vagy hibás jogszabályt pótolnak, illetve azok hézagosságait egészítik ki. A jogalkotási hiányosságokat részben magyarázza az a kényszer, hogy nagyszámú uniós tagállam érdekeit kell összehangolni. Ide sorolom az ismertetett ügyek nagyobb részét. A bíróságok szokásos napi tevékenységüket végzik, amikor keresik az alkalmazandó jogot, és értelmezik azt. A héa ügyekben az uniós és a nemzeti ügyek egyensúlyban állnak. Ez az egyensúly azonban nem statikus. A kérdések, válaszok, az átfogalmazott kérdések és részletesebb válaszok körforgása dinamikus rendszerré teszik az uniós és tagállami igazságszolgáltatást. A kölcsönös visszajelzések rugalmassá teszik a joggyakorlatot, és ha egy-egy meghatározott problémakört vizsgálunk, kifejezett fejlődést láthatunk. Példaként említhető az adóalany és az adóhatóság fegyveregyenlősége, a szankciók arányossága, az alanyi jogosultságok érvényesítése. Egyes kérdések azonban mintha nem jutnának nyugvó pontra. Így nem megnyugtató, hogy milyen magatartás várható el a számlabefogadótól, illetve az adósemlegesség elve és az adóelkerülés elleni küzdelem ütközése is feloldatlan. E kérdések elvszerű tisztázásának hiánya talán az ellentétes irányú jogalkotói szándékok terhére írható, a bíróságokat azonban nem menti fel azon kötelezettségük alól, hogy a gazdasági és adójogi folyamatok megnyugtató rendezésére törekedjenek.

²² Kfv.I.35.172/2018/7 sz. ügy (EUB C-258/19).

10.5. Irodalomjegyzék

PEETERS, B. (2005): The concept of tax, 2005 EATLP Congress, Naples.

SIMON, I. (2012): Pénzügyi jog II., Budapest: Osiris Kiadó.

TERRA, B. J. M. – WATTEL, P. J. (2008): European Tax Law, Fifth Edition, Kluwer Law International.

VAN RAAD, K. (2012): Materials on International & EU Tax Law, Vol. 2, International Tax Center Leiden.

WEBER-GRELLET, H. (2001): Steuern im modernen Verfassungsstaat, Köln.

WERNER WIDMAN, D. (2015): Veranlagungshandbuch Umsatzsteuer 2014.

Hajnal Péter

11. A közigazgatási áfa perekről (Traveller in time)

A 70-es évek vezető rockcsapatának, a Uriah Heep együttes Traveller in time¹ (Időutazó) számával időutazásra hívom az olvasókat, és hat időzónán keresztül mutatom be magyar bírósági ítélezésben az áfa perek múltját. A módszerem lényege az volt, hogy hat időpontot kiválasztva, a Legfelsőbb Bíróság/Kúria adatbázisába az „áfa” keresőszót jelöltem meg. Az évszám az ügy indulását jelzi, a befejezés nem feltétlenül abban az évben történt. Az így kapott adathalmazt áttekintettem, kerestem a közös vonásokat, de a furcsaságokat is. Emellett – mint 30 éve közigazgatási pereket tárgyaló bíró – háttér információkat is igyekszek bemutatni, amelyek befolyásolták az áfa perek alakulását. Dolgozatom inkább leíró jellegű, mint elemző. Lépünk be hát az időgépbe, és START!

11.1. A kezdet – 1992/1993

Az általános forgalmi adót (továbbiakban áfa) Magyarországon 1988. január 1-jétől az 1987. évi V. törvény (1. Áfa tv.) vezette be, amelyet két év múlva az 1989. évi XL. törvény (2. Áfa tv.) váltott fel. Ebben az időben a bíróság által felülvizsgálható államigazgatási határozatokról szóló 63/1981. (XII. 5.) MT rendelet 1.§ 8. pontja tette lehetővé a bírósági felülvizsgálatot, áfa esetében a kivetés jogalapja és összezszerűsége tekintetében is. Az Alkotmánybíróság 32/1990. (XII. 22.) AB határozatával megállapította, hogy az 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről rendelkező 1981. évi I. törvény 72. §-ának (1) bekezdése és a 63/1981. (XII. 5.) MT rendelet a módosításokkal együtt alkotmányellenes, ezért azokat 1991. március 31-ei hatállyal megsemmisítette, egyben mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg. Ez az AB határozat, majd a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának kiterjesztéséről szóló 1991. évi XXVI. törvény (Pp. XX. fejezete) teremtette meg az újræledő magyar közigazgatási bírászkodás alapját, ebben pedig a pénzügyi bírászkodást.

¹ *Demonds and wizards, UK: Bronze ILPS 9193.*

A Legfelsőbb Bíróságon (továbbiakban LB) a Közigazgatási Kollégiumban ebben az időben három tanács ítélezett. Ugyanakkor áfa perek még elenyésző számban fordultak elő: 1992-ben 1 db, 1993-ban 16 db ügy indult. Jogtörténeti érdekességként, az 1992-ben indult ügyet² még törvényességi óvás alapján bírálta el az LB, és 548 800 forint áfát érintett. Az 1992. évi LXVIII. törvénnyel 1993. január 1-jétől bevezetett felülvizsgálati kérelem jogintézménye szélesebb körben tette lehetővé a jogerős ítélet LB általi felülvizsgálatát, ettől fogva az érkezett ügyek száma folyamatos emelkedést mutat.

Az 1993-ban indult áfa perek többsége az áfa fizetés mértékével foglalkozott (pl. sajtos tallér, ügyviteli szoftver). Ebben az időben a termékek és szolgáltatások adókulcsok szerinti besorolását az 1. Áfa tv. 1. és 4. számú mellékletei tartalmazták, amelynek besorolását törvényi felhatalmazás alapján a KSH készítette el. Bár az Alkotmánybíróság 15/1990. (VI.11.) számú határozatával 1990. december 31. napjával megsemmisítette a mellékleteket, az LB³ továbbra is irányadónak tekintette azokat (ITJ, SZTJ szám). A KSH által adott ITJ besorolást önállóan nem lehetett támadni, csak az adóhatóság határozata ellen benyújtott keresetben.⁴

Embrionális állapotban, de már ekkor megjelentek azok a jogkéresek, amelyek később egyre nagyobb számban fordultak elő. Említsük meg a legjellemzőbbeket: *nem szabályszerűen* kiállított bizonylatra áfa visszaigénylés jogszerűen nem gyakorolható⁵; *adóalanyiség*: a számla kibocsátására adóalany jogosult, amennyiben számla kiállító a vállalkozói tevékenységét korábban már megszüntette, a 2. Áfa tv. értelmében már nem volt adóalany⁶; a fizetendő *adókulcs mértéke fő- és mellékszolgáltatás esetén*: milyen ismérvek alapján lehet elbírálni, hogy melyik a főszolgáltatás/termékértékesítés⁷; megfizetettségi feltétel: az adóalany, aki a jogszabályban írt könyvvizsgálói kötelezettségének pénzforgalmi szemléletben jogosult eleget tenni az áfa levonására az ellenérték megfizetésének napján jogosult⁸; *áfa tv. hatálya*: a tanácsi szervek a közművek térítésmentes átadásával nem a vállalkozásuk köréből vontak ki végső fogyasztás céljára terméket vagy szolgáltatást, hanem a jogszabály rendelkezése folytán állami tulajdonban lévő

2 K.törv.II.25.523/1992/3.

3 Kfv.II.25.561/1993/4.

4 Kfv.II.25.660/1993/3.

5 Kfv.I.25.189/1993/6.

6 Kfv.II.25.968/1993/5.

7 Kfv.I.26.031/1993/5.

8 Kfv.II.25.370/1993/4.

létesítményt adtak a közművállalat kezelésébe, ez pedig az 1. Áfa tv. hatálya alá tartozó értékesítésnek nem minősíthető.⁹

A fenti felsorolásból is látható, hogy 1992/1993-ban indult áfa perekben az LB-nek alapvetően jogkérdésekben kellett döntenie, a tényállás megállapítás, a bizonyítás kérdése még nem került előtérbe. Az ítéletekben nincs részletes tényállás megállapítás, az LB a jogi indokolását is koncentráltan fogalmazta meg.

11.2. A kifejlődés – 1996/1997

1993. január 1-jén hatályba lépett az 1992. évi LXXIV. törvény (3. Áfa tv.), amely 15 évig maradt hatályban. Az Alkotmánybíróság az áfa pereket érintő több törvényhely alkotmányosságát vizsgálta. A rendszerváltozás utáni gazdasági átalakulás pozitív és negatív hatásai is egyre jobban jelentkeztek. Megnőtt a vállalkozások száma, a korábbi tervgazdálkodást felváltó piaci gazdálkodás, a megsokszorozódott szerződéses kapcsolatok kihatással voltak az adóhatósági ellenőrzések gyakoriságára, így az áfa perek számára is. „A kezdet” 17 ügyéhez képest 1996/1997-ben 197 áfát érintő ügy indult az LB előtt. Ha figyelmen kívül hagyjuk azokat az ügyeket, amelyekben nem az áfa volt a főkérdés, akkor is 167 ügyet kellett elbírálni. Az LB Közigazgatási Kollégiumban az időszak végére már öt tanács ítélt, ítéletei sokkal részletesebbé váltak mind a tényállás megállapítása körében, mind a jogi indokolást illetően.

A fizetendő áfa % meghatározásával kapcsolatban továbbra is felmerült a vitatott termékek ITJ besorolása (pl. fonott kalács¹⁰, cukorka, svéd keserű). Ugyancsak az ITJ szám besorolással voltak kapcsolatosak az átalakított nagy-rakodóterű személygépkocsik sorozatperei (pl. Ford Mondeo, Opel Astra Caravan, Fiat Bravo). Ezeket a gépjárműveket átalakítással rendelték meg az adózók, és a számla szerinti áfát kívánták visszaigényelni. A közigazgatási bíróságok osztották az alperes jogi véleményét, miszerint „egy személygépkocsinak gyártott gépjármű nagyobb terjedelmű tárgyak szállítására alkalmassá tétele ellenére sem veszti el eredeti jellegét még akkor sem, ha a gépkocsiból az ülések eltávolításra kerültek. Mindezekből következik, hogy a téves ITJ számot tartalmazó számla alapján a levonási jog nem gyakorolható”.¹¹

⁹ Kfv. III.25138/1993/12.

¹⁰ Kfv. I.28.613/1997/7.

¹¹ Kfv. II.27.494/1997/6.

Ekkorra már az áfa perek döntő többségét a levonás/visszaigényléssel kapcsolatos ügyek jelentették. Megjelentek a gázolaj ügyek, a „számlagyarak”. Voltak olyan elhíresült gazdasági társaságok, vagy magánszemélyek¹², akik százasaival, ezresével állították ki a hamis számlákat. Ezekhez több esetben büntető ügyek is kapcsolódtak. A kialakult bírói gyakorlat alapján a közigazgatási perek tárgyalását nem függesztették fel a büntető eljárás jogerős befejezéséig, mert nem tekintették előkérdésnek. A jogi nyelv is több megnevezést alkalmazott erre az esetkörre: fiktív számlák, nem valós számlák, nem valós gazdasági esemény.

Vitatott volt, hogy az adóhatóság minősítheti-e másként az adott gazdasági eseményt, a felek polgári jogi viszonyába beleavatkozhat-e? Az Alkotmánybíróság 724/B/1994. AB számú határozata az adózás rendjéről szóló törvény 1. § /7/ bekezdés alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést, valamint az alkotmányjogi panaszt elutasította és rámutatott, hogy az adóhatóság minősítése adóügyi szempontból releváns és a közjogi jogviszonyban nem álló harmadik személyre kihatással nincs. Az AB döntése értelmében tehát az adóhatóság és a bíróság is jogosult vizsgálni a szerződés valódi tartalmát és az adott esetben megállapíthatta, hogy nincs olyan jogügylet, amely alapján az áfa-visszaigénylés lehetőségét megalapozó számla kibocsátásra mód lett volna.¹³

A tömegesen érkező áfa levonási/visszaigénylési perek szinte kikényszerítették, hogy az LB lefedesse az ezzel kapcsolatos legfontosabb jogelveket, amelyek zsinórmértékül szolgálhattak a közigazgatási bírák számára. Ennek lényege, hogy a 3. Áfa tv. és a számviteli törvény előírásai alapján a formai és tartalmi feltételek együttes megléte esetén kerülhet sor az adólevonási jog gyakorlására. A formai feltételek a felszámított adó összegét igazoló dokumentumra (számlára) vonatkoznak. Ha viszont a számla hitelességét akár az adóhatóság, akár az adóalany vitatja, vizsgálni kell a tartalmi feltételek meglétét, így

- a) valóságosan végbement-e az a gazdasági esemény (termékértékesítés, vagy szolgáltatás) amelyre az adó visszaigénylését alapítják,
- b) a termékértékesítés (szolgáltatás) ellenértékét (ideértve az adót is) a vevő megfizette-e,
- c) másik adóalany részéről került-e sor az adó áthárítására.

¹² Kfv. III. 27559/1996/3.

¹³ Kfv.I.28.261/1996/7.

Az önmagában formailag szabályos számla tehát nem ad alapot az adólevonásra, ha a felsorolt feltételek közül bármelyik hiányzik.

A gyakorlat tehát elválasztotta a számla formai és tartalmi vizsgálatát. A kezdeti időben a mainál sokkal hangsúlyosabb szerepet kapott a számla formai vizsgálata. Az egyértelmű volt, hogy számla nélkül nincs levonási jog, így hiába hivatkozott az adózó arra, hogy a számlái elvesztek, vagy ellopták¹⁴, keresete nem vezethetett eredményre. A meglévő számla formai hiányosságai változatos képet mutattak, a legjellemzőbbek: kibocsátó adószáma téves, székhely, adóigazgatási azonosító szám téves, számla sorszáma eltér a teljesítési időtől; nem tartalmazza a termék statisztikai besorolási számát, a számla esedékességét, a teljesítés időpontját; teljesítési időpont, kibocsátó címe és cégszerű aláírása, fizetési határidő hiányzik.¹⁵

A számla tartalmi vizsgálata a fent hivatkozott hármas feltétel alapján történt. A bíróságok vizsgálták az áfát áthárító adóalanyiságát (átháríthatta-e), hogy történt-e egyáltalán gazdasági esemény, vagy „fiktív”. A teljesség igénye nélkül sorolom fel, hogy milyen bizonyítékokat lehetett figyelembe venni: a számlakibocsátó az ellenőrzött időszakban gazdasági tevékenységet nem végzett, székhelyén, telephelyén nem volt megtalálható, a számlakibocsátó a cégbírósági nyilvántartásban, APEH törzstárában nem szerepel, a számlakiállító bejelentett tevékenységi köre eltérő, a számlakiállító nem tulajdonosa az eladott ingatlannak, a számlakiállító szüneteltette a tevékenységét, nem ismerte el a számlakiállítást, a számlakiállítónak nincs adószáma, bevallást nem nyújtott be.¹⁶

Az ítékezés ekkor még nem tett éles különbséget aközött, hogy a gazdasági esemény egyáltalán nem történt meg, vagy, hogy volt gazdasági esemény, de az nem a felek közt ment végbe. Esetenként azonban már vizsgálta a számlabefogadó magatartását is: a felperestől elvárható lett volna, hogy meggyőződjék üzleti partnere adóalanyiságáról¹⁷. A behajthatatlan követelésre jutó áfa levonásához való előzetes adóhatósági hozzájárulás megadása esetén az APEH vizsgálta, hogy az adózó megtett-e minden szükséges intézkedést a behajtásra¹⁸. Felvetődött az

¹⁴ Kfv.III.27.868/1996/6., Kfv.I.27.810/1996/7.

¹⁵ Kfv.III.28.098/1997/4., Kfv.I.27.732/1996/4.

¹⁶ Kfv.III.28.708/1996/6., Kfv. III. 28199/1996/3., Kfv.III.28.760/1996/8., Kfv.III.29.030/1997/6., Kfv.III.28.018/1997/5., Kfv.II.27.535/1997/4.

¹⁷ Kfv.I.27.172/1996/7.

¹⁸ Kfv. III. 27229/1996/4.

adóhatóság és a felperesi adózó bizonyítási kötelezettsége, a bizonyítási tehernek a kérdése is. Az LB a perekben egyértelműen a felperesre terhelte a bizonyítási kötelezettséget. „a Pp. 164.§ (1) bekezdése értelmében (...) a felperesnek kellett volna igazolnia azt, hogy az áru valóban a számlán feltüntetett adóalanytól származik, az adó áthárítása megtörtént és ezt hiteles számla igazolja”.¹⁹

„A kezdet” részben említett megfizetettségi feltétel ebben a vizsgált időszakban is előfordult. A 2. Áfa tv. 20. § alapján a pénzforgalmi szemléletű könyvvezetés esetén az áfa fizetési kötelezettség az ellenérték megfizetése napján keletkezik.²⁰ A megfizetési feltétel a 3. Áfa tv. alapján is felmerült, amikor a levonási ok keletkezését és a visszaigénylési kérelem teljesítését kellett elhatárolni.²¹ Az LB kifejtette, hogy a kibocsátott számlában feltüntetett teljesítési időponthoz kötődik a levonási jog keletkezése, de a levonható adó visszaigényléséhez azonban további törvényi feltétel szükséges (az adóalany a tárgyi eszköz beszerzésére jutó előzetesen felszámított adót – a 32. § /1/ bekezdésének a) pontja szerinti esetben – megfizette). A levonási jog keletkezése nem eredményezi önmagában a visszaigénylés jogosultságát is.

Még néhány elvi jellegű, vagy érdekesebb ügy: a beszerzést terhelő áfa levonására az adóalany csak akkor jogosult, ha a beszerzést vállalkozásának folytatásához használja – tervezett felhasználás nem (disco berendezések)²²; ellenérték nélküli eszközátadás – áfa köteles²³; részletfizetés esetén az adófizetési kötelezettség, illetve az adólevonási jog keletkezése²⁴.

11.3. Csatlakozás előtt – 2002/2003

A Pp. 1999. január 1-jei módosítása következtében az elsőfokú közigazgatási ítélezés megyei bírósági szintre került, az ítélet elleni fellebbezés – kivételekkel – megszűnt, a felek a felülvizsgálati eljárást a fellebbezés pótlásaként kezdték használni. Az LB jogbíróság helyett ténybíróssággá kezdett válni, az ügyek elintézése elhúzódott. Ebben történt változás 2002. január 1-jétől, amikor a Pp. módosításával a felülvizsgálati eljárásban bevezetésre került a „befogadási eljárás”, amely

¹⁹ Kfv.III.27.969/1997/7.

²⁰ Kfv. IV. 28.772/1997/4.

²¹ Kfv.I.28.400/1997/5.

²² Kfv. II. 28.035/1997/6.

²³ Kfv.II.27.086/1996/7.

²⁴ Kfv.I.28.401/1996/6.

az Alkotmánybíróság 42/2004. (XI.9.) határozatáig volt hatályban, amely akkor alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette. A vizsgált időszakban 158 áfa ügy indult, ebből 29 esetben az LB a felvetett kérdést nem tekintette elvi jelentőségűnek, ezért azt elutasította (legtöbb esetben a bizonyítékok felülmérlegelését kérték). A közigazgatási bírók szemléletét befolyásolta az a tény is, hogy megkezdődött az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti felkészítés. Megismerték a Hatodik tanácsi irányelvet²⁵, az Európai Unió Bírósága ítélkezési gyakorlatát. Bár e vizsgált időszakban a közösségi jogot még nem lehetett közvetlenül alkalmazni, de egy esetben az LB már utalt rá: „(...) a bíróság e döntését természetesen a felülvizsgálandó alperesi határozat hozatalakor hatályos magyar jogszabályok alapján hozta, de ugyanakkor figyelembe vette a hivatkozott 6-os számú irányelv, valamint az Európai Bíróságok adott jogeseteinek döntését is (...)”²⁶

A LB Közigazgatási Kollégiumának szakmai átszervezése következtében a korábbi hat tanács helyett két tanács (K.I, K.IV.) tárgyalt pénzügyi tárgyú pereket, ezzel a jogalkalmazás egységesebbé válhatott. A 158 áfa ügyből ténylegesen 82 ügyben döntött az LB közvetlenül áfa kérdésről. Az áfa perek jellemző ügytípusa továbbra is az áfa levonás/visszaigénylés témáját érintette. Mivel a gazdasági esemény számla szerinti létrejötte/létre nem jötte alapvetően bizonyítási kérdés, e témakört érintette leginkább a befogadás intézménye, sok esetben a felülvizsgálati kérelem elutasítása. Az elrendelt felülvizsgálati eljárásban kettősség figyelhető meg az ítélkezésben. Egyrészt megmarad a korábban említett hármas feltétel vizsgálati alapelv, másrészt bizonyos elmozdulás tapasztalható a formai hiányosságok tekintetében.

A számlát továbbra is alapvetőnek tekintette, az adatok valótlanúsága megdönti a számla hitelességét és kizárja az áfa levonásának lehetőségét. Az adójogi jogviszonyban közömbös az, hogy a számla milyen okból nem tekinthető hitelesnek és a számla e tulajdonsága a felhasználónak vagy másnak a felróható vagy fel nem róható magatartásának az eredménye, illetve hogy a felhasználó a számlát jóhiszeműen vagy rosszhiszeműen kívánta érvényesíteni.²⁷ Ez a jogi érvelés a csatlakozást követően újragondolást igényelt, és ma már fenntarthatatlan megállapításokat tartalmaz. A számlatömb kérdése körében az ítélkezés szigo-

25 *A tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló 1977. május 17-i 77/388/EGK.*

26 *Kfv.I.35.480/2002/7.*

27 *Kfv.X.35.140/2002/4.*

rúbb álláspontot foglalt el. „(...) a LB rámutatott arra, hogy az általános forgalmi adó visszaigénylésére vonatkozó általános szabályok (...) meglétén túl az (...) csak az adóigazgatási azonosításra alkalmas bizonylat, számla minősülhet adólevonásra jogosító számlának. A felperes által befogadott számlák vonatkozásában a számlakibocsátó nem rendelkezett a szigorú számadású nyomtatványok nyilvántartásával, és a számlatömb beszerzéséről sem tudott bizonylatot bemutatni.”²⁸ A bizonyítási eszközök körében is fenntartotta, hogy a számlák hitelessége tanúvallomásokkal nem állítható helyre.²⁹ Ugyanakkor elmozdulás volt tapasztalható a korábbi gyakorlattól, amikor az LB kifejtette, hogy önmagában egy tevékenységi kör túllépése még nem teszi érvénytelenné a szerződést és az értékesítési tevékenységnek sem feltétele a cégbejegyzés, vagy az adóhatósághoz történő bejelentkezés.³⁰

Speciális ügytípus volt a külföldi utas részére történő áfa visszatérítés. E három pólusú jogügyletben először a felperesi adózó visszatérítette az áfát a külföldi utasnak, majd a bevallásában visszaigényelte az Államtól, de a hiteltelen számlák miatt az adóhatóság megtagadta az adózó visszatérítési igényét. Az LB elvi élel fejtette ki: „Az Áfa tv. tehát előzetesen felszámított adónak és nem pusztán elszámolási összegnek tekinti a bevallásban közölteket. Az engedélyesnek kellő gondossággal kell meggyőződnie azoknak a bizonyítékoknak a hitelt érdemlő voltáról, melyekkel a külföldi utas a visszaigénylésének és az adóösszegezésének jogszerűségét igazolja (...). Önmagában az, hogy a jogszabály a kellő gondosság fogalmát nem határozza meg, nem jelenthet alkalmazási problémát. (...) Mindig az adott konkrét tényállás kapcsán a felelősségre irányadó szabályozásra figyelemmel, és a rendelkezésre álló adatok alapján kell ezeket vizsgálni és minősíteni.”³¹

A mai áfa ítélezésben fontos körülmény az adózó tudattartalmának vizsgálata (tudta/tudnia kellett volna formula). Ennek előfutára volt az adózói magatartás vizsgálatánál a 2003. január 1-jén hatályba lépett 3. Áfa tv. 44.§ (5) bekezdése, mely szerint az adóalany adózással kapcsolatos jogai nem sérülhettek, ha a termékértékesítés, illetve szolgáltatásnyújtás körülményeit figyelembe véve kellő körültekintéssel járt el. A rendelkezést a folyamatban lévő ügyekben is alkalmaz-

28 Kfv.I.35.191/2002/6.

29 Kfv.I.35.352/2002/4.

30 Kfv.I.35.281/2002/5.

31 Kfv.I.35.067/2003/2.

ni kellett, ami rögtön felvette azt a jogkérdést, hogy mi tekinthető „folyamatban lévő” ügynek. A többség azt az álláspont fogadta el, hogy még a rendkívüli perorvoslatnak minősülő felülvizsgálati eljárás is annak tekinthető³², bár volt ettől eltérő vélemény is.³³ Érdemben az LB-nek az volt a jogi álláspontja, hogy tényállás függvényében lehet és kell vizsgálni és megállapítani, hogy mi tekinthető kellő körültekintésnek, illetve az adózó mennyiben tett ennek eleget. Alapvetően ismét a bizonyítékok mérlegeléséhez vezetett a jogkérdés. „A Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozza, hogy a számlakibocsátó adóalanyisága fennállásának vizsgálata, ellenőrzése olyan feltétele az adólevonási jog gyakorlásának, amely a szokásos gondosság mértékét nem haladja meg, az adott ügyletben szereplőktől általában elvárható.”³⁴

Az LB fenntartotta, hogy Art. 1. § (7) bekezdése szerint a szerződést és ügyletet más hasonló cselekményeket valódi tartalmuk szerint kell minősíteni.³⁵ Ugyanakkor rámutatott: „Az adóhatóság az Art. 1. § /7/ bekezdése alapján arra nem jogosult, hogy a szerződés hatékonysága, célra vezethetősége eredményessége elemzését mérlegelve minősítse át utóbb a felek közötti megállapodásokat.”³⁶

Végül még egy érdekes ügycsoport, amit csak „polcdíjnak” aposztrofáltak. Ennek lényege, hogy a nagy áruházláncok különböző elnevezéssel (boltnyitási, boltfelújítási hozzájárulás, polcdíj, lista árkedvezmény, logisztikai támogatás, bónusz-díj, stb.) szedtek be pénzt a beszállítóktól, hogy termékeik megjelenjenek, még hozzá jó helyen az áruházban. Az adóhatóság szerint ez a ráfordítás nem állt összefüggésben a felperes vállalkozási bevételszerző tevékenységével, a szolgáltatás jellege és tartalma egyértelműen nem azonosítható be. Az LB kifejtette, hogy „(...) alperesi határozat (...) a tartalmi vizsgálatot nem végezte el, amelyet ez az újfajta gazdasági kapcsolatrendszer (hipermarketek-beszállítók) kialakított. Csak a megállapodások konkrét tartalmának vizsgálata, illetve az ahhoz kötődő teljesítések vizsgálata után állapítható meg, hogy a beszállító által fizetett összeg mögött volt-e szolgáltatás, illetve milyen szolgáltatás, és az alapot ad-e az általános forgalmi adó jogszerű levonására, vagy sem.”³⁷

32 Kfv.I.35.501/2003/4.

33 Kfv.I.35.240/2002/5.

34 Kfv.I.35.236/2003/7.

35 Kfv.IV.35.214/2002/4.

36 Kfv.I.35.829/2002/4.

37 Kfv.I.35.600/2002/7.

11.4. Csatlakozás után – 2008

2004. május 1-jével Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, ezzel a magyar közigazgatási bírának az áfára vonatkozó közösségi joganyagot (Hatos Irányelv, majd Tanács 2006/112/EK_írányelve – Áfa irányelv), és az EUB ítélkezési gyakorlatát is alkalmazni kellett. A 3. Áfa tv. 70/A §-ban megfogalmazott „megfelelési” klauzula is most kapott igazán jelentőséget. Bár 2008. január 1-jén hatályba lépett a 4. Áfa tv., de az ebben az időben vizsgált ítéletekben ez még nem került alkalmazásra. Az Alkotmánybíróság 42/204. (XI.9.) határozatával megszünt a felülvizsgálati eljárásban a befogadási eljárás, ezzel a felek – fellebbezés hiányában – szinte alanyi jogon használták a felülvizsgálati eljárást. Időközben a LB-n pénzügyi pereket tárgyaló két tanács összeolvadásával ún. nagytanács jött létre: két tanácselnökkel, négy előadó bíróval. Ez a rendszer, amely könnyebben biztosította a jogegységet 2009 év végére – az ügyek nagy száma miatt – nem volt fenntartható, így ismét két pénzügyi tanács ítélkezett. A nagy ügyszám miatt a korábbi időszakokhoz képest most nem két év, hanem csak egy év határozatait tekintettem át. Ez önmagában is 141 ügyet jelent, leszámítva a nem közvetlen áfa ügyeket, 98 ügy.

Megmaradtak a 3. Áfa tv. 44. § (5) bekezdésének alkalmazhatóságával, a szerződések adójogi minősítésének lehetőségével, a büntetőügy/törvényességi felügyelet nem előkérdéssel, az alapbizonylatok hiányával, a számlatömb hiteltelenségével, előleggel³⁸ kapcsolatos perek.

A nem hiteles számlákkal kapcsolatos perek továbbra is uralták e pertípust, de a csatlakozás indokolásbeli változásokat idézett elő. A felperesi adózók egyre többször hivatkoztak a Hatos Irányelvre és az EUB döntéseire, ekkor még elsősorban C-439/04. és 440/04. számú egyesített ügyekben (Kittel ügy), és a C-354/03., C-355/03. és C-484/03. sz. egyesített ügyekben (Optigen ügy) hozott ítéletekre. A magyar bíróságoknak, így az LB-nek³⁹ is ezen ítéletekben megfogalmazott elvárások mellett kellett vizsgálni a számlák fiktitivását (nem hiteles számla). Előfordult, hogy a felperes nem tételes közösségi jogra, hanem közösségi jogi alapelvekre hivatkozott: bizalomvédelem és jogbiztonság⁴⁰

38 Kfv.I.35.115/2008/5., Kfv.V. 35.426/2008/9., Kfv. V. 35.430/2008/4., Kfv. I. 35.335/2008/5., Kfv. I. 35.295/2008/3., Kfv. I. 35.041/2008/8.

39 Kfv.I.35.038/2008/9., Kfv.I.35.092/2008/4.

40 Kfv.I.35.142/2008/6.

A közösségi jog közvetlen alkalmazhatósága is felmerült abban az ügyben, ahol az adózó belföldi utazásszervezőként és közvetítőként utazási csomagokat értékesített⁴¹. Itt az LB kifejtette: „(...) az első fokú bíróság (...) helyes jogértelmezéssel állapította meg, hogy az Áfa tv. 65. § (2) bekezdése és az R. 1. § (2) bekezdés f) pontja a közösségi joggal ellentétesen értelmezte és szabályozta az utazási csomag fogalmát, így az árrés adózás alkalmazásának feltételeit is. Ezért a nemzeti jogszabályi rendelkezések a Hatodik Irányelv közvetlen hatályára figyelemmel nem alkalmazhatók.” A másik ügyben az volt a jogkérdés, hogy az adóhatósághoz való bejelentkezés előtti számla tekintetében a közben bejelentkezett finn gazdasági társaság levonhatja-e az áfát.⁴² „A Legfelsőbb Bíróság is megállapítja, hogy az Áfa tv. 36. § (3) bekezdése korlátozta az adóalany általános forgalmi adó levonási jogosultságát, ez ellentétes a Hatodik Irányelv 17. cikkével, így azt a nemzeti bíróság köteles figyelmen kívül hagyni (...). A Legfelsőbb Bíróság utal arra is, hogy az alperes hivatkozásával szemben a felperes adóalanyiségát nem a bejelentkezése teremtette meg.”

Az LB a számla hiteltelenségét elsősorban nem formai okok (felperes által szövegszerkesztővel létrehozott nyomtatványok, okiratok nem felelnek meg a számlára vonatkozó jogszabályi előírásoknak⁴³) miatt állapította meg, hanem tartalmi vizsgálat következtében: személyi/tárgyi feltételek hiánya, árualap hiánya, mesterséges láncolat, számlakiállító nem ismerte el, nem vallotta be, nem adóalany, telephelyén nem lelhető fel, visszaéltek a számlakiállító nevével, számlatömbjével, ismeretlen alvállalkozók és szubalvállalkozók bevonása, felperes nem ellenőrizte a számlakiállítót, munkavégzés helyét, stb.⁴⁴ Új termékek/szolgáltatások is megjelentek a hiteltelen számlákra alapított áfa levonás körében: számítógép/alkatrészek, fémhulladék, munkaerő-kölcsönzés, tollfelvásárlás⁴⁵.

A fenti perekől elkülönülnek azok az ügyek, ahol nem volt vitatott a gazdasági esemény felek közötti létrejötte, az adóhatóság azért nem tartotta jogszerűnek az áfa levonást, mert nem volt megállapítható a közvetlen és azonnali kapcsolat a szerződés és a felperesi adózó gazdasági tevékenysége közt. Ilyen volt pl.

41 Kfv.I.35.344/2008/7.

42 Kfv.I.35.165/2008/7.

43 Kfv.V.35.504/2008/4.

44 Kfv. I. 35.066/2008/7., Kfv. I. 35.062/2008/7., Kfv. I. 35.221/2008/6., Kfv. I. 35.204/2008/4., Kfv.I.35.523/2008/4.,Kfv. V. 35.464/2008/4.

45 Kfv. I. 35.092/2008/4., Kfv. I. 35.292/2008/4., Kfv. I. 35.230/2008/7., Kfv. I. 35.517/2008/5.

a Hagymányok Háza-ügy.⁴⁶ „A felperesi projekt a Millenniumi Városközpont kulturális tömbje részeként a Hagymányok Háza megépítése volt, és egy ilyen volumenű beruházás nemcsak önmagában az épület felépítését jelenti, hanem hozzá kapcsolódó egyéb munkálatokat, gazdasági tevékenységet feltételez. (...). A Legfelsőbb Bíróság megítélése szerinti ezen kapcsolódó beruházások nélkül az eredeti beruházás megvalósítására sem kerülhetett volna sor.” Az LB hivatkozott az EUB C-488/2007. és C-435/2005. számú ítéleteire: „A Legfelsőbb Bíróság jogi álláspontja szerint ez a közvetlen és azonnali kapcsolat a perbeli ügyben megállapítható a Hagymányok Háza építése és a hozzá kapcsolódó és alperes által vitatott munkák megvalósítása és szükségessége között.”

Végezetül néhány érdekesebb ügyet is megemlítek: levonható és le nem vonható áfa arányosítása⁴⁷; állami támogatás esetén az áfa arányosítása⁴⁸; közösségi termékértékesítés hitelt érdemlő igazolása⁴⁹

11.5. Magyar előzetes döntéshozatali ügyek után – 2012

Szervezeti változást jelentett, hogy létrejöttek a Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságok, szakmai testületeként a Regionális Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumok. A Kúrián a Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumban (KMK) ebben az időben ismét három tanács tárgyalt pénzügyi pereket. Jogszabályi változást jelentett a 2017. január 1-jén hatályba lépett EU közös hozzáadottértékadó-rendszerét (héta rendszerét) szabályozó 2006/112/EK irányelv, és a 2008. január 1-jén a 2007. évi CXXVII. törvény (4. áfa tv.). Az áfa ítélezésben azonban a legfontosabb hangsúlyi változást EUB ítéletei jelentették. A magyar bíróságok észlelték, hogy az APEH/NAV, de a bíróságok gyakorlata is túlságosan formalizálttá vált, a bizonyítási terhet alapvetően az adózóra telepítették, az adósemlegesség veszélybe került. A magyar bíróságok által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban született EUB ítéletek komoly szemléleti változást generáltak, nemcsak itthon, hanem az Unióban is. A teljesség igénye nélkül: C-392/09. (Uzodaépítő Kft.), C-80/11., C-142/11. (Mahagében-Dávid ügy), C-324/11. (Tóth ügy), C-273/11. (Mecsek-Gabona ügy), C-444/12. (Hardimpex). Az EUB döntései-

⁴⁶ Kfv. I.35.085/2008/9.

⁴⁷ Kfv. I. 35.085/2008/9.

⁴⁸ Kfv. I. 35.340/2008/7.

⁴⁹ Kfv. I. 35.265/2008/6

nek lényege, hogy az adólevonási jog nem tagadható meg az adóalanytól, ha a szolgáltatásra vonatkozó számla kibocsátója vagy annak valamely alvállalkozója szabálytalanságot követett el anélkül, hogy az adóhatóság objektív körülmények alapján bizonyítaná, hogy az adólevonási jogával élő adóalany tudta vagy tudnia kellett volna, hogy valamely szereplő által megvalósított adócsalásban vesz részt.

A vizsgált évben 206 áfát érintő ügy érkezett a Kúriára, ebből 129 db ügy volt, amely érdemi áfa kérdést érintett. Az áfa levonást érintő perekben a felperesek legtöbbször már nem az Optigen, vagy Kittel ügyekre hivatkoztak, hanem a magyar ügyekre (leginkább a Mahagében-Dávis, Tóth ügyekre). Ezzel kapcsolatban azonban rámutatott a Kúria, hogy önmagában az EUB ítéleteire való hivatkozás sem teremthet alapot a keresetnek helyt adó döntés meghozatalára, az azokban foglalt elvek sem mentik fel a számlabefogadó, a számlakibocsátó ellenőrzésének szükségességétől.⁵⁰ A NAV felülvizsgálattal érintett határozatai, és az elsőfokú ítéletek döntő többsége az EUB ítéletei előtt született, ezért az ott kifejtett elveket nem vehették igénybe. A Kúria több esetben helyezte hatályon kívül ezeket a döntéseket, új eljárásra kötelezve az adóhatóságot, azzal, hogy az EUB határozatai értelmében az adóhatóságot terheli a bizonyítás, hogy a felperes tudta vagy tudnia kellett volna, hogy a levonási jogának szabályozására felhozott ügylettel kapcsolatban a korábban közreműködő gazdasági szereplő által elkövetett adócsalásban vesz részt.⁵¹ A Kúria több ítéletében hivatkozott arra is, hogy a korábbi joggyakorlat már nem tartható fenn, szükséges annak megváltoztatása.⁵²

A levonás formai okokból történő vizsgálata – hasonlóan az előző időszakhoz – már elenyésző volt: ha a készpénzfizetési számlát tartalmazó számlatömböt a kibocsátást követően vásárolja meg a számlaadó, az olyan objektív körülmény, ami kizárja az áfa levonási jog gyakorlását.⁵³ Ahol a Kúria érdemben tudta vizsgálni a jogi helyzetet, a felperes keresetének elutasítására legtöbbször a valós gazdasági események hiánya (meg nem történt) miatt került sor. „Ha a számla szerinti felek között ténylegesen nem történt meg a termékértékesítés az adólevonási jog nem gyakorolható.”⁵⁴ Az objektív körülmények vizsgálatánál a döntés okai hasonlóak voltak mint korábban: személyi/tárgyi feltételek hiánya, árualap hiánya, mester-

⁵⁰ Kfv. I. 35.171/2012/8.

⁵¹ Kfv. I. 35.611/2012/4.

⁵² Kfv. I. 35.201/2012/6.

⁵³ Kfv. I. 35.263/2012/7.

⁵⁴ Kfv. V. 35.558/2012/7.

séges láncolat, számlakiállító nem ismerte el, nem vallotta be, nem adóalany, telephelyén nem lelhető fel, visszaéltek a számlakiállító nevével, számlatömbjével, ismeretlen alvállalkozók és szubalvállalkozók bevonása, felperes nem ellenőrizte számlakiállítót, munkavégzés helyét, nem történt kifizetés, stb.). A „fiktív”, vagy „hiteltelen” számlán kívül megjelentek olyan megfogalmazások is, mint a „rendeltetésellenes joggyakorlás”, vagy a „tisztán mesterséges ügyletek”.⁵⁵

Az ítékezés ekkor még nem tett éles különbséget aközött, hogy nem történt gazdasági esemény, vagy, hogy nem a felek között jött létre. Ez a megkülönböztetés majd csak a következő időszakra lesz jellemző. Az adózási magatartás körében a 3. Áfa tv. 44.§ (5) bekezdésében megfogalmazott „kellő körültekintés” meghaladottá vált a 4. Áfa tv. és az EUB döntéseinek nyomán. „(...) a bizonyítás célpontja ugyan továbbra is a számla befogadójának a magatartása, azonban már nem a kellő körültekintés, hanem olyan körülmények vizsgálatára van szükség, amely alapján az igazolható, hogy a levonási jog gyakorlója szándékosan tudva, vagy legalábbis oly módon vett részt az áfa kikerülésére irányuló ügyletben, hogy arról tudhatott volna. Mindezek bizonyítására pedig objektív körülményeket kell feltárnia az adóhatóságnak.”⁵⁶

A bizonyítási teher kérdésében változást jelentett, hogy a korábbi, alapvetően egyoldalúan a felperesre telepített bizonyítási kötelezettséget az ítélezési gyakorlat megosztotta. Az EUB döntéseinek tükrében az adóigazgatási eljárásban a NAV-ot terhelte: „az alperes objektív alapú bizonyítási kötelezettsége az, hogy a számlák hiteltelenségét bizonyítsa.”⁵⁷ A perben azonban továbbra is a felperes bizonyított: „A gazdasági esemény számlatartalom szerinti megtörténtét a felperesnek bizonyítania kell a perben.”⁵⁸ A bizonyítás körében meg kell említeni, hogy a Kúria jogbíróság és nem ténybíróság, ezért töretlen gyakorlata szerint: „a felülvizsgálati eljárásban – rendkívüli jogorvoslati jellege miatt – nincs helye bizonyítás felvételének, a bizonyítékok ismételt egybevetésének, felülmérlegelésnek. a bizonyítékok újraértékelésére, felülmérlegelésére általában nincs lehetőség.”⁵⁹ A gazdasági esemény létrejötté/létre nem jötté pedig alapvetően bizonyítási kérdés, ezért a sikeres felülvizsgálati kérelem érdekében az elsőfokú ítélet indokolásának kirívóan okszerűtlenségét, iratellenességét kellett támadni.

55 Kfv. V. 35.334/2012/7., Kfv. V. 35.170/2012/14., Kfv. I. 35.275/2012/5., Kfv.I. 35.291/2012/7.

56 Kfv. I.35.555/2012/4.

57 Kfv. I. 35.009/2012/6.

58 Kfv. V. 35.090/2012/10.

59 Kfv. V. 35.346/2012/9.

Ahol a felperes az áfa levonási perekben pernyertes lett, ott az adóhatóság vagy nem bizonyította az adócsalást, vagy felperesi adózónak nem volt tudomása az áfa csalásról⁶⁰. A Kúria azt is kifejtette, hogy valós üzleti tartalmú gazdasági eseményt nézve adóelőleg megszerzésére hivatkozással nem tagadható meg az áfa levonási jog gyakorlása.⁶¹

A fizetendő áfával kapcsolatban továbbra is alapelv maradt, hogy a számla kiállítása már önmagában megalapozza a fizetési kötelezettséget.⁶² A 4. Áfa tv. alapján több fordított áfás ügy indult, elsősorban ingatlan építések körében. A Kúria egyértelműen leszögezte, hogy a fordított adózás alkalmazásának törvényi feltétele, hogy az ingatlan építése építési engedély köteles kell, hogy legyen.⁶³

A megelőző időszakban még csak bimbózó állapotban volt, de a most vizsgált időszakban – mennyiségét tekintve – már virágba borult a közösségi termékértékesítési pertípus. Ennek lényege, hogy az adóhatóság szerint a közösségi termékértékesítést tartalmazó 0%-os áfás számla ellenére e termék bizonyítottan nem hagyta el az országot, így az belföldi termékértékesítésnek minősül, áfa felszámítása és fizetése mellett. Jól láthatóan olyan termékeket érintett, amelyek egyedileg nem beazonosíthatók, tömeg vagy ömlesztett áruk (cukor, gabona, kukorica, repce, húsárú). A bizonyítékok között kell említeni a szerződésen kívül a szállító levelet, CMR okmányt, VIES rendszert, külföldi társadóhatóság, sofőrök nyilatkozatát. E jogkérdésben az EUB a C-409/04. számú (Teleos és Társai) ügyben és a magyar indítványra meghozott C-273/11. számú (Mecsek Gabona) ügyben fejtette ki álláspontját, amely ugyan hasonlított az áfa levonási ügyekben hozott döntéseire, de az adózási magatartás körében eltért:

„(...) azzal nem ellentétes az, ha olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyben felmerültek, megtagadják az eladótól a Közösségen belüli termékértékesítés adómentességét, feltéve, hogy objektív körülmények alapján bizonyítást nyer, hogy ez utóbbi nem tett eleget bizonyítási kötelezettségének, illetve hogy tudta vagy tudnia kellett volna, hogy az általa teljesített ügylettel a vevő által elkövetett adócsaláshoz járul hozzá, és nem tett meg minden tőle telhető ésszerű intézkedést annak érdekében, hogy elkerülje az e csalásban való részvételt.” (Mecsek Gabona ügy) A Kúria döntése: „Ezzel teljesen összhangban a magyar bírói gyakorlat

⁶⁰ Kfv. I. 35.239/2012/5., Kfv. I. 35.319/2012/4.

⁶¹ Kfv. I. 35.403/2012/4.

⁶² Kfv. V. 35.156/2012/3.

⁶³ Kfv. V.35.018/2012/7.

is megerősítette, hogy a termék más tagállamba történő szállítását az adózónak kell hitelt érdemlő bizonyítékkal alátámasztania (Kfv.V.35.232/2010/4.), valamint az adózónak meg kell hoznia minden lehetséges ésszerű intézkedést annak érdekében, hogy az ügylet szabályosan folyjon le (Teleos ügy 65. pont, Mecsek Gabona 48. pont, Kfv.I.35.325/2010., Kfv.I.35.111/2010.).⁶⁴

Ezen nem valós közösségi termékértékesítésektől meg kell különböztetni azokat az ügyleteket, ahol a többszereplős, több EU országot érintő láncügylet, vagy ún. háromszöglet ügyleteknél azt kellett eldönteni, hogy melyik termékértékesítéshez kapcsolódott a szállítás, melyik lesz belföldi és melyik közösségi termékértékesítés. Az EUB ezzel kapcsolatban a C-245/04. (Emag) és a C-430/09. (Euro-Tyre) ügyekben fejtette ki álláspontját, melynek lényege, hogy csak egy ügyletbe tapadhat 0%-os közösségi áfakulcs. Hogy az első gazdasági szereplőtől az utolsóhoz történő fuvarozás kinek az érdekében történt, az bizonyítást és gondos mérlegelést igényel.⁶⁵

Végül néhány érdekesebb ügy: fő- és járulékos szolgáltatás meghatározása a hagyományos (koporsós), és urnás temetésekhez kapcsolódó szolgáltatások esetében⁶⁶; használt ingóságok üzletszerű értékesítése (Vaterás ügyek)⁶⁷; őrző-védő őrorkutyák tartására fordított összeg áfa levonása⁶⁸; áfa adóalapjának becsléssel történő megállapítása⁶⁹.

11.6. Napjaink – 2017

Lassan időutazásunk végéhez érünk. A korábban vizsgált időszak után is több iránymutató EUB döntés született – köztük magyar kezdeményezésre – áfa témakörben, amelyek befolyásolták a magyar ítélezést: fordított áfa: C-564/15. (Farkas), fő- és mellékszolgáltatás: C-208/15. (Stock), áfa alanyiság: C-263/15. (Lajvér), áfalevonás: C-446/15. (Signum-Alfa). Az ügymenyiség miatt a Kúrián kezdetben három pénzügyi tanács ítélezett, részben nagytanácsként. Dr. Darák Péter, a Kúria elnöke „Az általános forgalmi adó levonhatóságával összefüggő perek gyakorlata” vizsgálati tárgykörben a közigazgatási jogi ítélezési tevékeny-

⁶⁴ Kfv.I.35.287/2012/7.

⁶⁵ Kfv. I.35.725/2012/5.

⁶⁶ Kfv. I.35.444/2012/5.

⁶⁷ Kfv. V. 35.202/2012/13.

⁶⁸ Kfv. I. 35.387/2012/4.

⁶⁹ Kfv. V. 35.590/2012/3.

ség vizsgálatára joggyakorlat elemző csoport felállítását rendelte el, amely 2016. év elejére készítette el „Összefoglaló véleményét” (Kúria, 2014). A munkában elsőfokú és kúriai bírókon kívül részt vettek a NAV, a tudományos és adótanácsadói egyesületek képviselői. Ez a munka alapozta meg az 5/2016. (IX.26.) KMK véleményt, amely azóta is világitótoronyként szolgál a jogalkalmazás számára.

2017-ben 270 db „áfa” megjelölésű ügy érkezett, ebből 120 db volt az áfa a per fő tárgya. Továbbra is az áfa levonás/visszaigénylés volt a legtöbb ügy. A jogelemző csoport munkája, majd a KMK vélemény következtében differenciálttabbá váltak az adóhatósági határozatok, és a bírósági felülvizsgálat ténybeli és jogi indokolásai is. Az 5/2016. (IX.26.) KMK véleményben kifejtett elvek az alábbiak:

- „1.) Ha a számlában szereplő gazdasági esemény nem történt meg, akkor nem kell vizsgálni, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókijátszásról, adócsalásról.
- 2.) Ha a gazdasági esemény megvalósult, de nem a számlában szereplő felek között, akkor – a tényállás függvényében – vizsgálni lehet, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókijátszásról, adócsalásról.
- 3.) Ha a gazdasági esemény a számlában szereplő felek között megvalósult, de a számlakibocsátó (vagy az általa befogadott számla kibocsátója) csalárd magatartást valósított meg, az adóigazgatási eljárásban vizsgálni kell, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókijátszásról, adócsalásról.”

E hármas feltételrendszerre tekintettel a kúriai ítéletek vizsgálódását is csoportosítani lehet. Amennyiben az adóhatóság objektív tényekkel bizonyítani tudta, hogy egyáltalán nem történt gazdasági esemény, akkor az adózói tudattartalmat nem kell vizsgálni. „Amennyiben a számlában szereplő gazdasági esemény nem történt meg, akkor az áfa levonási jog nem gyakorolható, a rendeltetésellenes joggyakorlás fennállásának vizsgálata szükségtelen, egyben irreleváns.”⁷⁰ Ennél jóval több esetben kellett vizsgálni a 2. fordulatot. „Nem gyakorolható az adólevonási jog, ha az előlegheszámában feltüntetett teljesítési időpont nem helytálló, és a számlán feltüntetett gazdasági esemény bizonyítottan nem történt meg a számla szerinti felek között.”⁷¹ Ennél a fordulatnál vizsgálni kellett a tudta/tud-

⁷⁰ Kfv. V. 35.282/2017/4.

⁷¹ Kfv. V. 35.282/2017/4.

nia kellett volna klauzulát (nem a 3. Áfa tv. 44. § (5) bekezdésében megfogalmazott kellő körülmények!). „Azt kell objektív körülmények alapján bizonyítani, hogy az adózó tudott, vagy tudhatott arról, hogy adókiátszást megvalósító ügyletben vesz részt. (...). Az objektív körülményeket egyediesítve, valamennyi ügyletre (gazdasági társaságra) lebontva kell megjeleníteni, azokat nem lehet összegző módon ismertetni.”⁷² E körben a bíróságok vizsgálták, hogy mi tekinthető objektív körülménynek, rendeltetésellenes joggyakorlásnak, mikor került sor adócsalásra, láncügyletre (körhintacsalásra)⁷³, a felek akarata mikor irányult áfa rendszeren kívüli célra. „Ha az ügyletnek alapvetően az áfa rendszeren kívüli célja van, nem gyakorolható az áfalevonási jog.”⁷⁴ Az adózótól ésszerűen elvárható intézkedések köre is mérlegre került, de ebben általános zsinórmértéket nem lehetett meghatározni: „Az ésszerűen elvárható intézkedések köre az adott ügy körülményeitől függ, melynek elbírálása az eljáró bíróság feladata.”⁷⁵

A felperes keresete sikerre vezetett, ha bebizonyosodott, hogy a gazdasági esemény számlán szereplő felek közt ment teljesezésbe⁷⁶, ha a bizonyítékokat okszerűtlenül mérlegelték.⁷⁷ vagy az adóhatóság nem tudta objektív tényekkel igazolni a tudta/tudnia kellett volna klauzulát. A bizonyítási teher körében a korábbi megosztott jelleghez képest ismét erőteljesen a felperesre telepítették az ítéletek a bizonyítási kötelezettséget⁷⁸ (18 ügy) szemben az alperesével⁷⁹ (5 ügy). Ezt a gyakorlatot többen a KMK véleményhez képest visszalépésnek tekintik. A bizonyítás körében továbbra is sok ügyben fordult elő, hogy a Kúria a felülvizsgálati eljárásban a felülmérlegelés tilalmára hivatkozott⁸⁰ (20 ügy). Ez is mutatja, hogy milyen felelősség hárul az elsőfokú bíróságokra ebben a perfajtában, hiszen a felek felülvizsgálati lehetősége ténykérdésben, bizonyítottságban korlátozott.

A másik jelentős áfa pertípus továbbra is a közösségi termékértékesítés volt, bár e téren Magyarországon néhány „veszélyeztetett” termékre bevezetett fordított áfa lehetősége csökkentette ezeket az ügyleteket (de új árúként jelent meg a pl. cement!). Ennél az ügýtípusnál az adózói bizonyítás még erőteljesebben merül fel:

72 Kfv. I. 35.310/2017/5.

73 Kfv. VI. 35.495/2017/4., Kfv. I. 35.312/2017/10., Kfv. V. 35.638/2017/5. Kfv. I. 35.584/2017/6.

74 Kfv. I. 35.184/2017/6.

75 Kfv. I. 35.138/2017/5.

76 Kfv. I. 35.026/2017/5.

77 Kfv. I.35.078/2017/7.

78 Kfv. V. 35.057/2017/6.

79 Kfv. VI. 35.285/2017/5.

80 Kfv. V. 35.275/2017/6.

„Közösségi termékértékesítés esetén az adómentesség feltételei maradéktalan teljesítését a kedvezmény igénybe vevője köteles bizonyítani.”⁸¹ Érdekességgént, előfordult ennek a pertípusnak a fordítja is, a közösségi termékbeszerzés (magyar adózó az áfa fizetési kötelezett), ahol a VIES rendszer szerint a felperes Lengyelországból szerzett be árut, a lengyel társhatóság jelzése alapján indult ellenőrzés a felperessel szemben, mert az nem vallott, nem fizette be, de tagadta a termékbeszerzést.⁸²

Érdekes lehet a magyar bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban született EUB ítélet után a konkrét per utóélete. Két ilyen esetet mutatok be. Az első esetben⁸³ az integrátor áfa köteles mezőgazdasági termékeket értékesített, egyben a termelőknek ennek érdekében áfamentes kölcsönt nyújtott. A Kúria kezdeményezésére az EUB C-208/15. számú ügyben hozott ítéletet. A Kúria a pert folytatta, és kifejtette: „Az olyan integrált mezőgazdasági együttműködésre irányuló ügylet, amely előírja, hogy valamely gazdasági szereplő termékeket értékesítsen valamely mezőgazdasági termelőnek, és a részére e termékek megvásárlására szánt kölcsönt nyújtson, e rendelet szempontjából egyetlen egységet képező ügyletnek minősül, amelyben a termékek értékesítése a főszolgáltatás. Az említett egységet képező ügylet adóalapját képezi mind az említett termékek ára, mind pedig a mezőgazdasági termelőknek nyújtott kölcsön után fizetett kamat.”[16]

A másik ügyben a 4. Áfa tv. 186. § (2) bekezdése, az ún. pénzügyi rendezettségi szabálya miatt több eljárás is folyamatban volt az EUB előtt. A kötelezettségszegési eljárásban az EUB C-274/10. Ítéletével az Áfa Irányelv ellenesnek tekintette ezt a rendelkezést. A 4. Áfa tv. módosítása után a ki nem fizette áfára jutó kamat kapcsán előzetes döntéshozatali eljárásban született a C-654/13. sz. döntés (Delphi végzés). Ez a magyar bíróság feladatává tette, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartásával meghatározza az ilyen kamatok kifizetésére vonatkozó szabályokat. A Kúria az alábbi döntést hozta⁸⁴: „A közösségi jogba ütköző módon visszatartott áfára jutó kamat felszámításának időszaka két részre oszlik a kamathoz való jog jogalapja szempontjából. Az időszak első részében a közösségi jogot sértő törvényi szabály miatt nem jutott hozzá az áfához az adóalany. Ennek az időszaknak a kamatát az Art. 124/D. § (3) bekezdése szerinti egyszeres jegybanki alapkamatnak megfelelő kamattal szükséges kiszámolni azzal, hogy a

81 Kfv. VI. 35.061/2017/6.

82 Kfv. VI.35.291/2017/5.

83 Kfv.I.35.032/2017/4.

84 Kfv. I.35.102/2017/6.

visszatartott áfát tartalmazó bevallással lefedett időszakra jár kamat az áfa bevallás periódusai szerint. Az időszak második részében az adóhatóság mulasztása miatt nem jutott kamathoz az adóalany. Ennek az időszaknak a kamatát az Art. 37. § (6) bekezdése szerinti kétszeres jegybanki alapkamatnak megfelelő kamattal szükséges kiszámolni. HÉA irányelv 183. cikk”

E jogkérdés utóéletéhez tartozik, hogy az egyszeres kamat kapcsán előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett egy magyar bíróság C-126/18. ügyszámon.

Végül ismét néhány érdekesebb ügy felsorolása: eltérő áfakulcsú szolgáltatásokat magába foglaló üdülési csomagok⁸⁵; összetett szolgáltatások vizsgálata iskolaszövetkezet esetén⁸⁶; fordított áfa napelemrendszer beépítésénél⁸⁷; szarvasmarha értékesítésnél az ENAR rendszer szerepe⁸⁸; számla érvénytelenítése.⁸⁹

11.7. A jövő

Időutazásunk végére értünk, tekintsünk hát a jövőbe. Nem kell nagy jóstehetség ahhoz, hogy továbbra is az áfa levonás/visszaigénylés körében nyújtanak be keresetet a felperesek. 2018. január 1-jével hatályba lépett, a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény, amely kihatással lesz az ítélezésre, különösen a felülvizsgálati eljárásban ismét bevezetett befogadhatósági intézmény. Ezzel a Kúria ismét jogbíróssá válhat, a ténybíróssági szerepe megszűnhet. És végül, de nem utolsósorban, előttünk áll a közigazgatási bíráskodás szervezeti rendszerének átalakítása.

Márai Sándor szavaival fejezem be időutazásunkat: „... a bíró dolga, hogy a civilizáció fegyelmezése ellen lázadó ösztönöket kordában tartsa; soha ennyire nem volt „hivatása”, társadalom-mentő és -nevelő hivatása a bírónak, mint ebben a nyugtalan időben...” (Márai, 1993, 17.)

85 Kfv. I. 35.348/2017/7.

86 Kfv. I. 35.390/2017/6.

87 Kfv. I. 35.434/2017/4.

88 Kfv. I. 35.378/2017/9.

89 Kfv. I. 35.712/2017/4.

11.8. Irodalomjegyzék

MÁRAI SÁNDOR (1993): Válás Budán. Akadémiai Kiadó, Helikon Kiadó.

A Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportjának „Az általános forgalmi adó levonhatóságával összefüggő perek gyakorlata” vizsgálata eredményéről készített összefoglaló véleménye. Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoport 2014.El. II.JGY.1/2.

Kúriai ügyek, ítéletek.

Uniós és hazai jogszabályok.

5/2016. (IX.26.) KMK vélemény. Kúria joggyakorlat egységesítő tevékenység. Letöltve 2019.03.05., <http://www.lb.hu/hu/kollvel/52016-ix26-kmk-velemen>

Molnár Gábor Miklós

12. Visszaélések az áfa rendszerében büntető bírói szemmel¹

12.1. Bevezető gondolatok

A magyar jogrendszerbe 30 évvel ezelőtt, 1988. január 1. napjával került bevezetésre az általános forgalmi adó.² Kijelenthetjük, hogy azóta az áfa adóztatás a gazdasági bűnözés egyik kitüntetett célpontja. A Pénzügyminisztérium Ellenőrzési Főigazgatóságának utódjaként ugyancsak 1988. január 1. napjával alakult meg az Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH). Utólag talán már kijelenthetjük, hogy a bevezetés időszakában egyáltalán nem létezett az a hatékony eszközrendszer, amellyel az állami adóhatóság az áfa csalásokkal szemben eredményesen védekezhetett volna. A számlázás ellenőrzésének hiányában valójában a legprimítivebb elkövetési módokkal szemben sem tudott eredményesen védekezni az állam. A védelem csak fokozatosan, évtizedek alatt alakult ki, s néhány területen ma is képtelen megelőzni és megakadályozni a visszaéléseket.

A bűnözés ezen új területe a büntető jogalkalmazást is jelentős kihívások elé állította. Abban a viszonylag csekély számú ügyben, amikor sikerült bíróság elé állítani az adócsalókat, számtalan újszerű jogértelmezést igénylő kérdés merült fel. Ilyen volt például az a tipikus eset, amikor egy vagy több hamis számla felhasználásával az adózó egyrészt csökkentette az áfa fizetési kötelezettségét, másrészt egyúttal visszaigénylői pozícióba is került. Annak a korábbi dogmának a megdöntése pedig, hogy az adócsalás speciális bűncselekmény a csaláshoz képest, 18 évig tartott³ (1/2006 BJE).

1 A XII. Soproni Pénzügyi Napok keretében, *Az áfa elmélete és gyakorlati alkalmazása címmel megrendezett pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencián elhangzott előadás anyaga.* Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kara, Sopron, 2018. szeptember 27-28.

2 Az általános forgalmi adóról szóló 1987. évi V. törvény.

3 Az 1/2006. számú büntető jogegységi határozat elfogadásáig.

Az Európai Unióhoz csatlakozásunk (2004) az áfa bűnözésnek további lendületet adott. A határok megnyitásával új perspektíva nyílt. Elénk tárult az Európai Unió egységes piaca, egy hatalmas gazdasági térség, amelyben biztosított az áruk, a tőke, a szolgáltatások és az egyének szabad áramlása, más néven a „négy alapszabadság”. És bár az állami eszközökkel folytatott küzdelem hatékonysága folyamatosan és jelentősen nőtt, továbbra is az áfa visszaélések jelentették és jelentik ma is az egyik legnagyobb kihívást mind az állami adóapparátusnak, mind a bűnüldözésnek.

12.2. A büntetőjogi szabályozás

12.2.1. Adócsalás a korábbi Btk.-ban⁴

Az áfa bevezetését követő első időszakban a büntetőjogi szabályozás változatlan maradt. Nem reagált például arra az alapvető változásra sem, hogy az állami adó-megállapításon alapuló kivetéses adózást legnagyobbbrészt az önadózás váltotta fel.

A korábbi Btk. 310. §-ának (1) bekezdése szerint:

Aki az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős tényt (adatot) a hatóság előtt valótlanul ad elő vagy elhallgat, és ezzel vagy más megtévesztő magatartással az adóbevételt csökkenti, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

Később – a bevezetésre került, illetve a visszaélésekkel fokozottan érintett – újabb és újabb közterhek védelmében újabb és újabb tényállások kerültek a korábbi Btk.-ba.

1993-ban három új bűncselekmény:

- adó-, társadalombiztosítási csalás⁵;
- Munkanélküliek Szolidaritási Alapjába fizetendő munkaadói és munkavállalói járulék fizetési kötelezettség megszegése⁶;
- társadalombiztosítási, egészségbiztosítási vagy nyugdíjjárulék fizetési kötelezettség megsértése⁷.

⁴ A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 310. §-a.

⁵ A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 310. §-a.

⁶ A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 310/A. §-a.

⁷ A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 310/B. §-a.

Ehhez kapcsolódott az állami támogatások és az állami támogatáspolitikai védelme érdekében bevezetett Jogosulatlan gazdasági előny megszerzése⁸.

Végül 2002-ben, tehát már a csatlakozási tárgyalások időszakában, s még az Európai Unióba történő belépésünket megelőzően, beiktatásra került a korábbi Btk-ba Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése⁹.

Mindeközben a változó jövedéki és vámszabályozáshoz igazodóan módosult a Visszaélés jövedékkel¹⁰, valamint a Csempészet és vámorgazdaság¹¹ tényállása is.

12.2.2. A költségvetési csalás

E folyamat betetőzéseként jelent meg a költségvetési csalás tényállása, amely minden korábbi, a költségvetés bevételeit és kiadásait védő büntetőjogi tényállás helyébe lépett 2012. január 1-jétől. Utóbb a költségvetési csalás tényállása lényegében változatlan megfogalmazással került be a 2013. július 1. napjával hatályba lépett új Btk.-ba.¹²

Az új tényállás bevezetésekor a jogalkotó elsődleges célja a Magyar államháztartás és az Európai Unió költségvetésének hatékonyabb védelme volt. A költségvetési csalás törvényi tényállása elsődlegesen Magyarország államháztartásának és az Európai Unió költségvetésének a zavartalan működését védi. A szabályozás nemzetközi összehasonlításban is figyelemre méltó eleme, hogy a büntetőjogi védelem kiterjed a nemzetközi szervezet által vagy nevében kezelt, valamint a külföldi állam által vagy nevében kezelt költségvetésekre és pénzalapokra is.

A törvényhozó egy klasszikusan kimunkált, a német dogmatikára épülő, valamennyi lehetséges pénzügyi forrást önálló büntetőjogi védelemben részesítő szabályozás helyett, egy általánosabban megfogalmazott tényállás révén eggyel magasabbra emelte a büntetőjogi védelem szintjét. Ezáltal lényegesen szigorította a büntetőjogi szabályozást, kiterjesztette a büntetőjogi védelmet, és egyúttal csökkentette a lehetséges kiskapuk körét.

8 A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 288. §-a.

9 A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 314. §-a.

10 A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 311. §-a.

11 A büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 312. §-a.

12 A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)

Az új szabályozás alapvetően négy területen hozott változást:

- a jogalkotó a bűncselekménnyel védeni kívánt eszközöket és forrásokat (a bűncselekmény quasi elkövetési tárgyait (sic! tudjuk, hogy a költségvetési csalásnak nincs elkövetési tárgya) egy tényállás keretein belül védi (adó, társadalombiztosítás, nyugdíj, állami, uniós és nemzetközi támogatás, jövedék, vám, stb.);
- egy bűncselekmény tényállásába illesztette mindazokat a lehetséges elkövetési magatartásokat, amelyeket a tényállás megalkotásakor ismertünk és az akkor hatályos büntetőtörvény pönalizált. Ezeket egy bűncselekménnyé transzformálta, természetes egységbe foglalta;
- valamennyi sértett – értsd hazai és uniós költségvetés, elkülönített alapok, más államok vagy nemzetközi szervezetek költségvetése – sérelmére elkövetett bűncselekményt törvényi egységbe foglalta (az „és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz” fordulattal);
- a bűncselekmény eredményét a vagyoni hátrányban határozta meg, és a Btk. vagyoni hátrány fogalmát kiterjesztette. Azt a vagyoni hátrány fogalmát, amelyet a Btk. hagyományosan egyfajta gazdálkodással összefüggő eredményként határoz meg, kiterjesztette az igazgatási jellegű kötelezettségek visszaélészerű teljesítésével, vagy nem teljesítésével (elmulasztásával) összefüggésben jelentkező bevételkiesésekre is. Emellett a bűncselekmény olyan fordulatait is meghatározta, amelyek eredmény (a vagyoni hátrány) nélkül is büntetendők.

12.2.3. Dogmatikai és gyakorlati kérdések a költségvetési csalás köréből

12.2.3.1. Természetes egység és törvényi egység egyben

A költségvetési csalás tényállásának jelentős újszerű megoldása, hogy különböző fordulatai természetes egységet és egyidejűleg törvényi egységet is alkotnak. Az időben egybe eső cselekménysorozat a természetes bűncselekmény-egység keretében értékelendő akkor is, ha különböző, egymástól eltérő elkövetési magatartásokkal valósul meg, mert az egységesen jelentkező eredmény, a vagyoni hátrány e különböző magatartásokat a természetes egységbe olvasztja. Ha pedig a pénzeszközökkel visszaélés nem csupán egy, hanem annál több költségvetést érint, erre az esetre a jogalkotó az „egy vagy több költségvetés” fordulattal törvényi egységet létesít.

Ez a szabályozás egyúttal eleget tesz az uniós tagságunkból fakadó jogharmozációs kötelezettségeinknek is. Megfelelően biztosítja az Európai Unió költségvetésének és pénzügyi érdekeinek a büntetőjogi védelmét.

12.2.3.2. Az áfa csalások értékelése a költségvetési csalás keretei között

A törvény egyidejűleg a költségvetési csalás három alapesetét is meghatározza. Az áfa visszaélések körében az első alapeset első fordulata [(1) bekezdésének a) pontja] jelentős.

A bűncselekmény I. alapesetében meghatározott cselekmények csak abban az esetben minősülnek bűncselekménynek, ha a tényállásban felsorolt magatartások vezetnek a vagyoni hátrány bekövetkeztéhez.

Aki költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tény elhallgatja, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, büntetendő.

Az eredmény a vagyoni hátrány, amelyet az elkövető a tényállásban meghatározott elkövetési magatartások tanúsításával egy vagy több költségvetésnek okoz.

A vagyoni hátrány fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdésének 17. pontja határozza meg, amely szerint *vagyoni hátrány: e törvény eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny.*

A Btk. 396. § (9) bekezdés b) pontja szerint azonban a költségvetési csalás tényállásának alkalmazásában *„vagyoni hátrány alatt érteni kell a költségvetésbe történő befizetési kötelezettség nem teljesítése miatt bekövetkezett bevételkiesést, valamint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált pénzeszközt is.”*

12.2.3.3. A költségvetési csalás ítélkezési gyakorlata

Az újszerű és elméletileg is megalapozott szabályozás önmagában nem biztosítja a költségvetések hatékony védelmét, ahhoz elengedhetetlen a megfelelő jogalkalmazói gyakorlat is.

Az adóra elkövetett bűncselekmények ítélkezési gyakorlata integrálja az adójog joganyagát, joggyakorlatát, érvrendszerét. Az alaphelyzet lényege, hogy azonos cselekmény egyidejűleg az adótényállás elemeit és az adóra elkövetett bűn-

cselekmény tényállásának (adócsalás, költségvetési csalás) az elemeit egyaránt kimeríti. Ugyanaz a magatartás egyszerre, egyidejűleg két eljárás megindítását indokolja.

A költségvetési csalás ún. kerettényállás. Az általános forgalmi adóra elkövetett költségvetési csalás tényállásában az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (továbbiakban: Áfa tv.) és a vonatkozó egyéb adójogszabályok valamennyi releváns rendelkezését alkalmazzuk. Ezek közül csak a legfontosabbakra utalok:

Az adóalanyiság meghatározása számtalan eldöntendő kérdés szempontjából kiemelkedő jelentőségű a büntetőjogi felelősségre vonás során. Ezek közül meghatározó lehet a tettesség (társtettesség) részesség meghatározásakor. Speciális problémákat vet fel a szervezet keretei között történő elkövetés, és különösen izgalmas lehet a testület (pl. igazgatóság, képviselőtestület, stb.) keretében történő elkövetés. Hogyan tudjuk meghatározni, hogy konkrét esetben ki lesz az általános forgalmi adó alanya?

Fontos kérdés annak meghatározása, mikor keletkezik az általános forgalmi adó fizetési kötelezettség.¹³ Kiemelkedő jelentősége van a számlakibocsátási (számlázási) kötelezettségnek.¹⁴ Az Áfa tv. 159. §-a számla kiállítási kötelezettséget ír elő az adóalany részére a termékértékesítésről, szolgáltatásnyújtásról a termék beszerzője, a szolgáltatás igénybe vevője részére. A Számvitelről szóló törvény 166. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel pedig a számviteli bizonylat adatainak alakilag és tartalmilag hitelesnek, megbízhatónak és helytállónak kell lennie. Tehát a számlát csak a megszabott alaki és tartalmi követelményeknek megfelelően, valós gazdasági események vonatkozásában lehet kiállítani.

12.2.3.4. Tipizálható elkövetési módok és azok büntetőjogi értékelése

Az elmúlt évtizedek folyamán számtalan tipizálható elkövetési mód/forma/konstrukció vált ismeretessé. Ide tartozik a bevétel eltitkolása, az áfa jogosulatlan levonása vagy az áfa visszaigénylés fiktív számlázás alkalmazása.

Ezek közül is először a bevétel eltitkolást, valamint a fiktív – valótlan tartalmú – számlák könyvelésbe történő beállítását kívánom bemutatni, mivel e két típus talán a költségvetési csalás elkövetéséhez kapcsolódó két fő konstrukció.

¹³ Lásd Áfa tv. 55. § (1)-(2) bekezdés.

¹⁴ Lásd Áfa tv. 159. §-ától.

A bevétel eltitkolása

A bevétel eltitkolása esetében az elkövetők az általuk nyújtott termékértékesítés, szolgáltatásnyújtás révén bevételre tesznek szert. A bevételeket az adóhatóság elől eltitkolják. A bevétel rendszerint valós gazdasági eseményen alapul. Az elkövető a megvalósult gazdasági eseményről nem állítja ki a megfelelő bizonylatokat, dokumentumokat (számlák, szerződések), vagy a dokumentáció, a számlázás megtörténik, de azok a könyvelésbe nem kerülnek beállításra, esetlegesen nem szerepelnek a benyújtott bevallásban.

Az adófizetésre kötelezett ez által a befizetendő adó alapját csökkenti. Ennek eredményeképpen a befizetendő adó mértéke is csökken és ezzel a költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz.

A bevétel eltitkolása alapvetően kétféle módon képzelhető el. Lehetséges, hogy az adó alanya az általános forgalmi adó bevallási kötelezettségét nem teljesíti, egyáltalán nem nyújt be adóbevallást. Ezzel azt a látszatot kelti, hogy nem végzett adóköteles gazdasági tevékenységet és általános forgalmi adó fizetési kötelezettsége sem keletkezett.

A másik elképzelhető elkövetési mód, hogy az adó alanya a bevallási kötelezettségének eleget tesz, de nem megfelelő adattartalommal. Lehet, hogy „0-s” adattartalommal nyújtja be a bevallást, amelyben sem értékesítés, sem beszerzés nem szerepel és ennek megfelelően a befizetendő adó rovatban is 0 kerül feltüntetésre.

Lehetséges viszont az is, hogy a bevallásban értékesítés és/vagy beszerzés is feltüntetésre kerül, azonban rendszerint kevesebb értékesítés, mint amennyi valójában megtörtént. A bevétel eltitkolása esetén bizonyítani kell, hogy a gazdálkodó termékértékesítés, szolgáltatásnyújtás révén bevételre tett szert. Annak ellenértéke a részére ténylegesen kifizetésre került.

Ha az adózó a bevallásában tüntet fel beszerzést, értékesítést, akkor azt a hatóság rendszerint elfogadja és az adóhiány számításánál azt veszi számításba. Ha viszont a bevallás adatai alapján a beszerzés, illetve értékesítés összegét nem lehet megállapítani, vagy bevallás nem is került benyújtásra, akkor a tényleges forgalom csak a gazdálkodó dokumentációja alapján határozható meg. Gyakran éppen e dokumentumok hiánya folytán lesz eredménytelen a nyomozás.

A fiktív számlázás

Az előzetesen felszámított adó a törvényben megállapított esetekben áthárítható, illetve levonható. Ez a rendelkezés nem kedvezmény, hanem az adóhalmozódás kiküszöbölését szolgálja. Az adólevonási jog gyakorlásához elengedhetetlen az ügylet teljesítését igazoló számla, illetőleg egyes esetekben további dokumentumok (mint pl. a szabadforgalomba bocsátásról rendelkező vámhatározat). Ha a szükséges bizonylatok, dokumentumok nem állnak rendelkezésre, az adólevonási jog nem gyakorolható. Ugyanez a helyzet, ha a dokumentumok nem felelnek meg a Számviteli tv. 166. § (2) bekezdésében foglalt feltételeknek, azaz valótlan tartalmú, fiktív bizonylatoknak minősülnek.

Alapvető szabály, hogy a gazdasági esemény megtörténte – a jogszabályban előírt feltételek hiányában – önmagában nem jogosít fel adólevonási jog gyakorlására. A gazdasági eseményről kiállított számla pedig tartalmilag csak akkor hiteles, ha az abban foglalt gazdasági esemény a számla szerinti felek között, a számla szerinti módon ment végbe és az ellenérték is megfizetésre került.

A számlák fiktivitásának egységes jogalkalmazói megítélése érdekében a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiuma az 5/2016. (IX. 26.) KMK véleményében adott iránymutatást az Áfa tv. 120. § a) pontjának¹⁵ értelmezéséről. A kollégiumi vélemény hatékonyan segítette a büntetőügyekben is az egységes gyakorlat kialakítását a számlák fiktivitásának megítélése körében.¹⁶

Az elkövetők a fiktív számlák könyvelésbe történő beállításával megnövelik az előzetesen felszámított, levonható általános forgalmi adó összegét és ezáltal csökkentik a befizetendő adó összegét. Az is lehet, hogy áfát igényelnek vissza vagy növelik az egyébként visszaigényelhető áfa összegét.

¹⁵ 120. § *Abban a mértékben, amilyen mértékben az adóalany - ilyen minőségében - a terméket, szolgáltatást adóköteles termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása érdekében használja, egyéb módon hasznosítja, jogosult arra, hogy az általa fizetendő adóból levonja azt az adót, amelyet a) termék beszerzéséhez, szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódóan egy másik adóalany - ideértve az Eva. hatálya alá tartozó személyt, szervezetet is - rá áthárított.*

¹⁶ 5/2016. (IX. 26.) KMK vélemény

1. Ha a számlában szereplő gazdasági esemény nem történt meg, akkor nem kell vizsgálni, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókieljárásról, adócsalásról.
2. Ha a gazdasági esemény megvalósult, de nem a számlában szereplő felek között, akkor – a tényállás függvényében – vizsgálni lehet, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókieljárásról, adócsalásról.
3. Ha a gazdasági esemény a számlában szereplő felek között megvalósult, de a számlakibocsátó (vagy az általa befogadott számla kibocsátója) csalárd magatartást valósított meg, az adóigazgatási eljárásban vizsgálni kell, hogy a számlabefogadó tudott-e, illetve tudnia kellett volna-e az adókieljárásról, adócsalásról.

A számlák fiktivitásának vizsgálata kapcsán meg kell állapítani, hogy a számlákon szereplő gazdasági események valóban megvalósultak-e. Amennyiben igen (pl. a ház felépült), akkor be kell azonosítani a munkálatokat elvégző, a szolgáltatást nyújtó személyt. Fel kell mérni, hogy a tevékenységet végző vállalkozó rendelkezett-e a szükséges munkaerővel, tárgyi eszközökkel, amelyekkel képes lehetett a munka elvégzésére. Ha igazolható a számlák valótlanúsága, vizsgálni kell a fiktív számlákat befogadó és azokat könyvelésébe beállító személy tudattartalmát.

Ha a számlabefogadó (a vevő) tudata nem fogja át azt a tényt, hogy az általa befogadott bizonylat fiktív és a tőle elvárható kellő körültekintést tanúsította annak érdekében, hogy az ügylet ne valósítson meg adókijátszást, akkor szándékos bűnösségének megállapítására – tévedése folytán – nem kerülhet sor. E kérdésben az Európai Unió Bíróságának C-80/11. és C-142/11. számú egyesített ügyekben hozott ítéletében foglalt iránymutatás a büntetőügyekben is értelemszerűen irányadó.

Amennyiben a kiállított bizonylat a 2006/112/EK irányelvben foglalt valamennyi tartalmi és formai követelménynek megfelel, és a vevő minden tőle ésszerűen elvárható intézkedést megtett a fentiekben kifejtettek elkerülésére, az adólevonási joga nem korlátozható.

Az ismertetett bírósági gyakorlatot alkalmazva hozta meg ítéletét a Kúria a Bfv.II.222/2012./5. számú ügyben. Ez esetben az elkövető gyakorolt adólevonási jogot a jogszabályok megszegése útján, tekintettel arra, hogy a tőle elvárható körültekintést nem tanúsította, valamint tudatában volt annak, hogy az általa befogadott bizonylat tartalma valótlan.

A „számlagyár”

A fiktív számlázáshoz szorosan köthető elkövetési struktúra a „számlagyár” társaság létrehozása, a fiktív számlázás nagyüzemi, nagyipari gyakorlása. A „számlagyár” feladata a valótlan adattartalmú számlák kiállítása – ellenérték fejében – más gazdasági szereplők felé, akik a bizonylatokat a könyvelésükbe beállítják és ezzel a befizetendő adójuk mértékét csökkentik. A számlagyáros utóbb, rendszerint, mint fizikai bűnsegéd vonható büntetőjogi felelősségre. A tettes az lesz, aki a fiktív bizonylatokat az adóalap csökkentése céljából beállítja a könyvelésébe és az adóbevallásában felhasználja.

Láncolatos elkövetés. Bünszervezetben elkövetés

Az egyes bűnözői körök a bűncselekmény elkövetésének leplezése, a felderítés és a bizonyítás megnehezítése érdekében gyakran nagyobb létszámú szereplőből álló számlázási láncolatot hoznak létre. A láncolatban valós és nem létező cégek is szerepelhetnek.

A láncolat elején álló adózó fiktív számlákat állít be a könyvelésébe meg nem valósult gazdasági események alapján. A bizonylatok áfa tartalmát levonásba helyezi és tovább számláz pl. egy olyan adóalany részére, amely tényleges gazdasági tevékenységet nem folytat, direkt ezzel a céllal került be a láncolatba. Ez minkét fél számára előnyös. A láncolat tetején álló cég mentesülhet a közteherfizetési kötelezettsége alól, sőt, a felduzzasztott adót visszaigényelheti, míg az alul lévő cégek munka nélkül – a számlák kiállításáért – jövedelemhez jutnak, és alkalmasint maguk is valótlan tartalmú számlákat állíthatnak be könyvelésükbe. A több láncszem beiktatásának célja rendszerint annak leplezése, hogy a befogadó és kiállító között közvetlen kapcsolat áll fenn. Az is előfordulhat, hogy az, aki az egész láncolatot szervezi, közvetlenül egyáltalán nem vesz részt a folyamatokban. Az ilyen jellegű elkövetés során sajnos gyakran éppen a szervezőt nem lehet leleplezni. Az ilyen láncolatos elkövetés alapján viszont az ítélkezési gyakorlat egyre gyakrabban állapítja meg a bünszervezetben elkövetést.¹⁷

A cégtemető

Ismert módszer még a cégtemetőbe süllyesztés. Lényege, hogy az adótartozással vagy más tartozással rendelkező cégektől egyszerűen megszabadulnak, hajléktalanokra, külföldiekre íratják át fiktív társasági, adásvételi szerződésekkel.

A cégek fantomizálása előtt általában a még fellelhető vagyont kivonják, ami sikkasztást, csalást vagy csődbűncselekményt valósíthat meg.

12.2.4. Az Európai Unióhoz csatlakozás hatása az áfa bűnözésre

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk új távlatokat nyitott az áfacsalók számára. Az egységes gazdasági térségben a vámunió folytán a közösségen belül biztosított áfamentes kereskedelem számtalan új visszaélési lehetőséget kínált, ezért hazánkban is megjelentek az országhatáron átnyúló szervezett bűnelkövetési formák.

¹⁷ A Btk. 459. § (1) bekezdésének 1 pontjában foglalt értelmező rendelkezés szerint a bünszervezet három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy Magyarországon virágkorát éli a költségvetési csalás e változata. Ennek számtalan oka lehet, de bizonyosan szerepe lehet annak, hogy nálunk a legmagasabb az áfa mértéke az Európai Unióban, tehát a közösségen belül elméletileg nálunk lehet bűnös úton a legmagasabb jövedelemre szert tenni.

Az európai uniós szintéren nagyon népszerű az ún. körbeszámlázásos csalás, amelyet gyakran karusszel csalásnak is neveznek. A karusszel vagy a körbeszámlázás az áruk körforgására utal. Fontos azonban kiemelni, hogy ez a körforgás nem mindig jelenik meg, és nem is lényegi eleme e csalási típusnak.

Magyarországon leginkább a szerteágazó, szinte már a végtelennek tűnő számlázási láncolatok alkalmazása a jellemző. A jelenség elleni küzdelem azért nehéz és gyakran azért hiúsul meg, mert a releváns könyvelési anyagot nem sikerül felkutatni, beszerezni, rekonstruálni. E körben a bűnüldözés hatékonyságát is fokozhatná az iratok megőrzésére és a számviteli rendre vonatkozó szabályok további szigorítása, vagy ha nem a szigorítása, de következetesebb betartatása és fokozottabb ellenőrzése.

12.2.5. A releváns iratok eltüntetése, az iratlopás

Közismert az a védekezés, hogy a teljes könyvelési anyagot (iratanyagot) ellopták és a lopás ellen nem lehet védekezni. Az ilyen iratlopásos védekezések megítélése körében – bár nem elsősorban a büntetőjog, inkább az adójogi következmények alkalmazása kapcsán – figyelemre méltó döntést hozott a Kúria felülvizsgálati ügyben.¹⁸

Történt az, hogy a felperes „0” adattartalommal teljesítette bevallási kötelezettségét. A felperesnél az adóhatóság általános forgalmi adó adónemben 2008. III. negyedévére ellenőrzést folytatott le. Az ellenőrzés lefolytatásához szükséges iratokat, nyilvántartásokat a felperes nem tudta az adóhatóság rendelkezésére bocsátani, mert azokat (2006-2010. évekre vonatkozó időszak) eltulajdonították. Ennek igazolására csatolta a rendőrkapitányság nyomozás felfüggesztéséről szóló határozatát. Miután a felperes iratpótlási kötelezettségének nem tett eleget, az adóhatóság az alapellenőrzés során rendelkezésre állt értékesítésről kibocsátott átutalásos és készpénzes gépi számlák alapján tette megállapításait.

¹⁸ A Kúria felülvizsgálati ügyben hozott Kfv.I.35.091/2014/6. számú ítélete.

A felperes a bevallásában a beszerzést terhelő előzetesen felszámított levonható áfa összeget nem vallott be, a beszerzést alátámasztó bizonylatokkal, nyilvántartásokkal nem rendelkezett, értékesítést terhelő adóösszeget a bevallásában nem tüntetett fel. A bevételeit viszont eltitkolta. A „0” adattartalommal teljesített bevallási kötelezettségét csak annak hatására kívánta módosítani, hogy értesítést kapott az ellenőrzésről.

Az adóhatóság az Áfa tv. 147. § (1) bekezdése alapján az adó megfizetésére kötelezte a felperest, miután a számlákon áthárított adót tüntetett fel.

A közigazgatási ügyben eljáró bíróság szerint az alperes helyesen alkalmazta az Áfa tv. 110. § b) pontját. A szerint a becslés alkalmazásának feltételeit illetően a levonható adót az adóhatóság becsléssel abban az esetben állapítja meg, ha a bizonylatok hiányát természeti, illetőleg a felperes érdekkörén kívülálló okból bekövetkező katasztrófa okozta. Az egységes bírói gyakorlat szerint az elháríthatatlanság csak akkor állapítható meg, ha objektíve nem áll fenn a védekezés lehetősége, e körbe pedig a lopás nem tartozik.

Az alperes az Áfa tv. 131. § (1) bekezdés, 127. § (1) bekezdés a) pontja alapján nem volt köteles vizsgálni, hogy a felperes mely okból nem élt a vizsgált időszakban vagy azt megelőzően keletkezett adólevonási jogával. A felperes beszerzéseit terhelő előzetesen felszámított áfa levonása jogosultság, mellyel a felperes az adó megállapításához való jog elévüléséig bármely adómegállapítási időszakban jogszerűen élhet.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése és az eljáró bíróság új eljárásra történő kötelezése iránt. A jogerős ítélet jogszabálysértését az Art. 110. § b) pontjának téves értelmezésében jelölte meg. Kifejtette, hogy a gépkocsi feltörése, az iratok elvesztése katasztrófának fogható fel, ha az ügy következik be, hogy előzetesen annak megakadályozása érdekében az adózó úgy járt el, ahogyan az adott helyzetben általában elvárható. Az adózoói magatartás megítélésekor nincs jelentősége annak, hogy a társaság az iratok ellenőrzés rendelkezésére való bocsátása helyett előzetesen könyvvizsgálóhoz kívánta vinni azokat. A könyvvizsgáló irodája Budapesten volt, így az iratokat oda kellett eljuttatni, melynek kézenfekvő módja az iratok gépkocsival való elszállítása volt. Annak van jelentősége, hogy az iratokat megfelelően tárolták. Így az Art. 110. § b) pontjából következően a beszerzést terhelő adó becslésének törvényi feltételei fennálltak.

A Kúria szerint a felülvizsgálati kérelem alaptalan.

A Kúria egyetértett az elsőfokú bíróságnak és az adóhatóságnak az értékesítést terhelő adómegállapítás körében kifejtett álláspontjával. A feltárt tényállás szerint a felperes áfabevallásait „0”-ás adattartalommal nyújtotta be. A rendelkezésre álló számlák viszont azt mutatták, hogy számláiban általános forgalmi adót számított fel, melynek bevallására és befizetésére volt köteles. Az Európai Unió Bírósága a C-642/11. (Stroy trans) ügyben is kifejtette, hogy: „A közös hozzáadottértékadó-rendszerrel szőlő, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv 203. cikkét a következőképpen kell értelmezni: annak a személynek, aki hozzáadottértékadó-tüntet fel a számlán, az adóköteles ügylet tényleges megvalósulásától függetlenül meg kell azt fizetnie...”

Az Art. melléklete pedig pontosan meghatározza a bevallás gyakoriságára figyelemmel, hogy azt mikor, milyen időszakra vonatkozóan kell benyújtania. Ezek a bevallások képezik az adóhatósági ellenőrzés alapját, kiinduló pontját. Erre tekintettel az irreleváns, hogy a felperes a későbbiekben a mérlegében a 2008. évi általános forgalmi adót feltüntette, mert az ellenőrzés alapját nem ez a mérlegbeszámoló képezi, hanem az általános forgalmi adóról tett bevallásai.

Az általános forgalmi adó becslésének elrendelésére az Art. további speciális rendelkezéseket is előírt. A levonható áfát az adóhatóság becsléssel csak abban az esetben állapíthatja meg, ha a bizonylatok hiánya elháríthatatlan külső okra vezethető vissza. A kialakult bírói gyakorlat értelmében az elháríthatatlan külső ok, a vis maior körébe nem tartozik a lopással, rablással okozott kár. Nem az iratok tárolásának helytelenségét, hanem azt rótták az adóhatóság a felperes terhére, hogy az iratok szállítása körében tanúsított olyan gondatlan magatartást, amely miatt az Art. 110. §-ában megfogalmazott levonható adót érintő becslés nem volt alkalmazható.

Vitathatatlan, hogy a felperesnek joga van az adóhatósági vizsgálat előtt könyvvizsgálóval megvizsgáltatni iratainak helyességét, azonban az iratok szállítása körében tanúsított magatartása vizsgálható és értékelhető. Azáltal, hogy a felperes egy áruház nem őrzött parkolójában a gépkocsit őrizetlenül hagyta, megteremtette a lehetőségét a lopásra, amely nem tekinthető vis maiornak, elháríthatatlan külső oknak. Ebből következően nem volt jogszerű lehetőség az Art. 110. § b) pontja alkalmazására. Ezért a Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.

12.3. Jogkövetkezmények

12.3.1. A vagyonekobbzás

A büntetőeljárások egyik alapvető feladata a bűncselekmény elkövetése során, azzal összefüggésben szerzett bűnös vagyon elvonása. A bűnös gazdagodás elvonására irányuló büntetőeljárás cél érvényesítésének hatékony eszköze a vagyonekobbzás

A Btk. 74. § (1) bekezdésének a) pontja szerint – egyéb esetek mellett – vagyonekobbzást kell elrendelni arra a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett. A Legfelsőbb Bíróság és a Kúria Büntető Kollégiuma jelentős lépéseket tett a bűnös úton szerzett vagyon vagyonekobbzás révén történő elvonása egységes gyakorlatának kialakítása érdekében. Három kollégiumi véleményt – 69. Bkv., 78. BKv., 95. BKv. – is alkotott.

A vagyonekobbzásra vonatkozó büntető anyagi jogi rendelkezések értelmezése során a Kúria abból indult ki, hogy a költségvetési csalás tényállásába foglalt értelmező rendelkezés¹⁹ szerint vagyoni hátrány alatt érteni kell a költségvetésbe történő befizetési kötelezettség nem teljesítése miatt bekövetkezett bevételkiesést, valamint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált pénzeszközt is. Erre figyelemmel vagyonszerzésnek tekintendő az is, ha a költségvetési csalás a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel függ össze; az elkövető vagyonának növekedését a bűncselekmény révén éri el, vagy annak csökkenését fizetési kötelezettségének bűnös kijátszásával kerüli el. A költségvetési csalás elkövetése révén az elkövető vagy más személy, illetve valamely gazdasági társaság a költségvetési bevétel csökkenésével azonos mértékű vagyont szerez akkor is, ha vagyona ténylegesen gyarapodik, és akkor is, ha a fizetési kötelezettség elkerülésére tekintettel az nem csökken. Ilyenkor a költségvetési bevétel csökkenésével azonos mértékű vagyonekobbzást kell elrendelni.

Ugyanez irányadó akkor, ha az elkövető a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt veszi jogosulatlanul igénybe. Ilyenkor a vagyonekobbzás mértékének meghatározásánál a jogosulatlanul igénybe vett kedvezményre kell figyelemmel lenni.

¹⁹ Btk. 396. § (9) bekezdés b) pontja.

Ugyancsak vagyonekobzásnak van helye akkor, ha a költségvetési csalás azzal valósul meg, hogy a költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használja fel az elkövető. Ebben az esetben a vagyonekobzás mértékénél a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök az irányadóak.

Költségvetési csalással összefüggő vagyonszerzést jelent az is, ha az elkövető a Btk. 396. § (6) bekezdésében meghatározott módon a jövedéki bevételt csökkenti.

Az így szerzett vagyonra a Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja alapján kell a vagyonekobzást elrendelni. Az intézkedést az elkövetővel szemben, illetve akkor, ha az ilyen vagyonnal gazdálkodó szervezet gazdagodott, a 74. § (2) bekezdésére figyelemmel, azzal szemben kell alkalmazni.

Azonban a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel akkor, ha a költségvetési bevétel kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik a vagyonnal gazdagodott, a kiesett bevétel megfizetésére, a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény visszafizetésére, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére már kötelezte, vagyonekobzás alkalmazásának nincs helye.

Amennyiben a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevételkieés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést – az egyéb feltételek fennállása esetén – a fennmaradó részre kell alkalmazni.²⁰

A vagyonekobzást az elkövetővel szemben, illetve akkor, ha az ilyen vagyonnal nem az elkövető, hanem gazdálkodó szervezet gazdagodott, az utóbbival szemben kell elrendelni [Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja, (2) bekezdése, 76. §].

Vagyonekobzás elrendelésének a Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontjára figyelemmel helye van mind az elkövető által a bűncselekmény elkövetése során, mind az azzal összefüggésben szerzett vagyonra. Ez a szabály valamennyi elkövetőre, azaz nem csupán a tettesre (közvetett tettesre) és társtettesekre, hanem a részesekre – a felbujtóra és a bűnsegédre – nézve is irányadó; ezért az intézkedést alkalmazni kell a részesekkel szemben is az általuk a bűncselekménnyel összefüggésben szerzett vagyonra.

²⁰ Lásd a 95/2011. BK vélemény III./b) pontjában.

Az idézett rendelkezés alapján az intézkedés csak a ténylegesen bekövetkezett vagyongyarapodás kapcsán alkalmazható. Miután ez az elkövetőknél – így a részeseknél is – külön-külön következett be, a vagyonekobbzás is csak külön-külön alkalmazandó velük szemben. Ahogy azt a Kúria Büntető Kollégiuma a BKv. 69. számú véleményének III. pontjában már kifejtette: amennyiben a bűncselekményt többen követték el, minden egyes elkövetőnél külön vizsgálendő, hogy a vagyonekobbzás alkalmazásának feltételei fennállnak-e; az intézkedés nem rendelhető el és nem hajtható végre egyetemlegesen.

12.3.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal polgári jogi igénye

A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: NAV tv.) korábban úgy rendelkezett, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) jogosult a polgári jogi igény előterjesztésére.²¹ Bár a Legfelsőbb Bíróság, s majd a Kúria álláspontja mindig is az volt, hogy a NAV a NAV tv. kifejezett felhatalmazó rendelkezése ellenére mégsem jogosult a büntetőeljárásban polgári jogi igény előterjesztésére, az ítélkezési gyakorlat megosztott volt, részben azért is, mert az ügyészségek is következetesen elismerték a NAV e jogosultságát.

A vitára a Kúria 4/2015.BJE. számú jogegységi határozata tett pontot. Ebben a Kúria úgy döntött, hogy a NAV a büntetőeljárás során a hatáskörébe tartozó kötelező befizetésekkel vagy költségvetési támogatással kapcsolatban elkövetett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése érdekében magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet és ennek biztosítása érdekében zár alá vételt sem indíthat.

A jogegységi határozatába a Kúria világosan megfogalmazta, hogy a NAV a sértetti jogokat a büntetőeljárás bírósági szakaszában nem gyakorolhatja. Az ügyész fokozott felelőssége, hogy a bíróság döntését megfelelően előkészítse, a bíróságnak pedig kötelessége a bűnös úton szerzett vagyon elvonása.

A dolgok normális rendje az, hogy az adóhatóság az adóigazgatási eljárásban kötelezi az adóhiány okozóját az adóhiány megfizetésre. Az adóigazgatási eljárásban hozott jogerős kötelezés pedig a 95/2011. számú BK vélemény szerint a vagyonekobbzás alkalmazását egyebekben is kizárja, hiszen ez a kétszeres elvonás tilalmába ütközik.

²¹ A NAV tv. 2017. december 31. napjáig hatályos 13. § (1) bekezdés e) pontja szerint a NAV adóztatási szerve, illetve vámszerve előterjeszti a hatáskörébe tartozó kötelező befizetésekkel vagy költségvetési támogatással kapcsolatban elkövetett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránt az állam nevében a polgári jogi igényt.

A polgári jogi igény érvényesítése az ügyész által is aggályos. Az ügyész ugyanis akkor élhet keresettel, ha a jogosult nem képes az igénye érvényesítésére. Az adócsalás sértette viszont a Magyar Állam, az pedig aligha merülhet fel, hogy a Magyar Állam nem képes az igénye érvényesítésére.

Fentiekből következően az állam megtérítési igénye a kötelezően alkalmazandó vagyonekhozás elrendelésével akkor is érvényesül, ha az adóhatóság az adóigazgatási eljárásban nem kötelezi az adóhiány okozóját az adóhiány megfizetésre és a NAV nem élhet a polgári jogi igény bejelentésének jogosultságával. A vagyonekhozás biztosítása érdekében pedig az ügyész már a nyomozás során zár alá vétel elrendelését indítványozhatja.

12.3.3. A pénzmosás

Amennyiben a fent kifejtettek szerint a költségvetési csalás elkövetője az adóbevétel csökkentésével, a kedvezmény jogosulatlan igénybe vételével, illetve a pénzeszközök jóváhagyott céltól eltérő felhasználásával – amint arra a BKv. 95. számú állásfoglalás is rámutatott – e pénzeszközök összegével azonos mértékű vagyont szerez, e vagyon a továbbiakban már a pénzmosás elkövetési tárgya lehet.

A pénzmosás önálló uniós kötelezettség, ha azt az Európai Unió költségvetéséből származó pénzeszközökre követik el. Örömmel tapasztaljuk, hogy 2-3 éve az ügyészség már vádat emel a kapcsolódó pénzmosás miatt is, a vádirat gyakran már tartalmazza a pénzmosás megállapításának alapjául szolgáló tényeket.

12.3.4. A „ne bis in idem” elvének újszerű értelmezése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában.

A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elve büntetőjogunk sarkalatos szabálya. Abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészséget és a nyomozó hatóságot nem köti a polgári, a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi vagy más eljárásban hozott határozat, illetve az abban megállapított tényállás [Be. 7. § (5) bek.].

A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elvéből fakad, hogy nem ütközik a többszöri eljárás tilalmába, ha a más eljárásban hozott határozattal elbírált cselekmény miatt büntetőeljárás indul vagy folyik. Az Európai Unió Bíróságának az Aklagaren contra Hans Akerberg Fransson ügyben C-617/10. szám alatt meghozott ítélete azonban új megvilágításba helyezte ezt a sarkalatos hazai szabályt.

A Hans Akerberg Fransson ügyben az adóbírságot kiszabó határozat indokát ugyanazok a téves adatközlési tényállások képezték, mint amelyeket az ügyészség büntetőeljárás tárgyává tett. Az eljáró bíróság előtt felmerült a kérdés, hogy a vádlottal szemben emelt vádat el kell-e utasítani azon az alapon, hogy ugyan-ezen tényállás alapján egy másik eljárásban már szankciót alkalmaztak a vádlottal szemben, ami – álláspontja szerint – ellentétben áll Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény²² (továbbiakban: EJE) 7. kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikkével és a Charta 50. cikkével.

Az Európai Unió Bírósága a C–617/10. számú ítéletében a következőket fejtette ki:

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkében²³ szabályozott „ne bis in idem” elve nem zárja ki, hogy valamely tagállam a hozzáadottérték-adóval összefüggő bevallási kötelezettségek teljesítésének elmulasztásában megnyilvánuló ugyanazon tényállásra egymást követően adójogi szankciót és büntetőjogi szankciót alkalmazzon, amennyiben az első szankció nem büntető jellegű, aminek vizsgálata a nemzeti bíróság feladata.

Az adóbírság büntető jellegének mérlegelése szempontjából három kritériumnak van jelentősége

1. a jogsértés belső jog szerinti jogi minősítése,
2. a jogsértés jellege,
3. az érintett személlyel szemben kiszabható szankció természete és súlya.

Ezen érvelés lényeges tartalmát és a döntés hatását a hazai gyakorlatunkra még vizsgáljuk.

Ismeretes, hogy az Európai Parlament és a Tanács (EU) elfogadta a 2017/1371. irányelvét (2017. július 5.) az Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (továbbiakban: Irányelv), amelyet 2019. július 6-tól kell kötelezően alkalmazni. Az Irányelv Preambuluma szerint: a büntetőjogi szankcióknak nem megfeleltethető, ugyanarra a személyre ugyanazon magatartásért kiszabott szankciókat figyelembe lehet venni az érintett

²² 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

²³ Európai Unió alapjogi chartája

50. cikk

A kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma.

Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

személynek az ezen irányelvben meghatározott bűncselekmény miatti elítélése során. Egyéb szankciók esetében teljes mértékben tiszteletben kell tartani az azonos bűncselekmény miatti kétszeres büntetőeljárás alá vonás és kétszeres büntetés tilalmát (a továbbiakban: „ne bis in idem” elv). (Preambulum 17. pontja)

A tagállamok elvben a továbbiakban is párhuzamosan alkalmazhatnak közigazgatási intézkedéseket és szankciókat az ezen irányelv által szabályozott területen. Az ezen irányelvet átültető nemzeti jogszabályok alkalmazása során azonban a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a büntetőjogi szankciók ezen irányelvvel összhangban történő kiszabása, valamint a közigazgatási intézkedések és szankciók alkalmazása ne vezessen a Charta rendelkezéseinek megsértéséhez. (Preambulum 31. pontja)

Amint arra fentebb már utalás történt, a költségvetési csalás tényállása ún. kerettényállás, amelynek alkalmazása során – hasonlóképpen, mint az adóigazgatási eljárásban – az Európai Unió joga közvetlenül érvényesül. Az új jogi környezetre tekintettel prognosztizálható, hogy e téren a közeli jövőben jelentős változások várhatóak a hazai jogalkalmazásban.

S ha már a büntetéseknél tartunk, egyúttal utalni kell arra, hogy az új Btk. hatályba lépése (2013) óta pozitív változásként értékelhető, hogy a büntetéskiszabás is jobban igazodik az ilyen cselekmények súlyához, társadalomra veszélyességéhez. Korábban bocsánatos bűn volt adót csalni. Tudjuk, hogy hazánkban – több korszakban is – a nemzeti ellenállás részét is képezte az adómehtagadás, adókikerülés. Mostanság azonban már nem jelképesek a büntetések, hanem szép lassan felzárkóznak a vagyon elleni bűncselekmények büntetéskiszabási gyakorlatához.

12.4. Záró gondolatok

Az adócsalás és a költségvetési csalás miatt indított bűnügyek rendszerint rendkívül összetettek, bonyolultak. Gyakori a sok – 20-30-40, vagy annál is több – vádlottas ügy. Az elkövetéstől az elbírálásig hosszú évek telnek el. A 2018. július 1. napján hatályba lépett új büntetőeljárás törvény²⁴ számtalan lehetőséget kínál a vádlottnak és a védőknek arra, hogy egyezséget, megállapodást kössenek az ügyéssel.

²⁴ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.).

Ha egy sok vádlottas ügyben csak néhány vádlottal sikerül egyezsége jutni, vagy a vádlott beismerésére figyelemmel befejezni az eljárást előkészítő ülésen, már az nagymértékben egyszerűsítheti és gyorsíthatja a még folyamatban maradó ügy elbírálását.

Kijelenthetjük, hogy az új Be. jelenti a legnagyobb kihívást napjainkban a büntető jogalkalmazás terén dolgozóknak. Reméljük, hogy a kezdeti nehézségek után megtaláljuk azokat a megoldásokat, amelyek az ilyen bonyolult, nagy terjedelmű, sok vádlottas ügyek elbírálását is meggyorsíthatják.

12.5. Irodalomjegyzék

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Unió és a Tanács (EU) 2017/1371. irányelve (2017. július 5.) az Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről

1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről (korábbi Btk.)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról (Áfa tv.)

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról (NAV tv.)

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)

A Kúria 4/2015. Büntető jogegységi határozata a Nemzeti Adó- és Vámhivatal polgári jogi igényéről a büntetőeljárásban

69/2008. BK vélemény a vagyonekobbzásról

78/2009. BK vélemény a vagyonekobbzás elrendeléséről a korrupciós bűncselekmények kapcsán

95/2011. BK vélemény a vagyonekobbzás egyetemleges alkalmazásának tilalmáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról

5/2016. (IX. 26.) KMK vélemény

A Kúria, mint felülvizsgálati bíróság Bfv.II.222/2012./5. számú végzése

A Kúria, mint felülvizsgálati bíróság Kfv.I.35.091/2014/6. számú ítélete

Az Európai Unió Bíróságának C-617/10. szám alatt meghozott ítélete az Åklagaren contra Hans Åkerberg Fransson ügyben

V. rész

**A hozzáadottérték-adó
nemzetközi
vonatkozásairól**

Jancsa-Pék Judit

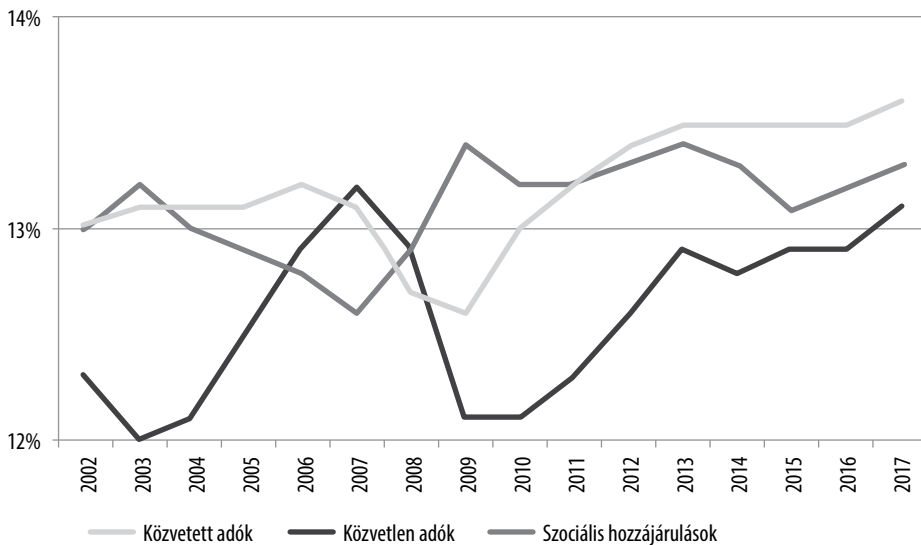
13. Az Európai Unió és a nemzeti hozzáadottértékadó-rendszerek kapcsolata

Az általános forgalmi adóztatás Európai Unió szinten harmonizált jogrendszeren alapul, amelytől a tagországok, s így hazánk sem térhet el. A rendszer nem tökéletes, az adminisztráció nehézkes, az eltérő tagállami szabályok nehézségeket és sokszor bírságot eredményeznek az adóalanyok számára, az ellenőrzések szigorodása ellenére az áfa rendszerből kifolyó adóösszegeket közösségi szinten euró milliárdokra becsülik. Ezért az uniós áfarendszer reformja több fronton zajlik. Jelen fejezetben tehát a könyv küldetéséhez igazodva az általános forgalmi adóztatás nemzetközi vizeire invitálok az Olvasókat.

13.1. A héa jelentősége

Az általános forgalmi adóztatás nem csupán európai instrumentum, hanem világszerte alkalmazott egyik legjelentősebb adótípus. Gyökerei 1919-ig, azaz mához 100 évre nyúlnak vissza. Georg Wilhelm von Siemens ekkor adta ki röpiratát „Veredelte Umsatzsteuer” címen Berlinben, amely az áfarendszer első leírásának tekinthető. A hozzáadott érték adót az 1960-as években még csupán tíz országban használták, mára azonban több mint 150 országban biztosítja az állam adóbevételeinek jelentős hányadát. Globális értelemben véve az általános forgalmi adó a költségvetési bevételek harmadik legnagyobb forrása, melyet csak a társadalombiztosítási járulékok és a személyi jövedelemadók előznek meg.

A következő diagram az adóbevételek fő összetevőinek alakulását mutatja be az Európai Unióban, a GDP %-ában, 2002-2017 között.

1. ábra: Az adóbevételek fő összetevőinek alakulása az Európai Unióban, a GDP %-ában, 2002-2017 között

Forrás: az alábbi nemzetközi források alapján¹

A 2008-2010-es világméretű gazdasági válság által okozott törékeny költségvetési egyensúly az adózásban is több újszerű trendet hívott életre², ezek egyike a jövedelem típusú adók felől a forgalmi típusú adók felé történő elmozdulás, melynek oka, hogy a forgalmi típusú adók gazdaságilag semlegesek, valamint átlátható és kiszámítható a bevételi struktúrájuk. A fokozódó gazdasági globalizáció és a határon átnyúló kereskedelem, beleértve az e-kereskedelmet, tényerése azonban új kihívások elé állítja a rendszert.

Az áfarendszer nemzetközi reformja ezért több fronton zajlik. Az Európai Unió összehangolt intézkedéscsomaggal és fokozatos lépésekkel újítja meg a hozzáadottérték-adót. Érdeemes ezért visszanezünk a gyökerekre, és egyben előre tekinteni a jövőre.

¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics#General_overview; https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Evolution_of_the_main_components_of_tax_revenue_in_the_EU-28,_%25_of_GDP,_2002-2017.png

² Részletesebben lásd a „Különadók szerepe az adózásban” című tanulmányban (Leitner, 2013. június): https://www.leitnerleitner.hu/hungary/hu/publication/2015/kulonadok_tanulmany.pdf

13.2. Az EU adópolitikája

Alapvetően a tagállamok saját nemzeti hatáskörükben alakítják ki adójogszabályaikat, szabadon választhatják meg az általuk legmegfelelőbbnek ítélt adórendszert, és ezt nem is hajlandók feladni. Azonban sok esetben uniós szintű intézkedésekre van szükség, melyet minden tagállam elfogad és saját nemzeti szabályait is ezzel összhangban működteti. Ilyen a közös piac létrehozása és szabályozott működésének biztosítása, ezért a közvetett adózás harmonizációja korábban megkezdődött, és sokkal előrébb is jár, mint a közvetlen adózásé.

A közvetett adózás területén az uniós szabályozásnak nagyobb tere és lehetősége van a tagállamok szabályainak egységesítésére a piaci versenyt torzító hatások elkerülése érdekében. Az általános forgalmi adó (továbbiakban: „áfa”, „héta”) tekintetében hamar megvalósult a közös uniós szabályozás. Sokáig (1977.07.03. - 2006.12.31.) a hatodik áfairányelv³ biztosította az áfa harmonizált szabályait, mely az évek során többször is módosításra került. Ezen irányelv átstrukturálásának eredményeként született meg 2006-ban a mára már szintén sokat módosított 2006/112/EK irányelv⁴, mely a jelenlegi uniós áfaszabályokat tartalmazza.

13.3. Az uniós és a nemzeti jog viszonya

Az európai jog közvetlen hatálya az elsőbbségi elvvel együtt az európai jog egyik alapelve, melyeket az Európai Unió Bírósága alakított ki. Az elsőbbség elve⁵ értelmében az európai jog a tagállamok nemzeti jogai felett áll. Ennek megfelelően a tagállamok nem alkalmazhatnak az európai joggal ellentétes nemzeti rendelkezést. A közvetlen hatály elvéhez⁶ hasonlóan az elsőbbség elvét sem tartalmazzák a szerződések, hanem azt az Európai Unió Bírósága, a *Costa kontra Enel* ügyben hozott, 1964. július 15-i ítéletben alakította ki. Ebben az ítéletében a Bíróság kimondja, hogy az európai intézmények által alkotott jog beépül a tagállamok jogrendszerébe, amelyek kötelesek azt tiszteletben tartani. Az európai jog tehát

3 A Tanács 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik irányelve.

4 A Tanács 2006. november 28-i 2006/112/EK irányelve.

5 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:114548>

6 Az európai jog közvetlen hatályát a Bíróság az 1963. február 5-i *Van Gend en Loos* ügyben hozott ítéletben (C-26/62. sz. ügy) alakította ki, megerősítve, hogy az európai jog nemcsak kötelezettségeket keletkeztet az uniós országok számára, hanem jogokat is alapít az uniós jogot alkalmazó személyek részére, akik ezzel élve az európai jogszabályokra közvetlenül hivatkozhatnak a nemzeti és az európai bíróságok előtt, akár az európai jogszabály nemzeti átültetése hiányában is. (EUR-Lex)

elsőbbséget élvez a nemzeti jogok felett. Így amennyiben egy nemzeti szabály valamely európai rendelkezéssel ellentétes lenne, úgy a tagállamok az európai rendelkezést kötelesek alkalmazni.

Valamennyi kötelező erejű európai jogi aktus elsőbbséget élvez, függetlenül attól, hogy az elsődleges jogból vagy a másodlagos jogból származik-e. A bíróságok által alkotott jognak, az ítélezési gyakorlatnak is tiszteletben kell tartania az uniós jogot.

Az EU jogforrásait azért érdemes itt röviden áttekintenünk, mert ezen nem csupán az uniós jog hatásait mutatják be a tagállamok szabályozására, hanem az egyes tagállamok visszahatása az uniós héa rendszerre is ezeken keresztül érthető meg.

A legerősebb uniós jogforrások a **rendeletek**, amelyek mindig közvetlen hatállyal bírnak, ugyanis az EU működéséről szóló szerződés 288. cikke kimondja, hogy a rendeletek közvetlenül alkalmazandók az uniós országokban. A hierarchiában ezeket követik az **irányelvek**, melyeket azonban már az uniós országoknak át kell ültetniük a saját nemzeti jogukba. A Bíróság bizonyos esetekben a magánszemélyek jogainak védelme érdekében elismeri az irányelvek közvetlen hatályát. Ennek megfelelően a Bíróság ítélezési gyakorlatában kimondta, hogy az irányelvek is közvetlen hatállyal bírnak abban az esetben, ha feltétel nélküliek, megfelelően világosak és pontosak, valamint, ha az uniós országok az irányelvet nem ültették át határidőn belül nemzeti jogukba (a *Van Duyn* ügyben 1974. december 4-én hozott ítélet⁷). A közvetlen hatály ugyanakkor kizárólag vertikális lehet, azaz a magánszemélyek és az országok közötti kapcsolatokban lehet szerepe.

Ezt követik a **határozatok**, melyeknek akkor lehet közvetlen hatálya, ha címzettjeként valamely uniós országot jelölik meg. Ebben az esetben a Bíróság a határozatnak kizárólag a vertikális közvetlen hatályát ismeri el (a *Hansa Fleisch* ügyben 1992. november 10-én hozott ítélet). A **nemzetközi megállapodásoknak** szintén lehet közvetlen hatálya, a **véleményeknek és ajánlásoknak** azonban már nincsen közvetlen hatályuk, hiszen ezek nem rendelkeznek kötelező jogi erővel.

A tagállamoknak, és így hazánknak is tehát több lehetősége van arra, hogy érdekeit az uniós jog szintjére emelje. Első és legfontosabb ilyen lehetőségünk az uniós jogalkotásban való részvétel. Az adózást érintő közös jogszabályok meg-

⁷ C-41/74. sz. ügy.

alkotása rendszerint egyhangú, ritkábban jelentős többséggel hozott döntéseken keresztül valósul meg. Ezekben tehát minden uniós tagállam részt vesz.

Emellett a közösségi jogra való alulról felfelé történő visszahatás is jelentős: az Európai Unió Bírósága előtt tárgyalta ügyek éppen ezt testesítik meg, és lehetővé teszik a jogalkalmazás gyakorlati problémáira adott megoldások beépülését az uniós jogrendbe. Ráadásul ennek a hatása is kettős:

Egyrészt, egy adott bírósági döntés nem csak az üggyel érintett tagországban fejt ki hatását, hanem az összes uniós ország figyeli az Európai Unió Bíróság ítélezési gyakorlatát, és jellemzően, ha saját jogrendjükben szintén elmaradást látnak, akkor belső jogszabályukat hozzá igazítják a Bíróság legújabb ítéleteihez. Másrészt, a Bíróság ítéletei nyomán láthatjuk az uniós jog rendeleti és irányelvi szintű alakulását is, az ECJ döntései sokszor megjelennek az uniós jogalkotásban is.

13.4. Az áfa harmonizációja az EU-ban: történet

Az adózás területén megvalósítandó adóharmonizáció alapjai az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés⁸ (Római Szerződés) 95-99. cikkelyeiben van lefektetve, mely előírta a közös piac érdekében a forgalmi adók, jövedéki adók és egyéb közvetett adók harmonizációjának kötelezettségét.

A Római Szerződés fő célja az volt, hogy olyan közös piacot hozzon létre, amelyen belül egészséges verseny van, és amelynek jellemzői hasonlóak egy hazai piac jellemzőihez. Ezen cél megvalósításának egyik előfeltétele a forgalmi adókra vonatkozó egységes/összehangolt szabályozás kialakítása volt, mely nem torzítja a verseny feltételeit, és nem akadályozza az áruk és a szolgáltatások szabad mozgását a közös piacon belül.

67/227/EGK irányelv (1967. IV. 14.: „első áfa irányelv”)

A cél elérése érdekében megkezdődtek az adóharmonizációval kapcsolatos munkák, a különböző munkacsoportok⁹ és a Neumark-bizottság¹⁰ jelentései alapján a Bizottság 1962 novemberében terjesztette a Tanács elé az első áfairányelvjavaslatot, mely akkor még csak a nagykereskedelmi értékesítésekre vonatkozóan írta elő kötelezően a közös áfarendszer bevezetését, míg a kiskereskedelmi értékesí-

⁸ Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés, 1957. március 25.

⁹ A Bizottság munkacsoportjai.

¹⁰ Neumark-Bizottság: független szakértékből álló bizottság.

tésekre történő alkalmazásra csak opcionális lehetőséget nyújtott a tagállamok számára. Végül az első áfa irányelvjavaslat módosított változatát¹¹ a második áfa irányelvjavaslattal együtt 1967 áprilisában fogadták el.

Az akkori tagállamoknak meg kellett szüntetniük a halmozott többfázisú adókat és a közös hozzáadottértékadó-rendszert el kellett fogadniuk.¹² A halmozott többfázisú adó azt jelentette, hogy a forgalmi adót mindig a teljes termelési érték után kellett megfizetni, és a beszerzésekhez kapcsolódóan nem volt adólevonási jog, ennek következtében ezen rendszerek jelentős adóhalmozódáshoz vezettek. Az irányelv előírta a több fázisú forgalmi adó bevezetését, melynek lényege, hogy egy értékesítési láncolaton keresztül a végfelhasználón kívül minden szereplőt csak az általa hozzáadott értékig terhel adófizetési kötelezettség.

67/228/EGK irányelv (1967. IV. 11.: „második áfa irányelv”)

A második áfa irányelv fektette le az uniós hozzáadottértékadó-rendszer alapvető strukturáját, meghatározta az adó tárgyát, az adó alanyát, definiálta a termékértékesítés, a szolgáltatásnyújtás és az import, mint adóköteles ügyletek részletes tartalmát, meghatározta a mentességek körét, a normál áfakulcs mellett csökkentett és emelt áfakulcsok alkalmazását is lehetővé tette. Emellett megfogalmazta az adóadminisztráció alapvető szabályait, előírta az áfanyilvántartások vezetésének, a számlázásnak és a rendszeres áfabevallásoknak a követelményét.

A részletszabályok kidolgozását a tagállamok hatáskörébe utalta, továbbá lehetővé tette a közösség országainak, hogy átmeneti jelleggel egyszerűsítéseket és az adóelkerülés elleni intézkedéseket vezessenek be, amelyről előzetesen tájékoztatniuk kell a Bizottságot.

77/388/EGK irányelv (1977. V. 17.: „hatodik áfa irányelv”)

Az 1970-es évek első felében az adóharmonizációra való törekvés kicsit alább hagyott a különböző világgazdasági eseményeknek, és a Közösséghez való új csatlakozásoknak köszönhetően. 1977-ben azonban a Bizottság elfogadta a hatodik áfa irányelvet¹³ (77/388/EGK irányelv), amely a 70-es évek második felében és a 80-as években számos módosításon esett át.

11 67/227/EGK irányelv (1967. IV. 14.: „Első Áfa Irányelv”).

12 Irányelvből.

13 Tanács 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik irányelve.

A hatodik áfa irányelv egyik célja annak biztosítása volt, hogy a behozatal megadóztatása és a kivitel adómentessége megszűnjön, mivel biztosítani kellett, hogy a forgalmiadó-rendszerek a termékek és szolgáltatások eredetét illetően megkülönböztetésmentesek legyenek. Ezen irányelv már részleteiben szabályozta a forgalmi adózást érintő kérdéseket, úgymint például a következőket:¹⁴

- egyes fogalmak pontosítása: „adóalany”, „adóköteles tevékenység”,
- az adóköteles tevékenység helyének meghatározása,
- adóalapok összehangolása,
- egységes adómentességi szabályok alkalmazása,
- összehangolt adólevonás szabályok alkalmazása.

79/1072/EGK nyolcadik irányelve – visszatérítési szabályok

A visszatérítések lényege, hogy egy tagállam területén honos adóalany a rá másik tagállamban hárított, és ott megfizetett adót visszaigényelhesse, elkerülve ezzel a kettős adózást (ún. külföldi áfa-visszaigénylés). Ezek egységesítését, a tagállamok közötti eltérések harmonizációját végezte el ez az irányelv.

1985. Fehér Könyv

Az 1980-es évek elején a Közösség megkezdte az egységes piac létrehozásával kapcsolatos munkát, melynek egyik legfontosabb lépcsője a Bizottság által kiadott ún. Fehér Könyv volt, mely feltérképezte a belső piac megvalósításának – többek között az adóügyi – akadályait, és meghatározta a szükséges lépéseket ezek felszámolására. Ennek köszönhetően megkezdődött a közösségi áfaszabályok átgondolásával, és a módosítások előkészítésével kapcsolatos munka.

A belső vámhatárok lebontása végül 1993. január 1-jével történt meg, előtte még azonban megszületett 1991 végén az akkori áfa irányelvhez kapcsolódó kiegészítő és módosító irányelv.¹⁵

Az egyik jelentős változás volt a közösségi adószám bevezetése.

Továbbá ekkor lépett be a közösségen belüli termékértékesítés/szolgáltatásnyújtás fogalma, ugyanis a vámhatárok meglétéig a Közösség tagállamai közötti ügyletek az export és import fogalmkörébe tartoztak. Ezen ügyletekre új szabályozás került bevezetésre, melynek következtében a közösségi értékesítés

¹⁴ Forrás: maga az irányelv.

¹⁵ A TANÁCS 1991. december 16-i 91/680/EGK irányelve a hozzáadottérték-adó közös rendszerének kiegészítéséről és a 77/388/EGK irányelv módosításáról, tekintettel a fiskális határok megszüntetésére.

áfamentesen történik, az adómentesség feltétele annak bizonyítása, hogy a termék elhagyta az országot. Az áfát a vevő köteles bevallani a saját országa által előírt adókulcs felszámításával, ezzel egyidejűleg az adólevonási jog is megilleti. Az előbbiekben leírt, a célország szerinti adóztatáson alapuló szabályokat eredetileg csak átmeneti jelleggel vezették be, ugyanis a cél az volt, hogy a rendeltetési ország szerinti adóztatásról a származási hely szerinti adózásra történő áttérés minél előbb megtörténjen, azonban ez még a mai napig nem valósult meg. Egy későbbi fejezetben részletesebben kitérünk majd ezen jövőbeni terv megvalósításának jelenlegi állására.

Az adómentes közösségi értékesítések kapcsán egy új bevallási kötelezettség (a mai összesítő nyilatkozat) került előírásra.

1992. január 27-i 218/92 (EGK) rendelet a közvetett adózás területén történő igazgatási együttműködésről azzal a céllal került bevezetésre, hogy felállítsanak egy a Közösségen belüli információcsere rendszert.

1999. júniusi tanácsi irányelv 99/59/EK a távközlési szolgáltatások forgalmi adózásának a kérdéseit rendezte, mely elengedhetetlen volt a távközlési szolgáltatásnyújtás rohamos fejlődése miatt. Ezen szolgáltatások tekintetében, a korábbi szabállyal ellentétben, a teljesítés helye a szolgáltatást igénybe vevő helye szerinti országba tevődött át. A szabályozás módosításának célja annak biztosítása volt, hogy a Közösségben letelepedett személyek által igénybe vett távközlési szolgáltatások a Közösségben adózzanak. Innentől kezdve a Közösségben, illetve harmadik országban letelepedett adóalanyok részére teljesített távközlési szolgáltatásokat ott kell adóztatni, ahol a szolgáltatás igénybe vevője letelepedett. A teljesítési hely meghatározására vonatkozó új szabályok nem jelenthették azt, hogy a külföldi adóalanyokat adóügyi nyilvántartásba kell venni egy másik államban, ezt úgy érték el, hogy kötelezővé tették a szolgáltatás igénybe vevője számára az adó megfizetését, feltéve, hogy az adóalany.

Az olyan távközlési szolgáltatások esetében, amelyeket harmadik országban letelepedett adóalanyok teljesítenek a Közösségben letelepedett adóalanyok nem minősülő személyek részére, a teljesítési hely igazodik a tényleges használat, az igénybevétel helyszínéhez, amennyiben az a Közösségen belül van.

1999/85/EK irányelv és 2002/93/EK irányelv: munkaintenzív szolgáltatások kedvezményes áfakulcsa

Az EU-s áfaszabályozás eredetileg úgy rendelkezik, hogy a tagállamok egy vagy két kedvezményes adómértéke csak meghatározott termékértékesítések és szolgáltatásnyújtások kategóriáira alkalmazhatóak.

A magas munkanélküliséggel küzdő tagállamok számára azonban az irányelv módosítás – működési és hatásvizsgálatokkal alátámasztott esetekben – lehetővé tette a csökkentett áfa kulcs alkalmazását, ezzel is ösztönözve a vállalkozásokat a szürke munka zónából való kilépésre.

A Tanács a Bizottság javaslatára felhatalmazta a tagállamokat a csökkentett adókulcs érvényesítésére a 2000. január 1. és 2002. december 31. közötti legfeljebb hároméves időszakra, meghatározott szolgáltatási kategóriákra vonatkozóan. Ezt később (2002/93/EK irányelve) meghosszabbították 2003. december 31-ig.

2001/115/EK irányelv: számlázására megállapított feltételek egyszerűsítése, korszerűsítése és összehangolása

Az akkor még a hatodik áfa irányelv alapján – speciális szabályok hiányába – a tagállamok szabadon dönthettek a legfontosabb számlázási szabályokról. Ugyanakkor a gyakorlatban elterjedő új számlázási technikák és módszerek kialakulása miatt ez már nem felelt meg a követelményeknek. Továbbá az elektronikus kereskedelem fejlődése szükségessé tette az elektronikus számlázást alátámasztó egységes jogi keretek létrehozását. A belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében ezért összehangolt listát állítottak össze a hozzáadottérték-adó miatt szükséges számla tartalmi és formai elemekről. Emellett, bevezették az elektronikus számlázás használatával, a számlák elektronikus tárolásával, valamint a saját számlakiállítás és a számlázási tevékenység kihelyezésének eseteivel kapcsolatos közös szabályokat.

2002/38/EK irányelv: rádióműsor- és televízióműsor-terjesztési szolgáltatások és egyes elektronikus úton nyújtott szolgáltatások

Az új szabályozás célja az volt, hogy az ilyen jellegű szolgáltatások a Közösség területén legyenek adókötelesek, amennyiben azokat ellenszolgáltatás fejében nyújtják, és a Közösségben székhellyel rendelkező fogyasztók veszik igénybe, illetve azok ne legyenek adókötelesek, ha a szolgáltatást a Közösségen kívül veszik igénybe. Az addigi szabályok ugyanis nem voltak alkalmasak a Közösség terüle-

tén belül igénybe vett ilyen jellegű szolgáltatások megadóztatására, és e területen a verseny torzulásának megelőzésére. A módosítás következtében a harmadik országokból a Közösségben székhellyel rendelkező személyek számára nyújtott, vagy a Közösség területéről a harmadik országokban székhellyel rendelkező személyek számára nyújtott rádióműsor- és televízióműsor-terjesztési szolgáltatásokat, valamint az elektronikus úton nyújtott szolgáltatásokat a szolgáltatás igénybe vevőjének helye szerint kell megadóztatni. Azon szereplők számára, akik nem telepedtek le a Közösségben, és nem is volt addig szükség adózás céljából azonosítóval történő ellátásukra, a pénzügyi kötelezettségeik teljesítésének megkönnyítése érdekében, egyetlen választott tagállamban elegendő azonosító számot igényelniük (ún. mini One-Stop-Shop).

2006/112/EK, az új „héta irányelv”

A hatodik áfa irányelvet végül 2006-ban egy új irányelv váltotta fel, melyben a szabályokat új rendszerbe foglalták és átstrukturálták, amely egyszerűbb és áttekinthetőbb, és egyes belső ellentmondásokat is felold. Azóta ez az irányelv is számos módosításon ment keresztül az évek során.

2008/8/EK irányelv: szolgáltatások teljesítési helyének módosítása

A főszabály szerint egy szolgáltatás teljesítési helyét a szolgáltatást nyújtó székhelye alapján kellett meghatározni, ezen általános szabály alól azonban számos kivétel létezett már korábban is. 2010-től azonban különbséget kell tenni aszerint, hogy a szolgáltatás igénybe vevője adóalanynak, vagy magánszemélynek minősül-e. Adóalanyok között az általános szabály szerint a teljesítési hely ott lesz, ahol a szolgáltatást igénybe vevő letelepedett. A módosítások értelmében a fordított adózás alkalmazása válik általánossá a nemzetközi ügyletek tekintetében.

A nem adóalanyok esetében az általános szabály nem változott, a teljesítés helyének a szolgáltatás nyújtó székhelye szerinti ország minősül.

Az új általános szabály alól maradtak azonban kivételek, mint például az ingatlanokkal kapcsolatos szolgáltatásnyújtás, vagy személyszállítási szolgáltatások esetén.

Külön előírások kerültek meghatározásra az éttermi és egyéb vendéglátóipari szolgáltatások teljesítési helyének meghatározására, ezen szolgáltatások eddig nem kerültek nevesítésre. Ezek esetében a teljesítési helye ott van, ahol a szolgáltatást ténylegesen nyújtják, függetlenül az igénybe vevőtől.

Speciális szabályok vonatkoznak továbbá a telekommunikációs, a közvetítési, illetve az elektronikusan nyújtott szolgáltatásokra. 2015-ig továbbra is az akkori szabályt kell alkalmazni, mely alapján a telekommunikációs, közvetítési, illetve elektronikusan nem adóalanyok részére nyújtott szolgáltatások teljesítésének helye a szolgáltatást nyújtó székhelye szerint alakul, ameddig az az EU-ban van. Az újonnan bevezetett, 2015-től alkalmazandó szabályok alapján, az említett szolgáltatások teljesítési helye a vevő székhelye, lakóhelye szerint alakul, még akkor is, ha a vevő nem adóalany.

A közlekedési eszközök bérbeadására vonatkozóan hosszútávú bérbeadás esetén 2013-tól a teljesítési hely a szolgáltatást igénybe vevő nem adóalany székhelyének, telephelyének országába tevődik át. Adóalanyok között ezen szabályt már 2010-től alkalmazni kell. Rövidtávú bérbeadása esetén 2010-től az adófizetési kötelezettség ahhoz a helyhez kapcsolódik, ahol a közlekedési eszközt a bérlő rendelkezésére bocsátják.

Az új szabályozás értelmében 2010-től a szolgáltatásokra vonatkozóan is kötelezővé válik összesítő nyilatkozat benyújtása.

2008/9/EK irányelv: áfa-visszatérítési szabályok

Ezen irányelv hatályaon kívül helyezte a 79/1072/EGK irányelvet mely az áfa-visszatérítési szabályok összehangolásáról szólt. Ugyanis mind a tagállamok közigazgatási hatóságainak, mind az üzleti vállalkozásoknak jelentős problémát okoztak a benne foglalt végrehajtási szabályok. Az új keretben közösségi szintre emelték a határon átnyúló visszaigénylések rendszerét, gyorsabbá és technikailag egyszerűbbé, korszerűbbé tették az eljárásokat.

A kérelmek benyújtási helye ezen túl átkerült a visszaigénylő országába, amely ország adóhatósága közvetlenül bonyolítja a visszaigénylési eljárást a kiutalást végző ország adóhatóságával.

2008/117/EK irányelv: adócsalás elleni küzdelem

Az áfacsalások elleni hatékonyabb küzdelem elérése érdekében újra gondolták a Közösségi áfaösszesítő nyilatkozatok rendszerét. Ezzel gyorsítva a tagállamok közötti, a Közösségen belüli termékforgalomra vonatkozó információk áramlását, cseréjét. A nyilatkozatok benyújtási gyakorisága havira váltott, és előtérbe kerültek az elektronikus bevallási megoldások.

2009/47/EK irányelv – kedvezményes mérték

Az irányelv lehetővé tette a tagállamok számára, hogy kedvezményes adómértéket alkalmazhassanak a 2010 végéig alkalmazandó átmeneti rendelkezések hatálya alá tartozó munkaerő-igényes szolgáltatásokra, valamint az éttermi és vendéglátó-ipari szolgáltatásokra.

2009/69/EK irányelv importtal kapcsolatos adócsalás tekintetében történő módosítás

A termékimport után nem kell áfát fizetni, ha az importot követően az importált termékeket egy másik tagállamban lévő adóalanynak értékesítik vagy továbbítják. A mentesség megadásának feltételeit a tagállamok állapíthatták meg. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy a különbségeket a kereskedők arra használták fel, hogy elkerüljék az említett termékimportot terhelő áfa megfizetését. E visszaélés megakadályozása érdekében az egyes ügyletekre vonatkozóan közösségi szinten meg kellett határozni a mentesség alkalmazásának minimum-feltételeit.

2010/45/EU irányelv – új számlázási szabályok

A módosító irányelv rendelkezései nyomán kialakított belföldi szabályozást a tagállamok 2013. január 1-jétől kötelesek alkalmazni, melyek a számlázásban alkalmazott haladó technológiák jogszabályokba való integrációját hivatott szolgálni.

2013-tól, a korábbiaknál rugalmasabban, az a bizonylat minősül elektronikus számlának, mely tartalmazza a számlára vonatkozó kötelezően előírt tartalmi elemeket, és amelyet elektronikus formában bocsátottak ki és fogadtak be. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a PKI és EDI alapú számlázás mellett megjelenhet minden olyan elektronikus számlázási rendszer, amely biztosítani képes a számlákkal összefüggésben támasztott egyéb követelményeket.

282/2011/EU rendelet¹⁶ az áfa irányelv végrehajtási rendelkezéseit állapítja meg, amelynek előírásai nagyrészt 2011. július 1-jén léptek hatályba. Célja, hogy biztosítsa az áfa irányelv egységes alkalmazását az Európai Unió Bíróságának az adott témakörökkel összefüggésben hozott ítéleteiben foglalt elvek érvényesítésével egyidejűleg. Elsődlegesen az alábbi témaköröket érintették a rendeletben foglaltak:

¹⁶ http://www.menedzserpraxis.hu/hir.php?hir_ID=724 http://www.menedzserpraxis.hu/hir.php?hir_ID=756

- az adóalanyi státuszra vonatkozó elhatároló ismérvek,
- a gazdasági letelepedettséggel kapcsolatos értelmező rendelkezések,
- az állandó telephely szerepe a szolgáltatások teljesítési helyének meghatározása szempontjából,
- a számlakibocsátó részére javasolt feladatok a megrendelő azonosításával kapcsolatban, amelyek megalapozhatják az adóalany jóhiszemű eljárását (adóalanyi minősítés és letelepedés helye kérdésében).

A végrehajtási rendelet 2013. októberi módosításában¹⁷ tisztázták a távközlési szolgáltatások, rádió- vagy televízióműsorszámok és ingatlanok fogalmát (Jancsa-Pék, 2017). Az első kettő elengedhetetlen volt az áfa irányelv 2015-től alkalmazandó módosulása miatt, mely szerint 2015. január 1-jétől a nem adóalanyok részére nyújtott távközlési, rádió- és televízióműsor- és elektronikus úton nyújtott szolgáltatásokat abban a tagállamban kell adóztatni, ahol a szolgáltatás igénybe vevője letelepedett, állandó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye található. A legtöbb, nem adóalanyok részére nyújtott egyéb szolgáltatás továbbra is abban a tagállamban adóztatandó, ahol a szolgáltatásnyújtó letelepedett. Továbbá annak pontosítása is szükségessé vált, hogy hol tekintendő letelepedettnak a nem adóalany jogi személy.

A **2016/1065 módosító irányelv** az utalványok áfa szempontjából történő egységes kezelését célozza, ugyanis a korábbi szabályok nem voltak eléggé egyértelműek és átfogóak ahhoz, hogy biztosítsák az utalványokkal végzett ügyletek következetes adózási megítélését (Jancsa-Pék – Juhász, 2019). A 2019-től kötelezően alkalmazandó szabályok tisztázzák az utalványok fogalmát, és a pénzhelyettesítő fizetési eszközöktől történő elhatárolását, valamint az egycélú és többcélú utalványok megkülönböztetését. Az egycélú utalvány kibocsátásakor teljes bizonyossággal megállapítható az ezért az utalványért igénybe vehető termékértékesítés, illetve szolgáltatásnyújtás áfa szempontjából történő megítélése, azért az áfát az egycélú utalvány minden egyes átengedésekor fel kell számítani, beleértve annak kibocsátását is. Az egycélú utalvány ellenében járó termékek tényleges átadása, vagy a szolgáltatások tényleges nyújtása nem tekintendő önálló ügyletnek. A többcélú utalványok esetében az áfafizetési kötelezettség az utalvány ellené-

¹⁷ 1042/2013/EU végrehajtási rendelet a 282/2011/EU végrehajtási rendeletnek a szolgáltatásnyújtás teljesítési helye tekintetében történő módosításáról.
https://www.mozaiik.info.hu/Homepage/pdf/EB_HEA_magyarazo_megjegyzesek.pdf

ben járó termékek értékesítésekor, illetve szolgáltatások nyújtásakor keletkezik. Ennek megfelelően a többcélú utalványok ezt megelőző átengedése nem keletkezett áfafizetési kötelezettséget.

13.5. Magyarország

Magyarország 2003. április 16-án Athénban írta alá az Európai Unióhoz történő csatlakozási szerződést másik 9 újonnan belépő országgal együtt, a teljes jogú tagság időpontja 2004. május 1. Ezt megelőzően egy hosszú tárgyalássorozat folyt, mely során a csatlakozni kívánó országokkal az Unió megtárgyalta az uniós jogszabályok (melyek addig még nem kerültek átültetésre) nemzeti jogba történő átültetésének ütemezését, és az esetleges átmeneti felmentési lehetőségeket.

Az adózással, azon belül is az áfával kapcsolatban például a következőket kellett elfogadnia Magyarországnak a csatlakozással:

- Áfakulcsok: A hazai gyakorlattal ellentétben az Unió szabályai szerint nem lehet 0%-os kulcsot alkalmazni, ezért 2004-től minimum 5%-os kedvezményes áfakulcs alkalmazása megengedett, ez főként a gyógyszerek és tankönyvek áfáját érintette.
- Alanyi áfamentesség: határa az Európai Unióban alacsonyabb volt akkor, mint Magyarországon, ennek ellenére határidő meghatározása nélkül fenntartható volt az akkori 2 millió forintos határ.

Magyarországon 1993. január 1-jétől lépett hatályba a közösségi áfarendszerről mintázott, az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény (továbbiakban: „régí áfatörvény”), és folyamatosan közelítették azt az uniós szabályokhoz. A csatlakozás következtében 2004. május 1-jétől azonban szükségessé vált a régí áfatörvény módosítása.¹⁸ Az Európai Unióhoz történő csatlakozás során alapvető követelmény volt, hogy az áruk és szolgáltatások szabad áramlása adózási oldalról is biztosított legyen. Ehhez át kellett venni az Uniónak a hozzáadottérték-típusú forgalmiadó rendszerek harmonizálásáról szóló direktíváit a csatlakozási tárgyalásokon elfogadott eltérésekkel.

Mivel a régí magyar áfatörvény harmonizáltsági szintje már példa értékű volt, abban átfogó változtatás csak a belpiaci szabályok átvétele miatt volt indokolt.

¹⁸ 2004. évi IX. törvény az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény módosításáról.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás napjával kötelező volt átvenni azokat az ún. belpiaci szabályokat, amelyek a tagállamok közti áruforgalom és szolgáltatásnyújtás általános forgalmi adóztatásának harmonizációját jelentik. A módosítás leglényegesebb eleme a tagállamok áruforgalmában az eddig megszokott termékimport-termékexport felváltása az önbevallással és fordított adózással rendezendő, célország szerinti adózás elvével.

A csatlakozás után a vámhatóság tehát nem lépteti ki a más tagállamba szállítandó árut, hanem fő szabályként a hazai adóalany eladó áfa nélkül értékesít, és a más tagállambeli adóalany vevő önbevallással fizeti meg az ott előírt áfaterhet. A természetes személy nem adóalanyok – ugyancsak fő szabályként – a vásárlás helye szerinti áfát fizetik. Ezzel az áruk tagországi adóalanyok közötti forgalma nem kerül hátrányosabb helyzetbe, mintha a vevő helyben vásárolt volna. Az Unión kívüli területről érkező importra, oda irányuló exportra az akkori szabályok lényegében változatlan formában maradtak fenn.

A szolgáltatások esetében is kettősség lett: az Unión kívüli ügyletekre a már megszokott szabályok maradtak, a tagállamok egymás közötti tranzakcióinál azonban különös szabályok lettek irányadók.

A régi áfatörvény 2007. december 31-ig volt hatályban, ugyanis 2008-tól hatályba lépett az újrakodifikált magyar áfatörvény, az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény, mely már megfelel a 2006-os új uniós áfa irányelvnek (2006/112/EK irányelv), és követi azt.

Jelenlegi EU irányelv vs. áfatörvény

Sok esetben széles körben biztosít a tagállamoknak szabad kezét az áfa irányelv egyes adózási részletszabályok kialakításában, vannak azonban (különösen a besorolások tekintetében) kötelező rendelkezései is. A magyar áfatörvény számos ponton élt az irányelv adta lehetőségekkel, így például a következőkben részletezett egyedi sajátosságok alakultak ki a magyar áfarendszerben.

- Az áfa irányelv 97. cikke az általános adómértékkel kapcsolatban csak annyit határoz meg, hogy nem lehet kevesebb, mint 15%. Magyarországon az alkalmazott 27%-os adókulcs jelenleg a legmagasabb az Európai Unión belül.
- Az áfa irányelv 287. cikke az alanyi adómentesség tekintetében például felső határokat határoz meg az egyes országoknak, ez Magyarország esetében

35 000 euró volt, ami – a csatlakozás napján érvényes átváltási árfolyammal számolva – 8,8 millió forintnak felelt meg, így ezen érték volt a maximum. Jelenleg azonban Magyarországon az alanyi adómentesség választására jogosító felső értékhatár 2019-től 12 000 000 forintnak megfelelő pénzüsszeg, ugyanis közel egy évig tartó engedélyezési procedúra eredményeként 2018. október 2-án az EU felhatalmazta Magyarországot, hogy a kisvállalkozások adómentességének (=alanyi adómentesség) értékhatárát évi 35 000 euróról 48 000 euróra emelje fel. A Bizottság döntése alapján erre 2019. január 1 – 2021. december 31. közötti időszakban van lehetőség.¹⁹

Az Európai Bíróságnak fontos jogértelmező és jogalakító szerepe van, ugyan a jogszabályok megalkotásában nem vesz részt, azonban a gyakorlatban felmerülő kérdésekben az övé a legfontosabb szerep. Az általános forgalmi adó magyarországi harmonizációjával kapcsolatban már számos jogértelmezési/jogharmónizációs kérdés merült fel az évek során.

13.6. Az áfa jövője – a történet folytatása

2010. december 1-jén az Európai Bizottság elfogadta az ún. Green Paper-t²⁰, az általános forgalmi adóztatás jövőjére vonatkozó iránymutatásokat, melyet rekord eredménnyel záruló hat hónapos konzultáció keretében osztottak meg a nyilvánossággal, kérdezve a közvéleményt az Európai Unió áfarendszer megerősítésének és a minden érintett számára előnyös továbbfejlesztésének lehetőségeiről. A konzultációval párhuzamosan a Bizottság hatástanulmányt készített a jelenlegi közösségi áfarendszer legfőbb elemeinek működéséről és azok gazdasági következményeiről.

Figyelembe véve a fenti eredményeket és az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, valamint az Adópolitikai Csoport (amelynek tagjai a tagállamok pénzügyminiszterei és azok képviselői) támogatását, 2011 decemberében az Európai Bizottság tovább lépett a Green Paper által kirajzolt irányba, egy, a közös piacra szabott egyszerűbb, sokkal hatékonyabb és semlegebb, ugyanakkor erős, a csalásnak ellenálló Európai áfarendszer irányába.

¹⁹ LeintnerLeintner: 12 millió forintra emelik az áfa alanyi adómentesség értékhatárát. Adózásról érthetően blog, 2018.10.25.

²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0695:FIN:HU:PDF>

Azt, hogy a gyakorlatban mindez mit jelent, az időközben megtett és a továbbiakban tervezett lépések ismertetésén keresztül mutatom be.

Az áfarendszer jövője a célország szerinti adóztatás

Az Európai Unió áfa harmonizáció célja az volt, hogy a közös piac számára egységes hozzáadottérték-adórendszer szabályokat alkosson, amely szektor semleges és a gazdasági versenyt a legkevesebb mértékben torzítja. A harmonizációval a közös piac, az Európai Unió tagországainak eltéréseit is megpróbálták kiküszöbölni, azonban a tény, hogy az adókulcsokat – bár a közösségi szinten megfogalmazott keretszabályok betartása mellett – a tagországok saját hatáskörben rögzítik, valamint, hogy a rendszer lehetőséget ad bizonyos a közös szabályoktól való kisebb-nagyobb eltérésekre (ún. „may provisions” pl. vevői készlet, áfacsoportok, tényleges használat elve stb.) továbbra is az Unió hozzáadottérték-adórendszer sokszínűségét eredményezi.

A közösségi szintjén az egyetlen országon belüli gazdasági kapcsolatokhoz hasonló rendszer létrehozása érdekében az Unió áfaszabályozást első körben a származás elve szerinti adóztatásra építették fel. A származás elvének teljes körű megvalósítása azonban lehetetlennek bizonyult, és nagyfokú kitértséget mutatott az adóelkerülésnek. Ezért a rendszer felbomlott, és elsőként a határon átnyúló árumozgásra (azaz a közösségen belüli termékértékesítésre és beszerzésre), majd a szolgáltatásokra kerültek bevezetésre a célország adózásának elvét tükröző elemek. Ez a rendszerben további inkonzisztenciát eredményezett, hiszen a belföldi és külföldi ügyletek adózásának különbözősége további problémákat vet fel. Ez által a belföldi irányba teljesített termékértékesítést, illetve a főszabály szerinti szolgáltatásnyújtást áfafinanszírozás terheli, míg ugyanazok határon átnyúló teljesítése az eredet országában adómentes, és a célországban is csupán az áfa finanszírozását mellőző technikai adóztatás alá esnek (ún. fordított adózás).

Az áfarendszer egyszerűsítése

Az Európai Bizottságot régóta foglalkoztatja az Európai Unió belüli áfarendszer összetettségének feloldása. A jelenleg alkalmazásban lévő szabályozás a vállalkozásokra aránytalanul nagy terhet ró, különösen a határon átnyúló ügyletek esetén. Továbbá a belföldi és a nemzetközi ügyletek kezelésének eltérései sem csupán a jogalkalmazást és az adminisztrációt bonyolítják, hanem az adóelkerülő technikáknak is táptalajt adnak. Az egyszerűsítés, és az ebből fakadó teher-

csökkenés által a jövő áfarendszere az egységes piacra jutás megkönnyítésének alapvető eszköze lehet. Az egyszerűség lehetővé tenné minden gazdasági tevékenységet folytató vállalkozás számára, hogy az egész Unión belül, tagállamtól függetlenül, egy modern és dinamikus áfakódex keretein belül működjön. A gyakorlati életben ez azzal a „kézzelfogható” egyszerűsítéssel járna, hogy minden szereplő a határon átnyúló ügyleteitől függetlenül egyetlen szabályrendszer és egyetlen adóhivatal fennhatósága alá tartozna.

Az adminisztratív terhek csökkentése mentén elindított áfa-egyszerűsítés elsősorban azon vállalkozásokat érinti, melyek vállalkozási szerkezetükből adódóan különböző tagállamokban is folytatnak gazdasági tevékenységet. A határon átnyúló ügyletekkel kapcsolatos egyszerűsítéseknek különös jelentősége lenne a kis- és középvállalkozások számára, akiket gyakran a megfelelési költségek terhei riasztanak el az Unión belüli határon túli gazdasági tevékenységtől.

Az ún. One-stop shop (az egyablakos) rendszer fokozatos bevezetése

Az egyszerre több tagállamban gazdasági tevékenységet folytató vállalkozások számára az általános forgalmi adózás a több tagállamban való egyidejű áfaisztrációt, az áfabevallások különböző nyelven és különböző szabályok szerinti benyújtását, eltérő számlázási szabályoknak való megfelelést, és akár jelentős áfa kezeléssel kapcsolatos különbségeket jelent. A célország szerinti adóztatás tervezett és folyamatosan megvalósuló gyakorlati kiterjesztése szükségessé teszi a rendszer egyszerűsítését.

Az Európai Unió hozzáadottérték-adórendszer egyszerűsítésének alappillére az úgynevezett One-stop shop (továbbiakban OSS) vagyis az egyablakos ügyintézési rendszer lehet. Az ideális OSS rendszer az áfabevallási és -befizetési kötelezettségek teljesítését a fogyasztó tartózkodási helyétől függetlenül az értékesítő államban tenné lehetővé. Ezáltal az értékesítőnek hazai pályán maradván a határon átnyúló ügyletei esetén is csupán egyetlen, a saját adóhatóságával kellene kommunikálnia, és adminisztrációja is jelentősen egyszerűsödne. A befizetett adót a hatóságok osztanák meg egymás között a teljesített ügyleteknek megfelelő arányban.

Egy korlátozott érvényű ún. super-mini-OSS rendszer már 2003 óta sikeresen működik a közösségen belül, méghozzá a 3. országbeliek által az EU területére nyújtott elektronikus szolgáltatások tekintetében van lehetőség arra, hogy a

teljes közösségi áfaadminisztrációt egyetlen adószám alatt, egyetlen országban teljesítsék az érintettek. A szolgáltatásokra vonatkozó teljesítési hely szabályokhoz igazodva a telekommunikációs és műsorszórási ágazatokban pedig 2015-ben került bevezetésre az ún. mini-OSS.

Az uniós hozzáadottérték-adórendszer egyszerűsítésére való törekvés – melynek háttérében végső soron a csalások visszaszorításának, a közös piac minél akadálymentesebb érvényesítésének, a rendszer hatékonyságának növelése áll – leginkább az OSS rendszer bevezetésével látszik megvalósulni.

Az uniós áfarendszer reformja

Szakmai körökben közismert tény, hogy az Európai Unió hozzáadottérték-adó, vagy más néven az általános forgalmi adó rendszere idejét múlt, és kifejezetten vonzó terület az adócsalók számára. Így két oka is van annak, hogy szeretnék megreformálni a rendszert. A továbbiakban ezen áfareform – amely 2022-től lépne életbe – jövőbeli irányait mutatom be.

Helyzetkép

2015-ben több mint 1 trillió eurót tett ki az uniós tagállamok összes áfabevétele, amely az EU GDP-jének 7%-a. Azonban az 1993-ban ideiglenesen bevezetett, a nemzetközi kereskedelmet érintő rendszer, az újabb és újabb reformok ellenére sem tud lépést tartani a mai globális, digitális és mobil gazdaság kihívásaival.

Az egyik legnagyobb probléma, hogy a belföldi és a határokon átnyúló ügyleteket eltérő módon kezelik. Míg a belföldi árukereskedelemben az értékesítésen főszabály szerint fel kell számítani az áfát, addig a határon átnyúló ügyletekben az értékesítés adómentes, és az áfát a másik tagországbeli vevő köteles felszámítani az úgy nevezett fordított adózás szerint. A szolgáltatások esetében is eltér az adózás helye a belföldi és a nemzetközi ügyletekben, míg első esetben főszabály szerint a hagyományos egyenes adózást alkalmazzuk, addig a második esetben a vállalkozások közötti ügyleteknél – megint csak a főszabály szerint – belép a fordított adózás a vevő székhelye, áfa telephelye alapján.

E megkülönböztetés, és a határokon átnyúlóan működő vállalkozások növekvő száma miatt, a mai áfarendszer túl bonyolult és nyitott a csalások számára. Mára évente több, mint 150 milliárd euró értékű hozzáadottérték-adó veszik el. Ebből, a becslések szerint, körülbelül évi 50 milliárd euró a határokon átnyúló áfacsalásból származik.

A csalás egyik esete, amikor egy vállalat megkapja az áfát vevőjétől, de ezt nem fizeti meg a hatóságoknak, helyette megszűnik, és a tulajdonos vagy ügyvezető eltűnik a pénzzel. Ekkor a csalás az áruk megvásárlásakor fizetett, és az értékesítés során beszédett áfakülönbségre korlátozódik, hiszen, ha a vállalat a saját tagállamában megvásárolta az árut, a vásárláskor fizetett áfát.

Több pénz forog azonban kockán, amikor a vállalat egy másik tagállamból vásárol árut, mert ez utóbbi esetben az áruk megvásárlása adómentes, így az áru értékesítése során beszédett adó csalárd kezelésével a teljes összeg áldozatul esik. Mivel a vállalat eltűnik, ezt a típusú csalást az úgynevezett eltűnt kereskedő, azaz „missing trader” csalásnak is nevezik.

A körhintacsalás, az úgy nevezett „carousel fraud” még tovább halad. Ebben az esetben ugyanazokat az árut többször vásárolják és értékesítik a csalónak a közvetítőkön keresztül. Ha az összegyűjtött hozzáadottérték-adó összege jelentősre duzzad, a társaságot felszámolják, még mielőtt az adóhatóság beszédhetné a felhalmozott adót.

A megoldási javaslat

A Bizottság a fenti helyzet kezelésére kidolgozott egy akciósomagot, amely a „Single VAT Area” (Egységes Áfa Terület) nevet kapta. Az elnevezés arra utal, hogy a teljes uniós területen egységes, és ugyanolyan áfakezelés lenne érvényben. A javaslatot 2017. október 4-én hozták nyilvánosságra, mely szerint a belföldi és a tagállamok közötti határon átnyúló ügyletek adózását egységesítenék. A főszabály az lenne, hogy az áfát mindig a rendeltetési hely, azaz a végső fogyasztó országa határozná meg, és ott is kellene megfizetni. Az eladónak tehát fel kellene számíttania az áfát függetlenül attól, hogy az értékesítés belföldre vagy külföldre irányul; ráadásul az áfa összegét a vevő országának szabályai szerint kellene kiszámítani.

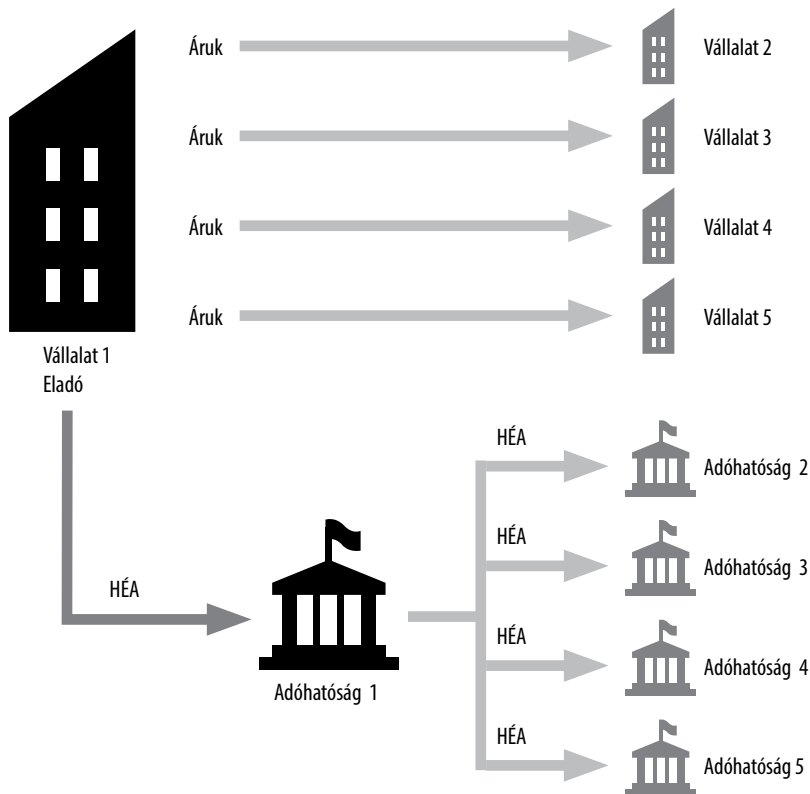
A rendeltetési hely szerinti adózás tehát teljes paradigmaváltást jelentene, bár az e-szolgáltatásoknál már most is így működik. A bizottság mindenesetre elkötelezettnek látszik, mert a várakozások szerint ez 80%-kal csökkentené a határokon átnyúló csalásokat, vagyis az elvesztett 50 milliárd euróból évi 40-et visszaszereznének.

Mi következik mindebből? Ha minden adóalanynak a végső fogyasztó országában kell adóznia, akkor mindenkinek az unió minden olyan tagállamában be

kellene az áfa alá jelentkeznie, vevőnként különböző adószámot kellene használnia, különböző mértékű áfát, különböző adóbeszedési számlákra kellene megfizetnie, vevőnként különböző formátumú számlát kiállítania, különböző struktúrájú bevallásokat benyújtania, 28 különböző tagország adóhatóságával zöld ágra vergődnie.

Nos, ez így egyáltalán nem tűnik egyszerűnek... Ahhoz tehát, hogy a rendeltetési hely szerinti adózás megvalósítható módon kerüljön bevezetésre, további intézkedések is szükségesek.

Egyrészt, annak kiküszöbölésére, hogy hirtelen minden egyes EU-s áfaalany az unió összes adóhatóságával nézzen szembe – amely valószínűleg ugyanolyan ijesztő a hatóságok számára is, hogy hirtelen az összes uniós adóalany kapcsolatba lépjen –, ki kell szélesíteni az úgy nevezett egyablakos adózási rendszert („One Stop Shop”, OSS). Erre az e-szolgáltatásokkal kapcsolatos pozitív uniós tapasztalatok alapján jó esély van.

2. ábra: Az egyablakos rendszer sémája

Forrás: EU

A kiszélesített OSS-ben minden egyes adóalany csak a saját letelepedési országa szerinti adóhatósággal szembesülne, az adóbefizetést és adminisztrációt a saját megszokott szabályai szerint, saját nyelven intézhetné egy elektronikus portálon keresztül. A beszedő tagállam adóhatósága pedig ezután közvetlenül a vevő szerinti tagállam adóhatóságának fizetné meg a rá eső általános forgalmi adót.

Mindehhez számos további egyszerűsítésre és az adminisztratív szabályok uniós szintű egységesítésére, egymáshoz való közelítésére is szükség van. A bizottság javaslata ezért például támogatja a számlázási szabályok egyszerűsítését, lehetővé téve az eladók számára, hogy saját országuk szabályai szerint készítsék el a számlákat még akkor is, ha határokon átnyúló kereskedelmet folytatnak.

Az októberi javaslat a rendeltetési hely szerinti adóztatás elve és a kiszélesített OSS mellett más alapelveket is bevezet. Az új rendszerben az eladó általános felelősséggel tartozna az EU-n belüli áruértékesítés esetén, ami azt jelenti, hogy az eladó felelős az általános forgalmi adó megfizetéséért és beszedéséért. Ez már önmagában is egyértelmű és jelentős szigorítást jelent a jelenlegi EU áfa irányelvben foglalt szabályokhoz és az Európai Unió Bíróságának esetjogán alapuló gyakorlathoz képest. Ez a felelősség – az új szabályok szerint – csak abban az esetben lenne áthárítható, ha a vevő úgynevezett „hitelesített adóalany”-nak, „Certified Taxable Person”, „CTP”-nek minősül. Ekkor a vevő lenne a felelős a rendeltetési hely szerinti tagállam felé az általános forgalmi adó megfizetéséért.

A javaslat elfogadásához és uniós szintű bevezetéséhez a tagállamok egyhangú döntése szükséges, amely azért is nehéz, mert az új rendszer nagyban épít a különböző adóhatóságok együttműködésére, és egymásba vetett bizalmára. Hiszen a jövőben egy másik állam hatósága fogja beszedni és ellenőrizni az áfát számukra, ráadásul a hitelesített adóalany minősítést is a letelepedés országa adja majd ki, amelyet a többi tagállam köteles lesz elfogadni.

Ahogy pestiesen mondjuk, sok víz lefolyik még a Dunán, amire mindez megvalósul. Viszont, ha megvalósul, akkor gyökeres és hatalmas horderejű változásokat hoz majd az általános forgalmi adó kezelésében mindenki számára. Ezért érdemes tudni és figyelni a háttérben zajló eseményeket!

Adócsalás elleni gyorsintézkedések az EU-ban

Jelenleg a hozzáadottérték-adórendszer valaha látott legszélesebb körű reformján dolgozik a Közösség. Persze, mint Uniós szinten minden, a megoldás kidolgozása meglehetősen hosszú időt vesz igénybe, ezért a tagországok nyomására úgy nevezett gyorsintézkedéseket („Quick Fixies”) vezetnek be.

A Bizottság által bemutatott négy gyors intézkedés eredetileg már 2019-ben hatályba lépett volna a jelenlegi általános forgalmi adózási rendszer napi működésének javítása érdekében, és mindaddig érvényben lenne, amíg a tagállamok meg nem állapodnak, és be nem vezetik a végleges rendszert. Érdemes ezért megismernednünk, és akár hozzá is szoknunk ezekhez a módosításokhoz.

Tekintettel arra, hogy a négy intézkedésből három csupán az úgy nevezett „hitelesített adóalany”-ok, azaz a „Certified Taxable Person”, „CTP”-k számára lenne elérhető, érdemes azzal kezdenünk, hogy megnézzük, kik is lehetnek majd ezek a kitüntetett adóalanyok.

A Bizottság javaslata szerint, a hitelesített adóalanyi státuszt a letelepedés országa szerinti adóhatóság adhatja majd meg azoknak a vállalkozásoknak, akik az előre meghatározott kritériumokat teljesítik. Ilyen feltételek lesznek majd a rendszeres adófizetés, az adózási folyamatok megfelelőségének igazolása, valamint a fizetőképesség. Feltételezhető, hogy a magyar gyakorlatban a már bevezetett megbízható adózói státuszra ráépíthető majd ez az új, áfa szerinti hitelesített adózói státusz. A tanúsítás megszerzését követően a vállalat megbízható adófizetőnek számít majd, amely státuszt az EU valamennyi tagállama kölcsönösen köteles lesz elismerni. Mind a CTP-k, mind a velük üzleti kapcsolatban álló vállalatok számos egyszerűsített eljárást fognak élvezni a határokon átnyúló ügyletek áfákezelésében.

Nézzük tehát ezeket az egyszerűsítéseket:

1. Vevői készlet könnyebb kezelése

A jelenleg hatályos héa-irányelv (17a. Cikk) külön kezeli azt az esetet, ha egy adóalany egy másik tagállamba vevői készlet céljára szállít árukat úgy, hogy a szállítás időpontjában a szállító már ismeri a megszerző személyazonosságát a rendeltetési tagállamban, azonban a beszállításkor az árut a vevő raktárába tárolja be, és a vevő csak később hívja le és használja fel a készletet. Bár az irány-

elv jelenlegi szövege is biztosít lehetőséget az ilyen, úgy nevezett vevői készlet egyszerűbb kezelésére, azonban ezzel nem minden tagállam él, és vannak olyan országok is, ahol a könnyítést csak viszonyosság esetén adják meg. Az általános szabályok szerint ilyen esetben az eladónak már a beszállításkor egy vélelmezett közösségen belüli termékértékesítést kell jelentenie a rendeltetési ország irányába, melyet a lehíváskor egy belföldi értékesítés is követ. Ehhez a beszállítónak áfaszámot kell igényelnie a készletezés országában.

Ennek elkerülése érdekében a javaslat könnyítést biztosítana arra az esetre, ha az ügylet két hitelesített adóalany között zajlik, azaz a beszállító és a vevő is CTP. Az egyszerűsítés mellett az eladónak nem kellene a rendeltetési államban áfa szerinti nyilvántartásba vetetnie magát, és elkerülhető lenne a belföldi értékesítési helyzet azzal, hogy a közösségen belüli termékértékesítés csak a lehívás időpontjában történne meg. Ehhez mind az eladó, mind a vevő szigorú nyilvántartást kellene vezessen a másik tagállamba feladott / másik tagállamból fogadott árucikkekről, azok beérkezéséről és lehívásáról. Az ilyen vevői készlet egyszerűsítés mellett folytatott tranzakciókat külön meg kellene jelölni a beszállítói összesítő nyilatkozatban is.

Tekintettel arra, hogy Magyarország, a viszonyosság igénye nélkül, már ma is biztosítja a vevői készlet egyszerűsítést minden adóalany számára, persze a meghatározott feltételek mellett, ez a javaslat várhatóan nem okoz majd nehézséget a hazai gyakorlatban. Egyetlen kérdés merülhet fel, hogy hazánk megtartja-e a könnyítést a hitelesítéssel nem rendelkező adóalanyok számára is, azaz a nem CTP-k számára a változás inkább szigorítást hozhat a magyar gyakorlatban.

2. Könnyítés a láncértékesítések esetén

Az általános forgalmi adó rendszerében akkor beszélünk láncértékesítésről, amikor a terméket többször értékesítik oly módon, hogy azt közvetlenül a sorban első értékesítőtől a sorban utolsó beszerző nevére szóló rendeltetéssel adják fel küldeményként, vagy fuvarozzák el (hÉa-irányelv 138. cikk, áfa törvény 27. § (1)). A fogalomból is kitűnik, hogy a láncértékesítésben legalább három szereplő van, azonban árumozgás csak egyszer történik. Amennyiben a szállítás megszakad, láncról már nem beszélhetünk, legalábbis nem az első eladó és utolsó beszerző viszonylatában (több szereplő esetében nem zárható ki, hogy több láncot is megállapítsunk, azonban ez már nem a klasszikus láncértékesítés abban az értelemben, hogy az áru nem közvetlenül az első eladótól érkezik a végső beszerzőhöz).

Az általános forgalmi adó teljesítési helyre vonatkozó szabályai alapján a láncügyletet alkotó értékesítések közül kizárólag egy termékértékesítés esetében igaz az, hogy ott kell teljesítettnek tekinteni, ahol a termék a fuvarozás megkezdésekor van (áfa törvény 26. §). Ez a fuvarozással érintett értékesítés lehet adómentes Közösségen belüli termékértékesítés jogcímen – egyéb feltételek fennállása esetén –, ha az értékesített terméket igazoltan külföldre, de a Közösség területére fuvarozzák. A sorban ezt megelőző termékértékesítés(ek) teljesítési helyének azt kell tekinteni, ahonnan a fuvarozás indul, míg az adómentes értékesítést követő eset(ek)ben a teljesítés helye az, ahol a fuvarozás befejeződik (áfa törvény 27. § (2)).

A Quick Fixes könnyítés a jövőben arra az esetre fog vonatkozni, amikor három szereplő van a láncolatban és közülük a középső intézi a fuvart. Ez az az eset ugyanis, ami a gyakorlatban a legtöbb bonyodalmat okozza. Hiszen egy háromszereplős láncügyletben, ha az első vagy az utolsó szereplő intézi a fuvart, akkor az áfakezelés egyértelmű, első esetben az első értékesítés, míg második esetben a második értékesítéshez kapcsolódik az adómentesség. Ezzel ellentétben, ha a közbenső szereplő intézi a fuvart, akkor különböző körülmények függvényében, akár az első, akár a második értékesítéshez kapcsolhatjuk azt. Ráadásul a tény, hogy a különböző tagállamok között a megítélés nem egységes, még további problémákat vet fel.

Ha a fuvart intéző közbenső szereplő hitelesített adóalany, akkor az első értékesítési láncszemet kell majd adómentesnek tekinteni, azzal a feltétellel, hogy ez a középső adóalany az eladónak megadja a rendeltetés tagállamát, és igazolja, hogy van adószáma az indulási országtól eltérő tagországban. Ebben az esetben az első eladó adómentességet alkalmazhat.

Persze az sem kizárt, hogy hasonló eredményre jussunk, ha a közbenső szereplő nem hitelesített adóalany, CTP; azonban ilyen esetre nem vonatkozna a Bizottság egyszerűsítése, azaz ilyen esetekben továbbra is a helyzet összes körülményének figyelembevételével kellene a helyes adókezelést megállapítani, ráadásul az egységes megítélés sem biztosított a tagországok között.

Magyar szemszögből éppen ez az egységesség jelent többletet a hazai szabályozáshoz, hiszen a most megfogalmazott javaslat a magyar rendszerben már alkalmazásban áll.

3. Két tagállam közötti áru fuvarozás igazolásának egyszerűsítése

A termékek közösségen belüli értékesítése mentes a hozzáadottérték-adó alól. Az adómentességet azonban az azzal élni kívánó adóalanynak kell bizonyítania. A bizonyítás módja azonban nem egyszerű, a különböző tagállamok különböző igazolásokat kérnek, a hitelt érdemlő igazolás módja pedig a helyzettől függően változhat.

Elég, ha csak a magyar szabályozásra gondolunk. Nálunk az ügyletkez kapcsolódó igazolás származhat a felektől és/vagy a felektől különböző harmadik személyektől. Egy igazolás bizonyító ereje annál nagyobb, minél inkább a felektől független, harmadik személytől származik. Bár a felektől (eladó-vevő) származó bizonyíték sem zárható ki automatikusan, amennyiben az eset összes körülményeinek vizsgálata során látható, hogy a termék igazoltan átkerült más tagállamba. A probléma azonban azzal van, hogy az eset összes körülménye nem belátható, nem ellenőrizhető, különösen akkor nem, amikor egy jóhiszemű adózó az áru kiszállítását egy később csalónak bizonyuló „vevőre” bízta.

A CMR fuvarokmány az adóhatóság értelmezése szerint pusztán azt a körülményt támasztja alá, hogy a fuvarozó az árut a feladótól átvette, azaz a felrakodás és az indulás megtörtént, de nem bizonyítja, hogy az áru a rendeltetési helyre meg is érkezett. A közösségi értékesítés adómentességéhez szükséges a címzettnek az átvételt igazoló nyilatkozata is, így igazolható hitelt érdemlő módon annak ténye, hogy a fuvarozás befejeződött, és a termék igazoltan átkerült másik tagállamba. Ez a nyilatkozat szerepelhet a CMR-re felvezetve, ezért fontos, hogy az ügylet után visszakapott fuvarleveleken három aláírás szerepeljen: a feladóé, a fuvarozóé és az árut átvevő címzetté.

Elvileg annak sincsen akadálya, hogy a vevő külön dokumentumban nyilatkozzon arról, hogy a termék a rendeltetési helyre megérkezett. Ha a CMR vagy más fuvarlevél hibásan, esetleg átvételi aláírások nélkül érkezik vissza, akkor különösen fontos az áru megérkezését más módon igazolni. A vevői nyilatkozatokkal is vigyáznunk kell azonban, mert ezt az adóhatóság önmagában csak „különös méltánylást érdemlő esetekben” fogadja el. Nagyobb bizonyító ereje van a nyilatkozatoknak, ha a vevő olyan belső ellenőrzési rendszerrel rendelkezik, amely „kelőképpen kizárja a valótlantartalmú igazolások kiállításának lehetőségét”.

Az adóhatóság azonban a kivitel igazolására további hivatalos okmányokat vagy közokiratokat (például közjegyzői igazolást a másik tagállamba való megérkezésről), illetve más kereskedelmi okmányokat vár el. Elfogadható kereskedelmi okmányok lehetnek például: a célországbeli raktári átvételi elismervény (jobb, ha külső raktárról és így a felektől eltérő harmadik fél nyilatkozatáról van szó), kereskedelmi vagy iparkamara által adott igazolás, bankgaranciához kapcsolódó dokumentáció, ügyvédi letét jegyzőkönyv, vagy más – megbízható harmadik féltől származó – igazolás.

Mi több, a kivitelt és a célországbeli átvételt igazoló dokumentumok összegyűjtése után sem dőlhetünk hátra. Formai hibák elegendőek ugyanis ahhoz, hogy az adóhatóság valótlannak bélyegezze fuvarokmányainkat és kapott nyilatkozatainkat, ily módon megdöntve azok hitelességét.

Az adóhatóság ilyen esetekben az eladót fogja hibáztatni azért, hogy a formailag helyesnek tűnő igazolásaink ellenére az „eset összes körülményei” mégsem támasztják alá a termék másik tagállamba való kiszállítását. Ekkor jön az ügylet adókötelessé való átminősítése, amely a fel nem számított áfát adóhiányként utólag megfizetni írja elő az 50%-os adóbírsággal, és a mindenkori jegybanki alapkamat duplájával számított késedelmi pótlékkal növelve. És akkor még örüljünk, ha büntetőjogi eljárást nem indítanak ellenünk.

Az Európai Unió joggyakorlata alapján ugyanis nem ellentétes az irányelvvel a közösségen belüli értékesítés adómentességének megtagadása, ha objektív körülmények alapján bizonyítást nyer, hogy az eladó nem tett eleget bizonyítási kötelezettségének. Tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy adócsaláshoz járul hozzá, és nem tett meg minden tőle telhető ésszerű intézkedést annak érdekében, hogy elkerülje ezt. Bár a magyar szabályozás alapján az ilyen intézkedések „ésszerűségi küszöbe” igen magasan van.

Ezen a helyzeten segít a harmadik Quick Fixes, amely ismét csupán a hitelesített adóalanyok számára elérhető könnyítést fogalmaz meg. Amennyiben a vevő, vagy az eladó hitelesített adóalanyként maga intézi a fuvart, úgy esetükben az adómentesség alátámasztására elegendő egy nyilatkozat, és két egymással egybehangzó írásos dokumentum arról, hogy a termék valóban elhagyta az országot.

4. Adószám kötelező ellenőrzése

Az utolsó gyorsintézkedés mindenkire vonatkozik, és valójában könnyítés helyett szigorítást hoz az áfa rendszerébe. A jelenlegi héa irányelv és a vonatkozó Európai Bírósági ítélkezési gyakorlat alapján a vevő adószámának érvényessége, valamint az ügylet helyes bevallása a tagállamok közötti kereskedelemről szóló összesítő jelentésben csupán adminisztratív körülményei az ügyletnek. Ezen adminisztratív feltételek hiányában is érvényesíthető az adómentesség, ha az áru közösségen belüli értékesítése valóban megtörtént.

Nos, ez hamarosan másképp lesz. A vevő adószámának érvényessége, valamint az ügylet szerepeltetése az összesítő jelentésben, az adómentesség kötelező feltételévé, és ezáltal az áfa csalások elleni küzdelem eszközévé válik.

Áfa gyorsintézkedések rövid távra -

„Short-term VAT quick fixies” jogszabálycsomag

A gyorsintézkedésekkel kapcsolatos terveket végül az Unió kissé felülvizsgálta, és módosított tartalommal 2018. december 4-én fogadta el három jogszabálymódosítás keretében. Ezek célja a terep előkészítése a hosszabbtávú, átfogó intézkedések előtt. Az új héa rendszer bevezetése előtt most tehát négy konkrét kérdést rögzítettek:

- Lehívásos készlet (call-off stock): A módosítások egyszerűsített és egységes bánásmódot biztosítanak a lehívásos készletekre vonatkozóan, amelyben egy tagországi eladó egy másik tagállamban lévő ismert vevője rendelkezésére álló raktárba szállítja át a termékeket;
- A héa-azonosító szám kötelező alkalmazása: Az EU-n belüli termékértékesítés héa mentességének igénybevétele érdekében a vevő adóazonosító számának számlán történő feltüntetése kötelező feltétel lesz – nem csupán alakivárás;
- Láncügyletek: A láncügyletek héa kezelésének meghatározása során a jogbiztonság növelése érdekében a jogszabálymódosítások egységes kritériumokat vezetnek be;
- A Közösségen belüli termékértékesítések adómentességének bizonyítékai: Közös keret szabályokat hoztak létre az EU-n belüli értékesítésekre vonatkozó héa-mentesség igényléséhez szükséges okirati bizonyítékokra.
- Ezeket a kiigazításokat 2020. január 1-jétől kell alkalmazni.

Ezzel párhuzamosan folynak a tárgyalások egy végleges héa rendszerről, amely az 1993. óta alkalmazott jelenlegi „átmeneti” héa rendszert fogja felváltani.

13.7. Irodalomjegyzék

- BESSENYEI GÁBOR, DR. (2013): Az áfa az Európai Unióban, SALDO Kiadó, Budapest.
- CHARLET ALAIN, OWENS JEFFREY (2010): An international Perspective on VAT, In: tax notes international, 59/12. szám, pp 943-954.
- CSÁTALJAY ZSUZSANNA, DR. et al. (2017): NAGY ÁFA KÉZIKÖNYV I., Belföldi ügyletek ÁFA-ja és számlázása. Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., Budapest.
- DEÁK DÁNIEL, DR. (1994): Nemzetközi Adózás, SALDO Kiadó, Budapest.
- DEZSÉRI KÁLMÁN (2007): A csökkentett ÁFA-kulcsok és az ÁFA-szabályok felülvizsgálata az EU-ban, In: Európai Tükör, 2007/10. szám
- FÖLDES BALÁZS (2013): A forgalmi adók uniós harmonizációja, In: Az Európai Unió adójoga. Wolter Kluwer Kft., Budapest.
- HERICH GYÖRGY, DR. et al. (2006): Nemzetközi adózás, Penta Unió Zrt., Budapest.
- JANCSA-PÉK JUDIT (2017): Új szabályok az ingatlanokhoz kapcsolódó szolgáltatások áfa kezelésében. Áfa kalauz, XIII. évfolyam 2017. április.
- JANCSA-PÉK JUDIT, JUHÁSZ ALEXANDRA (2019): Az utalványok áfakezelésére vonatkozó megváltozott szabályok, ÁFA kalauz XV. évfolyam · 2019. január
- KENYERES SÁNDOR, VARGA JÓZSEF (2016): A nemzeti mozgástér a hozzáadottérték-adórendszer kialakításában. In: Gazdaság & Társadalom, pp. 5-18, 2016/1. szám. - <https://doi.org/10.21637%2FGT.2016.1.01>.
- LEJEUNE INE (2011): The EU VAT Experience: What are the lessons? In: Tax Analysts, pp. 257-282.
- ÓRY TAMÁS (2013): Az adóharmonizáció alapjai. In: Az Európai Unió adójoga, Wolter Kluwer Kft., Budapest.
- Európai Bizottság Kommunikációs Főigazgatósága (2015):** Adópolitika: Cél a belső piac kiteljesítése és a gazdasági növekedés előmozdítása. In: Közérthetően az Európai Unió szakpolitikájáról sorozat, Az Európai Unió Kiadóhivatala.
Letöltve: <https://publications.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/b075f231-bd9b-4e10-b4a3-7f248360c5ae>

Jogszabályok

- Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés, 1957. március 25.
- Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2016/C 202/01)
- A Tanács 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik irányelve
- A Tanács 1991. december 16-i 91/680/EGK irányelve
- A Tanács 2006. november 28-i 2006/112/EK irányelve

A Tanács 2011. március 15-i 282/2011/EU végrehajtási rendelete
A Bizottság 2012. június 26-i 2012/C 188/02 határozata
1992. évi LXXIV. törvény általános forgalmi adóról
2004. évi IX. törvény az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV.
törvény módosításáról és a hozzá kapcsolódó indoklás

Internetes források

https://adozasrolerthetoen.blog.hu/2018/10/25/12_millio_forintra_emelik_az_afa_alanyi_adomentesseg_ertekhatarat
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:l14547>
https://ec.europa.eu/info/topics/taxation_hu
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/24/az-europai-unio-tanacs>
<https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/>
<https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/decision-making/>
<https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/configurations/ecofin/>
<https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/preparatory-bodies/coreper-i/>
https://ec.europa.eu/info/consultations_hu
https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/vat-committee_en
https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/vat-expert-group_en
https://mfor.hu/cikkek/mfor/Jelentos_valtozasok_lesznek_az_AFA_szabalyokban_januartol.html

VI. rész
A szerzőkről röviden

Baksa Anikó

1991-ben végzett a Pénzügyi és Számviteli Főiskola számvitel szakán közgazdászként. 2000-ben okleveles könyvvizsgálói képesítést szerzett. Tagja a Magyar Pénzügyi és Gazdasági Ellenőrök Egyesületének. 1992-től a közigazgatásban dolgozik. 1997-től 2011-ig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal jogelődjénél, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalnál foglalkozott többek között a kiemelt adóalanyok ellenőrzésével, később az adóbevételek és gazdasági folyamatok elemzésével. 2011-től az Állami Számvevőszék alkalmazásában áll. Az ellenőrzési feladatokon túl rendszeresen foglalkozik elemzések készítésével. A szervezetben belül az elemzői tudáscentrum tagja. A Pénzügyi Szemlében megjelent cikkében a városi önkormányzatok számvevőszéki ellenőrzéseiben szerzett tapasztalatok alapján az eredményszemléletű számvitelre való áttérés kérdéseivel foglalkozott. Több alkalommal részt vett a számvevőszéki ellenőrzések megállapításainak összegzéséről szóló tanulmányok, elemzések készítésében.

Dr. Darák Péter

1987-ben végzett a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Pályáját a Zalaegerszegi Városi Ügyészségen kezdte. 1991-ben kapott bírói kinevezést a Zalaegerszegi Városi Bíróságra, polgári és közigazgatási ügyszakban. Érdeklődésének középpontjában a pénzügyi jog, a környezetvédelmi jog és a közigazgatási bíráskodás szervezeti és eljárási kérdései állnak. 1999-ben a Legfelsőbb Bíróságon be-
rendelt bíróként teljesített szolgálatot, 2000-től kezdve a Legfelsőbb Bíróság bír-
rája. Az Országgyűlés 2011. december 13-án választotta a legfőbb bírói szerv, a Kúria elnökévé, e hivatalát 2012. január 1-je óta tölti be. Hosszú idő óta aktív résztvevője a hazai jogászképzésnek: az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán pénzügyi jogot tanít, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karán az ingatlanforgalmi szakjogász képzés vezetője. Több közigazgatási jogi és pénzügyi jogi konferencia meghívott előadója, e témakörökben rendszeresen publikál. Tárgyalóképes szinten beszél németül és angolul.

Dr. Domokos László

Domokos László az Állami Számvevőszék elnöke. Az Országgyűlés 2010. július 5-ei hatállyal, 12 évre választotta meg. Az 1870-ben alapított, jövőre 150 éves ellenőrző intézmény tizenegyedik elnöke.

Okleveles közgazdász, 1988-ban végzett a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán, majd 1991-ben szakközgazdászként a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Továbbképző Intézetében.

1988-1990 között osztályvezető volt, az azt követő négy évben Békéscsaba Megyei Jogú Város alpolgármesterként dolgozott. 1995-1998 között gazdasági tanácsadóként tevékenykedett, majd a Békés Megyei Önkormányzat elnöke lett. 1998-2002 és 2006-2010 között országgyűlési képviselőként töltötte be hivatását. Kutatási területe a jó kormányzás fenntartása, különös tekintettel a jó kormányzás eszközeire, amiben a számvevőszékek, mint garantőr szervezetek jelennek meg. 2017-ben szerzett doktori fokozatot a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, ugyanebben az évben a Miskolci Egyetem és a Nankingi Ellenőrzési Egyetem díszdoktorává avatták. 2011-től a Magyar Pénzügyi-Gazdasági Ellenőrök Közhatalmú Egyesületének elnöke és a Költségvetési Tanács tagja.

Dr. Gilányi Zsolt

Közgazdász, a PADS senior kutatója, a BME Közgazdaságtan Tanszékének tanszékvezetője, egyetemi docens. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen matematikai közgazdaságtant, az Amiens-i Egyetemen gazdaságpolitikát végzett. Francia-magyar kormányösztöndíjasként a Paris 13 (Marne-la-Vallée) és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett PhD-fokozatot 2003-ban pénzülméletből. A témában írt könyvei:

Bevezetés a modern pénzülmélet alapproblémáiba: Egy kritikai megközelítés, Aula 2005; Bevezetés a kapitalista nemzetek gazdagságának vizsgálatába, avagy a heterodox monetáris gazdaságtan alapjai (2019, megjelenés alatt). Tanított az Université du Littoral Cote d'Opale-on (3 év, Boulogne-sur-Mer), a Corvinus Egyetemen (6 év) és a Soproni Egyetemen (6 év).

Dr. Hajnal Péter

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Egyetem elvégzése után 1985-től a PKKB-n fogalmazó, majd 1988. január 1-től bíró. Kezdetektől fogva tárgyal államigazgatási/közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálati ügyeket. 1995-től a Legfelsőbb Bíróságon berendelt bíró, majd 1999. szeptember 1-től kinevezett bíró. Kezdetben valamennyi pertípust tárgyal, később a pénzügyi perekre (adó, vám, illeték, jövedék) specializálódott.

2011-től megbízott, majd kinevezett tanácselnöke az LB/Kúria K.I. (pénzügyi) tanácsának. Tagja, illetve vezetője volt több kúriai jogelemző-csoportnak (pl. személyi jövedelemadó, áfa, szakértő, választás). Számos előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésében vett részt (pl. C-324/11, C-208/15., C-114/16). Rendszeresen ad elő bírósági és más hivatásrendi konferenciákon (pl. BÜK, NKE, MOKLASZ, Soproni Pénzügyi Napok), szakmai képzéseken, elsősorban pénzügyi témakörben. Közigazgatási ítélezéshez kapcsolódó külföldi tanulmányutakon vett részt (pl. Prága, München, Isztambul). Szemináriumvezető az ELTE ÁJTK Pénzügyi Tanszékén. 2012. február óta a Magyar Közigazgatási Bírók Egyesületének ügyvezető elnöke.

Jancsa-Pék Judit

Közgazdász, bejegyzett adószakértő. Diplomáját a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen szerezte, pénzügy szakirányon, majd öt éven át az egyik nagy nemzetközi adótanácsadó cég hazai irodájánál dolgozott. 2006 óta a LeitnerLeitner adótanácsadó részlegének egyik vezetője, 2013 óta a cég vezető tanácsadója és partnere.

A Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetem Nemzetközi Adózási karán posztgraduális képzés keretében LLM képesítést szerzett. Kiemelkedő tapasztalattal rendelkezik a nemzetközi adózás terén, különös tekintettel társasági adózásra, a transzferárazás kérdéseire, valamint az általános forgalmi adóra. Munkája során elsősorban nemzeti és nemzetközi adózási ügyletekkel, transzferárazással, M&A tranzakciókkal, illetve vállalatátvilágítással foglalkozik. Ezek mellett a LeitnerLeitner képviselője az Európai Bizottság mellett működő Áfa Szakértői Csoportnak, melynek egyetlen magyar tagja, valamint a Magyar Adótanácsadók és Könyvviteli Szolgáltatók Országos Egyesülete Nemzetközi Adó Tagozatának elnöke, aki rendszeresen publikál és tart előadásokat itthon és külföldön egyaránt különféle hazai és nemzetközi adózási témákban.

Dr. Kenyeres Sándor

1977-ben végzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán okleveles köziskolai matematika fizika tanárként, 1981-ben doktorált a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen gazdasági informatikából. Nagy közigazgatási informatikai rendszerek fejlesztésével foglalkozott. 1988-ban csatlakozott az akkor alakuló Adóhivatalhoz, részt vett a szervezet informatikai rendszerének kialakításában. 1993 óta adótanácsadóként dolgozik, 2007 óta igazságügyi adó és járulékszakértő.

Több felsőoktatási intézményben oktatott, a Soproni Egyetem címzetes egyetemi docense. Korábban az adozona.hu és a Menedzserpraxis lapcsalád fórumain az adózással kapcsolatos ismeretterjesztésben vett részt.

Rendszeresen tart adószakmai képzéseket és továbbképzéseket. A képzéseken kirendelés esetén vizsgálónői feladatot lát el adózási és számviteli szakterületeken. Több adózási konferencia szervezője, illetve meghívott előadója, e témakörben rendszeresen publikál. A Magyar Tudományos Művek Tárában mintegy 140 publikációját tartják nyilván.

Dr. Király László György

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen végzett 1981-ben, és itt is doktorált 1984-ben. Egyetemi évei alatt a Rajk Szakkollégium tagja volt. 1996-ban közigazgatási menedzser diplomát is szerzett. 1998 óta adószakértői végzettséggel is rendelkezik.

Szakmai pályafutása Kecskeméten, a KSH Bács-Kiskun Megyei Igazgatóságán kezdődött, ahol 1989 és 1991 között az igazgatói posztot is betöltötte. Ezt követően 5 évet töltött a vállalati szférában különböző vezetői pozíciókban. 1996-ban bízták meg az APEH Bács-Kiskun Megyei Igazgatóságának vezetésével. 2002 júniusa és 2005 februárja között az APEH elnöke volt. Ezt követően, 2009 végéig a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleténél a Felügyeleti Tanács tagjaként tevékenykedett. 2010-től saját adótanácsadó vállalkozásában, a Royal Image Kft.-ben folytatta munkáját. 2018-tól a LeitnerLeitner osztrák gyökerű adótanácsadó cég kecskeméti irodáját vezeti, és a Magyar Fotográfusok Háza Nonprofit Kft. gazdasági vezetője.

Rendszeresen tart előadásokat adózási témakörben a Corvinus Egyetemen és az ELTE Jogi Továbbképző Intézetében. A Corvinus Egyetemen címzetes egyetemi docensi címet kapott.

Dr. Kovács Ferenc

2000-ben végzett jogászként az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. A diploma megszerzését követően az állami adóhatóságnál helyezkedett el, fő szakterülete az adóeljárás, az adóigazgatás volt, de az elektronikus bevallás, elektronikus számlázás magyarországi bevezetésének jogi támogatása is feladatai közé tartozott. A munka mellett 2003-ban megszerezte az adótanácsadói, 2004-ben a nemzetközi adószakértői, 2012-14 között a további 3 okleveles adószakértői végzettséget. 12 évnyi adóhatósági tapasztalatszerzést követően a piaci szférában helyezkedett el, adószakértőként képviseli az ügyfeleket az adóhatóság előtt, illetve (ügyvédi irodával együttműködve) a bíróságon.

2003 óta tart oktatásokat elsősorban adóeljárási témakörökben, továbbá az adótanácsadói, okleveles adószakértői képzéseken, mérlegképes könyvelői továbbképzéseken is hallhatók előadásai. Az oktatás mellett több adózási folyóiratba is írt, illetve ír adózási témájú cikkeket, jelenleg az ADÓ szaklap főszerkesztője. Dr. Kovács Ferenc szakmájának egyik legnagyobb elismeréseként megszerezte az „Év Adótanácsadója 2015.” címet. 2016-tól pedig a Magyar Okleveles Adószakértők Egyesületének alelnöke, 2017-től titkára.

Dr. Molnár Gábor Miklós

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának, valamint a PPKE Jog- és Államtudományi Karának oktatója.

A Magyar Büntetőjogi Társaság alelnöke.

Győrben született, középiskolai tanulmányait is ott folytatta. 1979-ben a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán jogi doktori diplomát, 1990-ben a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Jogász-közgazdász Tagozatának gazdálkodási szakán okleveles jogász-közgazdász diplomát, majd 1999-ben az ELTE Jogi Továbbképző Intézetében gazdasági büntetőjogi szakjogász diplomát szerzett. Doktori fokozatát 2011-ben a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolájában szerezte meg. Doktori értekezését az adócsalás köréből írta.

26 éves ügyészégi pályafutása során 17 évig szolgált legfőbb ügyészégi ügyészként. 2003 januárjától fellebbviteli főügyészként létrehozta, majd vezette a Fővárosi Fellebbviteli Főügyészséget. 2005 januárjától az Igazságügyi Minisztérium büntetőjogi és kegyelmi ügyekért felelős főcsoportfőnökeként irányította és képviselte a kormányzat büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jogi kodifikációs tevékenységét és koordinálta a korrupció elleni küzdelemmel kapcsolatos kormányzati feladatokat. Utóbbi feladatkörében képviselte Magyarországot a nemzetközi korrupcióellenes testületeknél, így az OECD, valamint az Európa Tanács korrupcióellenes munkacsoportja (a GRECO) előtt. Végrehajtotta az ENSZ Korrupcióellenes (Meridai) egyezményének ratifikációját és képviselte a magyar küldöttséget az egyezmény működtetését beindító bécsi és jordániai konferenciákon. 2007 januárjától a Legfelsőbb Bíróság bírója, a Büntető Kollégium tagja. 2012-től a Kúria tanácselnöke.

1993 óta oktat az ELTE Büntetőjogi Tanszékén, 2003-tól az ELTE AJK tiszteletbeli tanára.

A megalakulásától – 1995 óta – működik közre a PPKE JÁK feladatainak az ellátásában, 1996-tól a Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszék munkájában. 2000 óta címzetes egyetemi docens, 2005 óta mestertanár, egyetemi adjunktus.

Több évtizedes tudományos és széles körű publikációs tevékenységének kimagasló eredménye a Gazdasági bűncselekmények című 2009-ben megjelent monográfiája.

Dr. e.h. Carl Friedrich von Siemens (1872-1941)

1872. szeptember 5-én született Berlinben, Werner von Siemens német feltaláló és iparmágnás második házasságából.

Az első világháború után stabilizálta a Siemens cégbirodalmat. Az újjáalakuló demokratikus Németországban politikai szerepet is vállalt, 1920-1924 között a Német Demokrata Párt parlamenti képviselője volt, ő képviselte Németországot az 1927-es Genfi Világgazdasági Fórumon.

A Münchener Műszaki Egyetem 1921-ben műszaki díszdoktorrá avatta, majd a Halle – Wittenbergi Martin Luther Egyetem 1927-ben természettudományi díszdoktorátussal ismerte el a tevékenységét.

Szappanos Júlia

2000-ben végzett a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán közgazdászként. 2001-től az Állami Számvevőszék alkalmazásában áll, sok éves gyakorlati ellenőrzési tapasztalattal rendelkezik. 2015. július 1-től az ÁSZ Kockázatelemző osztályának vezetője. Az osztályvezetés mellett ellenőrzéseket vezet. Részt vett az önkormányzatok beszámoló adatainak elemzésén alapuló új ellenőrzési feladatok módszertani kialakításában.

Irányításával, közreműködésével több összegző elemzés készült az államháztartás különböző szegmenseit érintően, felhasználva a számvevőszéki megállapításokat. Nyelvi ismereteinek köszönhetően rendszeresen előadást tart és képviseli az Állami Számvevőszéket a legfőbb ellenőrző intézmények nemzetközi rendezvényein. Szakértői tanulmányutakon vett részt Franciaországban és az Egyesült Államokban.

Dr. Vágyi Ferenc Róbert

Először a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett okleveles közgazda (1988) diplomát. Szakmai továbbképzés keretében megszerezte az adótanácsadói (1989), az okleveles könyvvizsgálói (1997), az okleveles adószakértői (2003), majd az IFRS mérlegképes könyvelői (2017) képesítést, végzettséget. PhD-fokozatot 2005-ben szerzett. 1993 óta folytat oktatási tevékenységet, 2001 óta az akkori NYME KTK

Pénzügyi és Számviteli Intézete (ma Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar) keretében, majd 2003-tól 2012-ig óraadóként az ELTE Jogi Továbbképző Intézetben. Előtte dolgozott a bankszektorban, a közigazgatásban és a vállalati szektorban is. Több cégnek volt a gazdasági vezetője vagy tanácsadója. A Magyar Okleveles Adószakértők Egyesülete alelnökeként szakmai érdekképviselőként lát el egyes adózási kérdések jogszabályi háttérének megteremtésében. Kutatóként foglalkozik az adórendszer változásával, az egyes adóreformok közgazdasági és társadalmi hatásaival, nemzetközi adózási kérdésekkel. Tanácsadói- és felsőoktatási kulcsterületei: nemzetközi adótervezés, belföldi adótervezés, kontrollingszisztemek tervezése, az üzletviteli tanácsadás több területe.

Számos pénzügyi témájú konferencián tartott már és tart manapság is rendszeresen előadásokat.

Számos publikáció és szakkönyv szerzője.

Dr. habil. Varga József

Varga József tanulmányait a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Pénzügy Szakán végezte 1983 és 1987 között. 1992-ig ugyanitt tudományos aspiráns. 1992-ben egyetemi doktori fokozatot, 2003-ban PhD-fokozatot szerzett. Habilitációját 2014-ben szerezte meg.

2005-től a BCE főállású egyetemi docense, jelenleg a Kaposvári Egyetemen főállású, a Budapesti Corvinus Egyetemen félállású egyetemi docens. Megalapítása óta tanít az EMTE Erdélyi Magyar Tudományegyetem csíkszeredai karán. 2013-ban a Kaposvári Egyetem Baka József Szakkollégium alapító igazgatója, 2013 és 2016 között vezető tanára, 2013-tól az Iszlám Tudományok Kutatóintézet alapító intézetigazgatója. 2013-2017 között a Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Karának tudományos dékánhelyettese. A Magyar Közgazdasági Társaság Somogy megyei szervezetének főtitkára.

Számos szakkönyv és szakcikk szerzője, illetve társszerzője. Publikációi a pénzügyi, banki és agrárfinanszírozási területen jelentek meg. Kutatási területei a helyi pénzrendszerek, a hagyományos és iszlám bankrendszer működése.

Vira Sándor

Eredeti végzettségei szerint mérnök-közgazdász. Később okleveles adószakértői végzettséget is szerzett.

Dolgozott a Gödöllői Gépgyárban fejlesztő mérnök-ként. Ezt követően a közigazgatásban szerzett tapasztalatokat, majd a frissen alakult APEH-hez került, ahol különböző munkaköröket látott el, az egyik igazgatóság áfa ellenőrzési főosztályvezetője volt. Jelenleg a SALDO Zrt. tanácsadó igazgatóhelyettese.

Közel 30 éve a költségvetés bevételeinek biztosításával kapcsolatos jogalkalmazás körében fejt ki a tevékenységét. Több ezer adóellenőrzést vezetett, és több száz adózót látott el tanáccsal az adóellenőrzésük során.

Adószakemberek százait képezte az általános forgalmi adó területén. Néhány adózással kapcsolatos könyvnek és több száz adózással kapcsolatos szakkikknek a szerzője.

Melléklet

Dr.-Ing. e. h. Carl Friedrich von Siemens
M. d. R.

Veredelte Umsatzsteuer

(Zweite erweiterte Ausgabe)

Siemensstadt 1921

Die erste Broschüre über „Veredelte Umsatzsteuer“ hat neben vielfacher Anerkennung auch manchen Widerspruch eingetragen, der, soweit es sich übersehen läßt, im wesentlichen auf mißverständlicher Auffassung einiger Teile der Darstellung beruht. Bei dem notwendig gewordenen Neudruck ist hierauf Rücksicht genommen und versucht worden, die Stellen, die anscheinend zu falschen Deutungen Anlaß gegeben haben, klarer zu gestalten.

Veredelte Umsatzsteuer.

Unter den zur Beratung stehenden Steuerplänen befindet sich auch der einer starken Erhöhung der gegenwärtig $1\frac{1}{2}\%$ vom Wert betragenden allgemeinen Umsatzsteuer. Es ist die Verdoppelung dieses Satzes vorgeschlagen worden. Keine Steuer ist absolut gerecht, jede enthält Ungerechtigkeiten. Der Umfang der einer Steuer innewohnenden Ungerechtigkeit macht sich um so stärker geltend, je tiefer die Steuer in die Wirtschaftsverhältnisse der von ihr Betroffenen eingreift. Was bei einer Steuer von $1\frac{1}{2}\%$ vom Umsatz erträglich war, kann bei einer Erhöhung auf 3% eine unerträgliche Härte darstellen. Es muß daher genau geprüft werden, inwieweit man bei der beabsichtigten Erhöhung der Umsatzsteuer deren bisherige Form beibehalten darf, will man das Wirtschaftsleben nicht ungebührlich schädigen.

Der am stärksten hervortretende Fehler der zurzeit geltenden Umsatzsteuer ist die Ungleichmäßigkeit der Belastung, mit der sie den einzelnen der Besteuerung unterliegenden Gegenstand trifft, je nachdem, ob er in einem einzigen Betriebe vollständig hergestellt und von diesem unmittelbar an den letzten Verbraucher geliefert wird, oder ob er vom Beginn seiner Herstellung bis zum Uebergang an den letzten Verbraucher einmal oder öfter den Eigentümer wechselt, was zur Folge hat, daß ein Unternehmer, der in der Lage ist, alle Einzelbetriebe, die ein Gegenstand bis zu seiner letzten Vollendung und zu seiner Auslieferung an den letzten Verbraucher zu durchlaufen hat, in sich zu vereinigen, die Umsatzsteuer für diesen Gegenstand nur einmal zu tragen braucht, während der gleiche Gegenstand, wenn die vorgenannten Einzelbetriebe in der Hand verschiedener Eigentümer sind, der Besteuerung seines jeweiligen Wertes so oft immer wieder von neuem unterliegt, als er bis zu seinem Uebergang an den letzten Verbraucher den Eigentümer wechselt.

Dieser Umstand bedeutet nicht nur eine Schädigung derjenigen Steuerpflichtigen, die nicht in der Lage sind, alle in

Betracht kommenden Betriebe in ihrer Hand zu vereinigen, sondern übt durch diese Ungerechtigkeit einen starken Anreiz zur Zusammenlegung der Teilarbeit leistenden Betriebe seitens leistungsfähiger Unternehmungen, durch die dann der Wettbewerb der Teilfabriken, die zu einem solchen Zusammenschluß nicht in der Lage sind, erschwert oder ausgeschlossen wird.

Der Reiz zu solchen Zusammenschlüssen zum Zwecke der Steuerersparnis wird erheblich wachsen, wenn der Satz der Umsatzsteuer verdoppelt wird, mit dem doppelten Nachteil, daß einmal die Ungerechtigkeit in der Steuerbelastung der verschiedenen Unternehmungen zunimmt, dann aber — und damit würde das Reich sich selbst schaden — das Reich um einen nicht unwesentlichen Teil der von der Erhöhung erwarteten Steuereingänge gebracht würde. Eine einfache Erhöhung des Steuersatzes unter Beibehaltung ihrer gegenwärtigen Gestalt würde daher zur Folge haben, daß Industrie und Handel auf Wege gezwungen werden, die einen Teil der vielfach zu zahlenden Umsatzsteuer ersparen, und daß dadurch dem Reich Einnahmen entgehen. Die der Umsatzsteuer zurzeit anhaftenden Fehler werden sich um ein vielfaches empfindlicher geltend machen.

Man hat dies auch eingesehen und Vorschläge zur Abwendung des Schadens vorgebracht.

Am meisten besprochen wird der Gedanke, die Steuer nur einmal und zwar bei ihrem Uebergang an den letzten Verbraucher zu erheben. Mit Recht wird hiergegen geltend gemacht, daß eine solche Bestimmung die Hinterziehung der Umsatzsteuer zu einer allgemeinen Einrichtung machen würde. In zahllosen Fällen würden die Einkäufe durch als Wiederverkäufer auftretende Strohmänner getätigt und das Reich um die Steuer geprellt werden. Eine Erhöhung der Umsatzsteuer wird nur dann dem Staat die erforderlichen Eingänge sichern und die Steuerpflichtigen in gleichmäßiger und gerechter Weise belasten, wenn die bestehende Versteuerung jedes einzelnen Umsatzes beibehalten, diese aber so gehandhabt wird, daß bei jedem Umsatz eines Gegenstandes bzw. bei jeder umsatzsteuerpflichtigen Leistung nicht der volle im Fakturenwert ausgedrückte Wert (**Bruttoumsatz**), sondern in jedem Fall nur derjenige Teil versteuert wird, um den sich der Gesamtwert seit dem letzten vorhergegangenen Umsatz erhöht hat, (**Nettoumsatz**), sodaß tatsächlich jeder Gegenstand und jede Leistung in ihrem endgültigen Gesamtwert gleichmäßig mit dem allgemeinen Umsatzsteuersatz einmal belastet wird.

Dies ist nur dadurch möglich, daß bei jedem Umsatz von dem im Fakturenbetrag ausgedrückten Gesamtwert, dem **Bruttoumsatz**, der **Vorumsatz** abgezogen wird, das ist der Teil des **Bruttoumsatzes**, der bereits Umsatzsteuer getragen hat. Der sich ergebende Restbetrag enthält nur die durch den Steuerpflichtigen vorgenommene Werterhöhung, den **Nettoumsatz**, und nur dieser ist umsatzsteuerpflichtig.

Auf diesem Grundgedanken beruht die von dem im Jahre 1919 verstorbenen Geheimrat Dr. Wilhelm von Siemens schon seit Jahren vertretene „**veredelte Umsatzsteuer**“.

Der Unterschied in der Wirkung der bestehenden und der veredelten Umsatzsteuer ergibt sich aus nachfolgender Gegenüberstellung.

Die geltende Umsatzsteuer besteuert jeden umsatzsteuerpflichtigen Gegenstand so oft immer aufs Neue, als er bis zu seiner Auslieferung an den letzten Verbraucher den Besitzer wechselt und jedesmal nach dem vollen **Bruttoumsatzwert**. Die einzelnen Bestandteile eines Gegenstandes werden ihrerseits also so oft besteuert, als sie bis zur Ablieferung des endgültig fertiggestellten Gegenstandes an den Verbraucher Umsätze durchmachen.

Beispiel:

A stellt aus in steuerpolitischem Sinn wertlosem Material einen Gegenstand her und liefert ihn an B zum Preise von	M	10,—
B veredelt den Gegenstand und liefert ihn an C zum Preise von	„	20,—
C veredelt den Gegenstand weiter und liefert ihn an D zum Preise von	„	50,—
D veredelt den Gegenstand weiter und liefert ihn an E als letzten Verbraucher zum Preise von	„	100,—
Die geltende Umsatzsteuer besteuert nun		
beim Umsatz von A an B einen Wert von	„	10,—
„ „ „ B an C „ „ „	„	20,—
„ „ „ C an D „ „ „	„	50,—
„ „ „ D an E „ „ „	„	100,—
also insgesamt einen Wert von	M	180,—
während der Gesamtwert des Gegenstandes bei der Ablieferung an den letzten Verbraucher nur beträgt	„	100,—

Es werden also mit der gleichen Umsatzsteuer belegt von dem Wert von M 100,—

die ersten	10,— M viermal, also . . .	M 40,—
die nächsten	10,— M dreimal, also . . . „	30,—
die nächsten	30,— M zweimal, also . . . „	60,—
die letzten	50,— M einmal, also . . . „	50,—
	zusammen	M 180,—

Bei der gegenwärtigen Höhe der Umsatzsteuer von $1\frac{1}{2}$ ‰ beträgt die Gesamtbesteuerung des als Beispiel gewählten Gegenstandes 2,7 ‰.

Die veredelte Umsatzsteuer trifft, indem sie bei jedem Umsatz nur den seit dem letzten vorhergegangenen Umsatz dem Gegenstande zugewachsenen Mehrwert (**Nettoumsatz**) versteuert, jeden umsatzsteuerpflichtigen Gegenstand ein einziges Mal in dem Endwert, den er beim Uebergang an den letzten Verbraucher besitzt, einerlei, ob der Gegenstand vom ersten Hersteller fertiggestellt und an den letzten Verbraucher geliefert wird, oder ob er einen oder mehrere Zwischenumsätze zu durchlaufen hat. Jeder Umsatzsteuerpflichtige, der einen Gegenstand liefert, hat nur den **Nettoumsatz**, also den Wert zu versteuern, um den er den Gegenstand teurer weitergibt als er ihn empfangen hat.

Beispiel:

Unter den gegebenen Voraussetzungen werden bei Durchführung der veredelten Umsatzsteuer versteuert

beim Umsatz von A an B	M 10,—
beim Umsatz von B an C die Kaufsumme von M 20,—, vermindert um die bereits versteuerte Summe von M 10,—, also	„ 10,—
beim Umsatz von C an D die Kaufsumme von M 50,—, vermindert um die bereits versteuerte Summe von M 20,—, also	„ 30,—
beim Umsatz von D an E als letzten Verbraucher die Kaufsumme von M 100,— vermindert um die bereits versteuerte Summe von M 50,— also	„ 50,—
zusammen werden also besteuert (nicht wie bei der geltenden Umsatzsteuer M 180,—, sondern nur der Endwert des Gegenstandes mit)	<u>M 100,—</u>

Die Umsatzsteuer beträgt also für den als Beispiel gewählten Gegenstand bei der gegenwärtigen Versteuerung mit $1\frac{1}{2}\%$ bei Anwendung des Grundsatzes der veredelten Umsatzsteuer tatsächlich insgesamt $1\frac{1}{2}\%$. Die veredelte Umsatzsteuer muß, um denselben Ertrag wie die zur Zeit geltende Umsatzsteuer einzubringen, natürlich prozentual entsprechend höher sein als letztere, da sie infolge der Vermeidung jeder Mehrfachbesteuerung jeden Gegenstand in seinem Gesamtwert nur einmal trifft.

Diese **veredelte Umsatzsteuer**, die den erstrebten Vorteil gleichmäßiger einmaliger Besteuerung aller steuerpflichtigen Lieferungen und Leistungen erzielt, ohne die Nachteile zu bringen, die bei einer Besteuerung erst des letzten Uebergangs an den Verbraucher unvermeidlich wären, läßt sich ohne wesentliche Umwälzung im Rahmen des bestehenden Umsatzsteuergesetzes viel leichter einführen, als es auf den ersten Blick erscheinen kann.

Es ist dazu keineswegs nötig, daß etwa für jeden einzelnen Gegenstand die Einkaufskosten gesondert nachgewiesen werden. Eine solche Berechnungsart wäre wegen der damit verknüpften Arbeit und wegen der Unmöglichkeit ihrer Kontrolle durch die Behörde sowie der dadurch herbeigeführten Versuchung zu Umgehungen undurchführbar, sie ist aber auch ganz unnötig.

Nach dem Vorschlag Wilhelm von Siemens' ist, um die von einem Steuerpflichtigen in einem Steuerjahr zu zahlende Umsatzsteuer zu berechnen, lediglich am Ende des Steuerjahrs von dem schon jetzt nach dem bestehenden Umsatzsteuergesetz zu errechnenden **Bruttoumsatz** der in jedem Betriebe, in dem überhaupt irgendwelche Aufzeichnungen gemacht werden, schon jetzt bekannte **Vorumsatz**, d. h. die Gesamtsumme der im Steuerjahr bezahlten Lieferungen und Leistungen, die schon veredelte Umsatzsteuer getragen haben, abzusetzen. Die Differenz ergibt den zu versteuernden **Nettoumsatz**.

Vorumsatz sind die in Fakturen und sonstigen Belegen ausgewiesenen Werte aller während des Steuerjahrs seitens der Steuerpflichtigen erfolgten Zahlungen für Lieferungen und Leistungen, die Umsatzsteuer getragen haben und ihrerseits wieder zu umsatzsteuerpflichtigen Lieferungen und Leistungen verwandt worden sind oder verwendet werden sollen.

Dazu gehören in einer Fabrik oder bei einem Händler z. B. Rohstoffe, Halb- und Fertigfabrikate, die verändert oder unverändert weiter veräußert werden, dann alle diejenigen bereits

versteuerten an den Steuerpflichtigen erfolgten Lieferungen und Leistungen, die im Wert seines Umsatzes in Gestalt von Unkostenaufschlägen enthalten sind, also sogenannte Unkostenmaterialien wie Bureau-Utensilien, Schmieröl, Putzlappen, Packmaterial; bei einem Arzt Verbandstoffe, Medikamente und dergl. Dazu gehören aber auch alle Anschaffungen, die auf Anlagekonten (Grundstücks-, Gebäude-, Utensilien-, Dampfkessel-, Betriebsmaschinen-, Werkzeugmaschinen-, Werkzeug-Konten) verbucht werden, da ja die zu deren Abschreibung dienenden Beträge in Quoten von verschiedener Höhe als Unkostenaufschläge in der Umsatzbewertung erscheinen, demnach dort der Umsatzsteuer unterliegen. Sie würden mehrfach besteuert werden, wenn die Einkaufswerte nicht abgezogen würden.

Wenn z. B. nach Einführung der veredelten Umsatzsteuer ein Fabrikant ein neues Fabrikgebäude, ein Händler ein neues Magazin, ein Arzt ein neues Sanatorium errichtet, werden die Kosten dafür erst im Laufe der Jahre durch die entsprechenden Unkostenaufschläge im Umsatz eingebracht werden. Der Staat würde nichts verlieren, wenn der volle Wert dieser Anlage vom **Bruttoumsatz** abgezogen würde. Denn die Anlage des Gebäudes selbst hat dem Staat ja Umsatzsteuerbeträge eingetragen, da der Fabrikant für seinen Fabrikneubau nach Einführung der veredelten Umsatzsteuer keine Leistungen und keine Lieferungen ohne Vorbelastung mit Umsatzsteuer erhalten konnte. Da nun aber die neuen Anlagen nicht während eines einzigen Steuerjahres verbraucht werden, ihre Abnutzung sich vielmehr erst im Laufe von Jahren vollzieht, wird es sich empfehlen, um eine Kontinuität in den Steuereingängen zu erzielen, zu bestimmen, daß für das Steuerjahr, in dem zufällig die neue Anlage errichtet worden ist, nur ein Teil dieses Wertes abgezogen wird, und die weiteren Abzüge auf eine entsprechende Anzahl von Steuerjahren verteilt werden.

Nicht zum **Vorumsatz** gehören dagegen die vom Steuerpflichtigen gezahlten Löhne und Gehälter, da diese Beträge der Umsatzsteuer zum erstenmal im Umsatz des Steuerpflichtigen unterliegen, sowie alle sonstigen vom Steuerpflichtigen bezogenen Lieferungen und Leistungen, die Umsatzsteuer noch nicht getragen haben.

Solange die Umsatzsteuer nicht nur Lieferungen, sondern auch Leistungen ergreift, bei denen ein eigentlicher Umsatz nicht stattfindet, müssen auch die hiernach Steuerpflichtigen, wenn sie eine Mehrfachbesteuerung vermeiden wollen, den Gesamtwert der

an sie erfolgten, schon mit Umsatzsteuer belegten Lieferungen und Leistungen (**Vorumsatz**) nachweisen und von ihren Einnahmen (**Bruttoumsatz**) abziehen.

Die Ermittlung des **Vorumsatzes** macht die Führung eines besonderen Buches oder Kontos so wenig erforderlich wie die schon durch das geltende Gesetz verlangte Berechnung des **Bruttoumsatzes**. Es genügt, wenn die Summe der eingegangenen Lieferungen und Leistungen aus irgend welchen Aufzeichnungen, wie sie in jedem ordnungsmäßig geführten Betriebe in irgend einer Form vorhanden sind und auch im kleinsten Betrieb leicht eingeführt werden können, nachgewiesen und der darin enthaltene Teil, der noch keine Umsatzsteuer getragen hat, ausgeschieden werden kann.

In der ersten Ausgabe dieser Broschüre war von der Führung eines „Vorumsatzbuches“ die Rede, in das alle Lieferungen und Leistungen einzutragen wären, die bereits Umsatzsteuer getragen haben, deren Gesamtsumme (der **Vorumsatz**) deshalb am Ende des Jahres vom **Bruttoumsatz** abgezogen werden müßte. Dies hat zu der irrümlichen Auffassung geführt, als müßten bei Einführung der veredelten Umsatzsteuer besondere Bücher für die Erfassung des **Vor-** und des **Bruttoumsatzes** angelegt werden.*) Dies sollte aber keineswegs behauptet werden. Nur um der vereinfachten Darstellung willen war in der ersten Ausgabe von dem „Vorumsatzbuch“ gesprochen. Das Wort ist lediglich als zusammenfassende Bezeichnung gebraucht für jede Art von Aufzeichnung über die erhaltenen Lieferungen und Leistungen. Aus diesem Grunde ist im vorliegenden Neudruck eine andere Form gewählt. Aufzeichnungen über die erhaltenen Lieferungen werden in irgend einer Form in jedem Betrieb geführt, in dem überhaupt eine Buchführung stattfindet. Wo auch solche Aufzeichnungen noch nicht bestehen, genügt eine einfache Zusammenrechnung der Fakturenbeträge über diese Lieferungen.

Erscheint es bei kleinbäuerlichen und sonstigen kleinsten Betrieben, in denen Aufzeichnungen auch einfachster Art als schwer auszuführen oder zu kontrollieren angesehen werden, unwahrscheinlich, daß zuverlässige Angaben über **Bruttoumsatz** und

*) Besonders hat offenbar die formularmäßige Darstellung der am Ende der ersten Broschüre angeführten Beispiele für die Führung von Unterlagen zur Ermittlung des bereits versteuerten **Vorumsatzes** zu diesem Irrtum beigetragen. In der vorliegenden Neuausgabe ist deshalb von der Verwendung eines solchen irreführenden Formulars abgesehen und die Übersicht über abzugsfähige und nichtabzugsfähige Lieferungen und Leistungen in anderer Form dargestellt.

Vorumsatz zu erhalten sein werden, so bliebe für die Festsetzung der Besteuerung solcher Zensiten die Ermittlung einer Pauschalsumme übrig, die sich nach dem Umfang des Betriebes oder andern für die Größe des Umsatzes maßgebenden Umständen zu richten hätte. Im übrigen ist in Ladengeschäften und in landwirtschaftlichen Betrieben einfach der Gesamtwert des bereits versteuerten Einkaufs von dem des Verkaufs abzuziehen, wobei der Wert des Selbstverbrauchs dem Gesamtwert des Verkaufs zuzuschlagen ist, gegebenenfalls in Form einer gemäß § 210 der Reichsabgabenordnung zu schätzenden Pauschalsumme. Bei Betrieben mit geordneter Buchführung macht die Feststellung überhaupt keine Schwierigkeiten. Bei Fabriken und anderen Betrieben, zu denen größere Anlagen gehören, sind dem versteuerten Einkauf noch die oben erwähnten Anteile des Anschaffungswertes neuerrichteter Gebäude, Maschinenanlagen, Dampfkessel u. a. zuzuschlagen, die, wie schon erwähnt, nicht auf einmal im Jahre ihrer Beschaffung, sondern allmählich in einer Reihe von Jahren vom Umsatz abgezogen werden sollten, um große Schwankungen der Umsatzsteuersummen zu vermeiden und dem Staat eine gewisse Kontinuität des Steuereingangs zu sichern.

Die Kontrolle des **Vorumsatzes** ist bedeutend leichter als die schon heute erforderliche Kontrolle des **Bruttoumsatzes**. Die Summe des **Vorumsatzes** muß überall durch Rechnungen und andere Belege nachgewiesen werden können. Bei der Angabe des **Bruttoumsatzes** ist ein Betrug viel leichter möglich, da der Steuerpflichtige ein Interesse an dessen geringer Höhe hat. Den **Vorumsatz** wird er bestrebt sein, möglichst hoch erscheinen zu lassen. Im ersten Fall braucht er aber, um Steuer zu hinterziehen, nur Belege zu unterdrücken, im letzteren muß er solche fälschen oder falsche Belege herstellen. Letzteres dürfte leichter nachzuweisen sein. Eine Steuer aber, die nicht hinterzogen werden kann, hat es bisher noch nicht gegeben.

Am Ende des Steuerjahrs sind die **Vorumsätze** zusammenzurechnen und von dem Gesamtwert des **Bruttoumsatzes** abzuziehen, der Rest (der **Nettoumsatz**) ist umsatzsteuerpflichtig. Bleibt ein Ueberschuß an Einkaufswert, so ist dieser Ueberschuß im folgenden Steuerjahr zu verrechnen und so fort.

Im übrigen braucht, wenn lediglich die Mehrfachbesteuerung und damit die durch sie herbeigeführte Ungerechtigkeit ungleichmäßiger, zum Teil ungerechtfertigt geringer, zum Teil unerträglich

hoher Belastungen, sowie der Anreiz, zur Umgehung der Steuerpflicht Betriebe zusammenzulegen, beseitigt werden soll, an den Bestimmungen des bestehenden Umsatzsteuergesetzes nichts wesentliches geändert zu werden.

Die im Gesetz vorgesehenen Steuerbefreiungen müssen, solange sie noch bestehen, bei der Verbuchung des **Vorumsatzes** natürlich berücksichtigt werden. So dürfen z. B. die Kosten für von auswärts bezogenen elektrischen Strom vom **Bruttoumsatz** abgezogen werden, wenn die Stromlieferung durch ein in Privathand befindliches Elektrizitätswerk erfolgt ist, weil dessen Lieferungen umsatzsteuerpflichtig sind; der Abzug darf indessen nicht stattfinden, wenn der Lieferant ein städtisches Elektrizitätswerk ist, weil nach § 3 Nr. 2 des Umsatzsteuergesetzes das Reich, Länder, Gemeinden und Gemeindeverbände wegen der Schlachthöfe, Gas-, Elektrizitäts- und Wasserwerke von der Umsatzsteuer befreit sind. Ebenso dürfen nicht abgezogen werden Kosten für Feuer- und andere Versicherungen, ferner solche für die Miete von Grundstücken und nicht eingerichteten Räumlichkeiten und andere Lieferungen und Leistungen, die nach § 2 des Umsatzsteuergesetzes von der Besteuerung ausgenommen sind.

Welche Lieferungen und Leistungen nicht umsatzsteuerpflichtig sind, demgemäß also auch nicht als abzugsfähiger **Vorumsatz** gelten dürfen, ergibt sich aus den in den §§ 2 und 3 des geltenden Umsatzsteuergesetzes verzeichneten Ausnahmen von der Versteuerungspflicht. Um es dem Steuerpflichtigen ganz leicht zu machen, könnte die Steuerbehörde eine alphabetisch geordnete Liste dieser Ausnahmen aufstellen.

Besonders behandelt werden müssen die nach dem bestehenden Umsatzsteuergesetz unter dieses fallenden reinen Leistungen von Rechtsanwälten, Aerzten, Schriftstellern, Schornsteinfegern, Tanzlehrern usw. Für diese Berufe wäre der allgemeine Steuersatz im Verhältnis zu ihren Einnahmen zu hoch; es müßte also hier ein niedrigerer Steuersatz eingeführt werden. Die Notwendigkeit dieser Komplizierung beruht auf einem weiteren Fehler des bestehenden Umsatzsteuergesetzes.

Durch die Einbeziehung der rein geistigen Leistungen von Rechtsanwälten, Aerzten usw. in den Kreis der steuerpflichtigen Lieferungen ist ein Fremdkörper in das bestehende Umsatzsteuergesetz hineingetragen worden. Umsatzsteuer sollten nur greifbare

Waren tragen, bei denen ein „wirklicher Umsatz“, ein Uebergang von einem Besitzer zum andern, möglich ist. Umgesetzt werden kann ein von einem Arzt hergestelltes Medikament oder ein Buch eines Rechtsanwalts oder eines Schriftstellers, ein Bild eines Künstlers. Die geistige Arbeit eines Arztes [aber, seine Heil-tätigkeit, ferner die Berufsarbeit eines Rechtsanwalts oder Schrift-stellers können nicht umgesetzt werden wie ein Erzeugnis des Handwerks, der Fabrikation oder der Landwirtschaft. Der Ertrag der Arbeit dieser und anderer freien Berufe, sowie sonstiger keine Lieferung von Gegenständen darstellender Leistungen, wird durch die Einkommensteuer erfaßt; in den Rahmen der Umsatzsteuer kann er nur gezwungen gebracht werden und wirkt dort störend und klomplizierend. Es kann daher nur empfohlen werden, bei einer Verbesserung des Umsatzsteuergesetzes diesen Fremdkörper zu entfernen. Solange dies nicht erfolgt, bleibt nur die Möglichkeit für geistige Leistungen einen Steuersatz festzusetzen, der ent-sprechend niedriger ist als der für sonstige Lieferungen geltende.

Die Bestimmung des § 7 des bestehenden Gesetzes, nach der bei Abwicklung mehrerer von verschiedenen Unternehmern über dieselben Gegenstände oder über Gegenstände gleicher Art abgeschlossener Umsatzgeschäfte nur die Lieferungen derjenigen Unternehmer steuerpflichtig sind, die den unmittelbaren Besitz übertragen, kann bei Einführung der veredelten Umsatzsteuer wegfallen, da ja nach deren Grundsätzen bei der Versteuerung jedes einzelnen dieser Umsätze immer nur der **Nettoumsatz** versteuert wird, eine Mehrfachbesteuerung also nicht eintreten kann.

Die in das Umsatzsteuergesetz hineingearbeiteten besonderen Bestimmungen über die Luxussteuer bilden, wenn diese trotz der großen Kosten ihrer Durchführung und des diesen gegenüber augenscheinlich geringen Ertrages aus bestimmten Gründen bei-behalten werden soll, kein Hindernis für die Einführung der ver-edelten Umsatzsteuer.

Gegenstände, die der Herstellersteuer nach § 15 unterliegen, müssen zunächst, wie alle anderen umsatzsteuerpflichtigen Waren im **Vor-** und im **Bruttoumsatz** geführt werden, damit die allgemeine Steuerberechnung nicht gestört wird. Die Herstellersteuer selbst dürfte dann zweckmäßig lediglich als Zusatzsteuer erhoben werden. Mit der Herstellersteuer belastet tritt der Gegenstand beim Er-werber wieder im **Vorumsatzbuch** und im **Bruttoumsatzbuch** wie jeder andere umsatzsteuerpflichtige Gegenstand auf. Der gleiche

Vorgang ergibt sich bei abermaliger Luxussteuerpflichtiger Weiterverarbeitung gemäß § 19. Hier ist übrigens ein Ansatz zur veredelten Umsatzsteuer für ein Sondergebiet bereits geschaffen durch die Abzugsfähigkeit der ersten Luxussteuer beim Eintritt der zweiten Luxussteuerpflicht.

Auch die Beibehaltung der Kleinhandelssteuer gemäß §§ 21 und 23 macht keine Schwierigkeiten. Auch diese Steuer wäre, wie die Herstellersteuer, zweckmäßig als Zusatzsteuer zu führen.

Besondere Verhältnisse kommen bei der im § 25 behandelten Steuer auf Vermietung eingerichteter Wohnräume und von Reitieren, auf Verwahrung von Geld und Wertpapieren und auf die Uebernahme von Anzeigen in Betracht. In die Berechnungen für diese Leistungen können wie bei den der allgemeinen veredelten Umsatzsteuer unterliegenden Lieferungen und Leistungen Aufwendungen einkalkuliert sein, auf denen schon Umsatzsteuer liegt. Will man folgerichtig vorgehen und auch hier Mehrfachbesteuerung vermeiden, so muß den nach § 25 Steuerpflichtigen gestattet sein, vom Umsatz Abzüge für Aufwendungen zu machen, die im Interesse des Betriebes geschehen sind und Umsatzsteuer getragen haben.

In der vorstehenden kurzen Darstellung der veredelten Umsatzsteuer ist von der Absicht ausgegangen worden, den reinen Grundgedanken, auf dem sie beruht, so klar wie möglich darzustellen unter Weglassung alles dessen, was nicht unmittelbar mit diesem zusammenhängt. Es ist deshalb der Inhalt des bestehenden Umsatzsteuergesetzes nur in so weit herangezogen worden, als er durch die bei Einführung der veredelten Umsatzsteuer erforderlichen Abänderungen berührt wird. Die sonstigen Mängel, die dem bestehenden Gesetze außer der durch die veredelte Umsatzsteuer zu beseitigenden Mehrfachbesteuerung anhaften, wurden absichtlich nicht als solche gekennzeichnet, es wurde vielmehr im Interesse der reinen Darstellung des zu behandelnden Gedankens zunächst gezeigt, wie gering die Aenderungen zu sein brauchen, die zur Umwandlung dieser Mehrfachbesteuerung in eine veredelte Umsatzbesteuerung erforderlich sind.

Es wäre nun allerdings sehr zu wünschen, daß, wenn schon an eine Aenderung des bestehenden Umsatzsteuergesetzes

herangetreten wird, auch dessen übrige schwerwiegende Fehler zugleich beseitigt würden, und zwar nicht nur etwa deshalb, weil, wie am Eingang dieses Aufsatzes erwähnt, bei der Erhöhung einer Steuer ihre organischen Fehler fühlbarer werden, sondern auch noch aus einer ganz anderen Erwägung heraus. Schon in früheren Jahren ist darauf hingewiesen worden, daß die Umsatzsteuer bei reiner Durchführung alle Eigenschaften einer allgemeinen Steuer größten Umfangs besitzt. Sich diese ihre Grundeigenschaften nutzbar zu machen, ist aber zu keiner Zeit größerer Anlaß gewesen als gerade jetzt, denn in der Tat erscheint die Umsatzsteuer bei entsprechender Ausgestaltung wie keine andere dazu befähigt, die Not unseres gegenwärtigen Steuerwesens zu mildern.

Das große Interesse, das bei dem gegenwärtigen Bemühen, die Reichseinnahmen zu erhöhen, der Umsatzsteuer zugewandt wird, hat seinen Grund darin, daß die Umsatzsteuer die Gütererzeugung, die allein den Maßstab für die wirtschaftliche Leistungsfähigkeit eines Volkes gibt, in einfachster und umfassendster Weise belastet. Die Gütererzeugung allein kann die Summe aufbringen, mit denen wir unsere Reichsausgaben bestreiten, unsere Schulden bezahlen und den Friedensvertrag zu erfüllen versuchen können. Bei der geschwächten Lage unserer Produktionsfähigkeit müssen wir bestrebt sein, die Besteuerung der Gütererzeugung so ökonomisch einzurichten, daß sie unter möglichst geringer Störung des Wirtschaftslebens und mit möglichst geringen Kosten einen möglichst großen Ertrag bringt.

So ist bisher nicht vorgegangen worden. Wir haben die Produktion schon seit langer Zeit mit allen möglichen Steuern belastet; allein seit Kriegsausbruch sind etwa 30 verschiedene Steuergesetze erlassen worden, von denen über 20 zurzeit noch in Kraft sind. Durch jedes einzelne von ihnen wird entweder die Gesamtproduktion oder ein Teil von ihr mehr oder weniger schwer belastet. Die Höhe der Gesamtbesteuerung des einzelnen Gegenstandes aber ist unbekannt.

Der Techniker lernt als erstes, und wie ein roter Faden zieht es sich durch sein Studium und praktisches Leben hin, daß es im wirtschaftlichen Leben auf den Nutzeffekt ankommt. Dieses Grundgesetz vermißt man heute im politischen Leben, ganz besonders auch bei der Steuergesetzgebung. Eine Steuer, die 20% des Ertrages und mehr an Eintreibungsunkosten auffrißt, ist ein wirtschaftliches Verbrechen.

Die zurzeit bestehende Besteuerung zeigt eine Häufung von Sondersteuern, deren jede ohne Rücksicht auf die übrigen bestehenden Steuern aufgebaut ist, deren jede nach besonderen Grundsätzen durchgeführt wird, und die alle in ihrer Gesamtheit wegen der Verschiedenartigkeit ihrer Konstruktion und der Wirkung, die sie auf die ganze oder einen Teil der Produktion ausüben, einen ungeheuren Apparat von Beamten, Formularen und Arbeiten für die ersteren, wie für die Steuerpflichtigen notwendig machen, wodurch alles in allem das Gegenteil von dem erreicht wird, was eine ergiebige und ökonomisch gehandhabte Besteuerung leisten muß.

Das kommt daher, daß man bei der überhetzten Steuerfabrikation der letzten Jahre ohne jede Rücksicht auf die veränderten Zeitverhältnisse und auf das, was aus den früheren Erfahrungen hätte gelernt werden müssen, unbeirrt nach alten Mustern vorgegangen ist und die großen Schäden, die dadurch entstehen mußten, übersehen hat.

Unsere alte Steuergesetzgebung beruhte darauf, daß wir das Wirtschaftsleben, wie Wilhelm von Siemens in seinen Notizen zu einer Produktionssteuer ausführt, unter dem Gesichtspunkt einer Zeit andauernd steigender Produktions- und Prosperitätsverhältnisse, demnach fortdauernd zunehmender Bedürfnisse, anzusehen gewohnt waren. Das infolge der wachsenden Produktion stetig sich mehrende Einkommen ließ die zunehmenden Lasten erträglich scheinen; so konnte bei der Besteuerung auch manche unproduktive Last in Kauf genommen werden, insbesondere ein ziemlich sorgloses Vorgehen beim Erlaß von immer neuen Sondersteuern, deren Erhebung unnötig große Kosten verursachte, und durch die verschiedene Produkte und verschiedene Volkskreise in ganz ungerechtfertigter Weise verschieden schwer belastet wurden. Man rechnete eben damit, daß die allgemeine Tendenz der zunehmenden Einkommen ein solches unökonomisches Vorgehen gestattete, und daß sich nachteilige Verschiebungen durch die kräftige Reaktion des Wirtschaftslebens von selbst wieder zurechtrücken würden. Die Aera des Fortschritts, an die man sich gewöhnt hatte, erwies sich als stark genug hierzu.

Es ist übersehen worden, daß diese Aera vorüber ist, und daß wir durch den gewaltigsten Schlag, den je ein Wirtschaftsleben erhalten hat, aus der Bahn des ruhigen und sicheren Fortschritts geworfen und gezwungen sind, uns mit Anstrengung aller uns zu Gebote stehenden Kräfte, d. h. durch äußerste Ausnutzung

unserer Fähigkeit zur Gütererzeugung, vor dem sonst sicheren Untergang zu bewahren.

In dieser Lage hätten wir unter keinen Umständen fortfahren dürfen, in der alten unbesorgten Weise Steuern auf Steuern zu häufen. Leider ist dies übersehen worden und nun haben wir einen Rattenkönig von Verbrauchssteuern gänzlich verschiedener Struktur. Wir haben neben der unvollkommenen Umsatzsteuer außer der aus bestimmten Gründen notwendigen Kohlensteuer und der durchaus gerechtfertigten Sonderbesteuerung reiner Genußmittel, wie Tabak, Bier, Schaumwein, Branntwein und der ebenfalls vollberechtigten Spielkartensteuer noch ganz überflüssigerweise besondere Steuern auf Salz, Zucker, Zündwaren, Leuchtmittel, Mineralwasser, von denen jede ohne Rücksicht auf ihre eigene und die Wirkung der anderen Steuern aufgebaut ist und jede ihren eigenen Apparat an Beamten erfordert, und die alle zusammen eine ungeheure Belastung des Wirtschaftslebens bedeuten, dagegen aber dem Reiche bei weitem nicht das eintragen, was eine einheitliche allgemeine Produktionssteuer eintragen würde.

Es wäre an der Zeit, mit dieser Art von Steuermacherei aufzuräumen und an die Stelle der vielen teuren und unökonomisch wirkenden Steuern möglichst einige wenige zu setzen, die aber so aufgebaut wären, daß durch sie die gesamte Gütererzeugung in allen ihren Gebieten in möglichst umfassender und lückenloser und in möglichst gleichmäßiger Weise belastet würde.

Zu einer solchen allgemeinen Steuer auf die Gütererzeugung eignet sich, wie schon angedeutet, die veredelte Umsatzsteuer wie keine andere. Nächst der Einkommensteuer erfaßt sie den weitaus größten Kreis von Steuerobjekten und Steuerpflichtigen. Die Organisation und Durchführung ihrer Erhebung ist, wenn sie nur von allen der gegenwärtig geltenden Umsatzsteuer anhaftenden Fehlern und Fremdkörpern befreit wird, einfach und billig. Zudem besitzt sie, aber ebenfalls auch nur dann, wenn sie von den Mängeln der geltenden Umsatzsteuer befreit wird, die grundlegend wichtige Eigenschaft, daß ihre Erträgnisse in einfachster Weise durch Anziehen oder Nachlassen der Steuerschraube den jeweiligen Staatsbedürfnissen angepaßt werden können.

Zu den Fehlern, von denen zur Erreichung des angedeuteten Zieles die bestehende Umsatzsteuer gereinigt werden müßte, gehört die als ein Fremdkörper in das Umsatzsteuergesetz hineingearbeitete Luxussteuer, deren Erhebung eine Unmenge unproduktiver Arbeit erfordert, die durch den Ertrag keineswegs

gelohnt wird, und die überdies manche wertvollen Qualitätsindustrien ganz nutzlos mit schweren Lasten bedrückt. Wirklicher Luxus soll gewiß nicht unbesteuert bleiben, in das Umsatzsteuergesetz aber gehört seine Besteuerung nicht hinein.

Erwähnt wurde schon die ungerechtfertigte Einbeziehung der reinen Leistungen in das Umsatzsteuergesetz. Auch diese bringen, da sie bei Erhöhung des Steuersatzes dadurch eine besondere Berücksichtigung erfordern, daß für sie nur eine geringere als die auf Lieferungen gelegte Steuer erträglich ist, eine unnötige Komplizierung in das Gesetz, durch die seine Durchführung erschwert und verteuert wird.

Eine Ungereimtheit bildet ferner im geltenden Umsatzsteuergesetz die Befreiung zahlreicher Umsätze von der Steuerpflicht. Es besteht keinerlei Grund dafür, die Lieferungen von elektrischem Strom, Gas und Wasser frei zu lassen, wenn sie durch staatliche oder kommunale Werke getätigt werden, der Besteuerung aber zu unterwerfen, wenn sie durch private Unternehmer erfolgen.

Ferner ist bei einer Erhöhung der Steuer die bisherige Steuerfreiheit der Aus- und Einfuhr sowie die des ersten Umsatzes nach der Einfuhr zu beseitigen. Die Einfuhr muß schon deswegen besteuert werden, weil sonst die inländische Erzeugung schwerer belastet wäre als das den gleichen Gegenstand nach Deutschland liefernde Ausland. Die Ausfuhr aber darf nicht wahllos frei gelassen werden, weil sonst der Vorwurf des „Dumping“ unvermeidlich wäre.

Wird die Umsatzsteuer von den genannten Fehlern und Fremdkörpern gereinigt, wird ferner die gegenwärtige ungerechte, auf die Dauer unhaltbare Mehrfachbesteuerung beseitigt und die Erhebung der Steuer unter Ausscheidung der reinen Leistungen lediglich auf die eigentliche Gütererzeugung beschränkt und dadurch zu einer wirklichen allgemeinen Produktionssteuer gemacht, so haben wir in der veredelten Umsatzsteuer diejenige Steuer, die alle Forderungen einer allgemeinen Steuer erfüllt, wie wir ihrer in unserer gegenwärtigen Not bedürfen: Sie verspricht den denkbar größten Ertrag, da sie unsere gesamte Erzeugung ergreift, sie ist wegen ihrer Einheitlichkeit erheblich leichter zu tragen als die zahlreichen jetzt bestehenden Sondersteuern, da sie auf der breitesten Grundlage aufgebaut ist und die größte Zahl von Steuerobjekten und Steuerpflichtigen ergreift, und sie ist einfach durchzuführen und zu kontrollieren, erfordert daher einen geringeren

Beamtenapparat und demgemäß geringere Erhebungskosten als die Summe der zurzeit bestehenden zahlreichen Steuern.

Im Vorstehenden ist eine Reihe von Gesichtspunkten angeführt, deren Berücksichtigung weit über den Rahmen des von der Regierung bei der gegenwärtigen Abänderung des Umsatzsteuergesetzes Beabsichtigten hinausgehen würde. Es war aber notwendig, die Gesichtspunkte einmal hervorzuheben. Und es ist ferner notwendig, mit ihrer Geltendmachung wenigstens zu beginnen. Dies geschieht am zweckmäßigsten und unter den geringsten Schwierigkeiten durch Einführung der veredelten Umsatzsteuer, durch die einer der am schwersten wiegenden Fehler des bestehenden Gesetzes, die Mehrfachbesteuerung mit ihren bei einer Verdopplung des Steuersatzes bedeutend verstärkten schädlichen Wirkung, beseitigt würde. Damit und mit der beabsichtigten Erhöhung des Steuersatzes würde dem zunächst am dringendsten empfundenen Bedürfnis des Reiches, so bald wie möglich eine erhebliche Steigerung der Einnahmen zu erzielen, vorläufig Rechnung getragen. Die weiteren als erforderlich nachgewiesenen Verbesserungen können einer späteren Gesetzesänderung vorbehalten bleiben, die aber nicht allzulange auf sich warten lassen sollte.

In der Begründung zu dem soeben vom Reichsfinanzministerium ausgearbeiteten Entwurf eines Gesetzes betreffend Abänderung des Umsatzsteuergesetzes, der als wesentliche Neuerung lediglich eine Verdoppelung des allgemeinen Steuersatzes und eine Einschränkung der Steuerfreiheit des Umsatzes mit dem Ausland vorschlägt, ist u. a. auf die veredelte Umsatzsteuer eingegangen, die unter Begründungen abgelehnt wird, deren Beweiskraft nicht zu verstehen ist.

So wird gesagt, daß in die veredelte Umsatzsteuer ein „subjektives Moment“ dadurch hineingetragen wird, daß sie statt einen Gegenstand bei jedem Eigentumswechsel immer von neuem mit seinem vollen jeweiligen Wert zu besteuern, diesen nur mit der Differenz zwischen seinem letzten Einkaufs- und dem neuen Verkaufswert zur Steuer heranziehe. Ein Grund ist für diese Bemerkung nicht angegeben; ohne eine solche Angabe aber ist deren Sinn schlechterdings unverständlich.

Weiterhin wird als ein Nachteil bezeichnet, daß bei der veredelten Umsatzsteuer für die Besteuerung des **Nettoumsatzes**

„das Verhältnis, in dem Ein- und Verkaufspreis zu einander stehen“ maßgebend sein soll. Das ist doch bei der bestehenden Umsatzsteuer genau so der Fall, denn auch bei dieser erhöht sich das zu besteuernde Objekt bei jedem neuen Umsatz um die Differenz des Wertes beim Erwerbe und dem bei der Weiterveräußerung. Es ist also in beiden Fällen die Steuer abhängig von „der Art und Weise des Betriebes des einzelnen Unternehmers und dem Geschicke, mit dem er seine Einkäufe zu tätigen versteht, ferner auch von der Machtstellung, die er gegenüber dem Markte einnimmt.“

Wenn ferner behauptet wird, daß Betriebe, die mit verhältnismäßig geringen Mitteln, also ohne große Verwendung von Vorprodukten hochwertige Veredelungsarbeiten ausführen, gegenüber Betrieben „vorbelastet“ sein würden, die entweder lediglich gekaufte Waren mit einem Gewinnaufschlage weiterverkaufen oder deren Bearbeitungs- und Verarbeitungstätigkeit geringfügig ist, so liegt auch hierin keine Abweichung von dem gegenwärtigen Zustand, denn auch jetzt muß ein Betrieb, der auf die Herstellung eines Gegenstandes viel Lohn und Unkosten zu verwenden hat, mehr Umsatzsteuer zahlen als ein solcher, bei dem dies nicht oder in geringerem Maße der Fall ist.

Daß Unternehmungen, die geschickt einkaufen oder ohne große Verwendung von Vorprodukten hochwertige Veredelungsarbeiten ausführen, bei denen also die Spanne zwischen dem **Vorumsatz** und dem **Bruttoumsatz** besonders groß ist, höher besteuert werden als solche, für die das umgekehrte Verhältnis zutrifft, kann keineswegs als „ungünstig“ bezeichnet werden, wie es in der Begründung geschieht. Der Unternehmer, der die Spanne zwischen Einkaufs- und Verkaufswert durch geschickte Einkäufe besonders groß zu gestalten versteht, hat dadurch naturgemäß einen entsprechend erhöhten Ueberschuß und ist in der Lage, hiervon einen höheren Betrag an die Steuer abzuführen. Der mit geringwertigen Vorprodukten arbeitende Unternehmer wiederum hat diese Vorprodukte, mit nur geringer Umsatzsteuer belastet, übernommen und kann die seiner Veredelungsarbeit entsprechende Umsatzsteuer nicht als ungerecht empfinden. Es ist ja sowohl für den Staat wie für die Steuerpflichtigen im Grunde völlig gleichgültig, wer von den letzteren den höheren Steueranteil trägt, wenn nur sämtliche Steuerobjekte ihrem Wert entsprechend gleichmäßig mit Steuer belastet werden. Die Steuer zu bezahlen hat letzten Endes immer der Verbraucher.

Auch die angebliche Kollision der veredelten Umsatzsteuer mit den Ertragssteuern (Gewerbsteuern), die nach den Landessteuergesetzen den Ländern und den Gemeinden verbleiben soll, unterscheidet die veredelte Umsatzsteuer nicht von der bestehenden. Denn auch bei letzterer wird in jedem einzelnen Fall der Ertrag voll mitbesteuert mit dem einzigen Unterschiede, daß außer dem letzten Ertrag und den letzten Kostenaufwendungen auch alle vorhergegangenen und bereits schon ein oder mehrmals besteuerten Erträge und Kostenaufwendungen immer noch einmal wieder aufs neue besteuert werden.

Unzutreffend ist ferner die Weiterbehauptung des Reichsfinanzministeriums, der Plan der veredelten Umsatzsteuer versage gegenüber der Uerzeugung, z. B. der Landwirtschaft, und ferner in allen Fällen, in denen der Unternehmer nicht Warenlieferungen tätigt, sondern Leistungen sonstiger Art der Wirtschaft zuführt. Eine Begründung dieser Behauptung ist leider nicht gegeben, sie würde sich wohl auch schwerlich finden lassen, denn auch bei der geltenden Umsatzsteuer wird die Uerzeugung in der Landwirtschaft wie im Handwerk und in der Fabrikation zur Steuer herangezogen, desgleichen sind ihr reine Leistungen unterworfen. In der Art der Erfassung der Uerzeugung wie der Leistung besteht aber zwischen dem geltenden und dem vorgeschlagenen System kein Unterschied.

Richtig ist, daß zur Erhebung der veredelten Umsatzsteuer außer dem Nachweis des **Bruttoumsatzes** auch der des **Vorumsatzes** erforderlich ist. Es darf aber als einwandfrei dargelegt gelten, daß der neue erforderliche Nachweis des **Vorumsatzes** geringere Schwierigkeiten bereitet als der jetzt schon notwendige Nachweis des **Bruttoumsatzes**.

Völlig unverständlich ist auch der letzte vom Reichsfinanzministerium für die Ablehnung der veredelten Umsatzsteuer herangezogene Grund, der als der hauptsächlichste ausdrücklich bezeichnet wird, daß „bei dieser veredelten Umsatzsteuer das gewünschte finanzielle Ergebnis nur dann erreicht werden würde, wenn die Steuersätze mindestens 3 bis 4 mal so hoch angesetzt werden, als sie für die allgemeine Umsatzsteuer geplant sind“, und die darin geknüpfte Folgerung: „damit würden sich aber die Nachteile der wiederholten Umsatzsteuer wiederum überaus verstärken“. Es ist unmöglich, sich eine Vorstellung davon zu machen, was mit diesen Andeutungen gemeint sein soll. Die Aufhebung der Mehrfachbesteuerung, also des Nachteils der bestehenden

Umsatzsteuer, die eine völlig ungerechtfertigte und den Umsatz vieler Erzeugnisse sehr empfindlich treffende Verschiedenartigkeit der Belastung mit sich bringt, muß selbstverständlich eine Erhöhung des nunmehr gleichen allgemeinen Umsatzsteuersatzes zur Folge haben. Wenn das Reichsfinanzministerium herausrechnet, daß die Erhöhung eine Verdreifachung oder gar Vervielfachung des bei der Mehrfachbesteuerung notwendigen Satzes ausmacht, so gibt das Reichsfinanzministerium selbst hierdurch die Tatsache zu, **daß bei der bestehenden Umsatzsteuer wirklich ein und derselbe Gegenstand durchschnittlich dreimal bis viermal mit seinem vollen Endwert besteuert wird**, und bestätigt dadurch die Berechtigung des Vorwurfs der Ungerechtigkeit und damit der Schädlichkeit des Umsatzsteuergesetzes in seiner gegenwärtigen Gestalt. Der Schlußsatz der ablehnenden Begründung des Reichsfinanzministeriums sagt, daß bei einer Erhöhung der absoluten Zahl des Steuersatzes bei Einführung der veredelten Umsatzsteuer die Nachteile der wiederholten Umsatzsteuer wiederum überaus verstärkt würden. Die Bedeutung dieses Satzes ist unauffindbar. Um die Nachteile der wiederholten Umsatzsteuer abzuschaffen, wird die einmalige veredelte Umsatzsteuer vorgeschlagen. Mit ihrer Einführung können doch die Fehler des Abgeschafften nicht vergrößert werden!

Die angeführten Behauptungen sind nicht geeignet, den gesunden Gedanken der veredelten Umsatzsteuer zu widerlegen und ihre Ablehnung zu begründen.

Beispiel

für die Abzugsfähigkeit der Werte erhaltener Lieferungen und Leistungen zur Ermittlung des Vorumsatzes.

1. Bei einem Ladengeschäft.

Eingekaufte Waren	abzugsfähig
Einkäufe für den Haushalt des Inhabers	nicht abzugsfähig
Lohn an den Ladendiener	nicht abzugsfähig ¹⁾
Gehälter an Angestellte	nicht abzugsfähig ¹⁾
Papier, Tinte usw. für das Geschäft	abzugsfähig
Ladentisch	zu einem dem Amortisations- satzes entsprechenden Teil (z. B. 20%) abzugsf. ²⁾
Zerbrochene Ladenspiegelscheibe	abzugsfähig
Kassenapparat	zu einem dem Amortisations- satzes entsprechenden Teil (z. B. 25%) abzugsf.
Schreibmaschine	desgl. (z. B. 50%)
Telephongebühren	nicht abzugsfähig ³⁾
Gas von der städtischen Gasanstalt	nicht abzugsfähig ⁴⁾
Elektrisches Licht aus einem privaten Elektrizitätswerk	abzugsfähig
Rechnung des Rechtsanwalts	abzugsfähig
Neue Saloneinrichtung des Inhabers	nicht abzugsfähig

Anmerkungen:

- ¹⁾ Löhne und Gehälter haben keine Umsatzsteuer getragen, dürfen also vom Umsatz nicht abgezogen werden.
- ²⁾ Bei dem Beispiel ist angenommen, daß die für den Geschäftsbetrieb eingekauften Gegenstände höheren Wertes, die eine Lebensdauer von mehreren Jahren haben, nicht in ihrem vollen Wert, sondern nur mit einem Teil, z. B. 10% davon während eines Steuerjahrs vom Umsatz abgezogen werden dürfen. Der Rest von 90% ist demnach zunächst in die Spalte „nicht abzugsfähig“ und nach Ablauf des Steuerjahrs in den für das neue Steuerjahr maßgebenden Abschnitt des Vorumsatzbuches zu übertragen, damit von dort weitere 10% abgezogen und solange in gleicher Weise verfahren werden kann, bis der ganze Wert des Gegenstandes abgezogen ist. Wenn das Gesetz gestattet, den Gesamtwert eines gekauften Gegenstandes sofort abzuziehen, wäre sogleich der Gesamtwert in die Spalte „abzugsfähig“ zu setzen und ein weiterer Uebertrag nicht erforderlich.
- ³⁾ Frei nach § 3 Nr. 1 des Umsatzsteuergesetzes, also nicht abzugsfähig.
- ⁴⁾ Frei nach § 3 Nr. 2 des Umsatzsteuergesetzes, also nicht abzugsfähig.

2. Bei einer Fabrik.

Zugang auf Rohmaterialienkonto	abzugsfähig
„ „ Gebäudekonto	zu einem dem Amortisationssatze entsprechenden Teil (z. B. 5 %) abzugsf.
„ „ Maschinenanlagenkonto	desgl. (z. B. 10 %) ¹⁾
„ „ Werkzeugkonto	„ ¹⁾
„ „ Utensilienkonto	„ ¹⁾
Arbeitslöhne	nicht abzugsfähig ²⁾
Gehälter	desgl. ²⁾
Rechtsanwaltskosten	abzugsfähig
Gas von der städtischen Gasanstalt	nicht abzugsfähig ³⁾
Elektrisches Licht vom städtischen Elektrizitätswerk	desgl. ³⁾
Fuhrpark	zu einem dem Amortisationssatz entsprechenden Teil (z. B. 10 %) abzugsf.

Anmerkungen:

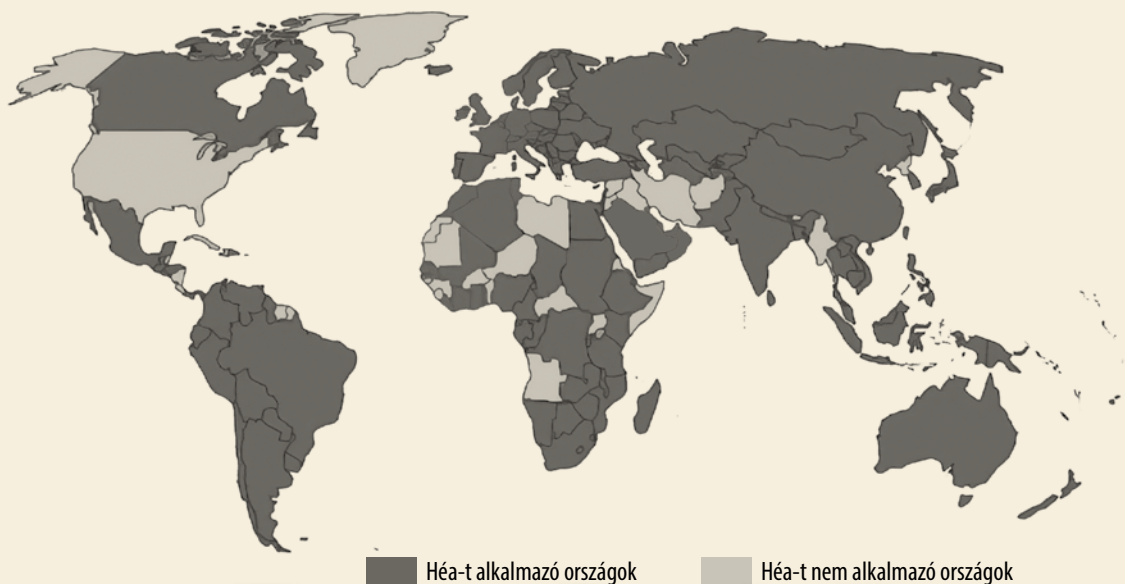
- ¹⁾ Bei dem Beispiel ist angenommen, daß die für den Geschäftsbetrieb eingekauften Gegenstände höheren Wertes, die eine Lebensdauer von mehreren Jahren haben, nicht in ihrem vollen Wert, sondern nur mit einem Teil, z. B. 10% davon während eines Steuerjahres vom Umsatz abgezogen werden dürfen. Der Rest von 90% ist demnach zunächst in die Spalte „nicht abzugsfähig“ und nach Ablauf des Steuerjahrs in den für das neue Steuerjahr maßgebenden Abschnitt des Vorumsatzbuches zu übertragen, damit von dort weitere 10% abgezogen und solange in gleicher Weise verfahren werden kann, bis der ganze Wert des Gegenstandes abgezogen ist. Wenn das Gesetz gestattet, den Gesamtwert eines gekauften Gegenstandes sofort abzuziehen, wäre sogleich der Gesamtwert in die Spalte „abzugsfähig“ zu setzen und ein weiterer Uebertrag nicht erforderlich.
- ²⁾ Löhne und Gehälter haben Umsatzsteuer nicht getragen, sind also nicht abzugsfähig.
- ³⁾ Lieferungen städtischer Gas- und Elektrizitätswerke sind umsatzsteuerfrei nach § 3 Nr. 2 des Umsatzsteuergesetzes, also nicht abzugsfähig.

3. Bei einem landwirtschaftlichen Betriebe.

Gekauftes Vieh	abzugsfähig
Tierarzt	desgl.
Deckgelder	„
Dienstlöhne	nicht abzugsfähig
Gehälter	desgl.
Medikamente	abzugsfähig
Feuerversicherung	nicht abzugsfähig ¹⁾
1 Grasmähmaschine	zu einem dem Amortisationssatz entsprechenden Teil (z. B. 25%) abzugsf. ²⁾
1 Lokomobile	desgl. (z. B. 10%) ²⁾
Gekaufte Futtermittel	abzugsfähig
Elektrischer Strom vom kommunalen Elektrizitätswerk	nicht abzugsfähig ³⁾
Brunnenreparatur	abzugsfähig
Wiesenpacht	nicht abzugsfähig ⁴⁾
Schornsteinfeger	abzugsfähig
Bau einer neuen Brücke	zu einem dem Amortisationssatz entsprechenden Teil (z. B. 20%) abzugsf.

Anmerkungen :

- 1) Frei nach § 2 Nr. 8 des Umsatzsteuergesetzes.
- 2) Vergleiche Anmerkung 1) zum zweiten Beispiel.
- 3) Frei nach § 3 Nr. 2 des Umsatzsteuergesetzes.
- 4) Frei nach § 2 Nr. 4 des Umsatzsteuergesetzes.

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

UNI-SOPRON.HU

SOPRONI EGYETEM LÁMFALUSSY SÁNDOR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

LKK.UNI-SOPRON.HU